नं० ४८९०

नाम – तंत्रराजव्याख्या मनोरमा

कर्ता – सुभगानन्दनाथः, प्रपञ्चसारसिंहराजप्रकाशपराभिधः

पत्र संख्या – २०५ सं. x

विषयः – तंत्रम्

षोडशनित्यातंत्रस्य कादिमततंत्र व्याख्या मनेरमा

(तंत्रराजटीका वा)

4890

27 to 221, 385, 386 Missing
+ 347 double.
F. = 211

तन्त्र राज: व्याख्या
मनोरमा

५८.५०

त्रिविंशत्क्षकाचो स्थानसि ते वीन मव लोमगत्या। नोगिति वाकु

नरम क्त्रैनम मे ५॥

वस्वखुवि बाहुद्रसप्तानि पंचमप्रथमा दोरै।

ते त्र

वमा

संवत १९३

८ ४ ३
वस्वखुविशट्द्विस प्ताग्नि पंचे कालौ विलोम गैः। व्याकु ल्लो तौ स्तुपघ्नानि सैषा। निर च

तंत्र राजे। स्को शेरुह्नपयेत् क्रपमा तुपा ताः कंक रुग्वशोऽश्वैर सपवावेराउते। सैसं त्स्येत स्तुर्मी स्कु

म। वं षुतेसच्छेरेतुवावेत् ताकं वीपिपरस।

४५

५८००

संवत १९०३

मनोरमा ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ आद्येन श्लोकेन पूर्वं वाक्यार्थगर्भे विनायकस्तुतिः क्रियते ॥ अनाद्यन्तः कालस्य
आद्यन्तरहितत्वात् ॥ अपराधीनः ॥ इतरेषां विधुरः स्वाधीनभुवनत्रयः ॥ स्वायत्तज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मभु
वनत्रयः ॥ जयति ॥ विश्वोत्कृष्टो भवति ॥ अचिरतः ॥ कालस्य संबन्ध्यमानत्वात् ॥ व्याप्तविश्वः ॥ देशरूपाभ्यामन
॥१॥ वच्छिन्नत्वात् ॥ काल इति विशेषणस्य नाम विनायकः ॥ विघ्नेश्वरो विगतनायक इति च ॥ एतदुक्तं भवति ॥ एव ॥१॥
मुक्तं । कालरूपो विनायकः सर्वोत्कर्षेण भवतीति च तथा विधौ विगतनायकः कालो विश्वोत्कृष्टो भवतीति
च तेन कालरूपपरमार्थया ललितानित्यया विश्वमयत्वं साधकानां तादात्म्यं च पूर्वं वाक्यार्थत्वेनात्र सूचि
तमित्युपदिशन्ति पूज्यपादाः ॥ ॥ अथ भगवन्नित्यादिभिः वजेद्य मामित्यन्तैः सप्तभिः श्लोकैस्तन्त्रावतारक्र
ममुपदिशन्ति ॥ तत्र सर्वतन्त्राणि नित्याषोडशिकार्णवोक्तरुद्रयामलादिचतुःषष्टिमुख्यानि तन्त्राणि ॥ नवतन्
त्राणि ॥ सुन्दरीहृदयनित्याषोडशिकार्णवचन्द्रज्ञानमातृकातन्त्रसंमोहनतन्त्रवामकेश्वरबहुरूपाष्टकप्रस्ता

रश्चिन्तामणि भैरव प्रस्तारा रव्यानि तानि॥ ॥ अन्योन्यसापेक्ष्यात्॥ तंत्रौ तरो कार्थे पूर्जांगीकारेणो कृत्वात्॥ वि
भ्रमः। यामो हः। तत्संं। षोडशानां नित्यानां। अन्यानपेक्षया। इतरतंत्रो क्तार्थे पूर्जांगीकारम कृत्वो पदे
शात्। गोपनतंत्रचोदितमिति। पंचत्रिंशे पटले। षट्त्रिंशाधलक्षौ कोलक संकेत विधानेने त्यर्थः॥ ॥नवना
थैः॥ द्वितीयपटलप्रतिपादितस्वरूपैः। अकल्पयत्। प्रसारयति स्म। तया। कादिशक्त्या। तैः नवनाथैः॥
सा तैः सार्द्धं व्रजेश्च मां कल्पावसाने षु सा कादिशक्तिर्नवनाथैस्तंत्रेण च सार्द्धं मयि विलीना तिष्ठतीत्य
र्थः॥ आद्य इत्यादि त्रिश्लोकं संग्रह इत्यपैतैर्दशानि श्लोकैस्तत्पटलान्तर्दृश्यो प्पोपदिशतीति तत्र द्वयो चतुर्थपंच
मको परतः अष्टमो अथ द्वादशो अन्यास्मिन्नं च दशको। ततः सप्तदशोऽपरे। एकोनविंशो। अतः। विंशो। अनं
तरे हा विंशो। तदनंतरे। चतुर्विंशो। अनन्तरे। एकोनत्रिंशो। तदूर्ध्वं त्रिंशो। तदूर्ध्वं द्वात्रिंशो। अस्यैवेया सतनादेः। त ७२
त्व विग्रहाः। षड्विंशत् संख्याविशिष्टत्वात्। सुंदर इत्यादि त्रिश्लोकं शब्द इत्यंतैश्चतुर्भिः श्लोकैर्देशिकलक्षणमुप

ना॰ र॰ म॰

॥२॥ दिशति। तत्र संतोषः [illegible] सुमता। प्रतिपादनात्। तत्त्वस्य। इतरश्च उक्तलक्षणविहीनो देशिकः॥ शिष्यदुःखद इति। शिष्यस्य वित्तापहारशरीरक्लेशबुद्धिव्यामोहादिभिरित्यर्थः॥ चतुर्भिरित्यादिना गुरोरित्यन्तेन श्लोकद्वयेन शिष्यलक्षणमुपदिशति। तत्र। चतुर्भिराद्यैः संयुक्तः। गुरोर्लक्षणत्वेनोक्तैः सुंदरत्वादिभिश्चतुर्भिर्विशेषणैरुपेतः॥ इतरः। उक्तगुणविहीनः। शिष्यश्च दुःखकृत् गुरोः। अकीर्त्यनर्थचित्तदेहक्लेशाद्यैः। गुरून्नमानमित्यादिभिश्च प्रणमन्नं जेदित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैः शिष्याचारक्रममुपदिशति। तत्रात्मप्रतिश्रात्मपरयोः। जिह्मानि। कुटिलानि। परिदेवनो प्रलापः। न्ननुः। जिजीविषुः। नं जेत्। सेवेत। यथा देव इत्यादिभिर्नत्तिसमन्वित इत्यन्तैर्दशभिः श्लोकैः॥ पूज्यपादोपासिक्रममुपदिशति। तत्र। [illegible] लोकान्तरगतो इत्यगतोव्य(?) मानाणां [illegible] जनानुपरि संख्याविशिष्टयोजनदेशंगतो अग्रजादि [illegible] गुरुं तदग्रत इत्याद्युपरिष्टाद्वक्ष्यमाणानुपदिशत्या दिशब्देनाएकदेशो ग्रामनगरमंडलखेटखर्वटपत्तनादिषु गुरुशिष्ययोश्च स्थितो। योज ॥२॥

छिद्रपत्र २ पातं ३

नक्रामाहदूरस्थ इत्यन्वयः॥ एकग्राम इति पूर्वोक्तनगरादीनामुपलक्षणं॥ पृथक् पूजां॥ गुरुमन्त्रेणेत्य
न्यथा देवतानां वा पूजां स्वयं न कुर्या[दि]ति॥ पूज्येत्वन्यथा॥ तदग्रतः पात्रमित्यादि श्वन्यतमो न तत्पटले॥ द्विती
यपटले॥ नित्यानामित्यादि नि [illegible] सर्वेन इत्यंतेन श्लोविंशत्या श्लोकेमेनाणां मेशकादिकमुपदिशति॥ नत्र
अंशकाद्य इत्यंशकमंत्रराश्यादिवाचकः॥ आदिशब्देन सिद्धादिचक्रगणनाभ्रमणं [illegible] तत्र उच्चां
ते॥ अश्विन्यादिषु नक्षत्रेषु मेषादिषु राशिषु इत्यर्थः॥ बिंदुसर्गाभ्यां वर्जितं॥ बिंदुविसर्जनीयरहितकार
हितं॥ चत्वारीति पुल्लिंगं द्वितीया बहुवचनं॥ आद्यानां॥ अकाराद्यान्वर्णानिति शेषः॥ बिंदुसर्गौ तु सह
गौ॥ बिंदुसर्गयोः॥ शिवशक्तिरूपत्वात् सर्वात्मना॥ तेन राशिषु योजिता स्वरक्रमेण॥ एतदुक्तं भवति॥ अ
त्यक्षरं स त्रिपादा सय त्रिंशत्घटिका ४ संभवंति॥ तानि साध्यसाधकयोरंशकं जानीया[दि]ति॥ गणयेत्
रिपुनामाक्षरराशिमारभ्य मंत्राक्षरराश्यन्तं गणिते [illegible] द्वादशराशिगताक्षरादिके मंत्रे रराते रत्नि

चारादिकं कुर्यादित्यर्थः॥ राशिप्रोक्तमिति शेषः॥ काद्येषु॥ अश्विन्यादिषु नक्षत्रेषु॥ सप्तमं च तृतीयोगः॥ प्रा
ग्वत्तरिपुनाम प्रक्षरनक्षत्रमारभ्य संज्ञाप्रक्षरनक्षत्रं तं गणि तस्त सप्तमं पंच तृतीय नक्षत्रं गतानाद्य वर्णैर्मित्रैस्तस्या
मि चारादिकं कुर्यादित्यर्थः॥ साध्यानामित्यादि उपरि शोध्यमानसाध्य साधकसिद्धाद्येषु त्रिष्वपि सकेषु प्र
मनोरमा॥ थमस्य तत्त्वज्ञानरहितत्वात्॥ प्रायुक्तांशकाद्यमनुग्रहे स्थवेदनीयमित्यर्थः॥ ॥वर्णानुक्रमाल्लिखेदित्य
॥३॥ नुक्रमशब्दार्थः॥ प्रदर्श्यते॥ चतुश्चतुर्विंशतिरेखोद्भवषोडशकोष्ठानि प्राग्दक्षिणे चत्वारि चत्वारि वध्यमाणसिद्ध ॥३॥
साध्यसु सिद्धारिवर्गेषु संकल्प्य प्रथमप्रथमे॥ प्रथमचतुष्कप्रथमे कोष्ठे आद्यो क्षरं लिखेत्॥ द्विती
यप्रथमे द्वितीयचतुष्कप्रोक्तक्रमप्रथमकोष्ठे॥ तथा यथा पूर्वचतुष्टयस्य प्रथमकोष्ठ४ कल्पितः॥ अत्रापि
3 तथा कुर्यादित्यर्थः॥ द्वितीये आकारं लिखेत्॥ अन्यत्र तृतीये इकारं लिखेत्॥ तथा॥ यथा॥ पूर्वचतुष्कत्रयं॥
अन्यत्र॥ चतुर्थचतुष्के॥ अपि समुच्चये॥ कल्पयेत्॥ विलिखेत्॥ चतुर्थे ईकारं॥ चतुर्थचतुष्के प्रोक्तक्रमप्रथ

अन्यतः अन्यत्र — य२

मकोष्ठे लिखेदित्यर्थः। तत्र कोष्ठेषु। उक्तचतुष्कचतुष्टये द्वितीयकोष्ठेषु। तत्तत्पंचमं। प्रथमप्रथमकोष्ठे लिखि

प्रथम ताक्षराणां पंचमाक्षराणि विलिखेदित्यर्थः। एवं प्राग्वत् द्वितीयकोष्ठाक्षराणां पंचमाक्षराणि तृतीयको

ष्ठेषु विलिखेत्। तृतीयकोष्ठाक्षराणां पंचमाक्षराणि चतुर्थकोष्ठेषु विलिखेत्। उक्ते चतुष्कचतुष्के

प्रत्येकं कोष्ठेषु पुनः पुनः पंचमाक्षरलेखनतः ङञणनवर्जि चतुष्कचतुष्टयेपि समालिखेत्। एवं लिखिते सति

प्रथमचतुष्कप्रथमकोष्ठे। अकथह इति चत्वार्यक्षराणि। तद्द्वितीयकोष्ठे उङप इति त्रीणि। तत्तृतीयकोष्ठे।

स्व ४ लं म इति त्रीणि। तच्चतुर्थकोष्ठे। ओडव इति त्रीणि। द्वितीयचतुष्कप्रथमकोष्ठे। आखदल इति चत्वारि। तद्द्वि

अ तीयकोष्ठे ऊचफ इति त्रीणि। तत्तृतीयकोष्ठे। ॡ य इति त्रीणि। तच्चतुर्थकोष्ठे औढश इति त्रीणि। तृतीय

चतुष्कप्रथमकोष्ठे इगबस इति चत्वारि। तद्द्वितीयकोष्ठे ऋछभ इति त्रीणि। तत्तृतीयकोष्ठे। एटर इति त्रीणि।

तच्चतुर्थकोष्ठे अंणष इति त्रीणि। चतुर्थचतुष्कप्रथमकोष्ठे। ईघन इति त्रीणि। तद्द्वितीयकोष्ठे। ॠजत इति

सा३ डू४ सुसिद्ध५

त्रीणि। तत्तृतीयकोष्ठे ऐ ठ ल इति त्रीणि। तच्चतुर्थकोष्ठे औ अः त स इति त्रीणि। एवं लिखिते प्रथमचतुष्ककोष्ठाक्ष
श्रीमनोरमा॥ राणामुपरितनाक्षराणामुपरितनाक्षराणि द्वितीयचतुष्ककोष्ठेषु यथाक्रमं दर्शयेत्॥ अकारादिक्षका
रान्तान्येकपंचाशदक्षराणि तेषु षोडशकोष्ठेषु व्याकुलक्रमाणि दृश्यन्ते इति प्रथमप्रोक्तक्रमशब्दस्यार्थः।
॥४॥ सिद्धसिद्ध इत्यादिश्लोके सुनिश्चितमित्यन्तैरष्टभिः श्लोकैस्तेषां षोडशकोष्ठाक्षराणां फलान्युपदिश
ति। तत्रान्योन्यथा सुसिद्धं तु सुसिद्धसिद्धसुसिद्धसाध्यादन्यश्लोकेऽनन्तरमुक्तः सुसिद्ध इत्यर्थः॥ अतिचारे रि
पोरेवं यदि स्यात्तद्विपत्तये॥ रिपोरतिचारकाले तस्य सुसिद्धसुसिद्धश्चेदतिचारमंत्रफलस्यातिचारकस्येव ॥४॥
निधनाय भवतीत्यर्थः॥ ज्ञानसिद्धादियोगेषु मंत्रदाने विशेषतः॥ प्रसिद्धं नाम गृह्णीयात् प्रसुप्तो येन ज
डो भवति॥ नामाद्यक्षरमित्यादिश्लोके सर्वतः इत्यन्तैः प[illegible]श्लोकैः साधकमंत्रयोरुत्तमर्णाधमर्णत्वं तत्फला
नि चेममादिशति॥ तत्र यावन्मंत्रादिवर्णकं मातृकाक्षरक्रमेण स्वनामाद्यक्षरमारभ्य मंत्राद्यक्षरावधि गणये

डूः२

कृत्य १

दित्यर्थः॥ त्रिधा कृत्वा तां संख्यां त्रिगुणी [redacted]॥ स्वरैः स्वरशब्देन षोडशसप्तत्रि संख्या गृह्यते॥ अत्र संज्ञ द्यायात्स
ग्रसंख्यां गीकृतां त्रिधा तां तया तां संख्यामाहरेत्॥ तदन्यता मंत्राद्यक्षरमारभ्य स्वनामाद्यक्षरावधि मातृ
काक्षराणि॥ विपरीतकौ॥ सप्तभिस्संवर्ग्या त्रिभिराहरेदित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ सर्वेषां विधानं मंत्राणां सर्वेषां
साध्यादीनां च उत्तमर्णाधमर्णत्वं ज्ञातुमुपायं मातृकाक्षरपाठक्रमेण स्वनामाद्यक्षरमारभ्य उद्देश्यस्य मंत्राद्यक्ष
रात्स्वाद्यक्षराणि गणयित्वा तां संख्यां त्रिगुणीकृत्य सप्तभिराहृत्य शिष्टसंख्यां विज्ञाय तथा मंत्राद्यक्षरादि
स्वनामाद्यक्षरावधि गणयित्वा तां संख्यां सप्तभिर्द्विर्गुणयित्वा त्रिभिराहृत्य शिष्टं तज्जानीयादिति॥ कृत्वेत्यादिना
एतदुक्तं भवति॥ पूर्वश्लोकोक्तशिष्टसंख्ययोरधिकसंख्यायुक्तोऽधमर्णः हीनसंख्यायुक्त उत्तमर्णः॥ तत्र मंत्रस्य
अधमर्णत्वे फलक्षयः स्यात्॥ स्वस्याधमर्णत्वे नैःफल्यं॥ तेनोत्तमर्णं विधादीन्परित्यज्य अधमर्णं नैव स्वीकुर्यादि
त्ति॥ सर्वैः साधकैः साध्यो श्च सर्वेषु मंत्रेषु विधासु चेत्यर्थः॥ रुद्रादेरित्यादि त्रिजपमितं ते द्वितुर्निःश्लोकेर

परानिंदासु ३

दा २

ने मालादिकमुपदिशन्ति॥ कुचंदनैरक्तचंदनैः॥ अबुद्धीत्यादितदेत्यंतेन श्लोकद्वयेन प्रायश्चित्तमुपदिशन्ति॥
विमुद्धेत्यादिना कथंचनेत्यंतेन अनुतिश्लोकेः साधकसमाचारमुपदिशन्ति॥ तत्रदेवतादर्शनेषु॥ देवतासु
रा.म॥ दर्शनेषु चे [redacted] विमुखः दर्शनेषु॥ वैदिके वेशभवशे वादिषु॥ आदौ योग इत्यादिना श्लोकेन मंत्रेषु साध्य
॥५॥ कर्म्मयोजनप्रकारमुपदिशन्ति॥ तत्र॥ एतदुक्तं भवति॥ मंत्रविद्ययोरादौ साधकसाध्यकर्म्मणां योजने योग
इति संज्ञा॥ मंत्रविद्ययोरन्ते पूर्वोक्तयोजनात् पल्लव इति संज्ञा॥ मंत्रविद्ययोराद्यन्तयोः पूर्वोक्तयोजनात् ॥५॥
संपुट इति संज्ञा॥ मंत्रविद्ययोः प्रागुक्तानां च एकैकाक्षरतोऽन्योन्यसंमेलनात् ग्रथनमिति संज्ञा॥ मंत्रविद्ययोः
पूर्वोक्तानां च अन्योन्यमक्षरद्वययोजनात् विदर्भ इति संज्ञा स च त्रिविधः मंत्राक्षरद्वयान्तरे साध्याक्षरमेक
मेकं योजयेत्॥ इत्येकः प्रकारः साध्याद्यक्षराणां द्वयांतरे मंत्रादीनामक्षरमेकं योजयेत्॥ सोऽपरो मंत्रादी
नामक्षरद्वयान्तरे साध्यादीनामक्षरद्वयं योजयेदेषोऽन्यः एवं त्रैविध्यमिति॥ मंत्रदोषानित्यादिना गु

रुरित्यैश्चैर्नवनिश्चोकैर्मंत्रदोषादिकमुपदिशतीति तत्रासगुरुरित्यत्र मशब्दो मंत्रविषयः। सट्कर्मगः। स्वव्यतिरिक्तयो
र्द्वयोर्युगपत्पठनात्॥ अधिकैर्जपात्। अधिकदेवतामंत्रैश्च सार्द्धं क्षुद्रदेवतामंत्रजपात् क्षुद्रस्य त्रासः। गर्वितः साध
कस्यानाभिमुखः। अविधिशस्त्रः दीक्षादिविधिमन्तरेण संप्राप्तः॥ वैरिकोष्ठगाः। पूर्वोक्तवैरिवर्गचतुःकोष्ठगाः॥ निर्जि
ताः पराजिताः कर्म्मबाहुल्यात्साधकस्य प्राक्जन्मदुःकृतबाहुल्यात्॥ अहसाः। हकारसकाररहिताः सत्ववर्जिताः
बलहीनाः। अपूर्णमन्त्रपाः वाच्यस्य अष्टकलाक्षराः छिन्नाः महावयवविनएकदेशत्वात्। संस्तंभिताः। साधकाभिमतप्र
दानेषु। सानुनासिकाः। स्पर्शवर्गोत्पन्नाक्षरप्रायाः। अकालविनियोगेन मंत्रस्वापकालेषु प्रयोगादिषु विनियोगे
न। मंत्राणां स्वापप्रबोधयोर्लक्षणमुच्यते। प्रणवाद्यक्षरे रेफहकाराद्यक्षरप्रायामंत्रा आग्नेयाः। इतराक्षरप्रायामंत्राः
सौम्याः। साधकस्य श्वासे दक्षिणनासापुटे परिपूर्णं प्रवहति सति आग्नेयमंत्रादीनां प्रबोधकालः॥ इतरेषां तदा
स्वापकालः। वामनासापुटे परिपूर्णं प्रवाहे सति सौम्यमंत्रादीनां प्रबोधकालः इतरेषामाग्नेयानां मंत्राणां तदा

श्रीमनो
रमा ।।
।। ६ ।।

स्वापकालश्चापि तत्तत्कालमविज्ञाय मंत्राणामनीप्सितेषु कार्येषु विनियोजकः साधकस्तेषां मूर्छाक्लेशकारी भवती
त्यर्थः ।। मूर्छिताः निर्व्यापाराः साधकसमीहितसंपादने निर्व्यापारा इत्यर्थः ।। स्वापगाः सुप्तवत्साधकानामनभिमुखाः
अजपात्वात् ।। गुरोर्विद्याधिगमदिवसमारभ्य तत्तदुक्तक्रमभजनानंगीकारात् ।। अत्र संधिर्दिव्यत्वादचिंत्यः मन्त्राः मं
त्राः समीचीनभजनशीलस्य साधकस्यार्थानर्थीसमं साधयंतीत्यर्थः ।। पत्रेषु गुणवनात् ।। यथाविधि गुरुमुखाद
धिगममन्तरेण यतः कुतश्चित् पत्रेषु मंत्रादीन् दृष्ट्वा तत्पठित्वा तत्पादित्यर्थः ।। अन्यवर्णैः मंत्राक्षरेभ्यो बहिर्भू
तैः तेषां तत्रनाम साधकस्यानवधानपठनाद्वा संभवः कीलिताः कीलवत् कीलिताः ।। यथा कीलाख्यः शंकु
र्द्रुमकुड्यादिषु स्थिररूपलब्धनाम सा साधकानवधानसंपादिते रक्षैरेः कीलिता इत्यर्थः ।। रुद्धाः निरुद्धाः नि
वारिता इत्यर्थः ।। विसंधिकाः विगतसंधिकाः गुणवृद्धियणादेशादिप्राप्तौ सत्यां अकृतसंधिकाः ।। प्राप्तदुःखाः
प्राप्तक्लेशाः वैरिसमन्विताः वैरिमंत्राद्यैः सहोपासिताः मंत्राणामन्योन्यं वैरलक्षणं उपरिष्टात् वासनापटले

।। ६ ।।

6

न्य ३

वक्ष्यमाणत्वादिहनोक्ताः ॥ ...डीभूताः ॥ भिन्नविग्रहाः ॥ खंडशः जापात् ॥ मंत्रविद्यानामेकदेशजापात् ॥ अंगहीनाः ॥ अंग
न्यासमंत्रहीनाः ॥ असंस्कृताः ॥ गोपनेन गौरवं प्रकाशनेन नैष्फल्यं च सर्वमंत्रदेवतानां सर्वत्रोच्यते ॥ अपूर्णता ॥
अनुग्रहविधौ पूर्णाभिषेकादि गुर्वाज्ञामंतरेण प्रवृत्तेः ॥ क्षीणवीर्याः ॥ क्षीणबलाः ॥ अनुष्ठकरणदक्षशास्त्र
शक्तिना प्रतिपादितत्वात् ॥ अस्मिन् शिष्ये त्वकार्यकराभिजनादनर्थकराश्चेत्यर्थः ॥ कुंठत्वं अकार्यकर
त्वं ॥ सुसिद्धा अपि मंत्रादयः सर्वदा विनियोक्तुः स्त्रीत्वात् शब्ददत्ताः कुण्ठाः ॥ निस्तेजस्का मत्वं शीत्यर्थः ॥ क्लिष्टता
क्लेशार्दितत्वं ॥ अतिविलंबनात् उक्तकालादधिकं विलंबो मंत्रादीनामक्षरावर्तनात् ॥ रुक्कंपीडिताः ॥ प्रल
पनेर्जपात् ॥ अयोग्यैरालप्यजापात् ॥ अन्यामंत्रैः जप्यमानादन्यमंत्रैः ॥ आविलाः ॥ आकुलाः ॥ एकस्मिन्मंत्रे जप्य
माने अन्यमंत्रस्मरणात् मध्ये जपतः तयोरपि मंत्रयोर्व्याकुलता भवति तयोर्नैष्फल्यात् तथोदयक्षसंत्वं शीत्यर्थः ॥
उपेक्षापरित्यागाः ॥ अनवस्थया जापात् गुरूक्तकल्पोक्तसंकल्पितमार्गेषु अन्यतममपहाय यथोदितक्रमज

या ४

श्रीमनोरमा॥

॥७॥ यादित्यर्थः॥ वैषम्यात्॥ मंत्राणां देवतानां च जपपूजाहोमादिषु वैषम्यात्॥ विषमत्वाद्वा॥ हीनाधिकात्त इत्यर्थः॥
श्रवमानिताः परिभूताः॥ शमयेत् गुरुः वक्ष्यमाणोपायेनेत्यर्थः॥ वंचनमित्यादिविग्रहे इत्यन्ते अनुष्टुप् श्लोके दीक्षि
कस्य कर्तव्यमुपदिशतीति तत्र बंधनो अनुसंधानं योनिमुद्रायाः॥ उत्तरत्र होमपटले प्राणमानमयोर्मूलाधारा
दिब्रह्मरंध्रावधि सुषुम्नांतरालेन गमागमरूपो यो निमुद्रा तदनुसंधानं योनिमुद्राबंध इत्यर्थः॥ वीर्ययोज
नं॥ उत्तरत्र वामसत्ता पटले प्रोक्तस्य मंत्रवीर्यस्य मंत्रेण साधकेन च योजनमपत्र वीर्ययोजनमित्यर्थः॥ एतदाराध्य ॥७॥
मुखात्स्फुटतरमवगंतव्यं॥ आदिमांत्यं॥ आदिममंत्यं च॥ आदिमांत्यविहीनाः॥ आदिमांत्यज्ञानसंबंधवि
हीनाः॥ वर्णाः॥ केवलमक्षरविग्रहा मंत्रा इत्यर्थः॥ त[illegible]हंकृति मातृकाया आद्यंतान्नक्षरद्वयात्मिकी॥ अ नदरु
नादीत्यादिनाश्लोकेनेनइत्थं भवति॥ अनादिसिद्धवर्णानां मक्षराणां समुदायरूपाया मातृकायाः॥ प्र
थमचरमाक्षरयोरकारहकारयोर्योजनात् संजातं रूपमहंशब्दं तदर्थं च आद्यंतप्रत्याहृतिन्यायेन स्वात्मनो मातृ

द्वा॰

कात्मतां तत्त्वाच्च रूपं सर्वदेवतात्मत्वं चेति॥ ॥द्विजातीनामित्यादिभिः शिवेत्यन्तैः पंचभिः श्लोकैर्नाथकल्प
मुपदिशति॥ तत्र द्विजातीनां ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानां संस्कारं जातकर्मादिकं॥ अन्येषां वर्णानां शूद्राणां अ
नुलोमप्रतिलोमसंस्कारात्मतां च॥ गुरोरित्यादिभिर्निवेदित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैः पर्वादिकमुपदिशति॥ तत्र अक्ष
रत्रयसंपाततद्दिनं॥ उत्तरत्र मातृकापटले वक्ष्यमाणं अक्षरात्मकदिनेषु वर्गाक्षरद्वयं घटिकाक्षरं च त्रीण्यक्षराणि
यस्मिन्दिने संगतानि भवन्ति तदक्षरत्रयसंपातदिनं॥ तत्प्रकारस्य तत्रैव स्फुटतरं वक्ष्यमाणत्वादिह न प्रपंचि
तं॥ नमस्त्वाधारात्मनमित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैर्नाथस्तोत्रमुपदिशति॥ तत्रानवात्मसर्वदाननवनवत्वस्पृहणीयाय॥
नवरूपाय॥ नवसंख्याविशिष्टविग्रहाय॥ परमार्थैकरूपिणो शिवत्वेनैकविग्रहायेत्यर्थः॥ विवेकविमर्शयोरि
दंताहंतयोर्याथात्म्यज्ञानमर्थः॥ प्रकाशानां पुरस्तादित्यादिना श्लोकेनैतदुक्तेन वह्निदेशकालाकारैर्लन्म
य[illegible]विग्रहीतिशिवा॥ ॥इति षोडशनित्यातंत्रेषु कादिनाख्यस्य परिशिष्टोक्तस्यतंत्रस्य प्रपंचसारसंग्रहाख्यका

तत्वरूपा॥ ॥२

A

श्रीमनो
रमा॥
॥८॥

8

शास्त्रिपादेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमायां तंत्रावतारादिप्रकाशनपरं प्रथमं पटलं परिपूर्त्तिं परादृष्टं॥
१॥ ॥ग्रंथसंख्या॥ प्रथमे ग्रंथे ३ मेकं स्यात् ग्रंथसंख्याशतात्परं॥ त्रिषष्टिरिति निर्दिष्टं व्याख्यानं समयागीन्त्रणात्॥
पूर्वस्मिन्प्रथमे पटले तंत्रावतारादिकमुपदिश्यानन्तरं सकलपुरुषार्थप्रकाशकानां तंत्रावतारकाणां नित्यानां ना
थानां स्वरूपं तत्सपर्याविशेषादिकमुपदिशति॥ अथ नाथानित्यादितघत इत्यन्त श्लोकशतात्मना द्वितीयेन पटले
नोतत्र॥ अथ नाथानित्यादिनिर्नामपूर्वकमित्यंतेनैकादशभिः श्लोकैर्नित्यानां नाथानामुत्पत्तिक्रमं तत्कार्यं तद्वि ॥८॥
धावतारणं तन्मंत्रांश्चोपदिशति॥ तत्रामरूपानित्युत्तमानित्यविग्रहत्वं तथेति समुच्चयेऽश्रीमुखाः॥ श्रीशषष संज्ञाः॥
महात्मकाः शिवरूपिणः॥ एते असाधारणाक्षरनामानः॥ सर्वसाधारणाक्षरसंज्ञाः॥ त्रिविक्रमेणादिताः॥ सिद्धामा
नवाश्चवेदितव्या इत्यर्थः॥ एते यान्त्रवानान्नाथानामसाधारणाक्षरनामार्थप्रतिपादनेनाखंडविग्रहशिवरूपत्व
माराध्यमुखादेदावगन्तव्यं॥ अथ मंडलादिर्नित्यत्रमंडलान्युत्तरत्र वक्ष्यति॥ आदिशब्दः॥ स्वशीर्षादि विषयः॥

श्री ४

[redacted]

आनंदसंयुताइति। आनं[illegible]दोपनसंज्ञाइत्यर्थः। नवानां। नाथानामितिशेषः। नाम पूर्वकं। तत्तन्नाम पूर्वकं। ता [redacted] स्पष्टाक्षर विद्

मोइत्याद्यैर्नमसास्थितिरित्यैः पंचभिः श्लोकैः सकल शास्त्रैतत्वरहस्याणांसप्ताक्षरमन्त्रमुपदिशति। तत्र

[redacted] ज्ञवी। पकारः। मरुता। आकारः। गोत्रादकारः। घरया। उकारेण। प्राणः ककारः। मरुता प्राग्वता नमः

मकारश्चतृतीयकं। अदृ[illegible]मितिशेषः। ज्ञवी। प्राग्वतत्स्मया। ऊकारेण। ज्याजकारः। वातश्च कारः आग्नेय कारः

मरुता। प्राग्वदाकारः। नमः। प्राग्वता। अग्निः। इकारः। देवतानामित्युक्तिः तुंविसया॥ नवानामित्यादिना मानीत ना५

त्वेनसत्रिपादेनश्लोकेनषोडशनित्यात्मनां तेषांनाथानां षोडशाक्षराणिनामान्युपदिशति। तत्र षोडशाक्षरं॥

नामेतिशेषः॥ मंडलीकरणमित्यादिना। अन्यथा। इत्यनेन पादादिना श्लोकेन पारंपर्यस्याविछिन्नत्वमुपदिश

ति। तत्रामंडलीकराणंआद्यंतयोः संवघतः। आदि प्रामाण्यो अन्वयः संततिः॥ ॥साधकानामित्यादिनि

प्रसिद्धयइत्यन्तेन द्विसिद्धश्लोकेर्मर्त्यानां त्रयाणां श्रोतव्यानि त्रीणि नामान्युपदिशति। तत्रवा समुच्चये नाम द्वयं

तेन १

श्रीमनोरमा॥

॥९॥

भवतीत्यर्थः॥ दिनाद्वराणि पंचविंशतिपदलेखस्यमाणानि॥ तथा॥ [illegible]प्रकाराणि॥ अमायः॥ अविसर्ज्जनीयः॥ अन
न्त्यः॥ अन्येन ह्रकारेण रहितः॥ प्रकार इति शेषः॥ एतदुक्तं भवति॥ उ[illegible]ज्यमानेषु वटिकाद्वारेषु विसर्ज्ज
नीयह्रकारयोरेकमंगीकृत्य एकमपास्य पंचाशद्द्वाराणि भवंतीति॥ २०॥ पर्यायतः प्राप्तौ स्वगुरोर्नामा
न्तरतः प्राप्तौ॥ कालावाप्तौ॥ युगादिदिवसमारभ्य विद्याप्राप्तदिवसावधि भवनवसंख्यया हृतेषु युगादिव
र्षेषु शिष्टदिनसंख्यया प्राप्तत्वाभावाद्यतः सिद्धो मातापितृदत्तं॥ २१॥ तैः क्षितिभिः नामभिरिति शेषः॥ पूजा
श्लोकक्लृप्तीरित्यत्र मंडलादिषु पूजां पर्यायप्राप्तेन नाम्नैव कुर्यात्॥ २२॥ गुरुमंडलपूजामित्यादि त्रिश्लोकीरि
ताः इत्येतत्र [illegible] श्लोकैः पूजामंडलेनाम[illegible]लेखनक्रमादिकमुपदिशति॥ तत्र सप्त[illegible]वर्णापाद्य पटलोक्ता
नि॥ नवतत्त्वापि वस्य[illegible]मंडले[illegible]श्रीपूजयेदित्यर्थः॥ २३॥ स्वात्मता॥ स्वात्मसम
र्पणान्ता॥ ॥गुरुमंडलेत्यादिभिः क्रमादित्यौत्तैः पंचभिः श्लोकैः षट्सु पर्वसु पूजनीयगुरुमंडललेख

॥९॥

नंपूजादिकमुपदिशति। तत्रालिखेन्नवनवस्वपि। तत्सु नवकेषु नाथानां नवकान्यालिखेदिति। एतदुक्तं
भवति। एकाशीतिकोष्ठेषु मध्यनवकमारभ्य ततः पूर्वादिक्रमेण नवकादिषु अन्येषु नवकेषु प्रादक्षिण्येन न
वानां नाथानां क्रमेण तत्तन्मध्यकोष्ठावस्थानं इतरेषां तु तत्क्रमेणास्ति तोवस्थानं च जानीयादिति। तेषु ना
मास्मि नवकं मध्यमुपक्रम्य पूर्वादि प्रादक्षिण्येन लिखेदित्यर्थः॥२४॥ धूम्रेत्यादि निःश्वसिहृद्ये इत्यन्तैः पंच
भिः श्लोकैः धूम्रासु पूजनीय गुरुमंडल विशेषादिकमुपदिशति। तत्र तेष्वेवावलिखेदित्यत्र एवमिति पारं
पर्यप्राप्तसंप्रदायक्रमेण लिखेदित्यर्थः॥ तद्यथा॥ मध्या च तु ष्टये वा माघस्थितकोष्ठमारभ्य मध्यचतुष्टयं प्रा
दक्षिण्येन परीत्या मुत्तक्रमं वहिरपि तथा परीयात् मामुपेतो मुक्तैमंडलीकृत्य वृत्तमालिख्य [illegible] अन्यथा गु
रुमंडलार्चाविरहितादित्यर्थः॥२५॥ इत्यादिरित्यत्रादि शब्दः सर्वाभिवारणादीनामुपलक्षणं॥ ॥एकाक्षीत्या
दिना गुरुरामुपायान्नदितं तेन श्लोकद्वयेन वर्णानुरूपतः शिष्यस्य परीक्षा कालादिकमुपदिशति। तत्र योग्यता

पा १ म १

श्रीमनोरमा प्रोक्तसमाचारसुमार्गैवत्वादि॥ ॥चकेदेव्यामित्यादिति॥ समाचरेदित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैः प्रतिष्ठेय वैविध्यादि
कमुपदिशति॥ नन्वचक्रेललितार्चारके॥ देव्यामूदेवीमूर्त्तौ॥ संप्रदायानुरोधिनो॥ विदिततत्वेन॥ विनित्यनैमि
राम॥ त्तिकोपास्तिनिरतेन॥ स्थिरे॥ राशौ॥ विति शेषः॥ अनुकूलशतदिनादिविषयग्रोगुणशालिनीति मुहूर्त्तविशेष
॥२०॥ णं॥ यद्वा॥ तदसिद्धौ वा॥ अवधारणो॥ पूर्णायां विशेषतः॥ श्वासेस्मृतोदये कुर्यात्॥ तदितरनेत्रेतेत्यर्थः॥ अदार
त्रयसंपातदिने॥ पंचविंशत्पदलोदिनात्मकोमेदिननित्यावदिका सरयोरेकादशमात्रिस्थानदर्शनं यस्मिन्दि ॥१०॥
दिन ४ नेतस्मिन्नित्यर्थः॥ पूर्णाद्ये पंचमी दशमी पंचदशीपुतिथिसु प्रोक्तेषु पंचमनोष्णु॥ प्रागुक्तेषु सप्तसुपर्वसु
चत्तो दिनं पर्वद्वयं वर्जयित्वा अन्येषु पंचास्वित्यर्थः॥ सर्वदावास्मृत्नोदये वा पक्षान्तरे॥ तिथिवारयोगनक्षत्र पूर्णा
दिकं शोधनमखिलमनवेक्ष्य स्वात्मनः श्वासस्मृतोदय एव कार्यो इत्येकः पक्षः॥ सिद्धविषयः॥ सिद्धात्मोन
त्वविता मोहः स ज्ञानौ लोभः चित्तस्योनिरयं नो शस्यान्तं॥ दौर्द्रव्यादिनिर्विष्णुपतीत्यन्तैरष्टाभिः श्लोकैः श्री

ना

चक्षुः प्रतिश्रीदिकमुपदिशति। तत्र कथितैर्नैव रोपधैः। पंचत्रिंश त्पटलोक्तैः पंचाशदक्षरोपधैः। नित्यानत्वाप्तिकालो
त्थविद्यया॥ पंचविंश पटलप्रोक्तकाला[illegible] प्राप्त[illegible]दिननित्याविद्यार्यांताः क्रमात्॥ तत्पटलप्रोक्तसप्तविंशतस
प्तशताधिकविंशतिसहस्राणि नित्याविद्याः अपि र्निन्नक्रमः॥ अपि वा सप्तशतं जपेदित्यर्थः। एतदुक्तं भवति। आवा
हनान्तरं तद्दिननित्याविद्यया मूलविद्या तार्तीयखंडेन मूलविद्यया च प्रत्येकं त्रिवारमभ्यर्च्य क्रमसपर्या न त्व
रंता निश्चय जपेत्॥ अपि वा सप्तशतीचक्रः प्रोक्तः संख्याविशिष्टाः कालनित्यानां जपेदिति। तत्र्यर्थीतः प्रीतिदायके
रभ्यतेः। एवं देवीति पूर्वोक्तक्रमादितिशेषः॥ तदाज्ञया गुरोरिच्छया भवनं वेद्यश्च वा यद्यच्च समुच्चये॥ स्वशक्तितः
यथाविभवैर्नेदायत्नः॥ समस्तैस्त्ववारैतत्समतमेव कुर्यादित्यर्थः॥ उक्तेत्यादि मिर्द्दनादितिरित्यंत्रैश्चट्
त्रिश्लोकैः सच्छिष्योपदेशक्रमसमुपदेशानंतरं शिष्यकृत्यं चोपदिशति॥ तत्र शोधितं बहुवासरैः आस्तिकोपाहि
तक्रीनो स्थैर्यसत्वनार्थं बहुवासरयोयनं कालगैन विधिसुर्भिरेवानवामपातश्रीचक्रयमघातश्चेति॥

मेद:४ कर्यं ५

श्रीमनोरमा ।। त्वा देशिकस्य स्वात्मनः। अत्रात्रुपक्रमोर्थो देशिकमुखाद्देव्याचार्योभिषेकसमये लब्ध्वा दिहनोक्तः। देव्यात्मा रू
स्मि मानसः। स्वरूपं देवीरूपं विज्ञाय स्वमात्मानं तन्मयं बुद्ध्या एतदुक्तं भवति। केवलं देवतारूपा दयामयेन
रम ।। चित्तेनेतरनिरपेक्षेण विश्वाकारेणोपदिशेदिति। देवतागुरुमंत्रात्मतत्त्वैक्यं।। देवतागुरुमंत्राणां स्वात्म
।।१२।। नात्तत्त्वतश्चतुर्थपटलावसानश्लोकोक्तप्रकारेणैव संचारिणी चंचला। मंत्रात्मनश्चतुर्थपटलावसानश्लो
कोक्तप्रकारेण।। घनादिरिति। इत्यत्रादिशब्देन गृहक्षेत्रादीन्युच्यंते।। अथाभिषेकं द्विविधमित्यादिनिश्चस ।।१२।।
माचरेदित्यन्तैः पंचदशभिः श्लोकैः साधकानां द्विविधमभिषेकं तत्प्रकारादिकं चोपदिशतीति तत्रोऽनुग्र
हादीत्यत्रादिशब्देन प्रयोगा उच्यंते।। विधायचक्रोत्रयस्त्रिंशत्पटलोक्तपूजायंत्रं।। काद्योदकैः वक्ष्यमाणा
द्यौषधिभिः कथितशीतरुद्रकैः क्रमो नित्यक्रमः। द्वितीयं पूर्णाभिषेकं विपुलचक्रोपास्युक्तं ललितापू
जाचक्रे वक्ष्यमाणकुंभललितानिधानयोग्यप्रमाणं दिरश्चात्वथ शोभनं प्रमाणमनुत्तरेव वक्ष्यामश्च प्रतिप्योनि

चषोडशत्रिकोणानि विधाय प्रति त्रिकोणं त्रयस्त्रिंशत्पटलवक्ष्यमाणेन तिर्यग्रूपान वरेखाय यथा संप्रदायं विलि
खेत्। तेन षोडशत्रिकोणानि संभवन्ति। एतदुक्तं भवति। श्रीचक्रे पद्मदलदेवतास्थानेषु देतिस्थानेषु च त्रिको
णानि षोडशत्रिकोणगर्भाण्यालिखेदिति। मध्ये मध्ये मध्यमध्ये। नवरत्नानि। वक्ष्यमाणानि। पद्मरागमुक्ता
प्रवालवैडूर्यपुष्परागवज्रनीलगोमेदमरकताख्यानि। धान्यानि व्रीहितिलमुद्गमाषयवगोधूमादीनि।
पल्लवविधानं सुरद्रुमशाखावासनया मातुलुंगफलोक्त्या नालिकेरफलादिकमुपलक्षयति॥ लतापल्ल
वादीनां देशीसंज्ञस्य रूपं मुख्यागाम विषयो सार्द्धसहस्रं [illegible] त्रिंशत पंचत्वेण संख्या पंचनवति संख्याता
नां श्रीचक्रस्थानामावृतिशक्तीनां प्रत्येकं सकलदेवतावत्षोडश्याविग्रहवत्त्वात्॥ एतदुक्तं भवति। आयुधानां
द्व विध्यात श्रष्टौ षोडश आसन गर्भं वज्रा कारेणान्योन्यमभिमुखानि समालिख्य सर्वमध्यत्रिकोणस्य को
णत्रये तिर्यग्रेखात्रयेण त्रीणि त्रिकोणानि षोडशत्रिकोणगर्भाणि कृत्वा तेषां मंत्रराले पद्ममालिख्य तन्म

ते न पंच न
वतिशक्ती
नां षोडश
भेदैः पंचद
शशतानि

विंशत्यधिकानि भवंति षोडशा से दाषमूल देवतायाः। एवं षडशीत्यधिकानि पंच
दशशतानि शक्तीनां भवन्ति। तदेवं कृत्वा पूर्वोक्त प्रकारेण पंचविधकु
संख्याभिता इत्यर्थः ३

चतुरस्र

स ४

स्वासिमुरवी त्र्यस्याभिवर्वं भि

श्रीमनोरमा॥ घोषो निंबोऽशश्चस्तगनेवृतिं (ओ) कारेण न्योन्यमसिपु[illegible]लिखेदिति॥ कालात्मनित्यामंत्रान्यंच विंश
पटले वक्ष्यमाणं स्तदिन नित्या मंत्रान॥ एतदुक्तं भवति॥ सर्वेषां तिष्येके पुपूर्वस्मिं दिवसे आधिवासनं पूर्वं मन्ये
रम॥ धुरक्षिसेकं कुर्यात॥ अथवा सद्योधिवासं विदधीत॥ द्विजन्मद्वौ शिष्यस्य जन्मदिने पूर्णां तिषेकं कुर्याद्बै॥ हो दित्य
॥१२॥ मं कृत्वा नित्यहोमोक्तक्रमतः इति शेषः॥ तमंतत इत्यस्या परिष्टाद्व्यः॥ एतेः देवता त्मत्वेन पूर्वोमंत्रितेः॥
स्वक्रमो अक्षरक्रमो आविच्छिन्न पर्यायो॥ पर्यायशब्देन षड्विंशदिनानुच्यन्ते॥ एतदुक्तं भवति गुर्वाज्ञा एतत्प ॥१२॥
र्याय विच्छिन्नो मा तिषेकं सहस्रं प्रायश्चित्तमुक्तं॥ विच्छिन्नादिनानां प्रत्येकं संख्या त्र्यम्बक्षिप्रटिका जपं
12 प्रायश्चित्तं शतवारं च कृत्वा तद्दिनादिं भजेत्॥ तत्र [illegible] केवलेर एव श्रीचक्रेण एकेवेति पक्षस्य शाक्त विषयः॥
नायैरित्यादिना॥ सिद्धय इत्यं तेन श्लोकद्वयेन संख्या त्र्यम्ब भजनं काम्यानामविशेषेणोपदिशति॥ नन्वेत
दुक्तं भवति॥ आत्मज्ञानस्य नाथोपक्रमत्वात्॥ प्रात॥ सिध्यादिश्च स्वस्य षड्विंशत्वात्मनावस्थानात् मा

ध्येयं दिनसंख्यानित्याविद्यास्वरूपपरामर्शेन परिपूर्त्यर्थेत्सायं संध्यानुष्ठीयत इति। सवर्गाव्यंजनस्वरमित्यस्यार्थ
स्य पंचविंशत्पटले वक्ष्यमाणत्वादिह न उपपंचितो न्यासोऽपि मातृकान्यासस्थाने पंचदशपटले वक्ष्यमाणमातृकान्यास
स्थानेषु सर्वेषु क्रमेण तत्तदक्षरे ऽभ्यर्च्य तत्र दिननित्याविद्योपेतां श्रीविद्यां न्यसेदिति। अत्रैव पुरश्चरणसंप्रदायः ग्रहा
णमित्यादि रात्रिश्चेतनमित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैः रात्रिके कालविशेषं तदनुष्ठानं चोपदिशति। तत्र चन्द्रयोश्चन्द्रसूर्य
योः लुप्ताग्निदर्शनोर्वरतनादीति। क्लेशाः आध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकाः। अशेषदुःखाग्निः। चित्तस्य
संकुचितत्वं दुःखाग्निः। सन्नद्धित्यादि निवेदितं त्यं चैश्च चतुर्भिः श्लोकैः पुरश्चरणादिकमुपदिशति। तत्र प्रत्यहमे
वे त्यचैवकारो विशेषकरणीयत्वप्रतिपादकः। वाशब्दो यमसूचकः। दिनादि निशप्रतिमासं पूजनं मध्य
मः पक्षः। समस्तसुपर्वसु नैमित्तिकपर्वसमयेषु दिनादि निशि पूजनं मुख्यः पक्षः। उत्पातजातेषु दिव्यान्तरिक्ष
भौमत्रैविध्यजातेषु विकारविशेषेषु। उपासनं। चिन्ता तु उर्वशीः स्वीयाशिष्यागतो। तन्मामिनी गुरुणामि

पश्चा ३

श्रीमनोरमा।। नीचंडेत्यादिना परमेश्वरीत्यन्तेन श्लोकद्वयेन गुरुमंडलनिर्माणद्रव्यादिकमुपदिशति। तत्राचंद्रार्ककर्पूरैर्लघुसमु
रुः। नालइत्यादिना अवश्यधार्यत्वं कथयति। सर्वतश्च सर्वत्र।। पूर्वेत्यादिना श्लोकेन प्रागुक्तगुरुमंडले विशेषवि
रामा।। धानमुपदिशति। एतदुक्तं भवति। नवभिः कोष्ठैः सकर्णिकमष्टदलपद्मं यथा विधाय तेषु नामाक्षराणि पंक्ति
।।१३।। क्रमेण लिखेदिति। सन्मानं तत्तन्निर्माणप्रकारं स्वयं तत्पटले सुव्यक्तं वक्ष्यामः।। पूजादावित्यादिना श्लोकेन ना
थदेवतयोः श्लोकद्वयजपकालमुपदिशति। तत्र नाथ एव देवतास्वरूपेण भासत इति परमार्थो बुद्धेत्यर्थः।। अतः ।।१३।।
परं देवीस्तोत्रश्लोकद्वादशकस्य पूर्वमेव नित्याषोडशकास्ते वेमहात्मनि श्रीकाश्मीरादिनिर्व्याख्याता तत्वाद्वेषो
दशानां श्लोकानामत्र व्याख्यास्ते वलिख्यते। गणेशेति। गणेशो विनायकः। स च कालरूपी कथितः। ग्रहाः सू
र्यादयः नक्षत्राणि अश्विन्यादीनि योगिन्यो वशिन्याद्याः। तन्मंत्रादीनि च तन्नामानि चाग्रे वक्ष्यति।
राशिर्मेषादिः। ... एषां कारणत्वात्।। देवीमिति ... मंत्रमयी अक्षरमयत्वात्।। नौमि नमनं तादात्म्य

मुक्तेमातृका॥ [illegible] मातृवन्मातृका॥ विश्वप्रसवित्री॥ पीठरूपिणी॥ उक्तप्रकारे सर्वाधाररूपा॥ एतदुक्तं भ
वति॥ शब्दराशेः कालस्य च स्वात्मत्वेन भावनास्थैर्यं जीवन्मुक्तिरिति॥ प्रणमामीति॥ कालहल्लोहलोल्लोल
कलनाशमकारिणी मां॥ हल्लोहलो विग्रहः उल्लोलेकलना॥ पूर्वोत्तरसंबंधः॥ एतदुक्तं भवति पूर्वोक्तभावना
संसिद्धो कालपारवश्यक्लेशेन भवतीति॥ यदक्षरेति॥ एकमात्र इत्यस्यार्थ आराध्यमुखादवगंतव्यः॥ ससिद्धे
प्रत्यपादैरुक्तप्रकारेण॥ रविणा प्रकाशादिना स्पर्द्धते॥ तार्क्ष्येण विषहरणादिभिः॥ इंदुना चामृतमयत्वादिभिः॥
कंदर्पेण लावण्येन भाग्यादितः॥ शंकरेण चानंदमयत्वादितः॥ अनलेन च प्रतापादितः॥ विष्णुना च विश्वात्मत्वा
दितः॥ एतदुक्तं भवति॥ मातृकायामेकाक्षरेपि संसिद्धे तत्तथा सिध्यतीति॥ यदक्षरेति॥ शशी॥ अमृतमयत्वा
तज्ज्योत्स्नाप्रकाशरूपं वाचकत्वं॥ मंडितेति॥ तत्संबंधे भुवनत्रयं॥ ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकं॥ सिद्धमातृका॥ सर्वेष्वपीथ
ब्दादेर्वार्थप्रतिपत्तेः॥ एतदुक्तं भवति॥ शब्दार्थयोर्निरवशेषाभ्याञ्छिरात्मनः सिद्धेति॥ यदक्षरेति॥ महाप्रचपो

कृते ४ द्विति ४

श्रीमनोरमा॥ तो। महत्त्वमनाद्यंतत्त्वात्सत्त्वमात्रविशेषाणाममर्यादानां सूत्रं॥ ग्रोतो नियत संबंधं एतदिति प्रत्यक्षत्वं ब्रह्मांड
दिकयाहांत्रं॥ ब्रह्मांडमित्यपश्चिमं ह्र हत्वं कटाहमित्यवरं सोक्ष्म्यं॥ एतदुक्तं भवति। पाण्ड्यछदार्थयोर्निर
रामः॥ त्र २ वशेष्यपाशोसत्यं प्रतिनियतत्वाद्वारसंबंधबलत्वमुपदिश्यतन्मयताचात्मनः शसिद्धेति। यदेकाति। स्वाधा
॥१५॥ रो भ्रचिकरणं। बीजोकारणं। कोणत्रयोर्भवं। कोणत्रयाद्भवं वैयर्थ्य। कोणत्रयाकारतामेकादशास्त्रस्यो
त्कानद्रूत्वं प्रागुक्तप्रपंचस्य प्रत्यक्षमिति दर्शयति। एतदुक्तं भवति। मातृकायामेकैकाक्षरस्यापि ज ॥१५॥
त्व ४ गत्कारणामत्ती त्युपदिश्य तन्मयतास्वात्मनः शसिद्धेति। सकचेति। वक्ष्यमाणवशिन्यादि शंक्त्याष्टकरूपेण
समस्तेनर्गज्य ष्टांगे तिं व्याप्तरूपेश्च मातृकाक्षरैः सर्वतः शरीरि लेना वनासमानां॥ एतदुक्तं भवति। समा
सव्याप्तरूपेणैवं शरीरितामुपदिश्यतन्मयतास्वात्मनः सिद्धेति। शिवइति। नामितिः। डकारो लिपिरूपो सा
रासारां स्वयंउन्नयमारशाह्वविषयं दर्शयति। परापरामिति। परमानंदरूपिणी। ईकारस्य बिंदुविसर्गात्मनः

शरीरिणां २

मातृकायाः ३

नप१ नर स्वरूपास्वरूपभावनां ।३

शिवशक्त्योः समरसरूपत्वात्। एतदुक्तं भवति। मातृकायाः कारणभूतयोर्बिंदुविसर्जनीययोरैक्यरूपस्य ईकार
स्य बिंदुं संकल्प्येति वक्ष्यमाणस्य स्वात्मत्वेन भावनायां परमानंदानुभव इति। अप्रापीति। पूर्वोक्तं रहस्यं लोति। दे
वताः इंद्रियाणि कियंतो स्वरूपतः। कस्माद्धेतोः। क्व कुत्र। केन कारणेन उपायेनेत्यर्थः। सरूपभावना मरूपभावनं।
च एतदुक्तं भवति। देशिककटाक्षविक्षेपशिक्षितैरिंद्रियैः किंरूपा कस्माद्धेतोः कुत्र स्थाने केनोपायेनेति सरूपभाव
अ४ नामरूपभावना वा प्रापि सर्वदा मनागपि दर्पिन ज्ञातेति। अत्रत्रयम् चतुष्टयं। आर्थ्यपादमुखादवगंतव्यं।
श्रतिरहस्यत्वाद्दिनो टितो। वंदे इति अहं। आयत्नप्रत्याहत्यामातृकारूप आत्मा॥ अस्त्रयी। अकार ह
कारयोर्मध्यजां मातृकाक्षररूपिणीं॥ सप्तमस्य अप्रकाशितेन वर्त्मना। कुलकल्लोलप्रोल्लसंती कुलंधारी
रंध्रथियां लीयमानत्वात्। कला एकदेशाः। उल्लोलोऽऊर्ध्वोर्द्धः। प्रोल्लसंती विश्ववैषम्यं शांता। अचिंत्यस्वभावे न
वां। चिंतयतः। एतदुक्तं भवति। अव्यक्तरूपं व्यक्तरूपं च मातृकाया रूपमुद्दिश्य तन्मयतया स्वात्मनः सि इति। भाव

त्यस्याहमित्यन ने नान्वयः।४ प१ लो३

X ह४ घ४

X हाकाराक्षररूपिणीं ।३

गो २ त्या २ अ २ स्या ४

श्रीमनोरमा कैति। अनुक्रमयोगेन। सप्तमसूत्रोपदिष्टेनामात्र छ्रकें। तदपि तत्रोक्तं। अष्टवर्गोत्थमहासिध्यष्टकेश्वरी। प्रा
प्तिवर्गोत्था अणिमादिसिध्यष्टकेश्वरी मुद्रा। एतदुक्तं। नवानां मातृकायाष्टवर्गास्तद्विशेषाः ओष्ठ्य मातरस्तासां प्रत्ये
राम॥ कोत्था अणिमाद्यष्टसिद्धयः असंभूय चतुःषष्टिस्तासां चतुष्षष्टिश्च कोटीनां कारणभूतास महाशक्तिः स्वात्मत्वे
॥१५॥ न सिद्धेति। अत्रापि रहस्यमस्ति तद्ध्यान्ति वंध मुखाद्वगंतव्यं॥ कामेति। जकारादौ जकारो यस्य पीठस्या
धं तत्तज्जुकाराद्यं। जालंधरपीठं। श्रीपीठं। ओड्याणपीठं देव्यावासत्वात्। तज्जलाग्निवायुरूपं पीठचतुष्टयं। ॥१५॥
वियद्रूपेण सर्वत्र निवासिनी मुद्रा। चतुराज्ञाकोशभूता। आज्ञापूर्वाम्नायादिः कोशभूता। समस्तकारणत्वात्
त्रिपुरा। मातृका मातृकाभिज्ञा तज्ज्ञानज्ञेयात्मिका ...रात्मस्वरूपतत्त्वज्ञानेरूपलुतं पूरयतीति। एतदुक्तं भ
वति। एकादशभिस्त...स्त्रैस्तथदिष्टैर्वै नवानां मातृकादेशविशेष्पेषु तत्त्वविशेषेषु व्याप्तिं विश्वप्रपंचरूपा श
क्तिः स्वात्मत्वे न सिद्धेति॥ ॥इत्थं परमसाक्ष्यख्यापितयादिनाशौ केनहोत्रजपफलमुपदिशति। नत्राश्रवे

ना २ घा ना २

ग्रं२ पत्र२

डरूपायाः देशकालाकारैरनवच्छिन्नायोमातृकायालादात्म्यात्॥२००॥ ॥इतिषोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिम
ताख्यासुपरिपूर्णस्यतंत्रराजपंचसारसिंहराजप्रकाशाभिधानेनसुभगानंदनाथेनविरचितायाम्मनोरमाख्या
यांनवनाथवैनवपूजाविधानादिप्रकाशनपरे द्वितीयपटलंपरिपूर्णपरामृष्टं॥ ॥अथसंख्यानैर्द्वितीये
पंचपंचाशाद्व्याख्यायाग्रंथसंख्यया॥ शतात्परंसप्ततिश्चपंचेतिसुसमीरितं॥ पूर्वस्मिन्द्वितीयपटलेनवना
थैवंनवपूजाविधानादिकमुपदिश्यानन्तरंषोडशनित्यानांषोडशमंत्रास्तदंगमंत्राश्चवचसेत्रयपंचविं
शतिमंत्रानुपदिशति॥ अथषोडशेत्यादिवलेर्मनुरित्यंतेनश्लोकशतरूपेणतृतीयपटलेनोत्तरत्रषो
डशेत्यादिनोदीरितेरित्यंतेनश्लोकद्वयेनपटलार्थादेशादिकमुपदिशति॥ तत्रासेकेतेषामपिकेनेन
त्रिषष्ठागुदीरितोपूर्वतंत्रेपंचत्रिंशत्पटलेश्लोकैः॥ ॥ह्लादित्याद्यैःसमीरितेत्यंतैस्त्रिभिःश्लोकैराद्यायाःश्री
नित्यायाललितायाविद्यास्वरूपतत्प्रभेदादिकमुपदिशति॥ तत्राहृत्वामकारश्चाणाश्चककारश्चेरला

मस्मिन्२

श्री स मे
रामा
॥१६॥

लकारः हंसं हकारः दाह ८ रेफः ८ वह्निः ईकारः स्वेविंदुः ८ हंसेत्यादिनाख्यमित्यनेन हल्लेखोच्यते ह्रीं इतिल
लिता विद्येति शेषः हंस ने देनो हकारयोजनानेदेन ॥ ॥ हंसाद्यया ॥ हकाराद्यया ॥ ललितविद्येयेतिशे
षः आदिमयस्य हंसयेत्यत्र मध्येति ककारस्योपरि सवललिता विद्येवा तुर्या चतुर्थी तैरस्य मायया तै ८
कूटत्रयगतैरक्षरैरक्षैः मायया ॥ अंत्यस्य हल्लेखया ॥ एतदुक्तं भवति प्रोक्तकूटत्रयाक्षरैः ८ प्रोक्तक्रमगतैः ८ प्र
थमद्वितीयकूटचरमगतहल्लेखाविरहितैः तृतीयकूटचरमगतहल्लेखासहितैः ८ समस्तास्त्वातुरीया
तुरीयाविद्येति ॥ आसुचतस्रः सुविद्यासु ॥ सुचिन्तित्यादिभिरेकादशाक्षरैरित्यनेन त्रितिः ८ श्लोकेद्वितीयायाः ८
कामेश्वरी नित्यायाः एकादशाक्षरी विद्यामुपदिशति ॥ तत्रोसुचिः ऐकारः ८ स्वेनयुतः स्वविंदुः तेनस
हितः ८ ऐं इति आद्यः वर्णः इति शेषः ललिता प्रागनिहिता विद्यास्यन्त्यं नकारः ८ अग्नि युतं अग्निः इकारः
तेनसहितं निः इति ॥ रयः नकारः ८ व्यासेन संयुतां व्यासंयकारः ८ तेनसहितां त्या इति ॥ पा ॥ ८ ककारः ८ ॥

16

॥१६॥

रसाग्निसहितः। रसाल कारः। अग्निः इकारः। ताभ्यां सहितं॥ क्लिं इति भूम्यग्निमो नकारद्वयो वरा वितो वरः। ए

कारः। तेन सहितं। न्नें इति। नन॥ मकार॥ गो ओ। दकार॥ पुनश्चैषा पुनरपि दकारः। दाहेन समयोजिता। द्रा

हः रेफः तेन पृथक्कृ योजिता। द्रुं उ। वकार॥ चरसंयुक्तो चरः एकार॥ तेन सहितं। वें इति। [illegible]॥ मकार॥ गो

ओ। दकार॥ पुनश्चैषा पुनरपि दकारः। दाहेन समयोजिता। दाहः रेफ॥ तेन पृथक्कृ योजिता। ब्लं ब्ल वकारः

दरसंयुक्तो चरः। एकार॥ तेन सहि[illegible] वनशक्तिंयुक्तो वनं औ ओकार॥ शक्तिः॥ विसर्जनीय॥ ताभ्यां स

हितं। हस् सकार॥ सौः इति। एवमुक्तप्रकारे ए एकादशाक्षरे त्यर्थः। कामेश्वर्येत्यादि निर्मा हिनी त्यं ते न त्र

यो विंशतिनि॥ श्लोके तृतीयाया नग मालिनी नित्यायाः॥ पंचविंशत्य ताक्षरी विद्या सुप्रदर्शिता। तत्र कामे

श्वर्यादिः बिंदुसहितऐकारः। ऐं इति। रस॥ नकार॥ स्थिरा गकार॥ रसः नकार॥ वरा युक्तूवरा उकारः

तेन युक्तं॥ नु इति स्वरा ए कारसहिता। स्थिरा गकारः। गे इति। रसः नकार॥ स्थिराभून्येग कार न कारौ।

नाज्ञेत्यर्थः। एवमस्मिन्पक्षे ... नैसर्गिकानर्थी १४।
गोइति गोत्रादकाः स्वाहा ... २

श्रीमनोरमा॥ अग्नि संयुक्ते इकारेण उत्येकं संयुक्तो। गिनिइति। रसः नकारः। स्थिरागकारः। नूस्सहिता नूः ऊर्ध्वकारः ते
नसहिता। नः सहितेति संज्ञा शब्दस्वरूपोपादानं। नूः इति संज्ञोपेतौ। अग्निः इकारः। रिइति। रसः नका
रः स्थिराग कारः। नतः मकारः। मरुता युक्तो। मरुत् आकारः। तेनयुक्तो। माइति। रसालकारः स्वरसम
रामा॥ न्विता एकारेण सहिता। लेइति। रसः नकारः स्थिरागकारः मरुता सहयो देति। आकारेण स्थिक यो जि
॥१७॥ ता। गाइति। प्रभुवकारः हंसः हकारः सचरः एकारेण सहिता। हेइति। रसः नकारः स्थिरागकारः ॥१७॥
स्थिरागकारः धरान्विता। उकारेण सहिता। गुइति। ॥ हंसः हकारः व्यासेन। यकारेण चरेण एकारेण।
तान्यां युक्तः। ह्येइति। रसः नकारः स्थिरागकारः व्यासः यकारः। नूयुतो। ओकारसहितो। योइति।
17 शून्यं नकारः अग्नियुक्तो। इकारेण सहितो। रसः नकारः स्थिरागकारः साग्निः इकारेण सहिते शून्यं त
कारः साग्निइति संज्ञिविशेषणपरो यन्निर्देशः शून्याख्यो वर्णः इकारसहितस्यादित्यर्थः। अस्मिन्पक्षे

निइति २ ... जिनेद

धा

सर्वविधातात्री यत: क्रमात् ॥ वंसस्पर्शीनां कामेखनी विधां यास्तनी यवल्पपञ्चमण्डा ... न्पल्लानां ...
... यानिश्चात्रनूपरत्तस्मात् ... नित्य क्लिन्ने इति क्रमेण सुः । नसो मकारः ... स्थिराग कारः ...
... कोनेन दाह: रेफः सहित ४ इति । सयुतः एकारेण सहितः ... कानेनाशहितिस्व ... इति ... अवीमकाल

पुकारे तोसर्वत्र संसामसंक्षिप्तपरत्वेन विशेषणलिंगानानिर्देशनियमो वो द्रव्या: ॥ तत्र तु संज्ञिपरो लिंगनिर्देशनियमवि
विघः । वर्णश्चद्वापेक्षयाक्षरशद्वापेक्षयालिपिशद्वापेक्षयावनिड्विति । ज विप्रुत ४ पकारेण सहित ४ मरुत्व । नि ३
आकार ४ पाइतिरयः तकारः । शून्यो नकार ४ आग्निद्युतो इकारेण युतो पतत्शून्य स्यैव विशेषणो इति । हव । अ ४
सकार ४ दाह ४ रेफः । सौयुवकारेण सहितो वेति । रसः नकार ४ स्थिराग कार ४ ... वकार ४ वियत शाका
र ४ स्वद्युतो विंदुना सहितो शं इति । प्राण ४ ककार ४ । ॥ दाह रेफः । अग्नियुक्तो इकारेण सहितः । रि इति । रसः
न कार ४ स्थिरागकारः । ईर्म्या ऊकारेण दाह ४ रेफ ४ सहित ... ॥ इति स्वर ४ एकारेण सहितः । अवी
पुकार ४ प इति हितः । सकार ४ दाह ४ रेफ ४ अंबुमरुतो युक्त ४ अंबुवकार ४ मरुतो आकार ४ ता न्यायुक्ताः
वी इति । व्योमा णकारः । साग्निः इकारेण सहितः णि इति । रसः नकारः । स्थिरागकारः । अ ... सिम्ब कारेणो
सर्वेंतु शब्दः । समुद्रयोमरुतो युक्ताः गा इति । शून्यं नकारः साग्नि इकारसहितो नि इति तात्स्वरो । तेन ... मका

तेन

अ ... आकारेणयुक्ता

रः। ोंदः एकारः। एकारसहितो मकार इत्यर्थः। मेइति॥ ॥ हंसः हकारः व्याप्तमरुच्छकः। व्याप्तं यकारः। म
श्रीमनोरमा॥ रुत्। आकारः। ताभ्यां सहितः। ह्येइति। शून्यं। नकारः। व्याप्तं। यकारः। अतः परमिति शेषः। अंबु। वकारः।
दाहः रेफः। गोत्रा दकारः श्व रयुता। एकारसहिता देइति। तथा दाहः। एकारसहितो रेफः इत्यर्थः। रेइति।
रामा॥ तथाऽरयः। एकारसहितस्तकार इत्यर्थः। तेइति। हृता सकारः। घरासहितो उकारसहितो सुइति। दाह
॥२८॥ रयोः रेफतकारौ। चरसंस्थितौ। एकारसहितौ। रेफनकारौ प्रत्येकमेकारेण सहितावित्यर्थः। रेतेइति। ॥१८॥
रसः। नकारः। स्थिरा गकारः॥ प्राणः ककारः। रसाग्निसहितः। रसा लकारः। अग्निः इकारः। ताभ्यां
सहितः। क्लिइति। शून्ययुग्मं। नकारद्वयं। चरयुतं। एकारेण सहितं। ततः पूर्वं अनन्तः परः। अस्या [illegible]र
18 सा पूर्वाद्युग्मे वा नरा [illegible] क्लि इत्यर्थः। शून्ययुग्मं नकारद्वयं। न्नेइति। गोत्रा दकारः। दाहयुक्तो रेफे
५१ ण सहितो द्र इति। अंबुना वकारेण सहित इति शेषः। चरः एकारः। वेइति। प्राणः ककारः। रसा चरयुतः।

म५ तं ३

रसालकारः व[illegible]कारः एकारः ताभ्यां सहितः। ले इति। गोत्रादकारः। व्याप्नायकारः गोत्रादकारः। दाहमरुद्युक्तो।

दाहः। रेफः। मरुत्। आकारः ताभ्यां युक्तो रा इति। ध्रुवा। वकारः व्याप्नाय। यकारः। वातः। अकारः। नन्तः मकारः।

मूर्धयुक्तो। ओकारयुक्तो मो इति। वाः घकारः। स्वरेण समन्वितं एकारेण सहितं घे इति। रसः। नकारः। स्थिरागका — च्वे इति ४

रो। ध्रुवा वकारः। अग्नियुतो इकारसहितं वि इति। वायुयुग्मं चकारद्वयं। स्वरान्वितं एकारसहितं थे। आसश्चका

रः धरायुतः। उकारसंयुक्तः। ह्रु इति। रसः। नकारः। शशवासमन्वितः। विसर्जनीयेन सहितः। नः इति। ग्रामस्थः सकारः।

ऐंका ४ मूर्ध सहितः। [illegible]रेण सहितः। [illegible]। मूर्ध्नि सहितः। इत्यत्रापि संज्ञा शब्दस्य रूपो पादानो न[illegible] इति संज्ञो

पे तेनेत्यर्थः। स्तो इति। देवीति संबुद्धिः। रसश्च नकारश्च व्याप्नायकारश्च हतः। सकारः। [illegible] दाहेन रेफेण सहि

त इति। यष्णः। ध्रुवुवकारः [illegible] ध्व इति। हतः। सकारः। रव्यश्च तकारः। अंबुमरुदन्वितः। ध्रुवुवकारः। मरुतो। आकारो

ताभ्यां सहितः। [illegible] इति। मूर्ध्न्यो नकारश्च केवलं। स्वरविरहितं। नु इति। नडे इति देवी संबुद्धिः। रसः। तकारः। सवरा।

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रूँ ३ ब्रूँ २ पुतं २ ब्रूँ ४ ऊमा २

श्रीमनोरमा॥ पकारेणसहिता स्थिरा।ग।गकारः।गें इति।वियत।शकारः।स्वं तु वकार ।वकारयुक्तो।स्वें इति।दाहः।रेफः।अग्निवु
कूः इकारेणसहितः।निं इति।स्व युतः।स्वं विंदुः।तेनयुतः।शुचिरैं।इति।मिश्रब कारश्च रसा स्वयुता।रसा लकारः॥
राम॥ स्मा ऋकारः।स्वविंदुः।तैः संयुक्तो इति।पंचकान्तरिता स्थिता ङ्स्येन लक्ष्णस्तं एतदाद्यै केकान्तरांतरितं पिंच क्र
॥१९॥ तः प्रयाज्यमित्यर्थः। तदंतरितबीजानिस्व संयुक्तानि पंच वैशोक्तस्य इति बीजस्यान्तराले ऽपरि चि न ॥१९॥
स्थितानि सविंदूनि बीजानि पंचा तानि क्रमात् कथयामीति शेषः।ज्या।जकारः।जं इति।स्व रः।एकारसहितश्चर
सः।सकारः।सें इति।न्तः ओंकारः।नें नेयुक्ता।न त्वश्च मकारश्चतेनसहिता मों इति॥ ॥हंस श्च हकार स्वरयुतः।एकारयु
19 तः।हें इति।द्विश्च स्यात् सं इति प्रोक्तस्य पंचमस्य बीजस्यान्ते च स्यात्॥ हंसं हें इति।प्राणश्च ककारश्च रसाग्निवु कूः रसा
लकारश्च।अग्निश्च इकारश्चताभ्यां सहितः।क्लिं इति।शून्ययुग्मेन कारद्वयं।वरयुतः एकारेण सहितो।नें इति।हलस
कारः।दाहः रेफः।स्वं तु मवयुतः।स्वं तु वकारश्च मत्तृ आकारश्चताभ्यां सहितः ह्रीं इति।व्योमरण कारश्च अग्नि सहि

काप

तं। तिा इति। रसः। नकारः। मरुता आकारेण सहिते ति शेषः। स्थिरा गकारः। गा इति शून्यं। नकारः। साग्निः। इका
रेण सहितं। नि इति। नत्वः। मकारः। धरेण सहितं। एकारसहितं। मे इति। त्रिपे इति देवीसंबुद्धिः। अं बुवकारः। वि
यत्। थकारः। नमः। मकारः। तुशदः समुद्दिष्टो। मरुदन्वितो। आकारेण सहितं। मा इति। शून्यं। नकारः। व्याप्त्यं यका
रः। हृत मकारः। युक्तं यदा हृस्व वह्नि त्रिः। रयः। तकारः। दारुः। रेफः। स्वविंदुः। वह्निः। ईकारः। ते युक्तं स्वामि
ति वह्निः परियोज्यं॥ ह्रीं इति॥ ॥हंसः। हकारः। सदाहः। रेफेण सहितः। अंबुरसाः वरस्यः। संयुतः। अंबुवकारः।
रसा लकारः। चत्वारः। एकारश्च विंदुः। एतैः संयुक्तः एतत् हुतां न पतिः। हकारः। वकारः। लकारः। एकारः। विंदुस्तिरेकीकृ
तमिति। हरं इति। हंसः। हकारः। दाहः वह्नि स्वेर्युक्तौ। दाहोरेफः। वह्निईकारः। स्वविंदुः। तैः संयुक्तं। अस्थे।
बीजमिति शेषः। ह्रींकार इत्यर्थः। नगमालिनी नित्या विद्यो शेषः। परमेशानीति देवीसंबुद्धिः॥ हंसेत्यादि ॥

न: ३ ति१ नेफ३

त्रिसि: १

श्री मनोरमा ॥ सुंदर इत्यनेन श्लोकेन चतुर्थ्या नित्यक्लिन्ना नित्यायाः एकादशाक्षरीं विद्यां तज्जपादिफलं चोपदिशति। तत्र हसौं ह का-
रः दाहवह्निबिंदुयुक्तः। दाहः रेफः वह्निः ईकारः स्वबिंदुः तैः संयुक्ता हल्लेखेत्यर्थः। ह्रीं इति प्रथमं बीजमिति शेषः
कामेश्वर्याः स्तुतीयादि वर्णा नामष्टकं न वेत। कामेश्वरी नित्या विद्यायां तृतीयमक्षरमारभ्य दशमाक्षरावधि प्रथम द्वि-
राम ॥ तीयाक्षरादीन्यष्टाक्षराणि। तेन नवाक्षराणि संपन्नानि। हृत्। सकारः चंद्रबुमरुता युक्तं चंद्रयुव वकारः मरुतोद्भाका-
॥२०॥ रः तान्यां युक्तो स्वाहा इति। हसः ककारः मरुता युक्तः आकारेण सहितः हा इत्यर्थः। स्तुत्वा वनिता नवनीता नोद्भा- ॥२०॥
वको यैः। एतदुक्तं भवति एतस्या विद्यायाः सिद्धस्य दर्शनादेव वनिता ग्रंथ प्राणा उपकारिका वश्या भवेतीति। नखेने-
त्यादिना: क्षणादित्यन्तैः श्लोकैः पंचम्या नित्याया नवाक्षरीं विद्यामुपदिशति तत्र ह्रः ओकारः से-
न युक्तः। बिंदुना सहितः। हौं इति प्रथमं बीजमिति शेषः। प्राणः ककारः दाहेन। रेफेण युतः। सकार युक्तो
ककाराक्षरमित्यर्थः। क्रों इति। रसः नकारः दाहेन युक्तः ईकार युक्तो नकाराक्षरमित्यर्थः म्रौं क्षरमित्यर्थः।

म२ पु॰ म२ क्रौं ह्र क्षमा२

इति प्राणाः ककारः दाहवन स्वयुक्तो दाहः रेफः चन्द्रः औकारः स्वविंदुरेतौः सहितैः क्रौं इति कृतिः कंचन
जैकारं दाहेन रेफेणा तद्युक्तं। औंकार [illegible] क्तो। औकारात्परमित्यर्थः। औं इति। छकारः दाहेन रेफेणा तद्युक्तो। औं ज्यौं२
कार युक्तो। छकारात्परमित्यर्थः। छ्रौं इति। ज्याजकारः दाहेन रेफेणा तद्युक्तो। औंकारेणा युक्तो। ज्रौं इति
नित्यक्लिन्नान्ततो ध्ययं नित्यक्लिन्ना नित्या विद्यायाः अंततः मन्त्रस्य स्वाहा इत्यर्थः। तेन नित्याने त्रुंडा। नेत्रुंडानि क२
त्या विद्येति शेषः। गरलं त्रिविधं गरलं विषं त्रिविधं स्थावरजंगमकृत्रिमभेदेन स्थावरं कारस्कर वीरादि।
ॐ गमं फणिगोणसादि कृत्रिमं। लिकुचरकर्पूरादि। नेत्रुंडेत्यादि निःस्वयमित्यन्ते त्रितिसृो चैषघ्यावक्लिवासि
नी नित्यायां तु वाक्षरी विद्यामुपदिशति। तत्र नेत्रुंडा [illegible] मि ह्रां घं [illegible] स्या तन्ने त्रुंडा नित्या विद्यायामाद्यमक्षरं
भवक्लिवासिनि नित्या विद्याया आद्यमक्षरं भवतीत्यर्थः। तेन [illegible] इति सिद्धं। नित्यक्लिन्ना घन वर्णं। नित्यक्लि
न्ना नित्या विद्याया आद्यक्षरं ह्रींकारो स्याद्वितीयमक्षरमि [illegible] त्यर्थः। ततः अनंतरं अंबुवकारः। सून्यो नकारः

घं३ ॐ२ त२

इका । हस

श्रीमनोरमा ।। हंसाग्नियुतां हंकारं रान्त्यांसहितां वह्निरित्यर्थः ॥ अंबुवकारः । मनुयुतां आकारयुतां वा इति ॥ ॥[illegible]कारः

अग्निना युतः इकारेण सहितं सि इति सत्यं । नकारः व्याप्तं त्यकारेण शुचिना वा एकारेण वा युक्तां युतां आन्त्यां

घा रामा ।। बान्त्यां युक्तमित्यर्थः । न्येइति । मूर्त्यं नकारः । नतः । मकारः शक्तियुतां विसर्जनीयसहितां मः इति । विश्वघस्म

पा४ रा प्रलये विश्वग्रासकरी ॥ द्वितीयमित्यादि ॥ तारिणी इत्यन्ते स्त्रिभिः श्लोकैः सप्तमं महावज्रेश्वरीनित्याया

।।२१।। द्वादशाक्षरां विद्यामुपदिशति । तत्र द्वितीयं वह्निवासिन्याः वह्निवासिनीनित्याविद्याया द्वितीयमक्षरं ।।२१।।

स्वीयाद्यमक्षरं त्वाद्यमक्षरं ह्रीं इत्यर्थः ॥ नित्यक्लिन्नैव चतुर्थकं पंचमं क्लिन्ने इत्यर्थः ॥ त्वगामालाद्यं ऐंका

रः । नेत्रुंडाया द्वितीयकं क्रौंकारः ॥ नित्यक्लिन्नाद्वितीयं च तृतीयं नित्य इत्युद्धारद्वयं । ब्लूं ससप्तमो । तस्या एव

21 मदद्रवेत्यर्थः ॥ अष्टमनवमं पश्चात् तस्या एवाष्टमाक्षरनवमाक्षरं द्वयं स्यातां द्रवे इत्यर्थः ॥ एतदाद्या अस्या महा

व[illegible]श्वर्या आद्यं ह्रीकार इत्यर्थः ॥ हुः खसंघात तारिणी । अविवेकतारिणीत्यर्थः ॥ वज्रेश्वर्यं त्यादि त्रिभिः सि

ज्रे ।

द्विदेत्यनेस्विति:श्लोकेरष्टम्यादूतीतित्यायाः स्वन्ताक्षरीविद्यामुपदिशति। तत्राव्जेस्वर्यंतमाद्यंस्यात्।वज्रेस्व
रीनित्यायाअन्त्यमक्षरंअस्यादूतीनित्यायाआद्यमक्षरं[illegible]तंक्लीइत्यर्थः।वियदग्नियुतंततःवियत्वशकारःअ
ग्नियुतोइकारसहितो।ततःद्वितीयमित्यर्थः।शिइति।अंबुस्यान्मरुतायुक्तो।अंबुवकारःमरुतायुतो।याकारे
णसाहितो।वाइतितृतीयमक्षरं।गोत्रात्समासंयुता।ततःगोत्रादकारःक्ष्मासंयुता।उकारसहिता।डुइतिचतु
र्थमक्षरं।रयोव्याप्तेनभंकविनाष्ठुतंस्यात्वदनंतरंत्पेइत्यर्थः।अंगोर्णोवह्निवासिन्याःनमःइत्यर्थः॥
सुमस्तापन्नाशिनीअविवेकापन्नाशकारी।आद्यमित्यादिभिःकारिणीइत्यनेनचतुर्भिश्लोकेर्नवम्याल्वरिता
नित्यायाद्वादशाक्षरींविद्यामुपदिशति।तत्राआद्यन्तुवह्निवासिन्या[illegible]इत्यर्थः।[illegible]त्यादिस्तदनंतर[illegible]ह्रींकारो
द्वितीयंवीजं।हंसोधरायसंयुक्तः।हुंकारस्तृतीयं।तेजस्वरसमन्वितंतेजःखकारःस्वरेणएकारेणस
म[illegible]तं।खेइतिचतुर्थः।वायुःचकारः।प्रमाधुकारःचरयुता।एकारयुक्ताछेइतिषष्ठ्या।ग्रासःशान्ति
हसोहकारःधराउकारःस्वरसंयुतःविंदुयुतः।रयःतकारःन्या[illegible]तेनयकारेणशुचिनासेकारेणयुतंस्यात

४ हंसः हकारः दं नाउकारः स्वयुतः विंदुयुतः २ पासः सकारः वरएकार

न्विं१ जै४ गा२

श्रीमनोरमा॥ समाक्रितः तया सँ सकारः शर्क्यविसर्जनीयेन समन्वितः सः इति सप्तमं हृदार्येणादोहेनवह्निः सकारतका
रेरेफईकारैः स्त्रीं इत्यष्टमं वीजं॥ प्रियेति देवी संबुद्धिः हंसः क्ष्मा स्वयुतः॥ हूं इति नवमम्॥ मांसः संयुतः स्तेर ॥२
तिदशमम्॥ द्वितीयं॥ अस्याएव द्वितीयं वीजं॥ फ्रीं इति एकादशं॥ घुतिर्नादयुता॥ द्वितिं रेफकारौ॥ नादः टकारः॥
ग्रम॥ तेन युक्ता फट् इति॥ द्वादशं वीजं॥ विषदुःखप्रशमनी॥ विषं॥ सर्पादिजं दुःखं॥ दारिद्र्यादिजं तयोर्नाशकरी
॥२२॥ अस्तुवीत्यादिना ज्ञायत इत्यनेन श्लोकेन दशम्याः कुलसुंदरीनित्यायाः स्वमंत्रं विद्यामुपदिशति तत्रामु ॥२२॥
विश्वेन युतः विंदुना सहितः एकारः॥ ऐं इति प्रथमं वीजं॥ रसा वह्नि समन्वितः प्राग्द्वितीयं स्वयुतः क्लीं इ
हृ३ ति॥ द्वितीयं॥ वर्णं [illegible] शक्तिभिः परः सौः इति तृतीयं [illegible] स्मरणमात्रे एतत्पर्यन्तादिवेगुणपनार्थी
त्यर्थः॥ [illegible] हंस इत्यादिभिरनिशमित्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैरेकादश्या नित्याया नित्यक्लिन्नायाः स्वमंत्रं विद्यां तत्र
२२ तेद संख्यां द्वोपदिशति॥ तत्र हंसस्त्वहृतत्रापरस्माद्दशकुक्षिः समन्वितः॥ हंसः हकारः हलसकारः पासः

१ सुधिः एकारः स्वान४ ४ रसा लकारः वह्निः ईकारः ताभ्यां समन्वितः प्रा
वन औकारः हृत्सकारः शक्तिर्विसर्गः३ ककारः४

ककारः। क्ष्मालकारः दाहः रेफः कुं ऽ ःडकारः पंचतिर्ईसाख्योहकारः त्वहिर्तंस्यात्। एतडुकं भवति। एते हकारा
दितिर्ईकारान्तैष्षट्त्रिंशत्तत्त्वैः प्रत्येकमनुलोमक्रमेणाद्यन्तक्रमयोजितैरेवं षट्त्रिंशद्वित्वैस्तदनुङ्कारा हदिति
ईकारान्तैः प्रत्येकं प्रतिलोमक्रमेणावाद्यन्तक्रमयोजितैरेवं चषट्त्रिंशद्वित्वैस्तदनु कुलसुंदरी नित्याविद्यायाः प्र
त ४ कृतिभूतया सकं कोविद्याषट्त्रिंशत्कारतिथ्यां संप्रदायतो योजितैर्नित्यानि त्याविद्याः ससप्ततिर्भेदांस भवंति। ते या: ४
षां द्यापभाताः सयमितिनित्यानित्येत्यादिनाश्लोकेन नित्यानित्याविद्याया उपरिष्टाद्वद्यमाणाष्ट्विंशत्यधिक द्वा ४
सप्त४ तु शतत्वे देवद्वासप्ततिभिदे कृति:तेषु क्रमागता नानि[redacted]प्रयोगप्राधान्यदर्शनायेत्यर्थः।यस्यान्तु त्यादि ह
नाश्लोके नविद्या सिद्धसामर्थ्यं कथयति।। तत्र श्लोके उपरिष्टान्नित्यानित्यापटलोक्त नियहानुग्रहस्य योग
वलादित्यर्थः। नित्यक्लिन्नेत्यादितिश्लोकामंद्रोदितत्वैः पंचतिः श्लोके र्वादश्यानीलपताकानित्यायाः श्लोः स
प्तदशाक्षरीं विद्यामनुयदि यातिं। तत्वरितायाः उपासनसाक्षान्नं हत्वे स्वाङ्के इति प्रथमं बीजमिति शेषः।

छया
४ अंत्यादार पूर्वेद्वि रेफ आद्यैः स्यात् ४

यदा

श्रीमनोरमा॥ द्युतिर्दीह्ववरस्वयुक्ता ऐंकारो रेफएकारविंदुनिर्युक्तः द्वितीयं ऐं इति हस्वौ हस्रौंः स्वयुतं सकारं रेफएका ॥

रविंदुर्युक्तं तृतीयं स्त्रूं इति वज्रेश्वरी पंचमं तत्र क्रोंकारस्वचतुर्थमित्यर्थः ततः मकारस्वयुक्तः विंदुसहित आकारः आ

आं इति पंचमं मध्याद्वे दशम्याः क्रमसि स्मृते दशम्याः कुलसुंदर्याः आद्यं बीजद्वयं कृत्वा ... सम्मतं स्यादित्य

रामः॥ र्थः ऐं क्लीं ऐं इति मूमीरमा ... स्वयुता वकारं लकारं ... कारविंदुनिर्युक्तः ... इत्यष्टमं बीजं वज्रेश्वरी षष्ठं ततः क

॥२३॥ मात् षडक्षराणि तानि नित्यमदद्रवे इति पंक्तिः ... चतुर्दशाक्षराणि स्मरिता तृतीयं तदनंतरं हुं इति ॥२३॥

पंचदशं बीजं द्युतिर्दीह्ववरइदेन्दौ अस्याः द्वितीयं कूटं ऐं इति षोडशमक्षरं अस्या आद्यमक्षरं तदनंतरं क्लींकारः सप्त

दशमित्यर्थः खड्गपादुकेत्यादीनि उपरिष्टाद्वीजयताकानित्याविधानपटलेषु व्यक्तं वक्ष्यमाणान्यत्र श्लो

ति॥ रस इत्यादिनावैतदेतत्पत्रेन श्लोकद्वयेन त्रयोदश्याः विजयानित्यायाः पंचाक्षरं विधानं दक्षुत नवं वोपदिश

ति॥ तत्र रसः नकारः नभः मकारः दाहः रेफः व्याप्तं यकारः स्माख्य कारः वनेश्वरिकात्वेन ... विंदुसंहिता

अद्रिमंत्रस्य चतुर्दशाक्षराणि स्युः ... ५ मन ४

औंकारपूर्विका १

ॐ ॐ
८ ङकारश्चा १ स्वांइति २ नमस्च ...ऽ इतिसिद्धा॥ १

एतदुक्तंतवति। नकारमकाररेफयकारो...कारविंदुभिः कूटस्पाश्काश्चरविशेषितौ समेरेकघे। डुर्जयेहुषे
इदंविषूत्यादिनाश्लोकेनचतुर्थी र्थी सर्वमंगलानित्याया एकाक्षरीविद्यामुपदिशतितत्रा हृदंबुवनयुक्तंस्व
सकारवकारश्चौकारैर्युक्तोविंदुः तेरकाक्षरीसर्वमंगलानित्याविद्या॥ न्नन्यइत्यादिनिर्भेवेदित्यनेनभेषसि॥ २
श्लोकैः पंचदशपाद्यालामालिनीनित्यायाश्चिषष्ठ्यक्षरांविद्यामुपदिशति। तत्रान्नः ...कारः शून्ये नकारद्वयं
...इति। तस्मात्ः मकारसहितश्चोकारः। मोइति। रसः। नकारः स्थिरा गकारः। अंबुवकारः। रययुक्तौ तेरा। अग्निना
युक्तः। इकारसहितं इति। ...कारः अंबुमंबुघुक्ताव कारश्चाकारयुक्ता। ...इति। रसामरु। ता। ला। इति नन्नः मका
रः। मनुना। आकारेणामा इति। रसामृत्युलकारोत कारश्चा अग्निसंयुतो। इकारसहितो। लिनिइति। गोत्रा द्वका
रः वरेण सहिता। एकारसहिता। देइति। अंबुवकारः। पूर्वीदिर्वी। देइति। ...। आयुषी। विइति। व्रसकारः। अ
[redacted] र्थइति रसस्वपारव हलार मः नकारः स्मार्थकारे ...इति यः तकारः हलसकारः। खयुक्। विंदु
ज्या ज्ञ ४ ... स्थपा। वर्करपूर्वी ... २ ४ ज्या ४ हृ २ दाहांबुरेफवका
ॐ

न४ ग्व ३ स्त्रैता युक्ता ... यः

ज्यां ३ ...

श्रीमनोरमा॥

युक्तो। सद्धमिति। मकारस्यैव विशेषणं। सं इति। हं सद्धमरुँ [illegible] इति संबंधः। हा इति। दा हं [illegible] इति॥ ज्ञाता श्रम

रुता युतः। का इति। दा हः। साग्नी॥ ति इति पा[illegible] वरो के इति [illegible] उत्सहिता। डा इति। रसंत कारं ख वे तां [illegible] वे इति॥

गोत्रा। दकारः। हतसाग्नि। सि इति। ड्पा[illegible] ङ्क्षेव इति। रसा[illegible] युक्तं लं इति। [illegible] ति इति [illegible] इति [illegible] इति। रमालका

राम॥ रं पुनरेते। एतत् पूर्वोक्ताक्षरद्वीपं पुरापि स्यात् [illegible] ल इति॥ ड[illegible] दाहेन पकारो रेफेण युतः प्र इति। अनेन वीत तः

॥२४॥ तेद्भिः स्यात्। अनेन इति। प्र इत्यक्षरेण तेइति॥ पूर्वविशिष्टैर्नमद्वारैः[illegible] प्रज्वल इति॥ त्री एयन्त रात्रिक्षिवन्न र ॥२४॥

दित्यर्थः। स्यादित्यस्योपविष्टादन्वयः। हं[illegible] सोहा हमरुतत्स्वयुक्तं स्यादिति। क्रीं इत्यर्थः। हंसश्च दाहवह्निस्थैः

क्रीं इति। दाहदमा स्वयुतश्च सश्च सं इति हंसः। हकारः हं इति। सप्तदा हः र इति सप्तन्क्त्व उग्रोरदित्यर्थः। ततः अनं

तरं [illegible] स्याविद्यायाः इति शेषः। स्फुरिति काकाक्षिन्यायात् पूर्वयोरयोर त्रैति। अष्टमा घा[illegible] पंचवेद अस्यावि

द्यायाः अष्टमाक्षरमारभ्य द्वादशाक्षरावधि पंचाक्षराण्येवातः परं स्फुरित्यर्थः॥ उपांत्या घ स्थितं त्रीलपताकाय

वेपदि ... स्यातप

×ध्रा पुर इत्यादिना श्लोकेन षोडश्या धिष्ठानित्यायाः द्व्यक्षरी विद्यां फल तन्त्रनाम
क्लिन्ने इत्यादि ५
दिकं चोपदिशति ३

अनन्तरं॥ नीलपताका नित्या विद्यामाह अन्त्यादन्तरं तत्पूर्वोक्षर पूर्वस्थित मक्षरमित्यर्थः ४ हुं इति। त्वरितां तां त्वरि
ता विद्याया अक्षरमाह रं फट्कार इत्यर्थः ४ मे हुं ४ अष्टमम नवमे वर्णे तथा मे हुं विद्याया अष्टमनवमाक्षरद्वयं॥
स्वाहा इत्यर्थः॥ डुं वा ला मा लिनी इत्यादिना श्लोके न तत्र स्या अक्षर संख्या साधारणानि पंचफलानि चोपदिशति।
४ औं तत्र। वायु श आण वनस्वेश्च कार ककार [illegible] कार विंदुभिरित्यर्थः। तत्र वकारः प्रथमाक्षरं औं। तमला मः स्वरूप
ज्ञानं शुचीत्याद्यैः [illegible] इत्यन्तैः षोडशभिः श्लोकैः वामे ह्रीं दशोत्तरशताक्षरां विद्यां तन्त्रनामादिकं चोपदि
शति। तत्र। शुचिस्वेन ऐ इति। शून्यं नकारः। नत्तसान्त्वः लौकारः रसः मकारः स्थिरा गाकारः त्रैवृद्धकारः॥ र
परस्माग्निः ति इति। मनुतां वा इति। रपोत थात कारद्वयं। तथा। मनुं वर्तितो क्ता इति। इलायुतोऽग्निः। इलाल लकारः
लि इति। एतानि पुनः उक्तानि त्रीण्यक्षराणि पुनरक्षयेरेदित्यर्थः ४ त्रं वु मनु घुतां वा इति। दाहस्व मनुता। औं इ
ति। हंसस्त्वग्निना। हि इति। एतत्त्रयं पुनः। एतानि त्रीण्यक्षराणि पुनरपि वदेदित्यर्थः॥ ॥ त्रैवृद्धकारः दाहो

वु३ र५ मा इति ४
म फ ने म म हो ४
×कौं द्वितीयाक्षरं द्व

श्रीमनोरमा॥ मरुधुक्तः। नौ इति। हंसो हकारः धरया नमः सु इति। तेजोग्नि तौ। तेजः खकारः खि इति। पुनः पंच प्रोक्तानि पं
चाक्षराणि घेवसुनश्चस्यु। वातस्त्वेन समायुतः। वातः अकारः। अं इति। तोयं चरेण तोयं घकारः। घे इति।
तत्पूर्वं। अक्षरमिति शेषः। अंकारः। तोयमग्निपुतं। घि इति। ततः उपरि स्मृतं। व्याप्तेन स्मृविना। युतमिति शेषः।
रामा॥ न्ये इति। अन्यं तकारः। शक्त्यानन्तो युतं। शक्तिर्विसर्जनीयः। मः इत्यर्थः। दाहोम राजेन सहितः। तुं इति। तोयं च
॥२५॥ रसमन्वितं। घे इति। एतत्पूर्वं। तुं चे इत्यर्थः। अघः श्रोनचतुष्टयमतः परं। तुघे इत्यस्मात् पूर्वं स्थितं। घिन्त्येन मः। इ ॥२५॥
त्यक्षरचतुष्टयस्योपरिष्टाद् योजयेदित्यर्थः। ज्याल्वेन युक्ता। विद्युयुक्तो यकारः। जं इति। सज्वरो रसः ब्दामि इति।
तस्य पूर्वकं। उक्तो रकाक्षरस्य पूर्वमक्षरं। जं इत्यर्थः। रसोग्निनाग्नि इति। पुनः प्रोक्तं चतुर्थ्यन्तमयमन्ततः। पूर्वं
25 कोघिन्त्येन मः। इत्यक्षरचतुष्कं प्रथमाक्षरवर्जं न्येनमः। इत्यक्षरमुपरिष्टाद्योजयेदित्यर्थः। नतो तुना। युत
मिति शेषः। मो इति। स्वेरणापि हंसः। अपिः समुच्चये। हि इति। एतस्य पूर्वकं। हे इत्यस्य पूर्वं। मो इत्यर्थः। हंसो

इत्यक्षरत्रयं २

ग्निना ह्रिमिति। प्राकृत्रितयं। प्रागुक्तं न्येनमः। इत्यक्षरत्रयं। हृदयस्वसमायुतां लं इति। रसश्चेरणामे इति। तत्पूर्वे
मे इत्यर्थस्य पूर्वमक्षरं। लं इति। अग्निनान्वरसोद्युतः। भकारस्समुच्चयोप्ति इति। पश्चादुक्तत्रयं। प्रागुक्तं न्येनमः। ह्रद २
वातः। अकारः। मारयावनतः। सु इति। प्रिये इति। देवी संबुद्धिः। प्राणस्वेन युक्तः। कं इति। ह्रदयस्वयुतं ह्लं इति।
रसः। नकारः। व्याप्नो। पकारः। एतत्त्रयं पश्चात्। प्रोक्तं लं नय इत्यक्षरत्रयं। पुनरपि स्यादिति। हृत्वा सकारः। दाहेनां। दाहेन ५
दु ५ युसंयुतं ह्रुं इति। गोत्रा धरा त्रितां इति। स्पर्शानादयुक्तः। स्पर्शः। बकारः। नादः। हकारः। ष्ट इति। जवीयुतः। दाहे
नयकारो रेफेणायुतः। अ इति। पूर्वं पूर्वं वद इत्यस्मात् पूर्वोक्षरस्य पूर्वमक्षरं। द्रु इति। पूर्वं च मरुता युक्तं। अक्षरपूर्वं
प्र स्थहः। अ। इत्यस्य पूर्वाक्षरं विषयः। शा इत्यर्थः। सूत्यं मनुत्वसहितं। नां इति। हृत्स सकारः। दाहेनाशुवरः। वें इ ना
ति। स्पर्शो स्वनाम नुस्वसहितः। बां इति। हृत्वसकारः। दाहेनांशु संयुतम्। घं इति। गुणाग्निस्वसंयुता। जि इति। हंस
स्वर्थं। भुमरुतासहतया। इति सर्वत्रात्रप्रकरणे समुच्चयार्थः। क्षं इति। हृदयेणस्वौ युतं। सं इति। रसश्च स्वे
न
स्वरसंयुतो २

शि२ दार२ ‍ ‍ ‍ ‍ ‍ द२ ‍ ‍ क्रित्त वर्णौ इरु कुरु इत्यर्थः ३

श्रीमनोरमा॥

नेष्युतौ इति। प्राणादाहौ घनायुक्तौ प्रत्येकमिति शेषः॥ कुत्तु इति। पुरैन्त्तौ। पुनरपि कुत्तु इति वर्णौ। वङ्क्तिना वि
यत्नासी इति। वादी हद्युक्तं॥ वाः यकारः ग्र इति। अंत्त्वा वकारः विपर्याद्यस्त संयुतं। शपं इति। पूर्वं द्वितुक
वर्णौ साँ इत्येतौ। त्यपू र्व स्माद्य दृष्टयाक्षराणां पूर्वौ [illegible] षं॥ शु चिस्वेन युतः। षें इति। स्थिरा रसा वतस्वेन युं
क्तेति शेषः। सौं इति॥ दो वौकारद्वयं। ठठ इति हं सो घरास्व युक्। हुं इति। द्युतिर्नोदवती पश्चात्। अ ननं रं। फ
ट इत्यौमरं। ह दं वु मत्तु तायुतं स्वा इति। हं स्व मत्तु तायुक इति शेषः। हा इति। वाराहीत्यादिना स्लोकेद्व्या ना
मपंचमं कथयाति। प्राणेत्यादि त्रिभिः क्रमादित्यतैः पंचत्रिंश्लोकैः कुत्तु कुलायाः पंचविंशत्यक्षरां सप्तदशं रां च
यो दशाक्षरां चतुर्विधामुपदिशति॥ तत्र प्राणदाहौ स्वरायुक्तौ प्रत्येकमिति शेषः। कुत्तु इति। पुनराघो पुनरपि
तयोराघं कु इति रस मत्तुला स्वा इति। व्यापि मत्तुष्ठ कि युतं याः इति। ब्रू: स्व संयुक्ता। षें इति। अत्र स्यं अस्या।
दौ स्वं षें इत्यस्योपरि अग्रमंत्र स्यादि त्यूतं कुरु कुरु इत्यत्रास्वयं नवे दित्यर्थः। रसायुग्मं चरेणा समं योजितं॥

स्पे १ ‍ ‍ ‍ ‍ ‍ त्रे १

तिरस्करिणिका पुनः॥ तिरस्करिणी॥ तिः सहेति शेषः तिरस्करिणिका नाम
पटीप्रतिसैन्यासिमुखेनां [illegible] ४

नीनवीन ४ मसिलषि २

इत्यत्रादिशब्दो राज्ञादिभिः कृतबंधनविशेषादिविषयः॥ शतेत्यादि त्रिरनघेत्यंतैयं च त्रिभिः श्लोकैः समर
विजयप्रयोगविशेषमुपदिशति॥ तत्र वांछितानि स्वचर्यारचितानि ताः नित्याः नवसु नवसंख्येषु॥
स्फुटं सुव्यक्तं नाम ध्यापर्यंतद्वये संस्थापयेत् तथा रथ्यदंतीहयानीतु तेषु नवसु पदेषु स्वरथ्यादीनां तयाणाम
ध्ये तत्र नाम पक्षपार्श्वपटीतद्वये वलीन तान् संस्थापयेत् नवपटाति विशेषः॥ वर्ज्जू लिखितनिःसाण
भेरीपणवमर्दलानां॥ विजयाय नित्याघटनप्रोक्ते समरे विद्वित्यादि चतुर्नवतिनमादि श्लोकत्रय शोक्त
प्रकारेयं त्रेणालिखितनिस्साणभेरीपणवमर्द [illegible] तनिवहा [illegible]॥ काहलकादिकमित्यत्रादिशब्दो यीरा
दिविषयः॥ ततः सेना सैनिकसेना ध्वनये इति संबुद्धिः॥ सत्वमेत्यादिभिः सिद्धिकेदित्यंतैश्च तुर्भिः श्लोकैः
प्रस्तावमसुरस्य संस्तम्भनी आघाते षिति शेषः॥ तन्मध्ये नित्यानिवहात्मकतेजोमध्ये निजवांछानु
रूपां स्वसमीहितकर्मानुगुणां तथा तेजोनुरूपां सुषुम्नानाडीमध्ये तं निजवांछानुरूपां स्वसाध्यां

कं वन ४

तेन प्रयोगादिकमुपदिशति रतत्रा स्तम्भ्यानी २

वा विकल्पो गमागमो मूलाधारादि ब्रह्मरंध्रांतं ब्रह्मरंध्रादिमूलाधारांतमुद्गमुद्गुरारोहावरोहक्र
श्रीमनोरमा० मेणेत्यर्थः॥ तेनाप्रोक्तोनन्यप्रकारेण॥ तयोरेव इत्यत्र एवं प्रकारेणास्याध्यस्पस्य स्वरूपध्यानप्रयोगोप्य
नधिकारत्वमुच्यते॥ ॥इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमतारव्यस्य परिपूर्णस्यास्य तंत्रस्य प्रथमं चत्वा र
राज॥ सिंहराजप्रकाशाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्यायां षोडशनि ॥२२२॥
॥२२२॥ त्याध्यानप्रयोगप्रकाशमयः स्वचतुर्विंशपटलं परिपूर्तीपरामृष्टा॥ ॥ इह यंत्राणि संतिपटलेस्मि
न्न्चतुर्विंशे यंत्राणि नसंतिच॥ व्याख्यायेयथाः षोडशसुरार्थिकेस्मिन् शतकद्वयात्॥ पूर्वस्मिंश्चतुर्विंशेति
२२२ पटले षोडशनित्याप्रयोगेषु ध्यानादिकमुपदिश्यानंतरं षोडशनित्यानां षड्विंशतत्त्वस्वरूपे व्याप्त्यावि स्व २
स्व २ र्भूतवर्णसंयोगजनितोत्पन्नमंत्रयंत्रैश्च कालात्मकत्वेन प्रयोगादिकं चोपदिश्यत्यथ षोडशेत्यादि
ना इत्यंतेन श्लोकशतद्वयरूपं चतुर्विंशेन पटलेनोक्तम्॥ अथ षोडशेत्यादि वर्णिता इत्यंतेन श्लोकद्वयेन

रोवै मैर

पटला थी ... दानुभावं चोपदिशति ॥ तत्र षोडश नित्यानां षोडशस्वरा यावद्द्विशत्तत्वविग्रहः ॥ षड्विंशदंज
वी स्प २ नान्तरे ... ति शेषः ॥ वर्णाः वक्ष्यमाणसंख्येः संजाते रिति शेषः । तत्र नित्याः तेषां योगस्तेदजातेः कालात्म
तां ॥ कालस्वरूपत्वाय तज्ज्ञानोपायभेदात्म्यां ॥ आभ्यंतरान्तुसंध्यानभेदेन वाह्यपूजाभिषेकहोमादिभेदेन चा
ता ४ वर्तितां: वर्णविन्नोमांत्रा ॥ वासनापटलवक्ष्यमाणसत्वादिविहीनाः स्वराइत्यादिनाश्लोकेन षोडशस्व
राणां षोडशनित्यादितिः षड्विंशदंजनानां ... शत्तत्वैर्मातृकाननवर्गाणान्नव नाथैश्च तादात्म्यमुपदिश
ति ॥ तत्र स्वरान्विताः ॥ अकाराद्यक्षरयुता ॥ ककारादिक्षकारान्तानां पंचत्रिंशदक्षराणां स्वरेण सह षड्विं
शत्तत्वात्मतो ... देशात्प्रथमातिक्रमे कारणं नास्ति वादिति न्यायेन च महानित्यायाः शिवशक्त्यात्मकत्वेनोन्
यात्मकत्वात्तदात्मकस्य प्रथमस्य ... स्वरषोडशनात्मकत्वेनोन्नयात्मकत्वम ... त्स्वपङ्क्ताः संज्ञा दाया
... स्वरसंख्याप्रथमस्वर एवावविवक्षित इति यावता ॥ तु ... वर्णे ॥ एतदुक्तं भवति । ये षोडश स्वरास्त एव

श्रीमनोरमा· षोडश नित्याः स्युः। ये षड्विंशद्वर्णाः। त एव षड्विंशत्तत्त्वानि स्युः॥ ये मातृकायां नवात्मका वर्गाः। त एव नवा
त्मका नाथाः स्युरिति॥ अष्टाविंत्यादिना श्लोकपूर्वार्द्धेन मातृकायां नववर्गस्वरूपमुपदिशति॥ तत्र। अष्टा
वैः स्वरैर्वर्गः। अष्टाभिरष्टाभिः स्पर्शैः स्वरैरेकैको वर्गो भवति॥ मातृणामित्याद्युत्तरार्द्धेन वाशिन्यादीनां मा
रामः॥ तृणां सप्तवर्गात्मिकायां मातृकायां अष्टवर्गस्वरूपं चोपदिशति॥ तत्र। मातृणां वशिन्यादीनां। तु स्वरवर्णा
॥२२३॥ स्वरैः। षोडशभिरिति शेषः॥ पूर्ववदुत्तरं। कादिसान्तैः [illegible] षु पंचत्रिंशत्संख्येषु॥ नाथवर्गेऽशोक्तरूपेषु ॥२२३॥
पंचभिः पंचभिः स्पर्शैः रेकैको वर्गो भवति॥ नित्यानामित्यादिना नासत्येत्यन्तेन श्लोकद्वयेन स्वराणां व्यं
२२३ जनानां च प्रत्येकं योगजातां वर्णसंख्यां तद्वर्णानां तत्संख्यानां मातृकाचक्राणां च तत्संख्याके वर्णाभि
तत्संख्यानामद्यानां मातृचक्रे रवीतरस्युगकल्पादिसंज्ञां चोपदिशति॥ तत्र नित्यानां तत्संयोगः। प्रत्येकं षो
डशस्वराणां प्रत्येकं ककारादिक्षकारान्तैः षड्विंशवीजानां संयोगः। वर्णानां तेषां युक्तसंख्यानां वर्णा

वृत्त॰मि॰ स॰१

नामितिशेषः॥ यंत्राणां॥ अस्मिन्पटलेत्पादीनां मीवि ताइत्पंतेनार्धीघंतेन श्लोकद्वयेनोक्तानां तत्संख्यानां
वक्राणामित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ कृतादियुगेषु प्रतियुगमारभ्याल्पषट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्यानां
वर्णानां तत्संख्यानां मातृकाचक्राणां च तत्तदात्मकत्वेन तत्संख्यैः तत्संख्यैरब्दैः पूर्णता भवतीति।
युगकल्पादिनामस्ताकं युगकल्पादिसंज्ञा जाता॥ त्रिसहस्रेत्यादिना श्लोकेनाघोक्तमेठलाब्दस
माहृत्तिनिर्तिः कृतादिचतुर्युगानां महतां संख्यामुपदिशति॥ तत्रा तस्या कृतयुगस्य। एतदुक्तं भवति।
पा॰ ४ त्रैं कालाब्दानीषट्सप्तत्यधिकपंचशतानां सहस्रत्रयाहृतिजनितसंख्याष्टाविंशतिसहस्राधिक
सप्तदशलक्षवर्षैः कृतयुगो भवति। कृतयुगस्य तुर्यांशाद्धृष्टाविंशतसहस्राधिकचतुर्लक्षविही
नैस्तैः कृतयुगाब्दैः षण्णवतिसहस्रोत्तरद्वादशलक्षमितैर्वर्षैस्त्रेतायुगो भवति॥ पुनः कृतयुगच
तुर्थांशोक्तवर्षविहीनैस्त्रेतायुगवर्षैस्तु॥ षष्टिसहस्रोत्तरा लक्षमितैर्वर्षैर्द्वापरयुगो भवति॥ पुनश्च

व॰ ४ ५॰

श्रीमनोरमा। तत्कृतयुगवर्षतुर्यांशविहीनैस्तद्वापरवर्षैः द्वात्रिंशत्सहस्राधिकचतुर्लक्षमितैर्वर्षैः कलियुगो भव
ति॥ तेषां संभूय विंशतिसहस्राधिकत्रिचत्वारिंशल्लक्ष[illegible]वर्षैरेकश्चतुर्युगो भवतीति॥ मायेत्या
दिभिः संयुता इत्यैतैस्त्रिभिः श्लोकैः कृतादियुगाधिग्रहवर्णान् तद्वर्णोन्नामास्मिन् [illegible]पटले
रा.म॥ वक्ष्यमाणवटिकावक्रेषु वक्ष्यमाणवटिकार्णैः सहलेखनक्रमादिकं चोपदिशति॥ तत्र मायाद्य ॥२२४॥
॥२२४॥ राग्निर्वक्त्रस्थैः मायाविसर्जनीयः धरा। उकारः। अग्निः। इकारः। वातः। अकारः। स्वं विन्दुः एतद्
अः ४ कं भवति ॐ इं अं इति चतुर्वर्णात्मकं कृतादिचतुर्युगाधिग्रहाः सवन्तीति। तान्यायुगार्णान्यादिना[illegible]स
युक्तान्स्वचटिकानां दिव्यमावपवत्वा वक्ष्यमाणचटिकाक्षसंयुक्तानित्यर्थः॥ मध्ययोनौ वक्ष्यमाण
224 वटिकायंत्राणामिति शेषः॥ दिक्कोणेषु प्राग्वत् घटिकार्णेषु स्वरगां विसर्जनीयात्मकपंच द रहितवक्ष्यमाणघटिका
शास्वरात्मा बिन्दुरूपा॥ विन्दोकारलिखितरूपाः नामोर्ध्व[illegible]पार्श्वेषु प्राग्वत् वक्ष्यमाणवटिकाव

म २ मा १

पंच

हित् वक्ष्यमाणघटिकायंत्राणां मध्ययोनौ देवताया इति शेषः। तत्र तस्यां नेत्र सर्वमध्ययोनिमध्ये प्रा-
वत्॥ एतदुक्तं भवति॥ वक्ष्यमाणघटिकान्तरयंत्रेषु घटिकान्तरत्वेन कदाचित् स्वरूपान्तरे लेखनी-
ये सति तद्यंत्राणां मध्ययोनौ देवताया वामपृष्ठदक्षिणपार्श्वेषु पंचीगीकृतेषु तानेवार्णान् वामपार्श्वस्थी-
मारभ्य अकारादीनां पंचदश स्वराणां स्थानं परिकल्प्य घटिकान्तरत्वेन त[illegible]लायात स्वरस्यो शे त्का ४
एकं विंदुं तदात्मकत्वेन विलिख्य तदा त[illegible]कालायात युगान्तरं मध्ये देवतास्थाने स्वरूपेण लि-
खेत्॥ व्यंजनेषु घटिकान्तरत्वेन लेखनीयेष्विति शेषः सर्वदा॥ अस्मिन् पटले घटिकान्तरयुगा-
न्तरयोर्द्विलेखने [illegible] सुस्निग्धाः सुस्निग्धसर्वदा॥ तत्र [illegible] त्रिसंधिकार्ये [illegible] अविभक्ता रूपा इ- गा २
ति यावत्॥ एतदुक्तं भवति॥ अस्मिन् पटले सर्वत्र घटिकान्तरयुगान्तरयोर्द्विलेखने घटिका-
न्तरं स्वरूपे चेत् प्रोक्तप्रकारेण वामादिपार्श्वेषु स्वरूपेण घटिकान्तरं [illegible] विंदुरूपे लिखित्वा म-

च २ धाःद्रू २ स्त्रा २ स्वां ३ ७

स२

श्रीमन्नेरमा ध्याये त्रिमध्ये युगाणि स्वरूपेणालिखेत्॥ व्यीजते चेत्तन्माध्यये त्रिमध्ये तेन घटिकास्वरूपेण व्यंजनेन
युगाणि प्राग्वत्स्युस्त्रिसप्तैवैवं कृतयुगे सैव विसर्जनीयमित्तनेषु त्रिषु सविंदुकं लिखेदिति॥ सर्वत्रे
त्यादिश्लोकेन घटिकाचक्राणां विनियोगस्तत्फलानि वोमदिशति॥ तत्र गर्भन्यासे सिद्धिकृत्॥ गर्भन्या ९३
रामा॥ से इष्टसिद्धिकृदिति पदच्छेदः॥ आगमान्तसंधिर्दिव्यत्वादस्मानिर्न्न विचारणीयः॥ आरभ्येत्यादिना
॥२२५॥ प्रवर्त्ततइत्यंतेन श्लोकद्वयेन मातृकाणां चक्रस्य घटिकात्मके तत्प्रोतिश्चक्रेण व्याप्तिक्रममुपदिश ॥२२५॥
225 ति॥ तत्र तावनोदयाल्लंकायामिति शेषः॥ पंचाशत्परिवर्त्तन्ति॥ अकारादिक्षकारांतानामन्यस्वरव
र्जितानां वर्णानां पंचाशद्रूपाणां परिवर्त्तन्ति तथा तस्याः परिवर्त्तन्त्रिपिण्यमातृकायाः परा उक्तं तवर्तिषु
गाथः प्रथमदिवसे लंकार्कोदयमारभ्यैकैकघटिकाक्रमेण मातृकायाः अकारादिक्षकारांता विविस
र्जनीयस्वररहितानि पंचाशदक्षराणि पंचाशद्घटिकाभिर्ध्यायंति पुनरपि प्रथमदिवसे सृष्टौ

दौ २ प्रतिवु...

गां लिदि १ ग्व १ मुन लिख २ दश १

घटिकाभिर्दशभिरकारादिलृकारांतानि दशाक्षराणि समु[illegible]ीये दिवसे प्रा[illegible]दर्को दयादेकोक्षरमेका
न्नमात्स्यर्सिष्टचत्वारिंशदक्षराणि चत्वारिंशद्भिर्घटिकाभिः समुद्घांति पुनर्द्वितीयदिवसे [illegible] घटिका
भिर्विंशतिभिरकारादिङकारांतानि विंशत्यक्षराणि समुद्घांति पुनस्तृतीये दिवसे तदनंतरं चकार
प ४ दि त्रिंशदक्षराणि अकारादि पकारांतानि त्रिंशदक्षराणि च समुद्घांति ॥ चतुर्थे दिवसे तदनंतरं तका
रादि विंशत्यक्षराणि अकारादि मकारांतानि चत्वारिंशदक्षराणि च समुद्घांति पंचमे दिवसे तदनंतर
प ५ कारादि दशाक्षराणि अकारादि क्षकारांतानि पंचाशदक्षराणि च समुद्घांति । एवं क्रमात्पंचषष्टिपंच
भिर्दिवसैर्मातृकायाः प्रोक्तपरिवृत्तिक्रमरूपिण्याः [illegible] षडावृत्तयः संभवंतीति ॥ यो नावित्या
दितिरयोगपताइत्यं ते स्वितिः श्लोकेः घटिकाचक्रविरचनात्क्रमं तत्र युगपर्यायदिवसघटिकास्ते दश
नो विघा[illegible] तत्र क्रे षोडशनित्यार्चनस्याव
लेषनं १

पर्यायमित्याणनुं

श्रीमनोरमा० श्यकर्तव्यतां तदकोणे साधकस्याद्योग्यतां चोपदिशति ॥ तत्राद्यो नो । स्वान्ते सुखाय त्रिकोण मध्ये । त्रिकोणं

स्या२ स्थानं नित्यसुखाय त्रिकोणे । तस्मिन्नंतर्मध्ये (योनिप्राग्वत्) तेष्वावा वरणमध्यमादत्वा योर्योनि त्रिको

रामा ॥ णन्तरपयोर्द्विषु कोणेषु पर्यायन्नित्या णवि ॥ अथ रवर्द्धमानसंख्यासु विद्यासु गा पर्यायसंख्या प्रा

॥२२६॥ प्तविद्यार्णत्रये दिनप्राप्तविद्यार्णत्रयेच ॥ वाह्यतः । वाह्यावरणमारभ्येति शेषः ॥ मध्ये मध्यस्य योनिमध्ये

नित्यं प्रतिदिवसं । उत्तमा नित्या नित्यमभ्यस्तुकामा प्रतिदिवसमर्चनस्यावश्यकर्तव्यतामुपदिशति । पर्व ॥२२६॥

णि । उक्तेषु पर्वसु प्रतिपर्वेति यावत् ॥ मासमात्रेण । तेषु पर्वसु प्रतिमासमन्यतमस्मिन्पर्वणि । अथ मध्य

माधमपक्षयोर्विधाने राज्यपदोत्त दुर्भिक्षव्याधिकृच्छ्रेष्वयोग्यता ॥ द्वितीये पटले सहस्रमित्यादिना

स प्रतिमञ्जोकोनर्वाचीनो कृपायश्चित्तमकृत्वा नित्यनैजनादिषु साधकस्येति शेषः ॥ अयमत्र घटिका व

क्ताविरचनाक्रमः ॥ इत्युमानन्दमेण दृष्टं निं पाद्यतवश्य कृप्रत्याकवह्लसत्त्वमास्फाल्यतदर्द्धनारे नश्या

226

स्पा२ स्वा२

कृत्वब्रह्मसूत्राग्रद्वितीयंसंधिमवष्टभ्यतद्वितिपार्श्वयोश्चिह्नद्वयंकृत्वा तच्चिह्नद्वयगताग्रयुगंतिर्यक्सूत्रमा
ल्प२ स्फाल्य तदग्रद्वयाघातस्थानब्रह्मसूत्रपश्चिमाग्राद्विसूत्रद्वयंविन्यस्ययोनिंनिःपादयेत योनिदक्षिणपार्श्व कामर
रेखामध्यगताग्रद्वयांतिर्यक्रेखांकृत्वा तदग्रद्वयात्तद्योनेस्तिर्यग्रेखामध्यांतंसूत्रद्वयविन्यासात्त्रिकोणी
निःपादयेत त्रिकोणपार्श्वद्वयमध्यगताग्रद्वयांतिर्यक्सूत्रंकृत्वा तदग्रद्वयंद्वारम्यात् तत्त्रिकोणतिर्यग्रेखा
मध्यांतंसूत्रद्वयास्फालने मध्ययोनिंकृत्वा ब्रह्मसूत्रंवृत्तंचमार्जयित्वा एवंघटिकाकालात्मकचक्रे
निःपादयेत तत्र बाह्ययोनेस्त्याद्ग्राद्दक्षिणेन कोणत्रयेषु पूर्वोक्तविद्यागतयर्यायांतद्विधाक्षरत्रैवि न४
लिख्य तदंतर्गततत्रिकोणकोणेषु सृष्ट्याद्याप्रादक्षिण्येन तत्राद्दिननित्याविद्याक्षरत्रयींविलिख्य
तदंतर्गततयोनिमध्ये तत्र घटिकार्णान्प्रागुक्तप्रकारेण सहितंयुगार्णीविलिख्य तत्र कालात्मके चक्रे
नान्नामंत्रोत्तमनोमहैश्छुतद्विद्वीत्येकादशाक्षरवाक्यांकनितसंख्याक्षेपमानेजोक्तकाले षोडशानि २

×ज्ञा२ ×रुचे१ कृत२ न४

श्रीमनोरमा० त्यास्मत्त्रयेदिति॥ पूर्णमंडलेत्यादिना क्रमादित्यंतेन श्लोकद्वयेन पूर्णमंडलेत्याक्षरयोगविशेष
प्रक्रियावशेन योतास्त्र्यक्षरास्त्रिपुराविद्यास्तासामनुत्तरत्वं चोपादिशति॥ तत्र पूर्णमंडलवर्णाः अ आ
इत्यादिति संज्ञः इत्यंता निषट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्यान्यक्षराणि॥ प्रथमाप्रथमान्यक्षराणि॥ वि
रामा॥ द्यानामिति शेषः॥ व्याकृतत्वेन व्यक्तत्वं तान्यर्थः॥ आदितः क्रमात्॥ अकारादिक्रमतः॥ षड्विंशत्त्वं वर्णाश्च प्रा
॥२२७॥ युक्ता ककारखादयः सौत्रा वर्णाः तत्र द्वितीयाश्च तासां विद्यानां द्वितीयावर्णाः कामराजात्मकाः॥ ॥२२७॥
227 मनुना आकारेण कृतसंधिका इति शेषः तृतीया॥ लिपि[illegible]ति शेषः तासां विद्यानां तृतीया लिपिः २४
स्वा सर्वाः वक्ष्यमाणसंख्याकासु विद्यासु॥ वह्निः वह्निसंज्ञा लिपिः इकारस्तासां विद्यानां शक्तिबीजत्वेन
स्थिता इत्यर्थः एवं उक्तप्रकारेण त्रिपुराः॥ संज्ञास्वरूपेणेति शेषः एतदुक्तं भवति॥ अस्मिन्पटले सप्त २८
त्याद्येकविंशतितमेन श्लोकेन वक्ष्यमाणसंख्यानां प्रत्येकशः त्र्यक्षरात्मनां त्रिपुराविद्यानामुद्धारे प्रथ

द्विरादि

मात्क्षरत्वेनप्रोक्तेषुपूर्णमंडलवर्णेषुयथाक्रममेकमेकंप्रथममुच्चार्यानंतरंतद्द्वितीयाक्षरत्वेनक्रमात्त
त्प्रयुक्तानिषट्त्रिंशत्तत्त्वात्मकानिअक्षराण्याकारेणकृतसंधिकानिसमुच्चार्यानंतरंतत्तृतीयाक्षर
त्वेनसर्वत्रचेरेकारसमुच्चारयेत॥तेनपूर्णमंडलवर्णेष्वेकमेकमक्षरंषट्त्रिंशत्षट्त्रिंशद्विद्यानामारम
यमक्षरंभवति॥तेनवक्ष्यमाणसंख्याविद्यासंभवंतीति॥एताइत्यादिना॥नित्यशइत्यंतेनश्लोकद्वयेन
तासांत्रिपुराविद्यानांविनियोगंफलानिचोपदिशति॥तत्र॥एताः॥विद्याः॥आरोप्य॥विलिख्यान्त्रेयदित्यत्र
द्वयः॥संस्थाप्य॥प्रतिष्ठांकृत्वा॥शाश्वताः॥शश्वदित्यर्थः॥कर्पाधाइत्यत्राद्यशब्दःईश्वरादिविषयः॥पुरादि
केत्यत्रादिशब्दोग्रामपत्तननगरक्षेत्रखर्वटगृहादिविषयः॥तस्यत्र्यर्थकस्य॥षट्त्रिंशदित्यादिनाश्लोके
नोक्तविद्यानांसंख्यातदनुसंधानैःफलंतेनतंतेनपर्यायनित्यादिकंचोपदिशतीति॥तदा॥त्रिंशत
सांविद्यानांवक्ष्यमाणक्रमेणपरिष्टिः॥तदात्मिकत्वदेवात्मकत्वंकरोतीतियावत्॥अत्राप्युपस्कारः॥सं

पौ० ३
पूजा
स्या ४

११२

स्व १ (प्रतिदिनं ५

श्रीत० रा० ०

ऽद्यायार्थेनाथाद्याख्यालिखि॰ता॥ आसां विद्यानां द्व्यात्मकत्वान्न सा ह्येतन्न विद्योच्यते तस्माद्यदि न नित्यात्मक
त्वेन तासां प्रमाणश्रीशैः ते चैकैकस्या एव विद्यायाः पर्यायात्मकत्वेन प्राप्तिं करोतीति यावत्॥ किं च तासां वि
द्यानां पर्यायात्मकत्वे नास्तीति सत्तासामेवैकस्या एव विद्यायाः पर्यायात्मकत्वे न च प्राप्तिं करोति त्रिघटिको
पक्षादिषु पर्यायविद्याले खलु स्थानेष्वेव पर्यायेषु पर्यायात्मिकां विद्यां तत्तत्पर्यायविद्यया सह विलिखे
त्॥ तु गात्रेषु यदा दिननित्या चेत् नौ विद्याद्वयं भवति। तदा तौ द्वौ न तत्स्थानेष्वलिखेत्॥ संतनता ष्वित्यादि
ति: समुदीरिता इत्येतैः स्विनिः श्लोकैः स्तासां पञ्चसंख्यानां विद्यानां विनियोगप्रकारेण तल्लाथ व्याप्तिकं
कं षड्विंशत्तत्वव्याप्तिकं षोडशनित्याव्याप्तिकं चोपदिशति॥ तत्रादौ तंत्रनाथेषु आद्यशब्दश्चतुर्विंशपटलो
क्तषट्कर्मादिविषयः तद्रूपोत्तरं श्चतुर्विंशपटलोक्तपीठादिवाणीश्च तद्रूपाश्च पंचत्रिंशत्पट
लोक्तश्रीमाणाख्य एते दक्षणः एतैः प्रथमभेदत्रयमीये भाग्य शितङ्गयेन॥ एकोनत्रिंशत्पंचेनमंत्रा४ सर्वे इति

रामा ॥२२८॥

228

॥२२८॥ पे ५ नं ४

षट्त्रिंशत् ४

शेषः । वर्त्तिनः । प्राग्वत् । एतदुक्तं भवति ॥ नित्या विद्यास्तु स्वमनीषितां नित्याविद्यामात्रं विद्यान्तरे कैकविद्यां
तरि तां जपेत् ॥ एषजयप्रकारः । उक्तप्रकारेण सर्वाक्षराणां नित्यात्मकत्वात् । सर्वमंत्राणां मन्त्रात्मकत्वाच्च सर्व
मंत्रसाधारणं इति ॥ अस्यार्हस्यार्थः स्वाराध्यमुखादवगंतव्यः । ना याहतिभि ॥ नवनवसंख्याहतिथा । तत्वाहतिः
षट्त्रिंशत्संख्याहतिः पूर्णमंडलसंख्याषट्सप्तत्यधिकानि पंच शतानि । नित्याहतिः षोडशषोडशसंख्याः
प४ हतिः निःशेषसमाव्याप्तिः । कृतादीनामित्यादिना सिद्धये इत्यंतेन श्लोकद्वयेन कृतादिषु चतुर्षु युगेषु हगणानां
मुक्तविद्याव्याप्तिक्रमं प्रयोगे पुनर्नदिनेषु जाव्यश्यकर्तव्यतां तत्फलानि चोपदिशति । तत्र एकैकशः । एकैका वि
ह३ द्या । तत्त्वरूपिण्यः । प्रत्येकं तत्वाक्षराणि यौ प्रत्येकमक्षरत्रयात्मतया ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकत्वाच्छिवाश्च विद्यानां
मिति शेषः । त्रेतेयुगानां मिति शेषाः दिशः । प्रतिदिनं कैकविद्येत्येतदुक्तं भवति । चतुर्षु युगेषु परिहृतितः प्रोक्त
संख्याविद्या एकैकस्य दिवसस्य यथाक्रममेकैका विद्या भवति । तत्तद्युगांतेकेषु दिनेषु प्रतिदिनं कैकवि

सा४ मि२ कृतादिषु

मनोरमा॰ येसवतः॥ तत्सर्वं मालिख्यते। यथा कृतयुगे प्रोक्तक्रमेण सप्तत्रिंशदधिकं चतुःशतोत्तरं त्रिंशत्सहस्रसं
ख्येषु पर्यायेषु गतेषु अनंतरपर्याये षु चतुःषष्ट्युत्तरद्विशताधिकनवसहस्रसंख्यासु विद्यासु गतासु
रामा॥ अनंतरे ताटाङ्क इति नृपिणी विद्यामारभ्य तत्पर्यायशेषमनंतरपर्याये पंच प्रतिदिनं विद्याद्वयं भवति। संभूय द्वयं॰२
॥२२८॥ कृतयुगे पर्याया एकोनत्रिंशदधिकचतुःशतोत्तरत्रिंशत्सहस्रसंख्या भवंति॥ त्रेतायुगे च प्रोक्तक्रमेण
ष्टाविंशत्यधिकाष्टशतोत्तरद्वाविंशतिसहस्रसंख्येषु पर्यायेषु अनंतरपर्याये च अष्टचत्वारिंशदधिकनव ॥२२८॥
शतोत्तरषट्सहस्रसंख्यासु दिनतिथ्या विद्यासु अनंतरं ढौंत्राङ्कीति नृपिणी विद्यामारभ्य तत्प[illegible]यशेषम
229 नंतरपर्याये पंच प्रतिदिनं विद्याद्वयं द्वयं भवति॥ संभूय त्रेतायुगे पर्याया एकोन[illegible]शदधिकाष्टशतोत्तरद्वा
विंशतिसहस्रसंख्या भवति। द्वापरयुगे च प्रोक्तक्रमेण सा दशोत्तरशतद्वयाधिकपंचदशसहस्रसंख्येषु
पर्यायेषु गतेषु अनंतरपर्याये द्वाविंशदधिकषट्शतोत्तरचतुःसहस्रसंख्यासु विद्यासु गतासु च अनंतरं [illegible]डा

इडुतित्रिपिणीविद्यामारभ्यतत्पर्यावशेषमनंतर न तत्पर्यायंप्रतिदिनं द्वे द्वे विद्ये त्वतः संभूय द्वापरपर्या
याः सविंशतित्रिशतद्वयोत्तरपंचदशसहस्रसंख्या भवंति कलियुगेप्यशेषक्रमेणनवाधिकषट्शतोत्तर
सप्तसहस्रसंख्येषुपर्यायेषु गतेष्वनंतरपर्याये षोडशाधिकशतत्रयोत्तरसहस्रद्वयसंख्यासु विद्यासु गता
स्वनंतरं घटाइडुतित्रिपिणी दिननित्याविद्यामारभ्यतत्पर्यायशेषमंतरपर्यायेष्वप्रतिदिनं द्वे द्वे विद्ये त्वतः
संभूयकलियुगपर्यायाः दशोत्तरषट्शताधिकसप्तसहस्रसंख्या भवंति संभूयचतुर्युगपर्यायास्तावन्नव त्रि
षट्सप्ततिसहस्रसंख्या भवंतीति युगानामंते प्रतिदिनं दिननित्याविद्याद्वयत्वजनवासनापूज्यपादसुखादवगंत
व्याप्रयोगेष्वावयोरादिनेषु तद्दिनपद्धज्ञानं यस्मिन्यस्मिन्दिवसे प्रयोगाः क्रियन्ते तत्तद्दिनपतीनां पूजनं
ते तु दिनपतयः ४ दिननित्याचतिथिनित्याचतिथ्यधिपोवारेशो नक्षत्रेशः इति षड्विधाः ते वो दिननित्यास
मर्चनमस्मिन्पटलेवक्ष्यति तत्र तिथिनित्यार्चनं तत्पटलेशोक्तेति थीशनक्षत्रेशयोर्नामार्चनं चित्रानित्यापटले

रमा॥

॥२३०॥

प्रोक्तेष्वारेशातद्वयकामार्चनेकुलसुंदरीपटले विशेषतः॥ तदकरणे दैः फलाकर्त्तपीडाप्रसंगात्॥ एतदुक्तं स्व
वृत्ति॥ प्रयोगदिवसेषु प्रोक्तात्स्थियादिनपतीनौ प्रोक्तक्रमान्नू पूजनमवश्यं विधातव्यमिति॥ द्यान्वित्यादिना परिव
र्तनमित्यतेन श्लोकद्वयेनोन्तरं प्रयोगपटले वक्ष्यमाणप्रकारेण घातुदेवेशार्चनमपि प्रयोगदिवसेषु अवश्यक
र्त्तव्यतया मातृकाव्याप्तौ प्रस्तौति॥ तत्रार्द्धवीशा८ डाकिन्यादय८ प्रोक्ता८॥ तैस्से वेशा८॥ परिवर्त्तते॥ मंडलीकरणी
त्र्ययवै त्राणीत्यादितिरन्यावदित्यं तेर्नवति८ श्लोकैः बट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्यपूर्णे मंडलात्मेरेखावर्तसंख्या ॥२३०॥
ता नाम द्वात्रीप्रत्यष्टमे केकशस्मावर्त्तसंख्याता निवक्त्राण्युपदिशति॥ तत्रा प्रोक्तसंख्याता॥ बट्सप्तत्यधिकपंच
शतसंख्यानीत्यर्थः॥ स्तत्रमित्यादिना श्लोकेनरार्द्धं नवचक्र त्रयेद्वादशा मित्यर्द्धेन चक्रचतुष्टयम्॥ ततः स्व
रषोडशारेचक्रेऽइत्यर्थः॥ चतुरस्त्रमित्यादिना श्लोकोत्तरार्द्धेदयानंतं कद्वयो॥ एतानि शोक्तानि नवचक्राणि॥ वर्णवि
न्यासभेदात्॥ अस्मिन्नपटले अनुलोमेत्यादिना पंचविंशेन श्लोकेन वक्ष्यमाणेन वर्णविन्यासभेदेन॥ तेषु द्वास

वर

स्वर

स्वा ४

प्रतिलेदेषु॥ नित्यासेते दत्त ४॥ षोडशस्वरविन्यासभेदेन॥ उक्तसंख्या षट्सप्तत्याधिकपंचशतसंख्या एतदुक्तं
भवति॥ प्रोक्तानां वृत्तादीनां अष्टीतानामन्नवानां चक्राणां वक्ष्यमाणप्रकारेण तत्वाक्षराणि त्यादिस्वरविन्यासभेदा
त्र प्रत्येकं चतुःषष्टिरूपत्वात्॥ सप्तत्रयप्रोक्तसंख्याः संभवंतीति एतेषु नवसु चक्रेषु॥ वृत्तस्य॥ वृत्तत्रूपस्यद्वक्र
उ ४ स्य॥ अन्यत्॥ वृत्तेतरे च चक्रे॥ ॐ तन्त्रयेत्रास्येति विन्यासतन्मानात्रिकं कुंडपटलेवक्ष्यमाणप्रकारेण दर्शयित्वा उ. ६४
लिखेदित्यर्थः॥ षडंगुलपरिमितत्वात्प्रतिदिशमितिशेषः॥ वर्जयेत्॥ भ्रमयेत्॥ यदा सप्तदशानुवर्तते तदा चक्रे॥ वृत्तानां
तेषु॥ स्वर्णमंडलसंख्याष्टकोष्ठेषु॥ अर्काद्या पूर्णमंडलवर्णान्॥ आदितः॥ अष्टौ इत्यादिक्रमतः॥ ...स्वस्ती तिशेषः ५
नी॥ चक्रविरचनाक्रमो यथा समेतले हे सप्तदे विधायत ॐ देशाख्यानमध्ये दे मप्राकृतत्पकब्रह्मसूत्रैः कृत्वा
तदवशिष्टेन षडंगुलप्रमाणसूत्रभ्रमेण वृत्तं निःपाद्य तद्बहिरेकैकांगुलीतराले षोडश वृत्तानि संख्यया सप्त
दश वृत्तानि विधाय एकोनत्रिंशत् पटलेवक्ष्यमाणक्रमेण परितः षट्त्रिंशद्दलानुसमीतरालान् निःपाद्य

रु ८ सं ३

हृत्वापमा २ सर्वमंगला २

ल- मा २ स्वं ३ न १ प्रकारेणा ३

श्रीमनोरमा० ब्रह्मरन्ध्रे मार्तण्डे यित्वा तद्वीथीगतेषु कोष्ठेषु पूर्णमेडे संख्येषु वक्ष्यमाणक्रमेण तत्संख्यावर्णान् विन्यस्य स्तत्र

पोस्मिन्नेव चक्रे चतुःषष्टिचक्राणि संपादयेत्॥ षड्त्रिंशदङ्कादिसर्वचक्रेषु प्रागुक्तपटलप्रोक्तं तदुकारसंख्य न २

चिह्नानि पदितोदन्तेषु विधाय चिह्नान्तराणि रूपेण … स्फाल्य तत्र हन्त … डमार्जना तत्र द … त्मकैकचक्रं स्वा ३

राम॥ भवति॥ अष्टाशीतिचक्रे सप्तत्रिंशद्विधेनैः॥ प्राग्वत्॥ षोडशावेष्ट्य कुर्यात्॥ अनुलोमेत्यादिना श्लोकेन तेषु

॥२३१॥ नवसु चक्रेषु वर्णविन्यासभेदक्रममुपदिशति॥ तत्र॥ अनुलोमविलोमौ यथाविकारः समुच्चयार्थे भातेनैव ॥२३१॥

स्वराणां विन्यासभेदाद्याकृष्येते॥ वाह्यान्त्यं तत्र संपुटौ वाह्य … स्यैत राष्ट्रयोः स्थानभेदाद्यन्योन्यं संपुटद्वयीका

231 त्राणां रपराहतौ॥ प्राग्वद्दृढद्वयस्यमध्यकोष्ठद्वयाङ्कितयतः प्रातिलोमानुलोमेन च लिख्यते खनन्तथा वाह्यान्त्ये लि २

न तत्स्थानभेदतः। एतद्युतौ भवति॥ प्रोक्तेषु नवसु चक्रेषु वाह्यात्कर्णिकावधि प्रत्येकं षोडशकोष्ठात्मिका

वीथ्यः षट्त्रिंशत्संख्याः परितः संनवैति ताश्च वीथ्योनुलोमात्मकेषु प्रातिचक्रमष्टस्वष्टसु भेदेष्वया

नुलोमा १

द्विधादक्षिणेन तत्तत्वाक्षराणां विलेखनवीथ्ययोर्भवंति॥ तासु वीथीषु प्रवीथीस्थकोष्ठषोडशके वा द्या द
न्यंतरप्रवेशात्षोडशस्वरान्विलि[illegible]प्रदक्षिणाक्रमयोगात्तदनंतरवीथिगतकोष्ठषोडशके ककारस्य षो
डशस्वरभिन्नरूपाणि प्राग्वद्विलिख्यैवं प्रदक्षिणाक्रमेण वीथिषु खादिदांतानामक्षराणां षोडशस्वरयोगेन
भिन्नानि रूपाणि प्रतिवीथिकं षोडशकोष्ठेषु प्राग्वद्विलिखेत्॥ अयमनुलोमानुलोमक्रमः॥ एतच्च क्रं पू
र्णामंडलाख्ययुगेषु प्रथमवत्सरात्मकं॥ अस्मिन्नेव चक्रे [illegible]ट्त्रिंशत्तत्वाक्षराणां प्रत्यक्षरं षोडशस्वरभिन्न
कोष्ठेष्व ४ [illegible]रूपा[illegible]त तदनुलोमक्रमवीथिस्थिते[illegible]ष्वेव[illegible]न्यंतरकोष्ठारंभतो वा बाह्यकोष्ठांतविलेखनादनुलोमवि
घ २ लोमाख्यं त[illegible]ग द्वितीयसंवत्सरात्मकं चक्रं॥ अस्मिन्नेव चक्रे तासु वीथीषु वृषट्त्रिंशत्तत्वाक्षराणां प्रत्यक्षरं
स्वरभिन्नेषु रूपेषु बाह्यकोष्ठादिषु क्रमादष्टसु कोष्ठेषु शेषरूपाष्टकानि क्रमाद्विलिखेत्॥ एतच्च क्रममनु
लोमबाह्यसंदुरात्व्योक्तयुगं तृतीयसंवत्सरात्मकं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे तासु वीथिषु वतत्वाक्षराणि

पौ ४

त्रवेशागत्वा श्लोरूपाणि पनुलोमतो लिखित्वा
ततः सर्वाभ्यंतरकोष्ठादिनिर्गमनगत्वा

श्रीमनोरमा० प्राग्वत्षोडशसु रूपेषु आदितः क्रमादष्टरूपाणि सर्व्वाभ्यंतरकोष्ठादिष्वष्टसु कोष्ठेषु निर्गमनगत्या शेषरूपा
ष्टकं क्रमाद्बाह्यकोष्ठांतरं ततः प्रवेशगत्या च विलिखेत्॥ एतदनुलोमाभ्यंतरसंपुटाख्यं तद्युगचतुर्थसंवत्स
रात्मकं चक्रं॥ अस्मिन्नेव चक्रे तास्वेव वीथिषु प्राग्वत्कोष्ठाणां प्राग्वत् षोडशस्वरूपेष्वादितः क्रमादष्टौ रूपा
रामा। णि अष्टमकोष्ठादिसर्वबाह्यकोष्ठांतं अष्टसु कोष्ठेषु निर्गमनगत्या च नवमकोष्ठादिसर्वाभ्यंतरकोष्ठांतम ॥२३२॥
॥२३३॥ ष्टसु कोष्ठेषु शेषरूपाष्टकं क्रमात्प्रवेशगत्या च विलिखेत्॥ एतदनुलोमबाह्यपराष्टनाख्यं तद्युगपं
चमसंवत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे तास्वेव वीथिषु तत्वाक्षराणि तेषु षोडशस्वरूपेष्वादितः क्र
मादष्टौ रूपाणि नवमकोष्ठांतरं ततः सर्वाभ्यंतरकोष्ठांतमष्टसु कोष्ठेषु प्रवेशगत्या चाष्टमकोष्ठादिसर्वबाह्य
कोष्ठांतं शिष्टेष्वष्टसु कोष्ठेषु निर्गमनगत्या शेषरूपाष्टकानि विलिखेत्॥ एतदनुलोमाभ्यंतरपराष्ट
नाख्यं तद्युगषष्ठसंवत्सरात्मकं चक्रं॥ अस्मिन्नेव चक्रे प्राग्वत्तत्वाक्षराणां षोडशरूपाणि प्रतिवीथिकं षोडशको

न२ त्वाद्१

232

चतुर्थे१

म—

षेतु प्रथमे षोडशे द्वितीये पंचदशे तृतीये चतुर्दशे त्रयोदशे पंचमे द्वादशे षष्ठे एकादशे सप्तमे दशमे ष्टमेन
वममेव कोष्ठे क्रमाद्विलिखेत्॥ एतदनुलोमवाह्यव्याकीर्णो ख्यं प्रोक्तं युगास्रसंख्यं तत्स्वरात्मकं चक्रं भवति॥ ॥ अस्मि
न्नेव चक्रे तास्वेव वीथिषु प्रोक्तं तत्वाक्षराणि प्रोक्तानि न्यासानि प्रति वीथि षोडशसु कोष्ठेषु षोडशे प्रथमे पंचदशे
द्वितीये चतुर्दशे तृतीये त्रयोदशे चतुर्थे द्वादशे पंचमे एकादशे षष्ठे दशमे सप्तमे नवमे ष्टममेव कोष्ठे चादितः क्रमा स० ८
द्विलिखेत्॥ एतदनुलोमान्तरव्याकीर्णो ख्यं नवयुगाष्टमवस्वरात्मकं चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव षट्त्रिंशदक्ष
र दशाष्टन्यात्मके चक्रे प्रति वीथिकं षोडशकोष्ठात्मिकासु षट्त्रिंशत्सु वीथिषु अथ वीथ्यां क्षकारस्य षोडशस्वर
भिन्नानि न्यासानि बाह्यकोष्ठानं भाद्यान्तरप्रवेशगत्या क्रमाद्विलिखेत् प्रादक्षिण्यक्रमायातं तदनन्तरवीथ्या
दिषु पंचत्रिंशत्सु वीथिषु लादीनां शेषतत्वाक्षराणि षोडशस्वरभिन्नानि न्यासान्यावद्विलिखेत्॥ एतद्विलोमा
नुलोमाख्यं तद्युगान्तवसवस्वरात्मकं चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे प्राग्युक्तपंक्तियाभिस्तत्त्वाक्षरात्मतां स्वरन्ति न्नानां

सूपाणी २

क्रमाल्लिखेषन्नतो विलोम विलोमाख्यं विलोमवाह्यसंपुटाख्यं विलोमाख्यं तरं संपुटाख्यं विलोमवाह्यपराख्नाख्यं वि

श्रीमनोरमा० लोमाख्यं तरपराख्नाख्यं विलोमवाह्यव्याकीर्णाख्यं विलोमाख्यं तरव्याकीर्णाख्यं तघुगदशमवत्सरादिषोडश

कोशसंवत्सरांतं यथाक्रममेकैकवत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ अयोपि तस्मिन्नेव प्राग्युक्त पंचकेष्वथ वीथ्योत्र को

राम॥ रस्य षोडशन्नू पाणिवाह्यतोस्यंतर प्रवेश॥ त्यां विलिख्य प्रदक्षिणक्रमायातत दनंतर वीथ्यादिषु सप्तदशसुवी

॥२३३॥ थिषु ककारादिथकारांता नां सप्तदशाक्षराणां [redacted] प्रत्यक्षरं षोडशस्वर भिन्नानित्रपाणिप्राग्वल्लिख्य ॥२३३॥

तत्र तत्क्रमायातनदनंतरे कोनवीथ्यादिषु शिष्टास्वष्टादशसु वीथिषु दकारादि दकारांतानामष्टादशाक्ष

राणां प्राग्वत्स्वर भिन्नानिपाणिप्राग्वल्लिखेत् तत्र वाह्यसंपुटानुलोमाख्यं तघुगसप्तदशवत्सरात्मकं च

क्रं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे तेषां तत्वाक्षराणां प्राग्वत्षोडशस्वर रहितानां नृपाणां प्राग्युक्तपंक्तयाभि विलिखन्तो तो वा

ह्यसंपुटविलोमाख्यं वाह्यसंपुटवाह्यसंपुटाख्यं वाह्यसंपुटाख्यं तरसंपुटाख्यं वाह्यसंपुटवाह्यपराख्नाख्यं वाह्यसं

द्वि ग ४ स २ परा १

पुटाभ्यंतरंपरा ... वृत्ताख्यं वा ह्यसंपुट वा ह्यव्याकीर्णाख्ये वा ह्यसंपुटाभ्यंतरव्याकीर्णाख्ये चतस्रुगाष्टादशवत्सरादि
ति चतुर्द्विंशवत्सरांतमेकैकवत्सरात्मकं चक्रं भवति। अस्मिन्नेव चक्रे प्रोक्तरूपेण वीथ्यां दकारस्य प्राग्वत् षोडशस्व
दं३ पाणि प्राग्वत् वाह्याभ्यंतरत्वेन गत्या विलिख्य प्रदक्षिणक्रमाया तदनंतरं वीथ्यादिषु सप्तदशसु वीथिषु व
कारादीनां लकारांतानां सप्तदशानामक्षराणां प्रत्यक्षरं षोडशस्वरभिन्नानि रूपाणि प्राग्वद्विलिख्य तत्पश्चा
या तदनंतरैकोनविंशवीथ्यादिषु अष्टादशसु वीथिषु यथाक्षरादीनां अकारांतानामष्टादशाक्षराणां प्रा
ग्वत्स्वरभिन्नानि रूपाणि प्रोक्तक्रमाद्विलिखेत्। एतदाभ्यंतरसंपुटानुलोमाख्यं तद्युगपंचविंशवत्सरात्मकं
कं२ चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे तत्वाक्षराणां प्राग्वत् षोडशस्वरभिन्नानां रूपाणां प्राग्वत्क्रमक्रिया सिद्धिं लेख
नं द्वाभ्यंतरसंपुटविलोमाख्ये अभ्यंतरसंपुट वा ह्यसंपुटाख्ये माभ्यंतरसंपुटाभ्यंतरव्याकीर्णाख्यं तद्युग
मा भ्यंतरसंपु षड्विंशवत्सरादि द्वात्रिंशद्वत्सरांतमेकैकवत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ त्रयोपि तस्मिन्नेव प्रोक्तरूपेण
टा भ्यंतरसंपुटाख्यमाभ्यंतरसंपुट वाह्यपरावृत्ताख्यमाभ्यंतरसंपुटाभ्यंतरपरावृत्ताख्य

मा भ्यंतरसंपुट वाह्य व्याकीर्णाख्य २

म~   ग्र४

श्रीमतोरमा ॥ कोणु वीथ्यां अकारस्यप्राग्वत्षोडशरूपाणि वाह्यंतरप्रवेशगत्या विलिख्य प्रदक्षिणक्रमाया ततदनंतरवीथ्या
दिषु सप्तदशसु वीथिषु तकारादीनां ॐकारांतानां सप्तदशानां स्वराणां प्राग्वत् ॥ षोडशरूपाणि प्राग्वद्विलिख्य त
त्क्रमायात तदनंतरे कोन [..]विंशवीथ्यादिषु अष्टादशसु वीथिषु दकारादीनां क्षकारांतानां प्राग्वत्षोडश
राम॥ रूपाणि विलिखेत् ॥ एतत्ववाह्यपराहत्ता नुलोमाख्यं तत्वयुगत्वयस्त्रिंशवत्सरात्मकं च क्रंन्नवति ॥ [..] स्मिन्ने व
॥२३४॥ वक्रेतेषां तत्वास्वराणां प्राग्वत् ॥ षोडशरूपाणि प्रागुक्तपंक्तियाम्नि विलिख्य ततो वाह्यपराहत्त विलोमाख्यं वाह्य ॥२३४॥
पराहत्तं वाह्यसंपुटाख्यं वाह्यपराहत्ता त्यंतरसंपुटाख्यं वाह्यपराहत्तं वाह्यपराहत्तारख्यं वाह्यपराहत्ता भ्यंतरपरा
हत्ताख्यं वाह्यपराहत्तं वाह्यव्याकीर्णाख्यं वाह्यपराहत्ता भ्यंतरव्याकीर्णाख्यं च तत्वयुगचतुस्त्रिंशवत्सरादिव
त्वारिंशद्वत्सरांतं यथाक्रमं नैकैकदत्सरात्मकं च क्रंन्नवति ॥ पुनश्च तस्मिन्नेव वक्रे अग्रवीथ्यां अकारस्य प्राग्वत्षो
डशरूपाणि वाह्याभ्यंतरप्रवेशगत्या विलिख्य प्रदक्षिणक्रमायात तदनंतरवीथ्यादिषु सप्तदशसु वीथिषु ल

८१

कारादीनां दकारांतानां सप्तदशानामक्षराणां प्राग्वत् षोडशरूपाणि प्राग्वद्विलिख्य तत्क्रमायात तदनं
तरे कोष्ठविंशवीथ्यादि त्रयोदशसु वीथिषु अकारादीनां थकारांतानामष्टादशाक्षराणी प्राग्वत् षोडश
रूपाणि विलिखेत्॥ एतदाद्यंतरपराहृन्तानुलोमाख्यमेकचत्वारिंशद्वत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव
चक्रे तेष्वेव त्वाक्षराणां प्राग्वत् षोडशरूपाणि प्रागुक्तप्रक्रिया विलिखनादाद्यंतरपराहृन्तविलोमाख्यमा
द्यंतरपराहृन्तवाह्यं संपुटाख्यमाद्यंतरपराहृन्ताद्यंतरसंपुटाख्यमाद्यंतरपराहृन्तं वाह्यपराहृन्ताख्यमा
द्यंतरपराहृन्ता द्यंतरपराहृन्ताख्यमाद्यंतरपराहृन्तवाह्यव्याकीर्णाख्यमाद्यंतरपराहृन्तांत्यंतरव्याकीर्णाख्यं चतुर्युगोद्दि त४
४ चत्वारिंशद्वत्सराद्यष्टाचत्वारिंशद्वत्सरान्तमेकैकवत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ पुनरपि तस्मिन्नेव चक्रे
अ२ यवीथ्यां प्राग्वत् ...कारस्य षोडशरूपाणि वाह्याद्यंतरप्रवेशगत्या विलिख्य प्रदक्षिणक्रमायात तद
नंतरवीथ्यादिषु पंचविंशत्यां यथाक्रमेण ककारादि ... षष्ठलड ... क्षयजमटतबडफद

त्सु १ द२ ह१ ऊ·ह१ र१

वाह्यव्याकीर्णाभ्यंतरसंपुटाख्यं ४

वाह्यव्याकीर्णा ५ प्र ६ २ वाह्य ४

वा २ इत्य ०

श्रीमत्तोरमा० पंचाननतत्पुरुषाक्षराणां पंचविंशतीनां स्वरं प्राप्य तत्स्वरभिन्नानि न्यासानि प्राग्वद्विलिखेत्॥ एतद्वाह्य
व्याकीर्णानुलोमाख्यं तद्युगे कोन पंचाशदक्षरात्मकं चक्रं भवति॥ अस्मिन्नेव चक्रे तेषां तत्वाक्षराणां वा
ह्यस्वरभिन्नानि न्यासानि प्राग्वत्प्रक्रियया तु विलिखेत् ततो वाह्यव्याकीर्णविलोमाख्यं वाह्यव्याकीर्णवाह्य
रामा॥ संपुटाख्यं वाह्यव्याकीर्णवाह्यपराहन्नाख्यं वाह्य व्याकीर्णाभ्यंतरपराहन्नाख्यं व्याकीर्णवाह्य ॥२३५॥
॥२३५॥ व्याकीर्णाख्यं अंतरव्याकीर्णाख्यं च तद्युग पंचाशदक्षरादिषु पंचाशदक्षरं यथाक्रममेके वा ४
कवत्सरात्मकं चक्रं भवति॥ पुनरपि तस्मिन्नेव चक्रे प्रवीथ्यां वाह्याभ्यन्तर प्रवेशागत्यादौ स्वरषोडशन्यासानि ख २
विलिखेत् प्रदक्षिणक्रमाद्यात ततदनंतरवीथ्यादिषु पंचविंशत्सु वीथिषु यथाक्रमं॥ अ लकहं सक्षमवर
शडं बबल जय तदबं फडपढणनथ तदथ अक्षराणां पंचविंशतां प्रत्यक्षरं षोडशन्यासानि विलिखे
त्॥ एतद्वाह्यांतरव्याकीर्णानुलोमाख्यं तद्युगस पंचाशदक्षरात्मकं चक्रं भवति अस्मिन्नेव चक्रे तेषां

235

इत्य २ त ०

बुन२ संमन२

८२

तत्वाक्षराणां प्राग्वत्षोडशस्वरभिन्नानां प्रागुक्तप्रक्रियां निर्विलेखनादनंतरव्याकीर्णविलोमाख्यमाद्यं
तरव्याकीर्णवाह्यसंपुटाख्यमाद्यंनंतरव्याकीर्णांतरसंपुटाख्यमाद्यंनंतरव्याकीर्णवाह्यपराहंत्राख्यमाद्यं
तरव्याकीर्णांतरपराहंत्राख्यमाद्यंनंतरव्याकीर्णवाह्यव्याकीर्णवाह्यव्याकीर्णाख्यमाद्यंनंतरव्याकीर्णा
द्यंतरव्याकीर्णाख्यं न[illegible]गा[illegible]ख्यं चाशक्तत्सराद्विचतुःषष्टिवत्सरां तं यथाक्रममेकैकवत्सरात्मकं चक्रं भव
घ ति॥ एवं संभूय तस्मिन्नेव द्वन्त्रात्मके चक्रे त[illegible]गप्रथमचतुःषष्टिवत्सरात्मकानि चतुःषष्टिचक्राणि भ
च ४ वन्ति॥ एवं षट्त्रिंशदक्षरादीनां [illegible]सीतानामष्टानां चक्राणां प्रोक्तप्रकारलेखनभेदेऽप्रतिचक्रं
नि २ यथाक्रमं चतुःषष्टिवत्सरात्मकानि वै संभूय पूर्णमंडलाख्यतद्युगवत्सरात्मकानि षडुत्तरप्रत्याधिकपंच
रातसंख्यानि चक्राणि भवन्ति॥ ततः समस्तेषु चक्रेषु षोडशसु वीथिषु प्रागिवीथिकं षट्त्रिंशदक्षरात्मिका
स्वयंवीथ्यां वाह्यान्तरप्रदेशगतपादाक्षरादीनां चांतानां षट्त्रिंशन्तत्वात्मकानां नामक्षराणां प्रत्यक्षरं षोड

६१

खा १ दो

ख२

व ४ नि १ क ४ पु २

श्रीमनोरं० शस्वरेष्वाद्यस्वरभिन्नानि रूपाणि विलिख्य प्रदक्षिणक्रमाया तत्र दले तत्र वीथ्यादिसुपेव दशसु वीथि
षु शेषपंच दशस्वरभिन्नं तेषां रूपाणि षट्त्रिंशत्संख्यानि षट्त्रिंशत्संख्यानि प्रागुक्तक्रमवशात्ता विलिखे
त्॥ एतदस्यां चक्रे प्रथमे चक्रं भवति॥ एवं व्यंजने नाक्षरस्वरासर्वविलेखनस्थाने विनिमयेन सर्वा चक्रच
रामः॥ कोरस्तेदैवं शिष्टानि विषघ्नीक्षणाणि परिकल्पयेदिति। कर्णिकायां प्रोक्तानां पूर्णमिंदुलांछनाणामिति शेषः
॥२३६॥ मनुष्यकी आकार इकारौ। अकृतसंधिको इति शेषः। नाम्ना सहिते। साधकसाध्यकर्मणामिति शेषः॥ तच्चे ॥२३६॥ व ४
ष्वनं तु इकारस्याप्यधरे प्रागुक्तत्रिपंक्तिकं विलिखेदिति संप्रदायार्थः॥ सर्वेतः सर्वचक्रस्य द्वे वीथिषु योजयेत्॥
236 म उ हकौ इत्यत्रयः वाह्यकोष्टस्थेः षट्त्रिंशत्संख्याक्षरैः रक्षरैरिति शेषः॥ प्रागुक्तविधिनाक्रमात्॥ प्रोक्तचतुष्षष्टिस
ंदविधि नाद्यगादिप्रादक्षिण्यक्रमात्॥ एतदुक्तं भवति॥ प्रोक्ते षु चक्रेषु कर्णिकामध्ये साधकादित्रयसहितं
अ आ इत्यक्षरद्वयमकृतसंधिकं विलिख्य तत्र प्रागवीथिवाह्यकोष्ठस्थाक्षरादितः सर्ववीथिवाह्यकोष्ठे

२१

रुद्रैः॥ प्रागुक्तचतुष्षष्टिभेदभिन्नैः कर्णिकागतान्तरदलैः क्रमाद्योजयेदिति॥ अष्टा स्वेव तु अष्टवीथि
कोष्ठानि वा स्थानि कल्पयेदित्यानुषङ्गिको ऽर्थः॥ अन्यवत्॥ यथा॥ अन्यचक्रेषु चतुष्षष्टिभेदविभिन्नाः॥ पारा
यणमन्त्रयोर्यन्न क्रमात्स्यादित्यर्थः॥ अस्मिन्श्लोके अन्यत्सर्वमेवास्माभिर्व्याख्यातं॥ एतदित्यादि॥ दिनेशकुलस्य
ते स्वितिश्लोके सप्तश्लोकानां चक्राणां साधारणीशेषरूपं तद्विनियोगात्फलानि चोपदिशति॥ तत्र॥ एतदिति
प्रतिचक्रविषयं वहिरित्यर्थः॥ तच्चक्राणां प्रत्येकं श्लोकरूपात् वहिरित्यर्थः॥ अस्य षष्ठदी तु जन्म॥ अष्टपत्रमंतु जमि
तियावत्॥ अंतु जमितुं यातदंतु जस्य कर्णिकामध्ये श्लोकचक्राणां विनिर्माणान्तं अक्रवा स्वेकर्णिकार्थमेकं ष्ट
त्नं विलिखेत् तद्वहिरष्टपत्राणि विलिखेदित्यर्थः॥ क्रमशः॥ अग्न्यादिप्रादक्षिण्यक्रमतः॥ वादेव्यष्टकं वशि
न्यादीनां मंत्राष्टकं॥ श्लोकरूपं विलिखेदिति पूर्वेणान्वयः॥ ललितार्द्धेतायामिति शेषः॥ वीजद्वयं तत्र षड्डो
वीजनाम सप्तशरीरमुक्तमित्यर्थः॥ तस्य इति प्राच्यत्वप्रतिचक्रविषयः॥ हरिद्विजद्वितीयपटले इति शेषः॥ एतदुक्तं

तीक्ष्ण

भवति॥ प्रतिष्ठायां द्वितीयपटले प्रोक्तकाले प्रोक्तचक्रे सर्वमध्यकर्णिकामध्ये देवतामावाह्य गंधादिभिरभ्यर्च्य दे
श्रीमनोरमा० वता दृष्टतारोद्धीनाथ शक्तीः॥ प्रोक्तप्रक्रियया पंचदशनित्याश्च समभ्यर्च्य परितो दे [illegible] बहिर्विंशिन्यादीः सम
भ्यर्च्य षट्त्रिंशदधिकसप्तशतोत्तरविंशतिसहस्रसंख्यानमेवानन्तरचक्रोद्धृतक्रमादर्च्येयेदिति॥ नित्यार्चनति
रामा। दिवसं॥ एतदनुलोमादि विलग्नचक्रविषयं॥ इतरेषां चक्राणां तत्तत्कार्यकाले प्रतिष्ठार्चनादिकं त्वान्तर
॥२३७॥ कार्यपरिसमाप्तौ देवतीसपरिवारामुद्वास्य पट [illegible]। तं तच्चक्रं मार्जयित्वा प्रोक्तप्रायश्चित्तादि कुर्यात्॥ पुत्तलप्र ॥२३७॥
237 जोक्तसिद्धये पूर्वोक्तपुत्तलकले खननपूजाफलसिद्धये उक्तम्॥ मातृकाचक्रार्चने॥ पुत्तलकार्चनं तवा॥ वर्णौषधी
त्यादिभिरापूर्यादित्यतेरष्टत्रिंशत्श्लोकैः स्नानविधादिभिरभिषेकप्रकारं तत्फलावाप्तिं चोपदिशति॥ तत्र॥
वर्णौषधिकाथजले॥ पंचत्रिंशे पटले तत्स्वरूपमाणां च रोषधिकथितजलेऽथ॥ महत्स्वारीमानन्तोऽथ पूरणीये॥
तत्र जलेऽविशिष्टे तत् पूर्वोक्तचक्रविधानप्रक्रियया निशि॥ पूर्वो घुन्निति शेषः॥ नित्यानां तत्त्वविधौ स्वराणां॥

षट्त्रिंशत्तत्त्वात्मकयोगजातविद्या ४ आसने॥ सिद्धासनेऽत्तु तस्यान्वयश॥ शक्त्या॥ देवतात्वेन वृतया॥ योषितास
हेति शेषः॥ तं शिष्यं जन्माष्टम्यादिपौर्णमासीषु॥ आदिशब्दो विषुवायनयुगादिविशेषदिवसविषयः॥ पौर्णि
मासीदृ:शेषपर्वविषयः॥ कर्णौ निष्कत्रयं मुद्रिकां अंगुलीयकां दक्षिणाम् अर्पितवान् कुरिति शेषः॥ एवं श्रोक्तप्र
कारेणानिं तत्र मुखे ठक्कका लौतिलंघने न॥ वर्षी॥ अत्यंत संयोगे द्वितीया॥ तस्य वै ४ पार्थिवसर्वयौवनवद्या ह्यण
ज्ञाति विषयं॥ तस्यश्रुतिश्चेचास्य॥ खेचरी मेलने॥ आकाशभवनयोगिनीसंघादिपंचत्वं स्वरूपापरिज्ञाने॥ बद्धं वी
शाश्वतद्वितीया॥ लोकपालसमः॥ तन्न गुणवैभवेन॥ दिवाकरसमः॥ प्रतापादिना॥ चंद्रमाःसदृशः॥ आह्लादक
रत्वादिना॥ देवीसान्निध्यो परा हंतेतम तौ॥ उपायेत्यादि॥ संप्रदायतःइत्यंते॥ पंचभिः श्लोकैः चतुर्विधेषाम् लिने
देन फलावाप्तिप्रपंचस्य तत्त्वक्रमरूपत्वं मानसिद्धेरसद्यो लिफलानि इष्टानि सिद्ध्यंतीति चोपदिशति॥ तत्र
विद्या ७ श्लोकसंख्या ४ कालनित्यः॥ षट्त्रिंशदेकपंचाशदिति तासां सामान्यविशेषणं॥ विकल्पेत्यादि॥ अनन्य

क्रा५

श्रीमनोर० गतद्वितीयया॥ तेनास्माघनेना सर्वाना॥ सर्वं तन्त्राकृतं कृत्निमान्त्र॥ साधने। दीप्यते। यथा। इवेत्यर्थः॥ अस्मिं
श्चकरणे तथा। शब्दः पूर्वोक्तप्रकारजपादिविषयः॥ सर्वेषु॥ मोमांतरस्निदिव्येषु। रोगादी। दे स्यादिशब्दोत्र
तवेतालप्रेतपिशाचावस्मारादिविषयः॥ कृत्यानिवारणे। परोत्थापितकृत्याप्रतिनिवर्तनो। कृत्यासमुत्पन्नो।
स्वात्मरक्षार्थमिति शेषः॥ इत्यमितिशोर्तम्वि विषयः॥ एतत्प्रकारमास्थायग्रहस्त्रीदिप्रवर्त्तते॥ आदिशब्दोराशया
॥२३८॥ दिविषयः॥ एतदुक्तं भवति। ज्योतिश्चक्रं प्रत्येकं त ... णात्मकद्वादशराशिमयं भवति। ते न तत्त्वप्रकाति ॥२३८॥
वप्रत्येक ... मयाष्टकद्वादशराशिमयानि भवंति। तस्मा यथा द्वादशराशयात्मकेज्योतिश्चक्रेग्रहर्क्षादिकाले
काले प्रवर्त्तते॥ तथा॥ एतेषां ज्योतिश्चक्रमयत्वादेतेषु चक्रेषु कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चित्प्रत्यक्षरं ग्रहनक्षत्रादी। निमा
त्रकाक्षरमयानि भन्नवर्गवर्णेनदक्रमेणप्रवर्त्तंतइति॥ समित्यं चक्रस्य द्वादशराशयात्मकत्वात् ... अक्रूप्रतिपा
दितक्रमतस्तदपितत्प्रकात्मकं भवतीति यावत्॥ एतन्मयम्॥ मातृकाचक्रमयम्॥ सर्वं ... एतस्याप्रोक्तंच

क ४

क्रान्तेन मस्यानत्र्वेनैवेति श्रुतिमेवोक्तं। मननं संप्रदायः कर्तव्यमिति। पुनरुक्तिदोषो न भवतीत्यर्थः॥ कालप्राप्तेत्या
दिना श्रावहेदित्यंतेन श्लोकद्वयेन तासां विद्यानां चैद्दुक्तव्यद्वद्धिकालभेदेन भजनविशेषं तदवश्यकर्तव्यतां तदक
रणे प्रत्यवायं चोपदिशति। तत्र कालप्राप्तक्रमं। प्रागुक्तसंवत्सरचक्रदर्शितानुलोमानुलोमादिप्रकारभेदेषु तत्तत्
संवत्सरप्राप्तप्रकारभेदक्रमं॥ अन्यक्रमं॥ तत्तत्कर्मोक्तं॥ केवलोक्तक्रमं॥ तत्तत्कालप्राप्तक्रमवर्जं तत्तत्कर्म
गुणक्रमम्॥ एतदुक्तं भवति॥ कृष्णपक्षे काम्यकर्मारंभे नित्योपासनारंभे च तत्तत्संवत्सरात्मकचक्रप्रदर्शितं क्र
मं पूर्वमावर्त्य पश्चात्तत्कर्मोक्तं क्रमं भजेत॥ शुक्लपक्षे तु तत्तत्कर्मप्राप्तं क्रममेव भजेदिति॥ अयं कृष्णपक्षशुक्ल
पक्षभेदप्रदर्शितः॥ ब्रह्मसूत्रपक्षभेदप्रदर्शितक्रमं विधातव्यः॥ नित्यकर्मकाम्यकर्म चेति शेषः॥ अन्यथा तत्क्रमाका
करणे कृत्योत्पन्नाविद्यादिभिर्वैयैरित्यंते स्थितिश्लोके प्रतिलोमानुलोमभेदे कृत्योत्पन्नोत्पत्तिशत्रुभंगादिरूपाणि फलानि तत
द्विधानप्रायश्चित्तं चोपदिशति॥ तत्र कालेन प्राप्तं भवति॥ कृत्योत्पन्नमुद्गलप्रदं प्रतिलोमादिकक्रममजनं

प्रतिलोमाद्यमंगलयोग्यानि। अनुलोमादि मंगलयोग्यानि च। सर्वत्र। सर्वकर्मसु वक्ष्यमाणेषु। मेवकं एतदुक्तं

कं२ तत्र२ इत्य२

मंगलेषु कर्म्मसु क्रियमाणेषु तत्तत्कालप्राप्तक्रम इत्यावश्यकर्त्तव्यतयाभ्यजनात्तदमंगलप्रदं न भवति॥ एवमनु
श्रीमनोर० लोमादिकं मंगलफलप्रदक्रमत्वज्ञाने [illegible]॥ अमंगलकर्म्मसु क्रियमाणेषु काल प्राप्तक्रम [illegible] वश्यकर्त्तव्यत
यात्तज्जनात्तदमंगल [illegible] विनाश [illegible] न भवति॥ संपुटक्रियं॥ स्वरव्यंजनयोर्द्वयोर्द्वात्यंतरस्थे [illegible] तथा॥ पराइ भेद२
रामा॥ त्तौ॥ प्रायुक्तभेदतः॥ चकारश्चानुक्तपरावृत्तक्रमद्वयसमुच्चयार्थः समीरितः॥ पराद्धत्तक्रमं द्वितीयक्रमं इति
॥२३५॥ शेषः॥ व्याकीर्णं प्रायुक्तभेदतः॥ तेषु प्रोक्तेषु मंगलेषु परप्रयुक्तेष्वपि क्रमं॥ अनुलोमात्मकं नित्यं भजनक्र ॥२३६॥
मम्॥ एतेष्वनुलोमादिष्वष्टसु भेदेषु स्वरव्यंजनयोरेकप्रकारमनुलोमानुलोमादिको भेद त्तत्कर्म्मसु शी
घ्रफलप्रदं निश्चितमभीष्टं भवतीति॥ एतस्मिन्पटले उत्तरत्र सर्वव्याकीर्णत्यादिना व्याकीर्णं व्याकीर्णव्यक्षरा
मोद्भवप्रति पादनार्थं प्रदायात्र॥ एतदित्यादिना तपो वनमित्यंते न श्लोकद्वयेनैताश्च विद्यामिश्रा तस्य वेनच
रुप दिशति॥ तत्र॥ निर्दोषैत॥ साधकैः तस्मिन्साधको कर्त्तारौ प्रयोक्तारं॥ अमोसाधकः॥ एष इत्यस्य अ सावि

शु२

त्यत्रान्वयः॥ क्षेत्रं॥ पुण्यक्षेत्रं॥ श्मशान इत्यादिना श्लोकेन श्मशानादिषु शून्यभूमिषु ग्रामनगरपत्तनादिकरणे
ष्वपि सुपदिशति॥ तत्र॥ क्षुद्रपीडने॥ कालत्तश्मादि ... क्षुद्रोपद्रवव्याप्तियिषु देशे॥ यन्त्रराजे॥ अनुलोमानुलोम ... व
के॥ तस्य सर्वयंत्रकारणत्वात्॥ ...यंत्रजत्वे॥ तत्क्षितिजनपदविशेषणे॥ प्रदेशो जनपदं तत्र वर्तीत्यर्थः॥ स
र्वव्याकीर्ण्येत्यादिना श्लोकेन उच्चाटनचक्रवेत्तव मुपदिशति॥ तत्र॥ सर्वव्याकीर्णे चक्रेण॥ स्वरव्यंजना
नां वा ह्याभ्यंतरे न दत्तानानि चत्वारि चक्राणि॥ सर्वदेशभूविषयाणि॥ उच्चाटितानां तन्मूलविद्रावितस क
लेकलशक ... देवजातीनां॥ मध्याद् स्वरेण॥ अपि च शब्दे न किंच नरस्य सामर्थ्यादेरित्यर्थः॥ शिला रलं ४
यामित्यादिभिः सिद्धिदायकमित्यन्तैः पंचभिः श्लोकैर्ग्रामादिषु रक्षार्थं चक्रस्थापनविधानेन तत्र चक्र
स्थापनेन सर्वदेवतानां निग्रहसिद्ध्यादिकं चोपदिशति॥ तत्र॥ वा॥ विकल्पे॥ विलिख्य॥ अनुलोमानुलो
मा स्वरव्यंजनानिति शेषः॥ नि ... ने ... त॥ अस्मिन्पटले ... मादौ पंचषष्टितम श्लोकादिति स्त्रिभिः

स्व १ त्यादि, त ३

मा२

श्रीमनोरमा० लोकैर्वक्ष्यमाणप्रकारेण रक्षार्थमिति शेषः ॥ पुरादिष्वित्यत्रादिशब्दो नगरखर्वटपत्तनादिविषयः ॥ तत्र देवा
लये ॥ चक्रं ॥ अनुलोमानुलोमकं मातृकाचक्रमित्यर्थः ॥ संस्थाप्य देवतास्थापनस्थाने ॥ एकस्मिन्वक्ष्य
॥मा॥ माणप्रकारेण ॥ तस्याश्चक्रस्य कर्णिकामध्यगे स्थाने इति शेषः ॥ बेरं ॥ अभीष्टदेवतायाः मूर्तिम्प्रति[illegible]येदित्य
॥२४०॥ र्थः ॥ सान्निध्यसिद्धये ॥ देवताया इति शेषः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ ग्रामेषु वा स्वाभीष्टे देशे ॥ अभीष्टदेवताल
यं कृत्वा तत्र देवतास्थापनस्थानमध्ये एकमवटं खात्वा तं वक्ष्यमाणप्रकारेण शिलाभिराबध्य तत्र शेक्तमनुलो ॥२४०॥
240 मानुमातृकं चक्रं शिलादिष्वंकेषु धिकरणे उत्कीर्य प्राग्वत्कृतप्राणप्रतिष्ठादिकं संस्थाप्याभ्यर्च्य तत्य[illegible]
णे नाग्रे तत्कर्णिकामध्यस्थानोपरि तत्र देवताबेरं प्रतिष्ठापयेत् तस्मिन्बेरे तत्र देवता[illegible] सान्निध्यसिद्धिरि
ति ॥ ग्रामादिरक्षा ॥ पूर्वं प्रसक्तो आदिशब्दः प्राग्वत् ॥ तस्मिन्नामध्ये ॥ सर्वमध्ये अवटं गाढं ॥ मध्ये च प्रतिदिशं
चेति शेषः ॥ तेष्ववटेषु ॥ भवति ॥ तत्र देतत्स्थले इति शेषः ॥ सम्यग्वाह्यपोत्तच्चक्रकर्णिकामध्ये भ्यभीष्टि

७३ तत्र १२ ग ४

अभिपूज्य। नित्यार्चनक्रमेण। तच्चक्रगतविग्रहक्रमेणेत्यर्थः। अतः। शिलाघटिता व लनाभिति शेषः।

उ२ ग२

त्यामिति शेषः स्थापयेत्॥ प्रतिष्ठितं चक्रं॥ मूलविग्रहयां अत्री ष्टनित्यायाः॥ ततः। अवटं च चक्रं। पीठं। शिलादिनिर्वृति
तविग्रहाकारं। परिश्राछादितं तलोपरि स्थिरं। शिलादिनिर्वृतितत्वात्। न्यजयेत्। तस्मिन् विशेषचक्रसमावाहितां
नित्यां। एवं उक्तप्रकारं ग्रामादिनिः॥ अन्यथा॥ प्रोक्तप्रक्रियाव्यतिरेकेण॥ एतत् चक्रं तवति॥ ग्रामपुरनगरखेटखर्व
टपत्तनादिवास्तुरक्षणे तस्मिन् तस्मिन् वा एकप्रदेशे सर्वमध्ये अष्टसु दिक्षु अपि एवं नवसु स्थानेषु वा वटाहस्वात्वात्
प्रा॥ तं स्थलानि पाषाणेरावध्य प्रोक्ताधिकरणेष्वन्यतमरूपे अधिकरणे नवके तु। तयानुलोमार्चकसुनवयसंख्
टात्मकं वा चक्रेषु॥ कृतशाणप्रतिष्ठादिके तस्मिन् श्रीकान्नित्यामावाह्य तरेनूसीक्रमेण। स्यर्चित तत्चक्रे तदा
नि ४ कालनित्यानिष्वान्यर्च्य एवं दिनत्रयादहीतं संपूज्य तच्चक्रनवकमेकमेकमेकस्मिन्नेकस्मिन् ग्रामे संस्थाप्या
वटोपरि तच्छिलाभिराच्छाद्य तत्तलोपरिशिलादिनिर्वृतनानिपीठरूपाणि नवविग्रहानि कृत्वा तत्र विशेष प्र
तिदिनप्रोक्तक्रमात्रिसंध्यार्चित निप्रोक्तग्रामादिरक्षासिद्धिः एतत् समं चक्रान्तरं न विद्यत इति॥ तत्काले

नवकं ४ की नौ १
की ४

=व ३
नत्र २

श्रीमनोरमा० त्यादिना श्लोकेन प्रागुक्तेषु केष्वपि नित्यनैमित्तिकाम्यकाम्यकालदर्शितनवविधकुंडे [illegible]षु होमविधानं होतृदक्षिणां चोपदिश्यति
तत्र। तत्कालोक्तानि कुंडे [illegible]नि चा। तत्र तु पीठत्सरोक्तानि हस्तादीनि नवचक्राणि कुंडाकाराणि कुर्यादित्यर्थः
सर्वतः। नित्यनैमित्तिककाम्यकर्मसु गोभूनेष्व। गोभिर्भूनेश्च। एतदुक्तं भवति। पूर्णामंडलसंख्ये ९ षुयुगव
रामा॥ ॥२४१॥ त्सरेषु चतुःषष्टिवत्सरेषु प्रोक्तहस्तादिषट्त्रिंशदस्तादिनवकाराणि नवकुंडानि कुंडपटलवक्ष्यमाणक्र ॥२४१॥
मात् द्वितीयहस्तादिदिहस्तान्तरान्वासस्वर्द्धकल्पयित्वा तेषु तत्तत्संवत्सरप्रोक्ते कुंडे सर्वकर्मसु होमं कार
241 यित्वा होतॄणां गुरुक्तानि द्रव्याणि दक्षिणां दद्यादिति॥ यदित्यादिना इष्टि[illegible]तमिमां तेन श्लोकद्वयेन तानि
रु२ दैकात्तिविधाभिः पंचविधोपायकेन समीहितसिद्धिविधावेतवादिकं चोपदिश्यति॥ तत्र। तत्तत्व। समीहि
तं। दुःकरी श्रुतिमहतायत्नेन साध्यमपि। तु रवधारणा॥ वा समस्तुष्टये स्थिरः। फलत्येवेति निश्चितबुद्धिः॥
एतानिश्च विधाभिः। आर्त्तिः। विधात्तिः। उपायैः तैः। प्रोक्तपंचविधोपासनेः। पंचाशदित्यात्तिरवाप्नुयादित्यंते र
दि पार्दैः मन्नन्तिं स्त्रो। १
ने ३

पी३

केल्लासां विघानां पंचाशदुत्तरादिनवशतवारांतमाहत्याधिक्येन फलाधिक्यमुपदिशन्ति । तत्रा विघा इति पद
च्छेदः । कृच्छ्रं व्यसनं । विघ्नो । प्राप्नुवन्तो विविधवैतवाः फलै वै विधातारः त्र्यधिकं शतवारं । पंचाशदुत्तरशत
वारमित्यर्थः । गुणान्नृपा ... त्यजादि शाहेतारो जनादि श्रोत्यतो । विंदंति । लभंते । साधका इति शेषः । तावत पंचा
शदुत्तरशतवारां । कन्या इति प्रथमा बहुवचनं । वा । समुद्रयोपघ्नं वृद्धं । संपदन्विता इत्येतत् । कन्या इत्यस्य
विशेषणं । ता विघाः । दारिद्र्यतो । अकिंचनत्वात् । असंतोषादित्यर्थः । त्रिशतैः । वारैः । चतुस्त्रिंशच्छतैः । च
तुस्त्रिंशशतैरित्यन्वयः । तु स्समुद्रयो प्राप्नुवन् । शेषः । पंच त्रिंशच्छतैः । प्राप्नुवदन्वय शेषेत्यर्थः । नृपः । नृ न्व ४
न्याद्यः ३ ..ः । अष्ट शतैः । प्राप्नुवन् शेषः । नृपः । दासदासीभृत्यादि त्रि राघ ४ तु । प्राप्नुवन् शेषश्च ... । अस्मा साधकस्य
लभः । साधकः । एवमित्यादिने तदुक्तं नवतिनवशतवारा वृत्त्यास्मिन् प्रक... प्रोक्तान्यन्यानि दुर्लभान्यूनी
त्यानि सिद्ध्यंति । असामित्यादिना एकशत इत्येतेनार्धघेनैकेन श्लोकेन प्रोक्तानां तासां स्पर्धासां स्पर्धासा
तुः प्राप्नुवन् शेषश्च आसां विघानां नृपाः किंकरा इत्यन्वयः । अस्य साधकस्य । २ — रणे २ वि ४

॥८

श्रीमनोरमा च विद्यातोऽन्त्येकं जनेन त्रिविधन्यासादिकमुपदिशतीति तत्र सुंदरीति देवीसंबुद्धिः हि रूक्ष्मा विद्या गोप्या

ऽनेन तेन ह्रौं नित्यस्य विशेषणं मातृकामुक्तं कुलसुंदरीपटलोक्तक्रमेणासबंधं मातृकां न्यसेदित्यर्थः॥

रामा॥ एकवीरकामेकां विद्यामित्यर्थः॥ [illegible] सांकाल नित्या विद्यानां मन्त्रतम विद्या [illegible]

॥२४२॥ [illegible] सेदित्यर्थः [illegible] यां विद्यामि [illegible] एतदुक्तं भवति। प्रोक्ता

नामासां कालनित्याविद्यानामन्यतमविद्याजपे कुलसुंदरीपटलोक्त [illegible] ॥२४२॥

242 [illegible]

[illegible] प्रकारेण पूर्वं समषडंगं मातृकां विन्यस्यानंतरं तत्तद्विद्यावर्णत्रयेणाद्येनाक्षरे [illegible] ण हृदयं द्वितीयेनाक्षरेण शिरस्तृतीयेन शिखां ततस्तु नरपि विद्याद्येनाक्षरेण कवचं द्वितीयेन नेत्रं तृतीयेनास्त्रं चेवं तद्वि

द्याक्षरैर्द्विरावृत्त्या जातिसुक्तषडंगानि करन्यासपुरःसरं विन्यस्य तया व्यापकं कृत्वा तां विद्यां जपेदिति॥

त्रय१

त्र

ते मंत्रा यथा ऐं हृदयाय नमः आं शिरसे स्वाहा । ई शिखायै वषट् । ऐं कवचाय हुं । आं नेत्रत्रयाय वौषट् । ई अस्त्राय
फट् । इति । एवमन्यास्वपि विद्यासु योजयेत् ॥ आसां विद्यानां संप्रदायतन्त्रेण प्राग्वन्मातृकान्तिर्जपषडंग पु
रःसरं विन्यस्य जपेदिति संप्रदायः । षोडशनित्याविद्यास्वन्यतमविद्यासहन्तेन नित्याविद्याक्रन्यासं जा
तं पुरःसरं जपेदिति च संप्रदायः ॥ रक्ता इत्यादिना स्मरेदित्यन्तेनाध्यर्धेन श्लोकेन तासां सर्वासां विद्यादे
वतानां सावरणशक्तीनां ध्यानमुपदिशति । आदिक्रमस्तु श्रीविद्याम् दक्षिणावामदक्षिणाक्रमेण वेदितव्यः । षो
डशनित्यात्मकललिताध्यानसमानरूपादिध्यानादासां तत्त्वं प्रतिपादयतीति संप्रदायः ॥ तन्मूलं शा ४
मूलदेवतासदृशाः वर्णादिभिरिति शेषः । चतुरस्रद्वयमित्यादिनिर्दिष्टेयं तन्तेऽर्धचतुर्भिः श्लोकैः तासां
देवतानां नित्यपूजाचक्रस्य सर्वसाधारणरेखारूपविन्यासरूपमतेन तत्र वक्ष्यमाणविशेषविशिष्टेन स्मिन
सुरस्मिन् नित्यपूजाचक्रे तद्देवतापूजाक्रमविद्यां चोपदिशति ॥ तत्राच चतुरस्रद्वयम् ॥ अन्तर्बहिर्विभागे

श्रीमनोरमा॰ नादारूढयद्विभूषितं।। पूर्वपश्चिमयोर्दिशो रितिशेषः। मध्ये। ऐं तन्निर्गतस्वतुरस्रस्येतिशेषः। नवयोनौ
चांवकारेण पूर्वभागे मध्ये इतिशेषः मा कर्त्तव्यमिति।। तेनन्तदष्टदलांबुजमध्यकर्णिकायां लिखितनवयोनौ। ततः
राम।। लक्ष्मेदेवताः। मध्यमनो नैरो। नवयोनिचक्रमध्यत्रिकोणमध्ये प्रागुक्ता वाधादिक्रमेण।। ऐं तेरैवास्य न्मध्यायोने
।।२४३।। र्वहिरन्तिः।। एष्वतः। मध्यदेवतायां वकार ८ समुद्भवे। क्रमात्तव मानी दारलेखनक्रमात्।। तथा।
वक्ष्यमाणप्रकारेण। विलोमतः।। अग्रा पश्चाद्दक्षिणेपनो। नूपिणी शाक्तिसहितैः। नूपिणी शक्तिरिति पंचाक्षरस ।।२४३।।
243 हितैः।। मायाहल्लेखा। समाक्षरी शाम्भवी।। एतदुक्तं भवति। हल्लेखां वयं समुद्धार्य ततस्तत्र दक्षिणाम घ्या
द्यामाषोडशस्वरा न्निनेषु नूपष्वेकमेकं यथाक्रमं समुद्धार्य तदनु नूपिणी शक्तिरिति पंचाक्षराण्युद्धार्य ततः
समाक्षरी योजयेत्।। सर्वमंत्राश्चतुर्दशाक्षरात्मका भवंतीति। तेनैवाययथा। ऐं ह्रीं अ नूपिणी शक्तिपादुकां पूज
यामि।। ह्रीं श्रीं नूपिणी शक्तिपादुकां पूजयामीत्यादयैति। तथा शाम्भवाना न्नैवायथा। ह्रीं ब्रह्माणी पादुकी

पूजयामीत्यादय॥ इति अत्र पूजाचक्रे सर्वसाधारणो रेखारूपविन्यास॥ प्रकारो यथा अंतर्बहिर्विभागेन प्राग्वच्चतुरस्र
यमुत्पाद्य तन्मध्येऽष्टपत्रमंबुजं तत्कर्णिकायां नवयोनिकुलसुंदरीपटलोक्तप्रकारेण कृत्वा तत्राग्निपटले अनंतरश्लो
कादिनिर्दिष्टानां क्रमाद्दशानां विलिख्य तत्र तां प्रत्येकं प्रोक्तप्रमादन्यर्चयेदिति॥ वृत्तिश्चदानेन चकारो तु पूजान्ते इति शेषः॥
चकारेनास्मिन्नंते सर्वसाधारणे नषोडशावरण पूजा दौ बलिं दद्यादित्यमर्थं समुच्चयति॥ कुरुकुल्लया विद्यया॥
सप्ताक्षर्या॥ आद्यया॥ केवलया द्वितीयतृतीयवेषु रूपा॥ प्रोक्तरूपां॥ तत्पटलध्यानोक्तरूपां अत्रासां कालनित्यानीषो
डशनित्यासाधारणबलिद्वयविद्यानां नाम निर्दिष्टात्मा दर्शयति त्याराध्यपादमुखादवगतोऽर्थः॥ विलिख्येत्यादिना॥
समुद्दिशेदित्यंते द्विनिश्लोके तासां विद्यानां पूर्वोक्तसाधारणरेखारूपे पूजाचक्रे पूर्वं स्थितविशेषणत्वेन विद्याक्षरन्या
सेन रूपसंदंतद्विनियोगो। पूजापरिसमाप्तिं चोपदिशति॥ तन्नाम्ना साध्यादिति कस्य स हेति शेषः॥
विधी॥ कालनित्यास्वन्यतमां विद्यालेखनमेव नित्यपूजाचक्रे कर्त्तव्यमित्युक्तं भवति मध्ये॥ नवयोनिम

×तुर्दिक्त्रिषु नेन १

श्रीमनोरमा ध्यगतयोन्यों॥ वाह्येष्व्युग्मकेसर्वेमध्यगोन्याः४ बहिर्भूताष्टकोणेषुं तद्वहिर्भूताष्टदलेषु वातन्मध्यासितत्रन्म
ध्ययोर्निगतविद्यामध्यमाक्षरं॥ स्वैरर्भिन्नै॥ प्राग्वत्षोडशस्वरविकृतं॥ लिखित्वाग्न्याद्यप्राद्दक्षिण्येन॥ ग्रस्विषुद्ध
त्वचतुरस्रांतर्गतास्त्रिषु॥ मौया हंसेलाग्र्यासम्॥ हकारंलकारंक्षकारं हल्लेखोचनिर्कृत्यादिविलोमतइत्येतत्त
राम॥ पूर्वापरयोः४ काकाक्षिन्यायेनात्वेतितत्रपूर्वेचान्वयो निर्ऋतिवह्नीशवायुकोणे यथाक्रमम्॥ हकारादि
॥२४४॥ प्रोक्तं चतुष्टयं विलिखेदिति। परत्रापूर्वेयवक्ष्यमाणान्यक्षराणि वक्ष्यमाणप्रकारेण चतुरस्रवीथ्यां निर्ऋत्यादि ॥२४४॥
तदंतं विलोमतो लिखेदिति वातान्त्यसि हृदंतंस्यात्॥ वातादि अकारादि अर्णो अर्णा इत्यर्थः ह्रदंतं सकारांता:
244 स्यात्तस्वरित्यर्थः॥ मातृकायां पूर्वलिखितहंसाद्यक्षरत्रयशिष्टानीति बोध्यः तत्रास्तिमिति नपुंसकोक्तिर्वच
नव्यत्यासश्छन्दसित्वात् द्वादशद्वादशक्रमात्॥ अकारादिसकारांतावर्णा नष्टयत्वारिंशत् चतुरस्रवीथ्यांश
तिवीथिके द्वादशद्वादश वर्णान् विलिखेदित्यर्थः॥ तेषु द्वितीयपटलप्रोक्तेर्जगणेशैर्दित्तिशस्तांतेहृदयातां॥ मम
स्या

लदेवतां परिवारदेवताश्च ॥ एतदुक्तं भवति पूर्वोक्तसर्वसाधारणरेखारूपे नित्यपूजाचक्रे नवयोनिमध्य
स्थयोनिमध्ये कालनित्याविद्यां चान्यतमामेव नित्यपूजासु विलिख्य काम्यकर्मसु चेत्तां साध्यादित्रिकना-
मसंयुतां विलिख्य तद्विद्यामध्यमाक्षरस्य षोडशस्वरविकृतानि रूपाणि तन्नवयोनिचक्राष्टकोणाष्टदलेषु नि२
वाग्राद्यप्रादक्षिण्येन यथाक्रमं विलिख्य तद्बहिश्चतुरस्रद्वयांतरालवीथ्यां परितो निर्ऋत्यादितदंतं ४ प्रा
दक्षिण्येनाकारादिसकारांतान्यष्टचत्वारिंशतमक्षराणि प्रतिदिशं द्वाद्वश द्वादश क्रमाद्विलिख्य तदं
त ४ पद्मबाह्यप्रकारचतुरस्रांतरालोर्मिषु निर्ऋत्यादि ईशांतं हकारादिशेषवर्णत्रयं विलिख्य वायुकोणे
हल्लेखां च विलिख्य पूर्वोक्तप्रकारेण बाह्याद्याल्वा न्यर्च्य द्वादश श्लोकीस्थ नित्यासपरिवारांतस्थांते समु
द्धसेत् ॥ एवं काम्यकर्मस्व ... पूजनेन तत्फलसिद्धिः ४ तत्र ॥ विशेषो विद्यायास्तु हमध्ये नामत्रयविलेखनम् ॥
[illegible] १ निचंडीसुनेत्रे तिपं वाञ्छारंजनितसंख्यानिर्भवेतीति ॥ एतामानित्यादिना श्लोकेन प्रोक्तसंख्यासु कालनि

मा २ पा २ चक्राणि १

अस्य साधकस्य षोडशनित्याभजने ३

श्रीमनोरमा० त्याचक्रेषु भजनविशेषेण फलविशेषमुपदिशति। तत्रादौ विद्यां षोडशनित्यानां कालनित्यानां च। एतदुक्तं भव
ति। षोडशनित्याविद्याभजने तत्तद्दिनप्राप्तिनित्याभजने च तत्तद्दिनप्राप्तकालनित्याचक्रे स्थाप्य जपेत्॥ कालनि
त्याविद्यास्वनक्षत्रभजने तच्चक्रमध्यस्थएव नित्यशो जपेत्॥ कालनित्याविद्यासमुदायभजने च तत्तन्मासे वत्स
रामा॥ रकालशो चक्रेऽनुलोमानुलोमेषु चक्रेषु ओंकारादिक्षकारान्तानुलोमानुलोमचक्रे वा स्थिता जपेत्॥ तेन प्रा
॥२४५॥ क्तफलसिद्धिरिति। महाचक्रस्येत्यादि निर्वेदित्यैतत् श्लोकेर्ष्वन्तुर्विः॥ प्राग्युक्तेषु महाचक्रेषु मध्ये ललितार्चा ॥२४५॥
त्र ४ चक्रं तत्तस्य ज्ञानं तत्फलं तत्रैव कालविशेष पूजाविशेषेण विशेषफलं चोपदिशति॥ तत्रो महाचक्रस्य प्राग्युक्त
पूर्वं मंडलयुगवत्सरात्मकानी चक्राणि प्रथमद्रूपस्य हक्षाकारा हल्लोमानुलोमात्मकस्य तत्त्वसंवत्सरत्र
त्रस्य वा श्रीचक्र॥ ललितार्चाचक्रं त्रयस्त्रिंशे पटले वक्ष्यमाणं॥ उक्तफलं॥ सुव्यक्तं॥ तेन महाचक्रस्य कर्णिका
कृत्वा तत्कर्णिकायां वक्ष्यमाणलक्षणोपेतं ललितार्चनश्रीचक्रं विधाय तत्र देव्यार्चनात्॥ स

व्यासविकासमुपपन्नमितिसिप्रदायः। तत्र। महाचक्रस्य मध्यस्य श्रीचक्रमध्ये। एतदुक्तं भवति। प्रागुक्तचक्रेषु तत्तत्संवत्सरप्राप्तं
वा ललिताचक्रनिर्माणयोग्यकर्णिका निकाय २

245

वांछितसिद्धिरिति॥ एवं उक्तरूपं मध्यस्थश्रीचक्रं महाचक्रमित्यर्थः॥ कृत्वा॥ रत्नवेलो हृदय स्वन्यतमे धिक
रणे॥ विधानेन॥ द्वितीयपटलोक्तपद्धतिमया॥ अर्चितो सपरिवारा देवी तिशेषः॥ यतः॥ येन॥ यत्र देशे इत्यर्थः॥
तत्रादेशो [illegible] आज्ञासिद्धयः॥ चराचरस्य जगतो निदेशवर्तित्वं॥ तथा च कृत्वा॥ पूर्ववन्महाचक्रमध्यसंस्थश्री
चक्रं कृत्वेत्यर्थः॥ तन्मध्ये महाचक्रस्थश्रीचक्रमध्ययोनिमध्ये क्रमेण ललितानित्यार्चनक्रमेण॥ मीनसंस्थे भा
स्करे॥ सौरफाल्गुनमासि॥ विधोपूर्णीपौर्णमास्यामित्यर्थः॥ तुरवधारणे॥ तेन पूजनेन॥ देवी ललिता॥ एतदुक्तं
भवति॥ प्रोक्तसौरफाल्गुनमासे पूर्णिमायां सिंदूरादिविरचितप्रोक्तमहाचक्रमध्यस्थश्रीचक्रमध्ययोनिमध्ये
प्रोक्तवर्माबरविभूषणां सुंदरीं मूर्तिं निवेश्य तस्याः परदेवतामावाह्य नित्यार्चनक्रमेण प्रतिवत्सरमर्चयेत्
ततो ललितादेवी तु सुष्टानीष्टप्रदा भवेदिति॥ नरवरमित्यादिनाम्ना मुख्यादित्यैन श्लोकद्वयेन तन्महाचक्रमध्ये सुपूप
जनात् समरविजयमुपदिशति॥ तत्रा नरवरो अभिषेत्तुं अन्यतो कुंतप्रासलगुडादिमहाचक्रस्य श्रीचक्रविरद्धि
वे३ ते२

पराष्टत्रो॰ वा॰

श्रीमनोरमा॰ नेतु पूर्वोक्तसंवत्सरात्मकेषु चक्रेषु तत्तत्संवत्सरपालस्य परिष्टात् लोकाचतुष्टयमध्ये कृत्वा मध्यगामिति पूर्वश्लो
कोत्यपादेनान्वयः ॥ विद्यान्तिशतत्र्यक्षरक्रमशः प्राज्ञा जिशा ॥ कालनित्याभिरिति शेषः ॥ साध्ययोनिः ॥ पूर्ववत् साध्यनक्ष
राम॥ त्रप्रोक्तयोनिपुरश्चर्यासमावाहितदेवतायाः ॥ दत्वा प्राग्वत् छिंदन् इति शेषः ॥ तैर्देवतात्मभिर्निगादिः ॥ एतदु ष्टत्र२
क्तं भवति ॥ प्रोक्तेषु संवत्सरमातृकाचक्रेषु तत्तत्संवत्सरपालस्य प्रोक्तपराष्टत्रयपरदहनात्मकाष्टद्वि
॥२४६॥ शत्येकेषु न्यस्यते मे केवलानुलोमात्मकहंतृरूपचक्रे वा नरवरादीनि सर्वाणि शस्त्राणि निक्षिप्य न चनीष्टान्नित्या ॥२४६॥
मावाह्य तां सपरिवारां तत्तत्क्रमेरभ्यर्च्य तत्तच्चक्रपालक्रमनृपाः ॥ कालनित्या ॥ अभ्यर्च्य साध्यशत्रुनक्षत्र
प्रोक्तयोनि ॥ प्रोक्तलक्षणं प्रोक्तप्रकारेण तत्तत्स्वरूपदेवतायै छिंदन् प्रोक्तबलिमंत्रेण बलिं निवेद्य साध्य
246 शत्रुबलं गुरुलघु तापक्षयास सदिनादहीनं कृत्वा तैर्देवतात्मभिर्युद्धे सर्वशत्रून् हत्वा विजयं प्राप्नोतीति दि
नतत्यादिनिष्ठकल्पे तद्यन्ते नित्यत्रिश्लोके श्रागुक्ता विद्या राष्ट्रिकालविशेषेण फलविशेषे ललिता विद्याया

रामो ५

आज्ञिक्षमेव विद्यास्तिथिसंप्रदायवत्वादिकं चोपदिशति॥ तत्र दिनतः॥ वारमेकमित्यन्वयः॥ प्रतिदिनमेकवारं जपे
दित्यर्थः॥ एवं वारपक्षमाससषट्त्रिंशद्दिवसैः प्रत्येकमेकैकं वारमित्यर्थः॥ नारेदेश वृत्तो प्रथमं भास्करवारे वशिनी
कामेश्वरी वर्ज्ज्यां त्या विद्या अन्येषु सुप्रतिवारं मोदिन्यादि मातृका षट्क वर्ज्ज्य षट्कोष्ठविद्यास्तु यथाक्रमं जपे
त्॥ पक्षे एकवारावृत्तौ अग्न्यौ त्रय्यरूपासु पंचमी दशमी पंचदशीषु तिथिषु पंक्ति चतुष्टय चतुष्टयो गत्यौ॥ अन्यासु पं
क्तिद्वय पंक्तिद्वयोस्त्या विद्या जपेदिति॥ पक्षद्वये रूपे मासे एकवारावृत्तौ पूर्वोक्तरूपासु पूर्णासु द्वितीयासु त्या
५४ विद्या अन्या चतुर्विंशति तिथिषु एकैक पंक्तिस्था स्व विद्या जपेदिति संप्रदायः॥ नित्यास्तिकाः॥ अनुलोमानुलो
मात्मिकाः॥ आयुरादिफलं च कमात्॥ पूर्वोक्तजप प्रकार पंचकेऽप्येकैकस्मात्कारस्या विषयः क्रमात्॥ काला
द्वौ त्यविलंबनक्रमात्॥ ललितेत्यस्य पूर्वार्धेनान्वयः॥ ललिताद्या नित्या या स्तिथिः॥ कास्तु नित्या विद्यास्तिथि
संप्रदायं ती॥ युगपर्याय दिनघटिका रूपमारं पर्य [illegible] नाविच्छिन्नत्वात्॥ आसां विद्यानां सेव्यनाथ रूपस्था

व१ सदन. न.

श्रीमनोरमा

रामः ॥

॥२४७॥

स्या तत्पारंपर्येण जननाद विच्छिन्नस्वरूपतया । एतत्सर्वं सर्वनित्याविद्योपलक्षणं ॥ अन्यथा असंप्रदायत्वा
त् ॥ असंप्रदायत्वादिति पदच्छेदः ॥ अन्यथा ॥ आत्रिविंशत्पुरुषजने ॥ असंप्रदायत्वात् ॥ युगादिरूपत्वात् ॥ तद्रूपत्व
जननासंभवात् तत्पारंपर्येण जननादविच्छिन्नो यथा स्वरूपमानं पर्यंतजननासंभवाद्वीकृतम् ॥ असं
प्रदायेनेति शेषः ॥ जन्मान्तरे ॥ कालान्तरे पुत्रपौत्रादिषु वा ॥ एतदुक्तं भवति ॥ आसां विद्यानां ललितादीनां षोड
शनित्याविद्यानां पूर्वोक्तस्वरूपज्ञानेनोपास्यमानतया अविच्छिन्नत्वात् ॥ सत्संप्रदायाद्भवन्ति श्रीक्रमरूपजन ॥२४७॥
नवेच्छुर्ये जननस्याविच्छिन्नत्वादेतत्क्रममविच्छिन्नादेतत्क्रममविंशपुरुषसंक्रमरहितं कृतं जननस्य साधक
स्य कालान्तरे पुत्रपौत्रादिषु वा तत्संप्रदायाद्भवंतीति ॥ जयेत्यादिना शिव इत्यंतेन श्लोकद्वयेन तद्विद्या
राशेरुपासनतः सकलमंत्रसिद्धिमुपासितुर्दृष्टं त्वं फलं चोपदिशति ॥ तत्रोतेन जननेनोक्तं नित्याविद्यानां
मिति शेषः ॥ सिद्धत्वात् ॥ नादात्म्येन सिध्यंतीति भजननवेच्छुर्ये मायि ॥ अशेषतः ॥ सर्वे स्वासां ॥ कालनित्यावि

राम १

सि २

धानी॥ उपाधिंतु गं साधकस्याक्षमाप्यम्॥ असह्यमुडुःकरं कर्त्तुमशक्यं॥ शिव॥ परिपूर्णहृन्नात्म॥ ॥इति षोडश
नित्यातंत्रे सुश्रीकादिमतास्वस्य परिपूर्णस्यातंत्रस्य अयं च सारसिंहराजश्च काशान्तिघाते न समुन्नगानंदनाथेन
विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्यायां षोडशनित्यामातृकाकालव्याप्तिप्रकाशनपरं पंचविंशं पटलं परा
मृष्टं॥ ॥ग्रंथसंख्या॥ रस्यागम्यार्थेनाम [illegible] ॥ग्रंथसंख्यानि॥ अत्रागिरम्यागम्यार्थे नाम सूक्तिविधि
स्थितंद्वाराणि वाक्यसंख्यानि विता श्रीचक्रयोगतः॥ ॥व्याख्या ग्रंथाग्रं च शतं त्रव त्यास सद्युक्तया॥ सार्द्धेन वैसमुद्धि
खाष्ठपटलेपि च विंशके॥ ॥पूर्वस्मिन्ग्रंथं पंचविंशे पटले षोडशनित्यानां मातृकाकालव्याप्तिमुपदिश्यानन्तरं षोड
शनित्यानां व्याप्तिर्वेनवक्ष्य काशिकामप्यव्याप्तिं त्रं मं मृते श्वरी विद्यादिकै चोपदिशत्यथ षोडशत्यादिसचराचर
मित्यंतेन श्लोकशतत्रयेण षट्‌विंशेन पटलेनात्र च षोडशत्यादिमिरश्लोकसतइत्यंतेन [illegible] श्लोके श पटला
र्थो द्वरिंशति तत्र षोडशनित्यानां मित्यस्याश्रहिरन्वयो भवति यथा विद्याख्यातिस्वरूपं इत्यत्रैवैभवमित्यवा॥

परिपूर्णतीर

ज्ञानं ३

वे सैवे॰ मि:२ परापश्यं॰

विद्याया मिश्ररूपतः ॥ मंत्राणां सर्वमंत्राणां आ नितिर्विद्याति व्याप्ति मिश्ररूपत इत्यर्थः ॥ येन वा षोडशनित्या
नां एतदुक्तं भवति षोडशनित्यानां विद्याः सर्वमंत्राणां व्याप्ति मिश्ररूपत्वात्तासां नित्यानां व्याप्ति सर्वा तैर्वेन
वं वेद्या इति ॥ ॥ नैवेत्तवं नो दोषमिति ॥ पटले वक्ष्यमाणां तद्रूपी नादस्य तथा दिव्यरूपं स्थाना॰ के
रमा ॥ ठादि स्थानयोगेन ॥ तस्मात्तादस्यतनतः वर्णा इत्यर्थः ॥ वाक्यानि पदेरिति ॥ मंत्ररूपाणि मंत्राणां रूपाणि
॥२४८॥ तानि तु वर्णाः पदेषु वाक्येषु भवन्ति ॥ कानिचित् ॥ तेषु वर्णाज्ञानि मंत्ररूपाणि षट्सप्ततुल्यरूपं च श ॥२४८॥
त कोटिः ॥ कानिचिद् दिव्युक्ति वे॰ दिज्ञानां मंत्राणां असंख्यातत्वात् ॥ प्रोक्तसंख्याया॰ कादेशत्वात् ॥ स्तपाम ४
नेत्तसंख्या यंत्राणां तत्सप्तकोटिसंख्या ॥ विद्ययात्मा तम सं॰ रस्य क्रमयुः ॥ स्यातिलिखितया विद्यया
मिश्रकादिनिरात्मसंस्कारौ श्रुतेश्वरिदेव्याः ॥ श्र॰ श्वरी देव्या इत्यर्थः ॥ क मामितः वयः ॥ वर्णा॰
स्तवर्णाः ॥ मिथुनेः ॥ नित्यानित्यापटलप्रोक्तैः सार्द्धनिति शेषः ॥ ॰ नित्यानां ॰ आदिसर्वमंत्रैः ॥

र्णा ४ स्फा ३
स्पक्रमं २

ते:।मंत्रे:॥प्रयोगे नित्यत्वा[illegible]व्ययश्च स्वात्मेत्यादिना श्लोकेन नादोत्पत्तिमुपदिशति। तत्र। स्वात्मेत्या[illegible] शक्तिद्याते
न आत्मनः। परस्वरूपस्य स्वेच्छाशक्त्या कालमर्द्याते न प्रेरणेन। प्राण वायुस्वरूपतः। प्राणाख्यस्य षड्विंशत्त
पटलवक्ष्यमाणस्य वायोर्नेर्क्कारतः॥ मूलाधारे नित्यानित्यापटलप्रोक्तरूपे प्राणानामिति शेषः॥ नादः संतत्वः
नादोत्पत्तिः॥ प्रथमावस्थेत्यर्थः॥ नादरूपमाराध्यपादमुखादवगंतव्यम्॥ एतदुक्तं भवति। सर्वप्राणिनां नि
त्यानित्यापटलप्रोक्तरूपे मूलाधारे परायाश्चिन्मात्रायाः शक्तेः स्वेच्छारूपया कालशक्त्या प्रेरितप्राणवायु
स्वरूपा परासंज्ञा नादप्रथमा[illegible]मवस्था संजायत इति॥ संप्रवेत्यादिना स्वकाव्याख्यां[illegible]तुर्भिः श्लोकैः प्रोक्त
संज्ञस्य नादस्य पश्यन्त्यादि वैखर्यन्तावशिष्टावस्थात्रयकथनपूर्वं मकारादिक्षकारान्तानामेकपंचाशद
र्णानामुत्पत्तिस्थानान्यनुपदिशति॥ तत्र। सः। परावस्थो नादः॥ तथा। इच्छाशक्त्या। स्वाधिष्ठाने[illegible] मूले।
तथैव। तथा स्वेच्छाशक्त्या उद्बुद्धनीतो नादः स्वाधिष्ठाने[illegible]तः पश्यन्त्याख्यो भवति। अनाहतो हृदयदेशे॥

वि. मं. लि.

ध्रा४

श्रीमतो र॰ ब्रुद्धितत्वसमेतः॥ तस्मिन्नस्थाने ब्रुध्रे [illegible]पूर्णं शिशतथाय यथा अनाहतो। तथा प्राय षष्ठ्या विशुद्धो के [illegible] देश ठ॰

तः॥ विशुद्धिसंज्ञेक [illegible] देश इत्यर्थः॥ ततः वैश्वर्यावस्थानं त्र [illegible] ति का मूलाय पृष्ठस्यः॥ जिका मूलस्योडि

श्वेर रामा॥ कायस्योजिका पृष्ठस्य [illegible] त्यर्थः। जिका [illegible] स्य स्थूल काराक्षरे भवति। क्रमात् प्रकाशा कं [illegible] तात्वोः स्थि

॥२४९॥ तत्र तिशेषथा। कण्ठे [illegible] बाल्य बल्लो पेयं चमी। [illegible] समाव स्थितइत्यर्थः॥ दंतोष्ठद्वयतः दंतोष्ठद्वयेस्थि

त इत्यर्थः॥ एतद्दुक्तं भवति। प्रोक्तस्याने पुद्गलाद्यवस्था चतुष्टयात्मकोनादस्वेच्छावशात् शीर्षादि प्रोक्तस्था ॥२४९॥

249 नेषु क्रोकारादि सकारावध्येक पंचाशदक्षरात्मा भवतीति [illegible] आदिक्षान्तेत्यादि तिलकद्दृशा इत्यंतेर[illegible]:

सद्भूतिः श्लोके रक्षरश हविनिर्द्धेच भक्षुरक्ष्मरेमातृकायाँस्वरव्यंजनात्मना वस्थानं [illegible] रन्योन्य संश्लेषद्युनि तयो ३

वरौः र तत्रूपविशेषितैः॥ शब्दैर्पवस्था नंतत्वादिकं चोपदिशति॥ तत्र॥ आदिक्षान्त नत्ता प्राग्दुक्त परारूपा मातृका॥

एकां त्रक्ष राणांति षुग्त्रक्षरेषु स्वर्तता॥ व्यंजन वैखर्या॥ पद्मन्ड्रेस्वरूपनिष्पन्नेः॥ तेः॥ स्वरैः॥ वांज्पालता॥ त्र

प२ र॰

द्वारत्वपूर्वैः। प्रकाश्यमानत्वात्॥ तद्रूपाणि मातृकापटलोकपूर्णमण्डलाद्वारनूपाणि। तु र व धारणे।
संख्यया। उत्तरत्वाच्च ५। तेषु॥ उक्तसंख्यैरक्षरैः तैः पदैः। मंत्राख्यवर्णपदवाक्यैरिति शेषः॥ वेदनाषा
न्यभेदात्॥ अन्यश आह स्त्र [illegible] र्पादिविषयः॥ अस्यवाच्यकाद्गतिवाच्यः॥ व्याकरणादीनां त्रिपमा
दिषु ताः॥ अत्र प्रथमादिशब्दो निरुक्तादिविषयः॥ द्वितीयादिशब्दो व्याकरणपाणिनीयतत्संज्ञाशब्दरूढादि
मंत्रविषयः। तेषां अक्षराणां एकयुग्म [illegible] त्रिः एकेनञ्जाताभेदाः। पूर्णमंडलसंख्या एव [illegible] न्यां जाताभेदाः
तस्त्रिप ५ एतानेव पूर्णमंडलसंख्यया संगुणयात [illegible] सा र्वबाला इति षड्लक्षणाकजनितसंख्या इति॥ विनि
स्वौ ४ रक्षरैः [illegible] ताभेदाः एतानेव पूर्णमंडलसंख्यया संगुणय्य तस्यो धीरो [illegible] नित्याकर्ककेऽर्द्धि [illegible] वाक्षरवा
र्त्री क्यजनितसंख्यानवंनीति। एवमुत्तरत्रापि तत्रत्यभेदान् पूर्णमंडलसंख्यया संगुण [illegible] पूर्णमंड यारवी२
२ लसं [illegible] ख्यावधि संगुणानां [illegible] दनंताभेदा भवंति॥ तद्रूपाणां प्रायुक्तप्रकारवर्णयोगजनितसिद्धयो

x२२२१००६x४ x१९१११०२९०६x२

श्रीतन्त्रलो २० गिनीमंत्रमुख्यादिश्यते नामु॥ आह्निक ४ [illegible]॥ अस्य पूर्वश्लोकेनान्वयः ४। दिशा। उपायेन। ललितेत्यादि
नाक्रमादित्यन्तेनार्द्धश्लोकेन। ललिताचक्रस्य देवताः दशसंख्यां तासां तत्संख्याता विद्या उपदेक्ष्य
तीति। तत्र। ललिता। चक्रं नवकोणरूपमाणन्यस्य श्रीचक्रस्य त्रैलोक्यमोहनकादिसर्वानन्दमयचक्रान्त
मुमा॥ चतुरस्रादिसर्वान्धानवचक्रं नवकोणप्रत्येकं प्रतिचक्रं यथायत्र संज्ञाः ४। ताः। तासां संज्ञा [illegible] त्रिपुरोदिताः
॥२५०॥ कोद्युः स्युः। षट्सप्ततिकोटि विकपंचशतकोट्यान्तत्क्रमात्। नवकक्रमात्। तासां उक्तकोटिसंख्य ॥२५०॥
नां शक्तीनां क्रमात्॥ यथाक्रमं॥ षट्सप्तत्यादिभिः त्रिचतुर्णां का इत्युक्तेस्त्रिति श्लोके त्रिचतुरस्रयाविद्या
त्य ४ उपदिश्यन्ते एकाकाराणि विद्या। त्रि[illegible] षट्सप्तत्यधिकपंचशतकोटिसंख्याता विद्या उपदिशति। तत्र
२५० षट्सप्तत्या पंचशतं प्रथमाक्षराणि वै एतदुक्तं भवति॥ अत्राह इत्यादि [illegible] इत्यन्तानि षट्सप्तत्यधिक
पंचशतानन्याक्षराणि वर्णमाणक्रमाज्जानितसंख्याविद्यानां प्रत्येकमाद्याक्षराणि भवन्तीति। द्वितीयानिवर्ता

यैन्यका ४

स्तुतुर्क्तं भवति

तृतीयानिव तान्येव तान्येव श्लोकसंख्यान्यक्षराणि

प्रत्येकैव न्यमाणसंख्यानां तासां विद्यानां तृतीयाक्षरा

णि भवंतीति

२

न्येव क्रमेणास्तु रथादितः॥ एतदुक्तं भवति॥ तान्येव षट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्यान्यक्षराणि वृक्षमा

णसंख्यानां युग्मयोगिनीविद्यानां प्रत्येकं द्वितीयाक्षराणि भवन्तीति॥ योजयेदादितः॥ क्रमात्तद्वांतैः षट्

त्रिंशदर्णैः॥ एतदुक्तं भवति॥ अकारादि[illegible]कारांतैः षट्त्रिंशताक्षरैः श्लोकसंख्यानि द्वितीयाक्षराणि तेषा

मादितो योजयेदिति॥ तेऽष्टसमायैः॥ उक्तानि विद्या भवंति॥ एतदुक्तं भवति॥ श्लोकप्रकारोर्द्धं ते स्तैर्विद्याभ

येरन्नेविसर्जनीयसहितैः॥ श्लोककोटिसंख्या एकाकारवर्णविद्या भवंतीति॥ शिष्टाः सुरेकाकारा स्फ ५

तेऽ॥ एतदुक्तं भवति॥ श्लोकप्रकारशोधिता स्तुविद्यास्तु शिष्टा विद्यास्ते रसैरेकाकारा भवंतीति॥ त्रिनाता

त्रिषु॥ एकाकारास्त्रिविने त्वर्थषु॥ ततत्कोटिसंख्यकाः॥ श्लोककोटिसंख्या॥ त्रिचतुरर्णकाः॥ चतुरक्षरभ

स्था २ पाल्हे पुरा भवंतीत्यर्थः॥ तासु मध्य[illegible]त्वां मध्यास्थाभ्यामक्षराभ्यामेकमेकं कूटं परिकल्पयेत्॥ श्रासांगु

त्रै १ नयोगिनीविद्यानां म[illegible]प्रकारो[illegible]कारादीनां पूर्णमण्डलाक्षराणामेव प्रथमद्वितीयतत्ती

यथा १

नाम२

श्रीमतोरमा० याक्षरात्मतावस्थितत्वात्तेषु पश्यमाक्षरत्वेनस्थितानां क्षराणा [redacted] मेकैकस्य कोटिकोटिसं
ख्याविद्यानामाद्यक्षरत्वेन वर्तिता तत्र त्कोटिषु तृतीयाक्षरत्वेनावस्थितानां मन्त्रराणां प्रत्येकं विस
र्जनीययोजनात् तेषु विसर्जनीयानां निषड्विंशदक्षराणि मन्त्रांसां विद्यानां विसर्जनीयानत्वं वि
रामा।। धानात् । विंशतिर्न निषड्विंशदक्षराणि वषंद्वाक्षराणां चतुर्भी [illegible] रेफलकारान्नर्भूत
।।२५।। त्वात्तेषु नवतन्त्रतया तानि चत्वारि स्विसंभूय षट्सप्तति संख्यान्यक्षराणि पिकत्वाशिष्टानि पंचदशतान्य ।।२५।।
क्षराणि एकैकं विंशतिविंशतिसहस्रसंख्यानां विद्यानां तृतीयाक्षराणि तत्र वंति । तेषु द्वितीयाक्षरत्वे नोद्दि ४
नस्थितानां तेषामक्षराणां मन्त्रे एकैकस्य षट्त्रिंशत्त्वाक्षरसंयोजनविधानात् षट्त्रिंशदधिकसप्तश द ३
तोत्तरविंशतिसहस्रसंख्यानि तेदक्षराणि तत्र वर्तिता । तेषु चक्रसंख्येषु रूपेषु तत्वाक्षरयोगक त्रिंशत्तेषी
स्वरयोगेन विद्यात्रिरूप मन्त्रेण तत्र गणना तत्र तत्स्वरयोगाङ्गानि नि षट्सप्तत्यधिकपंचशत

251

तत्त्व२ ना० सं० तत्त्व

णि २ ठा २ ना १ ग २

रूपा[illegible]पुनः प्रतिवर्णं षण्णां स्वरेषु पूर्वोक्तद्वये रेफयोगे अपरद्वये लकारयोगेनापि समानरूपत्वान्न चतुष्टया
क्षरजनितानि चतुश्चत्वारिंशदधिकशतरूपाणि किंच सकारवर्णस्य क्षकारेण योगाकर्तव्यत्वयाता
नि षोडशाक्षराणि चैकीभूय प्रतिविंशतिसहस्रं षट्त्रिंशदधिकसप्तशतसंख्यानि रूपाणि परित्यज्य शिष्टा
नि विंशतिरूपाणि सहस्राणि भवन्ति॥ तानि विंशतिसहस्ररूपाणि तृतीयाक्षरत्वेन स्थितैः प्रागुक्तप्र
कार पंचशतसंख्यैरक्षरैः संगुणनात् [illegible] कोटिसंख्यानि विधानरूपाणि प्रथमाक्षरत्वेन स्थितैः षट्सप्तत्युत्त
र पंचशतैरक्षरैः संगुणनात्पूर्णमंडलसंकोटिसंख्यानि भिन्नाकाराणि चतुरक्षररूपत्वे भवन्ति विवि
का २ धानरूपाणि भवन्तीति॥ अत्र एकाक्षरस्यैतत्प्रकृत्यानां विधानां संख्या तद्गुणितप्रकारसंख्या निर्णीते। यथा॥ मध्यस्था
क्षरजनितस्वेदेषु रूपेषु पूर्वोक्तप्रकारेणैकाकारत्वेन परित्यक्तरूपाणि षट्त्रिंशदधिकसप्तशतानि तृती
याक्षरत्वेन प्रोक्तपूर्णमंडलसंख्याक्षरसंगुणनात् [illegible] हंगाभी [illegible] ॥ इति षडक्षरवाक्यजनितसंख्या

त वंति । एवं ५ का ख्या ३ द्वि २

न २ ख्या ४ ह १ ग १ पो २

त्प २ पन्च२ द५ त्र्यंप स्माप्याप

श्रीमतोरमा॰ निरूपाणि मध्यस्थानि भिन्नाकाराणि विंशतिसहस्राणि निरूपाणि [illegible] तीयाक्षरेष्वेकाकारेण परित्य
क्तैः षट्सप्तत्यक्षरसंख्यैः संगुणनात् नानाज्ञानाश्रमो [illegible] यमिति सप्ताक्षरवाक्यजनितसंख्यानिरूपाणि
च संन्यस्य [illegible] तुंगाधीर्ग [illegible] इति सप्ताक्षरवाक्यजनितसंख्या निरूपाणि भवंति। तेषां रूपाणां प्रथमाक्षरत्वेन
राम॥ स्थितप्रूणां मंडले संख्याक्षरसंगुणनात् चंडिकासनाथार्धकायो यमिति दशाक्षरवाक्यजनितसंख्या
॥२५२॥ निरूपाणि एकाकारत्वेन त्यक्तव्यानि भवंतीति। तत्र मंत्ररूपविद्यास्वरूपे किंचित् द[illegible]ते [illegible]निःयास्व ॥२५२॥
तिक४ रतन्त्रयोगपरित्यागात्। प्रथमे विद्यापंचविंशतेः स्यत्र अत्र कं अत्र अत्र खं अत्र अः इत्यादीनि अत्र अत्र दा अत्र अः इत्यंता
नि तद्द्वितीयपंचविंशतिकविद्यारूपाणि अत्र अत्र कं अत्र ॥ अत्र अत्र खं अत्र ॥ अत्र अत्र गं अत्र अः इत्यादीनि अत्र अत्र दं अत्र अः
इत्यंतानि भवंतीति॥ तासाम पीत्यादिना श्लोकेनासामुक्तसंख्या [illegible] विशिष्टानां तद्देवतानां [illegible]ध्यानं सावर
252 णं पूजनं प्रत्येकं यंत्रादिप्रयोगाश्च प्रागुक्ता भवंतीति दिशति॥ तत्र तासां विद्यानां तद्देवतानां ध्यानादी

त्र्य:४ विद्यानां २ वा

व क्रा ति ४

मा? कौतु धौ

यंयंत्रस्तुतैनेः॥ ध्यानेन तादृशा यं त्रैलस्थ जैनेन च॥ तत्रयंत्राणि तत्र विद्यायां तत्वाक्षैः स्वरभिन्नैः॥ तध्यानादौ मा
तृकापटले॥ एतदुक्तं भवति॥ प्रोक्तसीख्यानां विद्यानामेकैकस्या विद्याया जनेऽस्मां चतुरक्षरविद्यानां मध्या
क्षरमध्याक्षरद्वयमेकाक्षररूपं परिकल्प प्राग्वत् षडिक्षु न्यास षडंगानि च विन्यस्य तत्र तत्सूद्धायंत्रनिर्माणे मातृकापटले
कालनित्याप्रोक्तानि चतुरश्चद्वयाष्टपत्रांबुजनवयोनिरूपाणि विद्यायां तत्र नवयोनिमध्ययोनिमध्ये तत्र विद्यां प्रा
प्राग्व ग्वत् समाध्यां विन्यस्य तत्र बहिः कोणाष्टकेन तत्र वहिः द्वैलाप्येकैमध्यमाक्षरोपेत त्वाक्षरस्य स्वरभिन्नानि प्राग्व
द्विन्यस्य शेषं प्राग्वत् वृत्तं तन्मध्ये प्राग्वदावाह्य प्राग्वत् ध्यात्वा प्राग्वत् समभ्यर्च्य प्राग्वत् बलि दत्वा प्राग्युक्तान्
प्रयोगांश्च कृत्वा प्राग्युक्तानि फलान्याप्नोतीति॥ संस्काराणि नित्याधिनिर्दिशन्ति भित्यनवभिः श्लोकैः शिष्यस्य क्रि
यमाणमंत्रसंस्कारं तत्तत्कर्मादि प्रकारं चतुरः सरमासिपति॥ तत्र संस्काराः॥ अभिषेककटाक्षोपदेशान्॥
अस्मिन्पटले वर्णान्निरवक्ष्यमाणान्॥ एतत्गुणाशिष्यरक्षणे॥ शिष्यस्यानुग्रहे गुणाः क्रियमाणाः॥ संस्कारानि

दैशिकेन ३

का ३ क४ कु कु५

श्रीमतोरमा० १ त्यत्रान्वयः। देहादेर्व्यापारो आदिशब्दः प्राणेन्द्रियबुद्ध्यादिविषयः। व्या[illegible]पारः षडूर्मिरूपस्तु क्षुत्पिपासाशोक
मोहजरामरणानि द्विद्विक्रमेण प्राणबुद्धिदेहधर्म्मा इतिरूपः। तस्मिन् पूज्यपूजकत्वावत्व[illegible]कारणेः। दृष्टां
न्तैरित्यन्वयः। प्रत्यर्थी विश्वासी। एतदुक्तं भवति। गुरुशिष्ययोर्द्देहेन्द्रियप्राणबुद्ध्यादिधर्म्मस्य समानत्वेपि गुरोः
राम॥ प्रणामादिभिः पूज्यत्वे शिष्यस्य तैः पूजकत्वे चोपपत्तिकारणं नैतेन दर्शनेः। प्रत्यक्षं प्रत्ययमुत्पन्नेन निश्चयं द प४
॥२५३॥ र्शयामीत्युपदिशतीति॥ संस्कारो वस्तुनः कस्यचिदस्वात्माविकासहगुणापनयनेन क्रियाविशेषेण स[illegible]णवि ॥२५३॥
शेषाधिक्यकरणी। तेन शिष्यस्य संस्कारो दुर्वासनापनय[illegible]नेन परमार्थज्ञानप्रतिष्ठा। मंत्रयं ज्ञार्थेन्निषेका
253 धेः॥ आद्यशब्दः कटाक्षोपदेशादिविषयः। तनोः शरीरस्य। शिष्यस्येति शेषः॥ संशिष्यतनुः। अन्यथा
स्पृश्यत एवेत्यर्थः॥ प्राणस्य। शिष्यस्येति शेषः॥ चेत॥ संस्कारइत्या[illegible]कृष्यते। नित्यता स्यात् द्विदेहिनां कृतसं
स्काराणामिति शेषः॥ आत्मनः जीवरूपस्य॥ [illegible] प्राणसमानता। नित्यता। आत्मनामाम्यात्॥ अन्रूपत्व सा

प्र· क्षीणपाप्म-

म्यात्॥ कस्य॥ प्रोक्तव्यतिरेकेण॥ इ तस्यादि तिन्निवेदितं नैनं वस्तिः श्लोके स्वं मा क्षिप्तमर्थं सन्ति दर्शनं स-
माधत्ते। तत्र॥ इत्यादि संशये। आदिशब्दस्येगुणादि ज्ञप्रज्ञादि फलं तोक्तत्व विषयश्च॥ [stain] नां॥

प्रोक्तप्रकारेण संशयेन देहेन्द्रियबुद्ध्यात्मादि विवेकस्य परमार्थलाभपर्यन्तत्वात्तेषां वस्तेऽइत्यत्र यथा॥

य ४ यद्विशेषापादतं [stain] दवाख्यायतो विशेषाघाद नं ज्ञात्वा। महामलौ। स्वात्मविनाशकलात्मा। देहेन्द्रि-
यमनः प्राणासामसिद्धात्मनश्च। देहेन्द्रियमनः प्राणोपाधिरूपेषु यत्न तमा नस्थितादिवामनया। त

गुणानी ४ दोपाधिकानां स्वगुणेन जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्था सुखदुःखरूपाणाम् अनुसंधानावस्थायां जीवा-
व- ख्यस्य वितथः संस्कारः [stain] रूपमाणरूपश्च। तत्त्ववेदिना। तयोर्व्याख्यामनोरूपपरमार्थविदा॥ सके- रेउ स-२
प- ना। प्रोक्तविधानेनात्मविवेकेऽदेहे॥ उपाधिमता। अस्मृतं। रोगादि पीडा। वीक्षणात॥ ज्वालमालिनीप-
टल [stain] घोक्तक्रमात्॥ गुणोवृत्ति शेषश्च॥ आत्मनो बुद्धेश्च बुद्धेरित्यर्थश्च॥ अयथार्थनिकृतनं॥ अ॰ १

पु ४ स ८

धियां वं

श्रीमतो र० तस्मिंस्तु बुद्धिविनाशनं। उपदेशेन श्रीविद्यादीनां विद्यानां तद्ध्यानां वासनापटलेन च स्यमो[illegible]धिया पा ३ ९

नामित्यर्थः॥ तस्यैशिष्यस्य। चिरारूढा। जन्मनः प्रभृति मनोलग्ना वासना पविच्छयः॥ दुस्तरां तां

म्॥ दुस्त्यजां वासनामित्यर्थः॥ बुध्वा स्वात्मविमर्शेन। गुरूपदिष्टरूपेण परां हंता स्वपरामर्शे[illegible]न

गम॥ एवं कृते प्राक्तनरूपसंस्कारकरणे॥ बुद्धिहृतेः संसारात्मनः पिता विनाशः॥ संसारज्ञानस्वतावाया

॥२५४॥ बुद्धिर्देहे मायाद्यपोहेन संसारज्ञानात्मा च रूपो विनाशो तवतीत्यर्थः॥ रूपालेतः स्वरूपस्याप्राह्य ॥२५४॥ स्व ५

[illegible]पा४ त्वात्[illegible]प्र हृत्तिहान्यात[illegible]विमांश्च॥ उक्तो उक्तादित्यर्थः॥ भवतः॥ उक्तेऽति पूर्वं आश्रयः॥ एतदुक्तं

भवति॥ देहेन्द्रियमनः प्राणसंघातात्मको पाधिस्वपल[illegible]ज्वचंडवत्तद्दोपाधिकान्यगुणो न २

254 स्वगुणत्वेनानुभूय विमोहितस्य जीवात्मनश्चिद्रूपस्य तत्वविदा गुरुणा संस्कारकरणं नामप्रो

क्तरूपेण निषेके वै प्राक्तनजन्मादिसो[illegible]पाधिकाश्रुतनिराकरणं[illegible]कटाक्षेण बुद्धे स्वस्ता व

पा ९ पो ९ ज्ञा ३

पता ४

सानं २   क्षु २ न २   सूत ४ द ३

प्ररूढत्तिरूपान्यथाज्ञाननाशेऽस्तु उपदेशेन पुनः पुनरुपदिष्टप्रकारस्वात्मविमर्शेनास्य सुचिरादूढदुर्धी
सनाविनाशे [illegible] न्वेत्। एवं कृते स्वभावतो बहिर्विषयप्रवृत्ताया बुद्धेर्वृत्तेर्विषयप्रवृ[illegible]त्तावत्रूण त्य
न २ विनाशशान्तेस्तस्याः अप्रत्य[illegible] स्वप्रवृत्तोस्वरूपस्याविर्ध्यावृतत्वात्स्मिन्नेव तादात्म्येन विश्रान्तिरूपो विनोऽस्त्र रा ३
स्वदृष्टस्तु तेन न वर्तते इति निरुपेति यादितरूपतो गुरु[illegible] संस्कारादिनिर्बुद्धेर्दुर्वासनाविनाशोऽस्य नुन व
सिद्धोचा[illegible] तत्राप्ररोहणभावो ह्यस्य बीजरूपस्य शक्तिः प्ररोहणशक्तिः न बीजरूपमित्यर्थः। तथास्या
ज्ञानजन्मादिप्रत्ययादिशब्दो जन्मरणादिविषयश्च। अन्यथाज्ञानसंसिद्धजन्मजरामरणादिर्यथा वह्निस्प
र्शात् [illegible] स्यास्तां बीजरूपस्य प्ररोहिता तथास्य शिष्यस्याज्ञानजन्मादि न भवतीत्यर्थः। कारणं प्रत्रथैव
तत्। यथा वह्निस्पर्शात् बीजरूपेण यथा पूर्वं स्थितेऽपि त[illegible] प्ररोहस्य कारणभूता शक्तिर्दह्यते तथास्य
ज्ञानजन्मादीनां पूर्ववासनारूपकारणं यत्तदपि दह्यत इत्यर्थः। किंच संस्कारादिना स्वात्मप्रकाश

वा॰ रा ४

म॰ कस्य ४
xकाप संस्कृतस्य ४ स्य

श्रीमनोरमा। कार्यं नो निदर्शिता दृश्यते इत्यर्थः॥ तत्प्ररोहः॥ कार्यमिव बीजप्ररोहः॥ पुष्पादिः॥ आदिशब्दः फल ला
दिविषयः॥ तथा लाक्षारागात् पुष्पं नैव रक्तं भवतीत्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ यथा समस्थानां बीजस्य वह्निस्प
रामा॥ र्शमात्रेण तत्प्ररोह णभूतशक्तिविनाशात् कार्यभूतप्ररोहश्च न भवति तथा तस्य शिष्यस्य संसारादि
॥२५५॥ प्रवृत्तिजन्म तस्य मनसो गुरुस्कृतसंस्कारैः से सृतिप्रवृत्तिबीजकारणभूतदुर्वासना
का ५ नाशात् त र्यभूतं संसृत्यादि प्रवृत्तिरपि च न भवति यथा कर्पासबीजस्य लाक्षया कृतसंस्कारस्य प्ररो ॥२५५॥
रोहपुष्पादि तत्ला लाक्षारागानुप्रवृत्तं दृश्यते तथा तस्य शिष्यस्य मानसोगुरुकृतसंस्कारादिना संस्कृतस्य प्रवृ
गुरुः ६ त्ति कं भूयस्तानुभूतिस्वरूपिणी भवति॥ रहस्यमित्यादिभिः सदे ते रहस्यत्रिषु श्लोकैः सकला
क्या ७ क्षरपदवा दीनां मेवत्वमुपदिशति। तत्र त्रयपरममित्यादीनां रहितमित्यन्तानां प्रथमा द्वितीयान्तानां पदा
नां रहस्यमित्येतद्विशेषणं वदा तत्पन्नान्वयः॥ मंत्रविद्यात्मनं प्रकाशः॥ मंत्राख्य विद्याख्य प्रागुक्तप्रकारेण

कद्याद्वियोगात् दन्तानायोगाद् विघ्नेन इत्यर्थः॥ ताः शमं व्रजविघ्नाः॥ साधकानां च सिद्ध्याः मामित्यस्यात्मीकृ
त ये इत्यत्रान्वयः॥ नेतरेषां॥ रसायनानामित्यर्थः॥ कथंचनापि केनापि प्रकारेणाति पीत त्वज्ज्ञानामृताश्चात्र॥
इतरात्मत्वमापन्ना त्वां साधुसाधु त्वा साधुत्वचिन्ताविरहितं सदा॥ शब्दानां साधुत्वं साधुत्वयोः संक
ल्पिकत्वात्॥ त्वदात्मकं शक्तिरूपमित्यर्थः॥ समुदयी॥ नादस्य प्राग्रूपस्य पश्यन्त्यादिस्वरूपाणां॥ विश्रा
न्ति॥ शब्दो नानामेवामदात्मकं॥ शिवरूपं॥ उन्मयात्मकः उदयक्रियानिरूपशिवशक्त्यात्मकं॥ आत्मस्वरूपं
प्राग्रूपमहमितिरूपम्॥ तैः अक्षरैः सहेति शेषः॥ कालेन क्रमेण॥ आत्मत्वदुःखान्तिवासनानाश्यतां ने
दात्मकदुःखोत्पन्नान्तिवासनाविलयनात्॥ परोऽहन्तामयम्॥ परिपूर्णोऽहन्तात्मकम्॥ स एव स्वरूपस्वात्मवि
यहम्॥ सर्वपदार्थस्वरूपाणि॥ निजं रूपं विग्रहं यस्य तत्॥ इदंरूपाणि॥ सकलवस्तूनि रूपाणि इदंरूपस्य ह२
तादात्म्येन सह आस्ते वर्तीत्यर्थः॥ सदात्मकौ॥ सज्जावरूपम्॥ स्फुरत्तारवौ॥ स्फुरत्तारूपौ॥ विद्याख्यामित्य

गा४ अत: ३

रक्षयां	त्य २

श्रीमनोर० थेः॥ अशेषोपाधिवर्जितम्॥ औपाधिकसर्वविकाररहितम्॥ प्रकाशरूपे॥ पदार्थानां प्रत्येकन्नायात्मत्वेने
तिशेषः॥ आत्मत्वोऽस्वरूपत्वो वस्तु॥ यदितिशेषः॥ तज्ज्ञास्ततेपरं॥ तत्परम्॥ भवतीत्यर्थः॥ यत एवं॥ एवंत
रामा॥ वनीति॥ यस्मादित्यर्थः॥ अस्मात्॥ अमं त्रं॥ मंत्रोऽनन्तं॥ यत्अक्षरं॥ एतदुक्तं भवति॥ अक्षरपदवाक्यादिरू
॥२५६॥ पाणां सर्वेषामेव॥ समुदयविश्रान्तिरूपशक्तिशिवपरमार्थरूपत्वात्समुदयविश्रान्तिपरत्वादनयात्म २
स्य ५ कस्य चिद्रूपपरमार्थस्यात्मनस्तेऽमी त्रैरूप्यभावेन तावनन्तदेशकालक्रमेण प्रोक्तरूपपरहन्तात्म ॥२५६॥
कएव वस्तु स्वरूपत्वात् ... सर्ववर्णमन्त्रात्मत्वं भवतीति॥ षडित्यादि॥ द्विरावृत्युरित्यत्रेः पंचविंशोके २
256 स्य ३ र्षवैशेव वैदिकमंत्रैः प्रधानतत्त्वैरेकादशभिर्ललिताविद्याया व्याप्तिमुपदिशति॥ तत्र षडष्टद्वादशा
ष्टाणो नां षडक्षरस्याष्टाक्षरस्य पंचावे स्रवानाम्नाउत्तत्रयाणाम्॥ मंत्राणामित्यन्वयः॥ अशेषतः पद
यदार्थरूपेणापि॥ परतत्त्वार्थवाचकत्वात्॥ अतेदतो॥ व्याप्तिर्ललिताविद्याया॥ अनेदनत्यत्रान्वयः॥

द्वादशा... स्य २

स्या ३३

एतदुक्तं भवति ॥ षडक्षरमंत्रेण ॐ नमो विष्णवे इति रूपेण स्ववाच्यदेवतारूपस्य व्याप्त्यर्थे विष्णुस्वरूपप्रतिपा
दनात् ॥ अष्टाक्षरेण व्याप्तिस्ववाच्यदेवतारूपस्य नारायणस्य नरसमुदायवाचकनरशब्दप्रतिपादितस्य का
लविश्वस्याश्रयत्वात् ॥ स्थानत्वात् ॥ अस्या देवताया नाम स्ववाच्यविश्वान्तर्यामित्वेनास्थितत्वप्रतिपादिना
च द्वादशाक्षरमंत्रेण स्ववाच्यदेवतारूपस्य भगवतो वासुदेवस्य सर्वशक्तिकारणत्ववाचकभगवत्शब्देन
सर्वपदार्थेषु तादात्म्येन निवासवाचकवासुदेवशब्देन विभुत्वप्रतिपादनात् ॥ एवं च परस्वरूपवाचकत्वाद् दे
तेषां परस्वरूपपरमार्थप्रा ललिता विषया व्याप्तिरिति ॥ तदुक्तं ॥ परतत्त्वार्थवाचकत्वात् ॥ प्रासादस्य ॥ सौः वृ
तेत्र मूलभूतस्य मंत्रस्य त्रयात्मनः ॥ त्रयात्मकत्वादित्यर्थः ॥ त्रयात्मकत्वं च ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकत्वम् ॥ तस्य
मंत्रस्य ज्ञातृरूपो बिन्दुः ज्ञानरूपः चतुर्दशस्वरो ज्ञेयरूपो हकारः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ प्रासादमंत्रेण स्ववाच्यदे
वताया ज्ञातृज्ञानज्ञेयरूपाविकल्पपरमार्थस्वरूपत्वकथनादस्य ललिता विषया व्याप्तिर्भवतीति

त्र २

तथैव परस्वरूपवाचकत्वादित्यर्थः॥ परायाः॥ कुलसुंदरीविद्यातार्तीयबीजरूपायाः॥ तस्याः परमार्थवाचक
श्रीमनो रमा॰ त्वम् पूर्वोक्तं वेदितव्यम्॥ एतदुक्तं भवति॥ श्रीपराविद्याप्रोक्तरूपायाः स्ववाच्यदेवतायाः ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्म
भिर्विमर्शनीयचतुर्दशस्वरसकारैरपृथक्कृतान्तुत्तरमार्थस्वरूपत्वकथनेन ललिताविद्यया व्याप्तिरिति॥
रमा॥ गायत्र्याः॥ सावित्र्याः॥ उक्तस्वरूपतः॥ वैष्णवमंत्रत्रयेऽशेषतद्गतिस्थचूर्णोक्तपदार्थरूपेणापीत्यर्थः॥ एतदु
॥२५७॥ क्तं भवति॥ अनया गायत्र्या स्ववाच्यदेवतायाः सकलप्रपंचसवित्तृत्वं स्फुरन्नामार्थत्रितयत्वं समस्तभेदज्ञा ॥२५७॥
नापोहनक्षमशक्तित्वं विश्वात्मत्वं चोच्यत इति॥ व्याहृतीनां गायत्र्याः पादत्रयस्य कारणभूतानां त्रिस्मरणां॥ ना४
257 एतदुक्तं भवति॥ ताभिः स्ववाच्यदेवतायाः सन्मात्रकं सकलप्रपंचकारणत्वं तत्कारणाभेदश्चोच्यते॥ इ
ति॥ महावाक्यपरमात्मजपात्मनां महावाक्यस्य परमात्ममंत्रस्यापि मन्त्रस्य च॥ एतदुक्तं भवति॥ महावाक्ये
न स्ववाच्यदेवतायाः स्वरूपपरमार्थत्वेन तत्पृथग्वत्तेन समानप्रपंचजीवस्य तादात्म्यं परमात्ममंत्रेण स्ववा

त्या देवतायाः सकलप्रपंचकारणभूतेन चिद्रूपेण परमात्मना तत्तत्कार्यभूतप्रपंचात्मिकायाः स्वेच्छाशक्तेर
पृथक्कृतं रूपं परमार्थस्वरूपमजपामन्त्रेण स्ववाच्यदेवतायाः ॥ प्रोक्तं रूपं स्वेच्छाशक्त्युल्लासरूपप्रपंचात्म
नापररूपस्य तत्तासत्तं परमार्थरूपं चोच्यते इति । प्रणवस्य ॥ अत एव श्लोके वस्तुमात्रैकरूपस्य तद्रूपप्रयोगात् । नि
पररूपेण तादात्म्यार्थसंबंधान्न ॥ तत्तदात्मना ॥ ललिताविद्यायाः श्रुतिशेषः । एतदुक्तं भवति ॥ वेदशिरसि वैदिके
षु मंत्रेषु मूलभूतानामेतेषामेकादशानां मन्त्राणां सकलकारणभूतं तस्य स्वरूपस्य स्वेच्छाशक्त्युल्लासवि विन्मात्रप
त्वं सितेन प्रपंचेन तादात्म्येन तादात्म्यप्रतिपादनात् ललितायाः [illegible] तदर्थं प्रतिपादकं भवतीत्यर्थः ॥ [illegible] ॥ एवं
भवानीति तासन्त्यादित्यर्थः ॥ अत एव [illegible] [illegible] तु [illegible] भवति ॥ यदीयपद
वाच्यादि [illegible] [illegible] दृश्यादि श्रीतिपरत्वादुदमा
नावास्यसिद्धय [illegible] [illegible] ध्येयोर्तस्य पारहन्ता

द्वा४ ना४

तद्वैलोम्यसमुद्भवं। प्रणवं २
विंदुविसर्जनीययुग्म योर्हे
कारसकर
यो २

श्रीमनोरमा० [illegible] वस्त्वस्वरूपत्वात्॥ [illegible] नी [illegible] दिति रोमयुग्मितत्वे। पंचभिः श्लोकैर्वेद्य
[illegible] ॥ तदात्मकयोर्वैलोम्यकृ
तसंधिसमुद्भवम्। प्रणवं॥ एतदुक्तं भवति॥ शिवशक्तिसामरस्यविग्रह परमार्थायाः श्रीमहात्रिपुरसुं
रामा॥ ॥२५८॥ दरीनित्यायाः॥ परमार्थस्वरूप कामकलायाः शिवरूपस्य बिंदोः शक्तिरूपस्य विसर्जनीयस्य चानुलोम्ययोग ॥२५८॥
परमार्थो जपात्मिका मुद्रा तां शक्तिं तद्वैलोम्ययोगात् प्रणवं च विजानन्मन्त्रं तत्वतो नित्या विद्भवतीति॥
२५८ इतरे॥ एतन्मात्र मरस्यादि ज्ञानरहिताः॥ तत्क्रिमन्त्रः नित्यासु॥ कालाक्रमेण। तत्र ज्ञानतः। सामरस्यज्ञाने
एतदुक्तं भवति॥ एतत्सामरस्यरूपज्ञानमन्तरेण सा वेत्ता सा नित्या नाम। केवलं सुदृढया भक्त्या द्विनेन क्रमे ५३
ण तद्भक्तिभजनं तत्सामरस्यरूप परमार्थता नंददातीति॥ अतः कीत्यादि त्रिदुखे तद्रूपत्वे ४ पंचभिः श्लोकैः
भक्तिप्रशंसां भक्तिस्वरूप भक्तिभजनप्रत्यवायं चोपदिशति॥ तत्रा॥ अभक्तिभजनम्॥ नित्यानामित्य

श्रय॥ क्लेशदायकं साधकस्येति शेषः॥ नन्वत्र अखिलम्॥ इष्टफलम्॥ तत्र॥ यदन्वयात्॥ भक्तियोगेन॥
यद्वियोगेन॥ भक्तिराहित्ये॥ श्रमः॥ अभ्यासः॥ सर्वोक्तदेवतामंत्रादीनां सम्यक्फलमयी सिद्धिः॥ सम्यक्फल
सिद्धिकारणत्वात्॥ उक्तलक्षणसंपन्ने॥ प्रथमपटलोक्तसुंदरः सुसुख इत्यादिलक्षणसंपूर्णे॥ तच्छोक्तयोः स
द्गुरुशोक्तयोः॥ प्रियः सर्वशयनाशनं हृत्येतत्॥ काकाक्षीवत् पूर्वापरयोरन्वेति॥ अखिलार्थदा॥ स्वरूपसिद्धि
दायया विहीनां डमनाइति शेषः॥ सर्वक्लेशेत्यादिना यंत्रकैरित्यन्तेन श्लोकद्वयेन […] मृतेश्वरीविद्यास्तवन
द्वारः संरक्षतोति॥ तत्र॥ सर्वक्लेशापदम्॥ मोषियो तत्रपामा॥ सर्वक्लेशापदा॥ नौतिकं दिव्यादानोपीड्रानां स
मुद्रत्पाणिनारिकामित्यर्थः॥ मम सयुतिम […] तिर्यते तां॥ अमृतेश्वरीविद्यामिति शेषः॥ जीवानां प्राणिनां॥
प्राणविग्रहाम्॥ अमृतमयत्वाज्जपहोमार्चनतर्पणे […] ॐ ईयवकेः सहेति शेषः॥ दावेत्यादिना श्लोकेनामृतेश्व
रीविद्यामुपदिशति॥ तत्रादावीशः सेतवे दायाव्कारवकारविंदुस्तिराघो विघेतव्यं॥ अत्र॥ द्वितीया वि

ज१ त्रा२

चौर २

श्रीमनोरम॥० द्येतिशेषः॥ हृद्धंस मायया॥ सकार हकार हल्लेखे... भिर्द्वितीयाविद्येत्यर्थः॥ ...कंदा... वनस्थे...तृतीया॥ स्यात १

जकार...कार रेफ...कार बिंदुभिस्तृतीयाविद्येत्यर्थः॥ एतेषां वी...नां त्रयाणां मे केकस्या विद्यात्वं विद्यते॥

सामृतेश्वरी॥ पूर्वप्रस्कृता मृतेश्वरीविद्यारूपमुक्तेत्यर्थः॥ वासनेत्यादिभिः द्वीणकल्प षडुत्पत्तेः षड्भिः ष

रामा॥ श्लोकैरस्याश्च मृतेश्वरीविद्यायाः षड्भिस्वस्वरूपभेदान्तद्वी गानिशारीरेषु मृतकलासारीरेषु तत्रास विद्या

॥२५५॥ नक्रमं चोपदिशति॥ तत्र वासनोक्तप्रकारेण॥ वासनापटलवक्ष्यमाण सर्वविद्यारूपभेदोक्तप्रकारेण॥ षड्वि ॥२५८॥

धांसाँ मृतेश्वरीविद्या षड्रूपभेदा भवतीत्यर्थः॥ तद्रूपाणि यथा॥ तत्र प्रथमं रूपं प्रोक्ताक्षरक्रमम्॥ द्वितीयरूपं तु

259 प्रथमतृतीयद्वितीयकूटयोजनक्रमेण भवति॥ तृतीयरूपं तु द्वितीयतृतीयप्रथमकूटयोजनक्रमेण॥ चतुर्थ

रूपं तु द्वितीयप्रथमतृतीयकूटयोजनक्रमेण भवति॥ पंचमं रूपं तु तृतीयप्रथमद्वितीयकूटयोजनक्रमेण भवति॥

षष्ठं...रूपं त्रितीयद्वितीयप्रथमयोजनक्रमे॰ प्रथमरूपस्य प्रतिलोमं रूपं भवतीति॥ तासां॥ षण्णां विद्यानां आद्या

[ग]

चे४

षड्विधाना

त्वा ५ यो॰

ख॰

याः॥ तत्र देहे प्रथमं प्रथमकूटरूपायाः दीर्घस्वरयोजनक्रमेण जनं प्राग्वत्॥ करांगयोः॥ प्राग्वत्॥ एतदुक्तं भवति॥
अमृतेश्वरीविद्यारूपं ते देहषट्सु प्रथमद्वितीयरूपयोर्द्वयोः प्रथमकूटस्यैवाघत्वा तस्मिन् दीर्घस्वरयोजनात्॥
ह्रां ह्रीं इत्यादिनिर्जातिषुक्तेन रूपेण देहद्वये तज्जने करांगन्यासादिकं कुर्यात्॥ तेषु तृतीयचतुर्थयोर्द्वितीयकूटस्यै
वाघत्वा तस्मिन् दीर्घस्वरयोजनात्॥ सह्रां इत्यादिनिर्जातिषुक्तेन रूपेण रूपेण देहद्वये तज्जने करांगन्यासादिकं कु
र्यादिति॥ तेषु पंचमषष्ठयोस्तृतीयकूटस्यैवाघत्वा तस्मिन् दीर्घस्वरयोजनात् [illegible]मित्यादिनिर्जातिषुक्तेन रू
पेण रूपेण देहद्वये तज्जने षडंगन्यासादिकं कुर्यादिति॥ तत्र यो॥ कूटत्रयं॥ षोडशस्वरैः संयोज्य प्रतिकूटमिति शे
षः॥ अमृतसंख्यानात्॥ अनंतरं वक्ष्यमाणक्रमामृतकलाख्येति स्थानमानेनेत्यर्थः॥ अत्र यमाः॥ विसर्जनीय
स्वरसंयुक्तं स्वरूपम्॥ नहतम्॥ नीसंख्यानामेनामृतस्यानेनेत्यसेदित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ अमृतेश्वरीवि
द्यायाः प्रथमद्वितीयतृतीयकूटानां प्रतिकूटं षोडशस्वरयोजनादेकैकस्य कूटस्य षोडशरूपाणि भवंति॥ तानि व

ख ५

श्रीमनोरमा० रम॥ ॥२६०॥ 260

स्यमाणक्रमामृतस्थानमारभ्य वर्द्धमानाममृतकलानां त्वां पंचदश त्वं प्राणि विन्यस्य षोडशं त्वं पुनरयमृतस्था
नेन्यसेदिति पृष्ठे। पूर्वदो तसीषि॥ गुल्फजानुसंघोरस्कं खे भालपार्श्वस्थिति॥ दक्षवामसमारंभान्नृपुंस्त्रियोन
व्ययं क्रमः॥ शुक्ले प्रणानम॥ एतदुक्तं भवति॥ शुक्लपक्षे पुंसो दक्षिणपादांगुष्ठमारभ्य तामूर्द्धान्तं तत्पार्श्वस्थेषु
पंचदशसु प्रोक्तेषु स्थानेषु तत्तथामादि पूर्णान्तं पंचदशसु तिथिषु प्रतितिथि यथाक्रममारोहक्रमादमृतक
लायं पार्श्वे भवतीति॥ एवं पुंस्त्रियोः॥ शुक्लपक्षे समारंभं तत्पार्श्वे क्रमतया सोपि स्थानक्रमं [illegible] त्यासो न भवती
ति॥ इतरे। कृष्णपक्षे। मूर्द्धादि [illegible]ंगुष्ठान्तः॥ प्रतिलोमतः॥ अवरोहक्रमेणेत्यर्थः॥ नागदयस्यच्यत्यामात्॥ पुंस्त्रि
योरिति शेषः॥ अंगुष्ठगा॥ अमृतकलेति [illegible] विशेषः॥ एतदुक्तं भवति॥ कृष्णपक्षे पुंसो वामपार्श्वमूर्द्धादि वामांगुष्ठां
तां प्रोक्तेषु पंचदशसु स्थानेषु पूर्णादि प्रतिपदन्तं पंचदशीन्तं पंचदशसु तिथिषु प्रतितिथि यथाक्रममवरोहक्रमेणा
मृतकला स्थितिर्भवतीति॥ स्त्रियाः दक्षिणपार्श्वमूर्द्धादिदक्षिणांगुष्ठान्तम्॥ प्रोक्तेषु पंचदशसु स्थानेषु पूर्णा

॥२६०॥ वा ५

मा — स्ये ३

न्नप्रतिपादॉ रम्यादशान्तं पंचदशसु तिथिषु प्रतितिथि यथाक्रमममवरोहक्रमेणामृतकलायाः स्थितिर्भ
वतीति ॥ नित्यश इत्यादिना कलम । षडत्यन्ते नाड्यो घे नैके तन्त्रालोके नैतदुक्तं भवति ॥ अमृतेश्वरी विद्याभेदेषु
षट्सु स्वत्तरजातीयस्यैकैकस्य तेदर्धेक्कूटत्रयवतः ॥ प्रति कूटं च षोडशस्वरयोजना त् । जातानि षोडशाषो
डश रूपाणि एवं संरूद्यायुष्मत्वात्त्रिंशद्रूपाणि शोक्तक्रमेण मृतकालं स्थितिस्थानमारभ्य पंचदश
सुस्थानेषु पंचदशरूपाणि पुनरप्यारंभस्थाने षोडशरूपमेवं षोडशषोडश विभागेन त्रिंश... त्यसे नि स्त्रिरा ४
त् । तेन सप्तक ४ प्रोक्तरूपो भवतीति ॥ ध्यानमित्यादि नि ॥ परिवारिता इत्यनेन तुर्मिः श्लोके रमृतेश्वरीध्या
नं तत्र जांबजाते दावरणशक्तिनिवहमुपदिशति ॥ ता सं ॥ अमृतेश्वरीमूर्तिं विद्याभेदषट्कानां या सा ॥
मूर्तीनां क्लेशा... तालयं रूपा शुद्धस्फटिकसंकाशी ॥ मूर्तिमिति शेषभेदध्यानानामुपरितनश्लोकोत्तरार्द्धेप्र स्य २
थमपादेनान्वयः ॥ मूर्तेरेकवचनत्वे तासोवसामेक्यपरमार्थरूपत्वात् ॥ अत्रितीत ४ ॥ इति बहुवचनम् ॥ ने

प २ न ९ तत्र ३

६२ न४ न४

श्रीमनोरमा० दन्तूपांगीकारेण॥ अत्रायुधानि ऊर्ध्वादिदक्षिणवामदक्षिणवामक्रमेण॥ सौवदनी॥ प्राग्वत्तन्मूर्त्तिविशेष
णमूः॥ प्राग्वैर्धानोडत्यंत्रीवयंथ॥ मुक्तान्तवरणान्वविताः॥ मौक्तिकमये रत्नगणैरलंकृता॥ दशमध्यगा॥४
राम॥ ताभिः षष्टिशतानां सशक्तिभिः॥ पूर्वोक्ताभिस्तासां रषष्ठ्युत्तरशतीकाभिः शक्तिभिरित्यर्थः॥ एतदु
॥२६१॥ क्तं भवति॥ अत्रीष्टमार्णेनमेण वृत्तत्रिःपाद्यवहिर्विकांगुलमार्णं वृत्तं कृत्वात द्वहिः॥ पंचांगुलमानेन वृत्तं
समाधायतद्वहिः॥ पुनरप्येकांगुलमानेन वृत्तं विधायएवमन्तर्बहिर्विनाभेनप्रोक्तवृत्तचतुष्टयेनसा ॥२६१॥
261 द्विविंशतिवृत्तानि विधायतासु पंचांगुलान्तरालासु दशासु वीथिषु एकस्यामेकस्यां वीथ्यां षोडश षोडश दला
नि कृत्वा तत्र सर्वमध्ये देवतायाः प्रधानदेवताममृतेश्वरीं वहिर्द्दलेषु नगमालिनीपटलप्रोक्तषष्ठ्युत्तरश
ताम्रतानरात्मिकाभिः शक्तिभिः परिवारितां पूजयेत्॥ एतदन्यासां पंचानामपि साधारणं तौ द्विधेत्यादि
धीसितेरित्यन्तैश्चतुर्भिः श्लोकैः [illegible] पूर्वोक्तसंख्यानां प्रत्येकमाधर्रत्वेनयोजनीयमित्यर्थः॥ तदर्शाप्रो

कार्त्तिका ३ न२

रायरा [illegible] ॥शिव लिंहोय तर्पणं चोपदिशति। तन्न तत्रादि[illegible]नो वेत। २

कंसंख्येष्वमृतादिष्वेकैकम्॥ प्रोक्तसप्तान्तयोर्द्वितीयपटलेऽतिशेष४॥ चतुर्दशाक्षराः प्रतिविघमितिशे
ष४॥ कृत्येवं॥ एवं श्री[illegible]त्यर्थ४। तानि विद्यानित्या प्रादक्षिण्येन॥ अर्घ्यदाने प्यतिशेष४॥ एतदुक्तं भवति॥
अमृतेश्वरीविद्यान्यपन्नेदषट्केस्वचन्तर्जीनीय[illegible]नूपस्य प्रथमकूटं पूर्वमुच्चार्यानन्तरमृतादीनेषु विंदुमु
क्तासीतिषु विसर्जनीयमुक्ताशीतिषु वैवं संपन्नयषष्ट्यनुत्तरशतेषु प्रोक्तक्रमेणाएकैकमक्षरमुच्चार्यानन्तरं त्र
पिपीलिकाक्तिपादुकां पूजयामीति त्रयोदशाक्षराण्युच्चार्ये एवं संपन्नयप्रतिविघेचतुर्दशाक्षरात्मिकानि विद्यानित्यो
घानान्तरप्रवेशात्त्याग्रादिप्रादक्षिण्येनाज्ञेयेदिति॥ सुगंधिविनिश्४ प्रसन्नेरित्यत्राप्ययं४। श्री[illegible]ः वंदनमु
वहिश्च नित्यपूजामंडलतः। आसां षड्विधानामृतेश्वरीणां तुनाश्चासामपि ललितात्मकत्वमुच्यते। वलिसु
ममकम्॥ आद्यन्तयोर्यथाक्रमं४ षोडशाक्षरमंत्रेण कुर्कुटकुक्कुलाद्यन्यावानेनः पायसादिं चतुर्निशदश
लक्षमित्यादिना संनितिनमित्यन्तेन श्लोकद्वयेन विद्यासाधनविधानं त्रि[illegible]विषयलक्षणी चोपदिशति॥

म२ मि२ म२ ६१

श्रीमनोरमा०

तेषु॥ लिखेत् ॥ जतिदिघमिति शेषः॥ अत्र तद्वर्णहोमौ॥ प्रतिविधन्दशीशो इति संप्रदायः॥ एवं उक्तं कोरणं॥
जपादित्यत्रादिशब्दस्यार्थ्यां होमपूजादिविषयः॥ समुद्रजं॥ जलमिति पूर्वश्लोकान्त्यपादेनान्वयः॥ तु॥
षड्विधा विधाः॥ एकैकशः शतानां॥ षड्विधासु तासु स्वसिद्धौ स्वसिद्धौ न केकौ विधीशतवारं जपेदित्यर्थः॥
एवं उक्तप्रकारं जापेन॥ तन्नोयं समुद्रजलं॥ दुग्धसन्निभम्॥ रसादिति॥ तेष्वित्यादि नेत्रमन्त्रको दृत्यत्नेन
श्लोकद्वयेन पञ्चषेत्रविधानेनास्यामन्त्रसंख्यात्मकत्वेनोपदिशति॥ [illegible]॥ तेषु नित्यसपर्यामंडलत्वेन प्र
के घन्त्रवहिर्विभागस्थितेषु॥ प्रत्येकं षोडशदलत्वेषु दशसुपत्रेषु तन्त्रविधान्मिमृतानां॥ षड्विधा स्मृतेश्वरी
विधायामेकैक रूटसमेतानां॥ षष्टिसंयुताशतानि॥ पूर्वी कामृतानां नित्यर्थः॥ मध्ये कर्णिकाया इति
शेषः॥ तदा घमध्यतो लिखेत्॥ साध्याक्षर समोपेतम्॥ स्वमध्यतः साध्याक्षर समोपेतम् तन्त्रवाघस्ति
स्वितेषां घंस्वत्र पीलिखेदित्यर्थः॥ तेषां उक्तासंख्यानां मन्त्रस्वरूपाणां अन्योन्यसंभेदालेखनात् वासना

रामः॥ ॥२६२॥ ॥२६२॥ 262

तत्र ५ शी

टलवद्भ्रमाणक्रमेणालेखनीया॥ अनन्तकाः॥ अनन्तानीत्यर्थः॥ यंत्राणीति शेषः॥ अयमत्र यंत्रविरच
नाक्रमः॥ श्रीगुरुक्रमादन्यैर्हि विज्ञातानि स्थितानि प्रत्येकं षोडशदलानि प्रमाणिकत्वात् तेषु षट्सु त्र
शतसंख्येषु दलेषु वाह्यात् प्रवेशात्याद्य याद्यं प्रादक्षिण्येनामृतेश्वरीविद्यासु षड्विधास्वाद्यविद्याप्रथ
मकूटसहितानमृतार्णान् षट्षष्ट्युत्तरशतसंख्यान्विलिख्य तन्मध्यकर्णिकायां च तेषां वाह्यदलं लिखिता
क्षरस्वरूपेष्वाद्यदललिखिताक्षरस्य स्वरूपं विद्याक्षरप्रथमकूटमध्यमध्यमाक्षरानुसार्व्याक्षेपेनैलिखेत्॥
एतत् प्रथमं यंत्रं। अस्मिन्नेव यंत्रे सोन्येषु दशसु पद्मेषु प्रतिपद्मममृताक्षरेषु द्व्यासु वासनतापटलवद्भ्रम
णानेदक्रमादितः दृश्य प्रमाणैर्वेदिर्भिः नाना स्थितदशामृतबीजनाणिभेदेन ज्ञानदोहरलोकगशति सप्ताक्षर
वाक्यजनितसंख्यं भवति सं भ्रयप्रस्तटजनितसंख्या विंशत्यक्षरवाक्येनोच्यते॥ अनुतन्त्ज्ञाननावः॥ =यंत्र २
सोमसंमुखी घर्मपत्तुं वरो घर्मास्यः॥ इत्येवमन्यकूटद्वयस्यापि प्रतिकूटमेतत्संख्यानि यंत्राणि भवन्ति
षोडशस्वरयोजनभेदेन जाता यंत्रसंख्या चतुर्दशाक्षरवाक्येनोच्यते। श्रीनानंदो दृनो श्रीदःस्तानना इ भनना इ
इत्येतेषु एकैकं यंत्रं वासनापटलवद्भ्रमाणक्रमा २ २०४३१२८४४८८०००

श्रीमतोरमा० न्ति॥ तस्मादेकैककूटोद्भवानां यंत्राणामेव परार्द्धसंख्याधिकत्वादनन्तत्वम्॥ अन्यासामेतत्कूटयंत्रयोर्विपर्यं ज्ञ
नितानां पंचानां विद्यानां कूटान्तर्गतानां वादेनानेवयंत्राणि भवंति॥ तेन नासौ परमार्थेन भेदो विद्यत इति॥ अ
कृत्वाणि त्याद्विभिः सैषदस्यत्तरष्टनिश्चकैः॥ कोष्ठवज्ञं यंत्रषट्कं तद्विंयोगीशोपदिशति॥ तत्रास्तु समानि प्र
रा म॥ त्येकं परस्परं समचतुरस्राणि॥ तत्कोणतः तस्य प्राक्संख्यकोष्ठस्य यंत्रस्य चतसृषु कोणादिक्षु॥ चत्वारिंशत्
॥२६३॥ सपंचकानि यंत्र चत्वारिंशता॥ कोष्ठानीति शेषः॥ चतुर्भिः॥ प्रतिदिशमिति शेषः॥ तेषु॥ चतुर्षु कोणेषु तास्वः॥ त्व ॥२६३॥
मिद्धाः॥ सार्द्धसंख्यासमायुतम्॥ साधकसाध्यकर्मसंख्यायुतमित्यर्थः॥ प्राग्भ्यमारंभात्सप्राचीनपंक्तिस्थको
263 ष्ठपंचकमध्यमकोष्ठा[illegible]रंभादित्यर्थः॥ कोणसंधायपंचके तु संख्या कोष्ठकत्रये मध्यमवर्णे चतुर्दिग्गतकोष्ठ
चतुष्टये पञ्चं लिखेत्॥ वह्न्यादावह्निकोणस्थकोष्ठादि॥ अन्यास्तु यंत्रं वा त्रिकोणलिखितत्वासिद्धविद्याव्यतिरिक्ताः॥
साध्याक्षरयुतानि॥ तत्तद्विद्याकूटाक्षराणि॥ षट्त्रिंशद्विद्यास्तिः तेषां यंत्राणां भेदादिपरिरक्षणं फलमिति शेषः॥ अ

श्रा १

न्यानि मंगलानि ॥ आसुश्रीपुत्र चन्दनागादीनि । तत्रादेशो मरीडावनमंडल प्रेष्ठ एकव्याधिनानानेककरीशान्तिं ॥ अ
यन्मंत्रमयं यंत्रविलेखनक्रमम् ॥ प्राक्प्रत्यक् दक्षिणोदक् समांतरालानि । विंशति विंशति सूत्राण्यास्फाल्यते नैक
षष्ट्यधिकत्रिशतकोष्ठासु तथा घतेषु चतुर्षु कोणेषु प्रतिकोणं पंचचत्वारिंशत् पंचचत्वारिंशत् ॥ कोष्ठानि सं
मृज्य शीत्यधिकशतकोष्ठानि प्राग्वद् रज्जा कार मार्जयित्वा शिष्टैरेका शीत्यधिकशतकोष्ठेषु च तस्मृषु दिक्षु प्र
तिदिशं प्राग्वत् कोष्ठचतुष्टयम् ॥ कोष्ठचतुष्टयं संमृज्य षोडशकोष्ठानि मार्जयित्वा तत्प्राग्वत् त्रिकोणानि कृत्वा
तेषु त्रिकोणेषु मृतेश्वरी विद्या सु षट्सु प्रथमं स्वानि मतविद्यां साध्यादि संयुक्त स्वकूटत्रयगर्भां [illegible] मालिख्य शिष्टको
ष्ठपंचषष्ट्यधिकशते प्राग्वत् सर्वप्राचीनपंक्तिस्थ कोष्ठपंचके मध्यस्थकोष्ठमारभ्य प्रादक्षिण्य प्रवेशात्या प्राग्वद
मृतार्णैः षट्षष्ट्यधिकशतकोष्ठपंचाशदधिकशतान्तराणि यावत्पञ्चावर्णान्तं विलिख्य शिष्टान् सर चतुष्टयं सप्तमावर
णकोष्ठाधिष्ठाके प्राग्वादि चतुर्दिग्गतकोष्ठचतुष्टये कोण कोष्ठचतुष्टयवर्जं विलिख्य वर्जिततत्कोण शतकोष्ठचतुष्ट

ख ८ स्प ३ स्प ३

चक्रमस्ति कोष्ठात्मकवज्रयन्त्रनिर्माणतत्त्वमिथुनपूजनं तत्सामान्यफलं द्रव्यविशेषपूजनात्फलविशेषश्चाविशिकाल
विशेषपूजनात्फलविशेषश्चोपदिशामि। तत्र अग्नितः। प्राग्वत्कोणचतुष्टये प्रतिकोणं मिथुनं। दशपञ्चसमोपेत। क्रियावि
शेषणं मेतत्। पञ्चदश कोष्ठानि माऽऽयेदित्यर्थः। वज्रेकषष्ठिके।

श्रीमनोरमा॰ थ मध्यकोष्ठे चसंस्थयपंच कोष्ठेषु वह्निकोष्ठादारभ्य मध्यकोष्ठं त्यक्त्वा प्रादक्षिण्येन दिग्गतत्रिकोणलिखितामृतेश्वरी
विद्यापंचकं प्राग्वत्समाध्यसमालिखेत् एतत्प्रथमं यंत्रं अमृतेश्वरीद्वितीयादिविद्यापंचके स्वाभिमतां विद्यां प्रत्येकं व
॥२६४॥ ह्निकोणेषु प्राग्वद्विलिख्य तदनन्तरं नादिन दत्यपंचकस्य तदत्यपंचकस्य प्राग्मध्यकोष्ठपंचकविलेखनात् पंचयंत्रा
णि संस्थाप्य पूर्वोक्तेन सषष्ट्यंत्राणि: प्रायतां प्रोक्ताशेषविनियोगात् कृत्वा प्रोक्तानि फलान्यवाप्नुयादिति॥ प्राक्प्रत्यग्नि
त्यादि॥ संपुटत्वेन रक्षन्ति श्लोकैः वज्रयंत्रं पपकोष्ठे कषष्ठिके इत्यर्थः॥ मध्ये सर्वमध्यकोष्ठे न हि नजां विद्यां पंचविं ॥२६४॥
264 शपटले प्रोक्तां सुकालनित्याविद्यासुतन्त्रद्विननित्यात्वेन प्रसिद्धां विद्यां॥ आरभ्यासमन्विताः प्राग्वत् साधकादित्रयगतीं
एकैकतः॥ कोष्ठतः इत्यर्थः॥ प्रतिदिशमितिशेषः॥ यथादिधिसमन्विरेखमित्यर्थः॥ प्राग्वत् हल्लेखोदने॥ अग्रत्रिकोणात्रु
पश्चिमंडलगतत्रिकोणमारभ्येत्यर्थः॥ उदयात्तनाद्यं पंचविंशपटलोक्तक्रमात्तत्तद्दिनषष्टिघटिका प्रमाणाद्याः मासस्येत्य
र्थः॥ क्रमतः॥ दिवसपंचकषडावृत्तिक्रमतः॥ मिथुनानि नित्यानित्यापटलोक्तानि॥ अत्रायं त्रो घटिकाक्रमयोगेन॥ तत्तत्

घटिकासु प्रतिघटिकान्तं त[illegible]घटिकाप्राप्तिमिथुनक्रमादित्यर्थः॥ तथा॥ नित्यानित्यापटलोक्तादिति रित्यर्थः॥ अ
न्यजातासु नन्तरप्रेतग्रहायुत्यालिवित्यर्थः॥ सप्तमीवहुवचनं[illegible]पदानि त्रीणि तीव्रार्त्तिषु इति पदविशेषणानि॥ त
त्रयंत्रे॥ मंडलान्तःस्था यद्दिनेः॥ पूर्णासु त्रिविधासु॥ त्रि[illegible] जन्मसु शयनं॥ एतदुक्तं भवति॥ प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोद
कुच समन्तरालारेखा दश सूत्रा न्यास्फाल्य एकविंशत्यधिकशतकोष्ठानि निष्पाद्य तेषु चतुर्षु कोणेषु प्रतिकोणं
पंचदश पंचदश कोष्ठानि संमृत्य षष्टिकोष्ठानि प्राग्वद्वज्राकारं संमार्जयित्वा शिष्टेष्वेकषष्टिकोष्ठेषु च तस्रुषु दिक्षु
प्रतिदिशमेकमेकं कोष्ठं मार्जयित्वा तत्र समत्रिरेखाणि त्रिकोणानि विधाय तत्र पश्चिमदिग्गतमृत्रिकोणमारभ्य त्रि
कोणसहितबाह्यावरणविंशतिकोष्ठेषु द्वितीयावरणषोडशकोष्ठेषु तृतीयावरणद्वादशकोष्ठेषु चतुर्थावरणाष्ट
कोष्ठेषु पंचमावरणचतुःकोष्ठेषु एवं संमृत्य षष्टिकोष्ठेषु घटिकाक्रमान्नन्नाद्दिनोदयप्राप्तघटिकाक्षराणि तत्र च
न्नेषष्टिघटिकाक्षराणि हल्लेखोदरे प्रादक्षिण्येन वेशात्यावि लिख्य सर्वमध्यकोष्ठे हल्लेखोदरे तन्नद्दिननि

त्याविद्यांसाधकादिनामन्त्रयगर्भामालिख्यतन्त्रदिनादिप्रतिघटिकेंतन्त्र द्वघटिकाग्रासमिथुनानिनित्यानित्यापटलो
क्तमंत्रादिभिः॥ प्रोक्तकालेषुप्रोक्तकाला विधिपूजनात्॥ प्रोक्तफले सिद्धिरितिकूरेत्यादिभिर्निरन्तराड्त्यन्तैः पं
राम॥ चभिःश्लोकैः स्वेनैवाभिचारवतीकारविधानं तत्स्थापनेनगृहरक्षादिविधानंचोपदिशति॥ तत्रापूजयेत्॥ प्रा
॥२६५॥ गुक्तेनैव घमंत्रक्रमादिभिरितिशेषः॥ वज्रयंत्रे। पूर्वप्रोक्ते। यामतो विकल्पितेः॥ अहोरात्रस्य यामाष्टके एकैकया
मन्त्रपके कष्टते रष्टभिरित्यर्थः॥ सुदक्षिणेः॥ नित्यातंत्रप्रोक्तप्रयोगनिर्दिष्ट दिनैः केचित्॥ कार्यो गोरखलाघवा ॥२६५॥
पेक्षया एकयादिमण्डलादिभिः॥ प्रयोक्तारं॥ अभिचारकर्तारं सः॥ अभि॰ निचारः॥ स॥ वज्रं॥ मिथुनवज्रयंत्रं
सर्वतः॥ नस्ययंत्रस्यैकषष्टिपदेषु। शक्तिः। हल्लेखां तत्पुटां हल्लेखाकारेकांशो। तानिघटिकान्तराणिमध्ये। घटिकान्तर
मध्ये तत्तायंत्रे। प्राणप्रतिष्ठा पूजादिसहितां लिखेत्। मातृकापटलप्रोक्तक्रमतः प्रदेशे। निरन्तराः। सन्त
नामानाः पूर्णाभिषेकेत्यादिभिस्त्वराचरमित्यन्तैः पंचभिःश्लोकैर्द्वितीयेपूर्णाभिषेकचक्रेपूज्यदेवतानांसचत्वा

265

पु५ तंत्र२

तन्त्रप्रो का१

रिंशच्चतुःशताधिकसहस्रसंख्यानां तासां प्रत्येकं षोडशाक्षरमंत्रस्वरूपं चोपदिशति ॥ तदुक्तं ॥ द्वितीयपटल
षोडशरूपेतासां ॥ शक्तीनां ॥ यास्ति ४ शक्तित्रिः सिद्धविग्रहः ४ देव्याभासवति ॥ स्वरोत्यास्ति ४ पंचविंशपटलोक्तका
लनित्याविद्यासु वशिनीवर्गे नित्याविद्यास्ति ४ षट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्यास्तिः ॥ सहोत्यास्तिः ॥ तासु सकारहका
रजनितनित्यास्ति तत्संख्यास्तिः नित्याविद्यास्तिशिरिति विशेष्यं समीरिता ४ विद्या ४ विसर्गान्तिस्वरवर्ज्जी वशिनीव
र्गेऽवर्जेषु सकारहकारयो ४ ष्वा स्वरचतुष्टयचतुष्टयजनितं ... जाति ॥ चत्वारिंशदधिकशतचतुष्टत्वारिं
शदधिकशतसंख्या नित्याविद्यारहितास्तिरित्यर्थः ॥ चत्वारिंशच्चतुःशतम् ॥ चत्वारिंशदधिकचतुःशतम् ॥ ए
तदुक्तं भवति ॥ पंचविंशपटलोक्तकालनित्याविद्यासु वशिनीवर्गेऽजनितषट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्याविद्या
स्तासु सकारोत्यासु षोडशसंख्यासु विद्यासु षोडशाक्षरजनितचतुःश्चत्वारिंशदधिकशतसंख्याविद्यारहिताः शिष्ट
वात्रिंशदुत्तरचतुःशतसंख्या ... विद्यास्तत्संख्या विश्वषण्डहकाराक्षरविद्यास्वसंभूयदधिकचत्वारिंशदधिक

श्रीमनोरमा० अतोत्तरसहस्रनित्याविद्यास्वरूपी च कंला॥ त्वेनोक्तानां विद्यानामसाधारणत्वादस्वरूपा भवंतीति बीजद्वयस
मन्वितम्॥ मयाश्रीबीजसमन्वितं॥ सर्व्वादौ इति शेषः॥ रूपशक्तीति सहितं रूपशक्तिरिति चतुरक्षरोपेतां
रा.म.॥ श्रीं ह्रीं क्लीं सा च रण रूपत्र्यक्षरं कालनित्यां नाम तेइत्यर्थः॥ एतन्नात्क्षर्यायेत्॥ सर्वोत्तर मे द्वितीयपदलोकसप्त
॥२६६॥ क्षरविद्यासहितामित्यर्थः॥ एतत्सर्व्वमसाधारणत्वादर्नित्याविद्यारूपस्य विशेषणौ नाम्नि: सर्वसंप्रकृतानि ॥२६६॥
तद्विद्यायथा॥ क्लीं श्रीं त्र आं ऐं रूपशक्तिपादुकां पूजयामित्यादि क्लीं श्रीं स्वां रूपशक्तिपादुकां पूजयामीत्य
266 ता: [illegible] प्रोक्तसंख्या: शक्तय: ललिता श्रीचक्रस्यपञ्चक्तीनामणिमादित्रिपुरसुंदर्यंतानी च भवंति संख्या
नां प्रत्येकं पंच दश पंचदश संख्याविभागेनावरणशक्तयो भवंति॥ तेन तासामणिमादीनामपि प्रत्येकंमू
२२ लदेवतात्वं षोडशनित्यात्मकत्वं तस्मात्ता: संभूयषट्त्रिंशदधिकपंचशतोत्तरसहस्रसंख्या: प्रकटयोगि
न्यो भवंतीति [illegible] यावत्॥ विद्याया: ललिताविद्याया:॥ यन्मयं विद्यायमम्॥ ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु

श्रीकादिमताख्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिंहराजाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनो
रमाख्यायां व्याख्यायां षोडशनित्याव्याप्तिवैभवप्रकाशमंत्रस्य व्याप्तिप्रकाशनपरं षड्विंशं पटलं परिपूर्ण
परामृष्टम्॥ ॥यज्ञेनानंदनाथेन निम्नाश्रीग्जेराशिर्नागांडुग्घशङ्गा॥ सतासुरश्रीरित्यकं विंशाणोयंत्र
संख्यका। षड्विंशे पटले प्रोक्ता व्याख्या ग्रंथाश्चतुःशतानि॥ परमस्य चतुस्त्रिंशदधिकं संख्यया स्फुटम्॥ ॥
[illegible] पटले प्रोक्तो [illegible] ग्रंथ [illegible] र्द्ध
स्मिन्षड्विंशे पटले षोडशनित्यानां व्याप्तिवैभवप्रकाशनपरममंत्रव्याप्तिन्नन्मर्यपृतेश्वरीविद्यादिकं चोप
दिश्यानन्तरं षोडशनित्यानाम्मातृकानूतनाथाद्यै श्रीचक्रेणशक्तिभिश्च कालेन प्राणात्मनादिकस्तु पदिशत्य
थ षोडशेत्यादिना न्नवेदित्यं तेन श्लोकशतत्रयेण सप्तविंशे न पटले मातृत्रात्र्य थ षोडशेत्यादि निरूपपादका
नित्यं ते स्विन्नि: श्लोकै: पटलार्थोत्तुद्दिशति। तत्र कालेन प्राणता प्राणात्मककालरूपेण तदात्मना॥ मातृका

श्रीमनोरमा० मूलनाथाद्यैः। आदिक्षान्तैर्विमर्शनीयरश्मिभिः पञ्चाशद्भिर्मातृकाक्षरैः पञ्चभिर्भूतैर्नवभिर्नाथैः राघशब्देन
षट्त्रिंशत्त्वादिभिश्च। श्रीचक्रेण नवचक्रात्मकेन शक्तिभिश्च। तत्र षण्णवतितिरिक नवतिभिश्च लवादीनां त्रु
कालस्य लवादित्रुट्यादीनां मात्रायाः दुर्लक्ष्यत्वात्। ज्ञातुमशक्यत्वात्। इति स्वरूपमिति शेषः। शतत्रयं संख्या
राम॥ तिः स्वोऽसंख्यानिर्घटिकाहोरात्रादिरूपसंजाता निशि क्रमेण। वक्ष्यमाणक्रमेण। अहोरात्रस्येत्यस्य तत्संख्याति ॥२६७॥
॥२६७॥ रिति पूर्वेणान्वयः। तद्यापि श्वासात्मकत्वे उक्ता तेनात्यद्रह्येदिति। निष्कर्ते कल्पे स्वातं त्र्यात्। अन्यत्र मास
267 वर्षादिकालरूपं विशेषात्। शनिष्ठ तीक्ष्णश्वासानामिति शेषः। आंतरात्रा। मूलोदयात्मकात्। वाह्यात्। द
क्षवामपार्श्वाद्युद्देशात्। तत्तत्सिद्धुपादकात्। शुभाशुभसिद्धिकरात्। एतदुक्तं भवति। षोडशानित्यानां
तदात्मकानां मातृकादीनां स्वरूपेण श्वासात्मकेन कालरूपेण स[illegible]वांतर्व्याप्ति द्वयं तेषां [illegible]सानां शुभा
शुभफलप्रदानं वक्ष्यमाणं। वाह्याभ्यंतरात्। विशेषात्[illegible]तदुक्तं भवतीति। मूलाधारेत्यादिना यथा

क्रममित्यनेन श्लोकद्वयेन श्वासानामुदयं तद्वृत्तिभेदात्तत्संज्ञाप्राप्तिं तस्य भूतात्मकत्वेनोदयविशेषक्रमं
चोपदिशति ॥ तत्र ॥ मूलाधारोद्भव इ ॥ नित्यानित्यापटल प्रोक्तरूप मूलाधारप्रदेश संभव इ प्राणाख्या
आदिशब्दस्य अपानव्यानादेः तत्र नवरन्ध्रविषय इ सम्प्रोक्तरूपो वायुः ॥ उद्भवदेशतः ॥ उपलब्धिस्थाने ष
नन्तरवक्ष्यमाणनासापुटद्वयगतेषु पुटयोः रन्ध्रयोः पार्श्ववर्तिनां मध्यारन्ध्रगाः ॥ तिर्यगूर्ध्वदण्डाधरमध्यगा
नप्रवाहाः ॥ गुर्वि त्यादिभि रीरितावित्यनेन स्पष्टार्थेन श्लोकेन श्वासानामुदयविशेषे इ द्रष्टस्थानपवनका
लविशेषे शैवेकादशविधचन्द्रसूर्यात्मकत्वं रागात्मकत्वसहितमुपदिशति ॥ तत्रायुक्ते केत्यादिना
प्र श्लोकेनैतदुक्तं भवति ॥ उभयोरपि नासापुटयोः प्राणगुल्मं तां रूपेषु चतुर्षु भूतोदयेषु वामदक्षिणपुटक्र
मेणैवाह प्रोक्तक्रमात् शीहरात्मकत्वं सोमोदयेरा हुविषुस्य हात्मकात्मकत्वं च भवतीति ॥ उभयस्य ॥ स्त्रि उ२
षपुटस्य श्वासानामेवं प्रकार प्रवाहकारणं गुरुमुखादवगन्तव्यं ॥ वामदक्षविन्यस्तपुटाविति प्रवेश

ह

तथा।८

श्रीमत्तोरमा० व्ययस्था॥ तयोः स्फुटयोरेकैकस्मिन्नपि। तथा॥ चंद्रसूर्यौ॥ जीवः तागाड्यस्तु नरं व्ययः॥ चंद्रसूर्यौ वित्पर्यये॥ अन्यत्रयं
अशीतयोर्मन्मकम्॥ परे कुजसौरिकेतवश्च॥ तथा॥ चंद्रसूर्यौ तु व्यये। प्रथमा द्विवचनमेतत्॥ तथा॥ चंद्रसू
राम॥ र्यौ॥ अंतरायस्यात्मकाविकराः॥ एवम्॥ उक्तप्रकारौ॥ दशेत्यस्यांतरा इति पूर्वेण॥ व्ययश्च वा व्यासात्यौ॥ स्तु कुज
॥२६८॥ स्ततृणां त्यां चंद्रसूर्ययोन्यौ॥ प्रकारश्च समाहारे॥ तयोनित्यादिना श्लोकेन शोक्ता चंद्रसूर्यौ राहुकेत्वानौ॥ सामा
न्यं फलमुपदिशति॥ तत्रैतास्कराः॥ अन्यतृणविकाराश्च सूर्येविवत्यादिना॥ परमेश्वरीत्यंते च भवत्सुर्ति॥ श्लोकैश्चं ॥२६८॥
द्रसूर्यराहुसैन्ये शुक्रनैव्यानि कर्माणि॥ प्रत्यप्रकारविशेषफलविशेषादिकं चोपदिशति॥ तत्रास्पूर्येषु
268 एकादशविशेषस्तु तृतीयो जन्मेषु नेत्र॥ सुसुस्तोज नमेषु नेत्र सहेति शेषश्च संग्रह इत्यस्य शास्त्र इति पूर्वेणान्व
यश्च॥ अन्यदारिवलम्॥ शिष्टयोगलक्षणैककर्म जातं॥ चंद्रो॥ एकादशविधेतथ्यो॥ ड दृष्टं वानिष्टं वानिश्चित्यत्यवती
मुक्तौ॥ अस्तीति निश्चित्य नास्तीति निश्चित्य चोक्तं कार्यं न वर्ततीति॥ अन्यथा वेत्तदान्यथा॥ सत्येकश्चि

तं चेत्क्व यं भवति॥ अनिश्चयो निश्चय इति॥ गर्भेश्व श्च इत्यस्य विशेषणं॥ गर्भेश्व श्च इत्यस्य विशेषणं॥ तिपद
छेदः॥ अन्यतः सर्येस जनावातिरिक्तो॥ सन्ध्या सूर्य नृपसर्ये इत्यादि॥ दिग्दशः॥ निशि मकार्यस अविषयः
एतद्भुते भवति॥ अनिश्चिते कार्ये प्रश्ने च द्दस्वेत्र दक्षिण तंतद्भवति॥ सूर्यश्व दक्षिण नेतद्भवतीति॥ अन्येतु मोर
हे [illegible]॥ न स्यांतिश्र श्रुत्वा निसर्वं तीत्यर्थः॥ वामेत्यादिना॥ शिष्ययोरित्यनेन श्लोकद्वयेन गुरुणा शिष्यस्य मंत्रो य
देशकालविशेषो॥ तदकरणे प्रत्यवायं चोपदिशति॥ तत्रा देशिकः शिष्ययोरित्यस्य वामेश्वेति पूर्वेणान्वयः॥ न
तस्यानैशिष्यौ॥ ततकर्णौ॥ वामकर्णौ॥ अथवा॥ पदां तेरा जीवस्यानो॥ वामदक्षिणे भेद तत्र तत्र कर्णौ उक्तच का
रुद्वयवैपरीत्येन॥ एतद्वाम जीव नाम स्थापन त्रित्या विद्या विकर सम स्तमेवोपदेशोक्ति त्या नोतु सवानाड़ी
कुण्डलिनां तन्नतत्र जीवक्के स्वसुरतः [illegible] स्थापनमस्यात्ति पूर्वीकमेव॥ अत्र श्वासानां नृत्तादि
स्वरूपोदयावगमनोपायान्तरमाराध्यमुखादवगंतव्यं॥ वृद्धेत्यादिना॥ खुदरीत्यनेन श्लोकद्वयेन घटिकादि

वामभागेतीं ४ गं ४

जीव कर्णौ॥ अन्यथा ४

नमसि २

[redacted]

तन्त्ररूपेण श्वासानां संख्याविशेषैः कालात्मकत्वोपदेशं तत्स्वरूपप्रस्तावं च करोति। तत्र। तासां॥ ना
डिका नाम॥ तद्दिनं नाडिकाषष्ट्यात्मकम्॥ पुनश्च पुनः परिच्छिन्ति तः॥ तेषां श्वासानां॥ षोडशीति देवी

सं षोडशः॥ आरभ्योत्पादिनिर्निवैति ह्रीत्यं ते द्वित्रिंशो केः श्वासानो पुटयोः पूर्वपक्षप्रतिपदादिम्

तेषूदयकालं पुटान्तर संक्रमणकालक्रमं प्रोक्तानिगमनं विपर्यो मेषकालेयोपदिशति। तत्र॥ सक्षप

दिशतत्र॥ प्रतिमृतं श्वासाः इति॥ नवत्या त्वासेः॥ अन्यत्र पुटान्तरे। संक्रमः। पुटात्पुटसंक्रान्तिकालः॥

तदोनयपुटप्रवाहितया दशाहुनैवतीतियावत्॥ तत्राधि। संक्रान्ते पुटान्तरेऽपि। एवं प्रोक्तकालावधि। अनेन
पत्रासेका नपुटात्पुटान्तरसंक्रमः॥ इति। प्रर्थोक्तकालावधि। एवं प्रोक्तप्रकारपरिहृत्या। पंचदशप
रिहृत्त्रयः॥ आदौ। युगानामिति शेषः दर्शप्रतिपदं प्रति। प्रतिदर्शप्रतिपदमित्यत्त्रयः॥ प्रतिशुक्लप्रति
पदमित्यर्थः॥ सर्वेषां जीवानां। एतदुक्तं भवति॥ युगादि शुक्लप्रतिपदि प्रतरर्कोदयमारभ्य पञ्चरयो

ध्येन दक्षिणक्रमेण पंचसु भूतेषु प्रतिभूतं प्रोक्तकालावधि श्वासानां प्रवाहसंक्रमो प्रवाहसंक्रमादेवं
पंचदशघटिकान्तितो दिनमेकं भवत्यनेन नादिने दक्षिणपुष्कमारभ्यैवं क्रमात्तत्भवति। एवं क्रमेण दर्शा
न्तं प्रतिदिनं पुष्पव्यत्यासारंभक्रमेण सर्वचीप्राणोदयो भवत्येतन्नाक्रमविपर्यासे तु महोत्पातफला
नि भवन्तीति॥ बलाधिकार इत्यादिना श्लोकेन श्वासानां वामदक्षिणेन यप्रवाहकाले चरादीनां व
स्तूनां बलाधिक्यमुपदिशति। तदा वामो वायौ प्रवहति। दक्षिणोऽस्तु न शाश्वतो। उभयत्रेति च प्राग्वत्॥
सु नामसु न परीक्षणे। चो नस्थितो भयात्मनो कर्म्मणामिति शेषः। सार्द्ध इत्यादिना श्लोकेन भूतानां राशी २
नां च सौम्यक्रमादन्योन्यव्यत्यासाकारत्वमुपदिशति। तथा सार्द्धद्वाविंशति श्वासक्रमात् द्वादशरा
शयश्च प्रतिराशि पुनः संख्यश्वासक्रमात् संभूय राशिद्वादशकं प्राणसंख्यश्वासात्मकमेकैकस्य भ
न्तं भवतीत्यर्थः। तत्र राशिषु एकस्मिन्नेकस्मिन्निति शेषः। सार्द्धचतुष्केण। श्वासानामिति शेषः। एत

द ३ प्रा ४

श्रीमनोरमा० डुक्तं भवति ॥ पूत्येकं प्रोक्तसंख्यश्वासात्मकेषु द्वादशस्तु राशिष्वेकस्मिन्नेकस्मिन्राशौ प्रतिभूतं प्रोक्तसंख्य
श्वासात्मकानि चत्वारि भूतानि सन्तु यंतीति ॥ घटिके त्यादि तोऽस्मन्नैररि त्येतेन श्लोकद्वयेन प्रतिदिनमु
रामा ॥ दय घटिकास्वराणि तं घटिकास्वरान्तो श्वासात्मकत्वेन तेषु श्वासेषु भूतानोदय क्रमं चोपदिशति । तत्र ॥
॥२७०॥ सर्वेष्वपि सर्वेषु दिनेषु वादिएकान्तरा उदयेतेति पदच्छेदः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ सर्वेषु युगादिनेषु घटिकाणीषु
विषयेऽएकैकान्तरितं ः अपवर्त्तय इति वायव्यादक्षरापंचकं दिवस एव क्रमादुदयघटिकाक्षरत्वे प्रपद्यत ॥२७०॥
इति ॥ तत्रदर्णे भवाश्शान ततघटिकार्णात्मकाः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ पूर्वोक्तप्रकारात् घटिकात्मकाः श्वासास्तत्र
तघटिकात्मकाः वर्णास्याद्भवन्तीति ॥ तेषु श्वासेषु प्रोक्तषष्ट्युत्तरत्रिशतसंख्येषु । तद्भूतवर्णानी घटिकास्व
रेषु प्रत्यक्षरं तत्तत्प्राप्तभूतवर्णो नादशश्वासा इति शेषः ॥ पंचाशदधिकशतत्रयसंख्याः ॥ एतदुक्तं भव
ति ॥ पूर्वोक्तोदयाक्षरादिषष्ट्यात्मकेऽक्षरात्मिकासु घटिकासु प्रतिघटिकैः षष्ट्युत्तरत्रिशतसंख्येषु श्वासेषु

को-

270

तदादितत्पूर्वान्तानां स्वरूपेण स्मर्यन्ते। शेषास्तु पंचाशदुत्तरत्रिशतसंख्याः श्वासा एवं
दशदशात्क्रमेण तदनंतरस्तु तादितद्वृतानां तानां पंचाशानां वृत्तिस्तत्तं दशादशात्क्षररूपाणां स्वरूपेण
सप्तावसीयन्ते। एवं तत्सति प्रतिघटिकं तत्तद्धृत्तर प्राप्तस्तु तास्वराणां दशानां

दिनो दशश्वासास्तत्र तत्घटिकाप्रमाणादारभ्य प्राप्तस्तु तास्वर्णानां दशानां मध्ये वा त्र्यय॥ शेषस्तु तत्र तु षष्ट्या
कैव २ स्वराणां मध्ये त्रयश्चैवं क्रमेणैकैकैव घटिका पंचस्तु तात्मकवर्णात्मिका भवतीति॥ संख्यात्तिरित्यादिनि
मेहेश्वर इत्यंतेष्व त्रुटिः॥ श्लोके श्वासास्तावादिषु रस्त्वरमहोरात्रादिश्वासानां शेषस्य संख्यानां कालमित्या
दिश्रीचक्रस्य शक्तं तानामेकादशानां विद्यानां मन्त्रवाचस्यास्ति सम व्या त्रि तदनु संधान वैतवंयोप
दिशति। तत्र संख्या निश्वासानामित्युत्तरवाक्यः॥ वासनां व्याप्ति॥ वासनीचव्याप्तिचा॥ वासनामि
कांव्याप्तिरित्यर्थः॥ वक्ष्यमाणानामेकादशविद्यानामिति शेषः॥ सुंदरीति देवी से त्रुटितः॥ य या व्या
प्त्या॥ तित्या तत्वाप्तिविद्यानाम्॥ पंचविंशपटलश्लोकसंख्यानां पूर्वं॥ अहोरात्रश्वाससंख्यानां मध्ये। एकशः॥
प्रतिविद्यमेकैकश्वास इत्यर्थः॥ ततः पूर्वोक्तश्वाससंख्यायाः परमित्यर्थः॥ दिनाणां शूर्णमंडलवर्णाः॥ संध्या
संध्यात्रयप्राप्तैकषष्ठिसंख्याः॥ शूर्णमंडलश्वाससंख्यायाः परमिति शेषः॥ ततः तत्संख्यायाः परम्॥ घटि

न३ स्प३

ग्रहाः नव ७ गता
निपंच १

श्रीमनोरमा कार्णिकाः॥ षष्टिसंख्या इतिशेषः। राशयो द्वादश घटिकार्णि संख्यायाः परमितिशेषः॥ ततः राशिसंख्यातः मातृका॥
मूर्त संख्यातः परमितिशेषः। पंचाशत्। विसर्जनीयविधुरा वर्णा इति शेषः॥ शक्तयः॥ मातृका संख्यातः परमितिशे
षः॥ सो॰ का॰ वतयः॥ आद्युराकमिथुनचतुष्टयेन गृह्यमाणत्वान्मध्यदेवताविधुरत्वाद्वा॥ देवी। ललिताम्ब
रामा। र्धात्मना शिवासममष्टिरूपेण। एतदुक्तं भवति। अहोरात्रात्मकालात्मषट्शतोत्तरैकविंशतिसहस्रसंख्यानामादितः
॥२७१॥ कालनित्यारूपायाः षट्त्रिंशदधिकसप्तशतोत्तर॰ विंशतिसहस्रसंख्याकश्वासा भवंति। तच्छिष्टेषु चतुःषष्ट्य ॥२७१॥
धिका॰ शतसंख्येषु श्वासेषु षट्सप्तत्यधिकपंचशतसंख्याश्वासाः॰ श्रीमंडलत्ववर्णिरूपा भवंति। तच्छिष्टेष्वष्टा
271 शीत्यधिकद्विशतसंख्येषु श्वासेषु संध्यात्रयरूपनायतत्वनित्यात्मकरूपा एकषष्टिः श्वासा भवंति। तच्छिष्टेषु स
प्तविंशत्यधिकद्विशतसंख्येषु श्वासेषु षष्टिः श्वासा अहोरात्रघटिकाद्वारस्वरूपा भवंति। तच्छिष्टेषु सप्तषष्ट्यधि
कशतश्वासेषु द्वादशराश्यात्मका भवंति तच्छिष्टेषु पंचपंचाशदुत्तरशतश्वासेषु नव श्वासा नवग्रहात्मका

७४ द्वादश्वासाः।

भवंति।। तच्छिष्टेषु षट्चत्वारिंशदधिकशतश्वासेषु पंचश्वासाः पंचभूतात्मका भवंति। तच्छिष्टेषु द्वाचत्वा
रिंशदुत्तरशतश्वासेषु पंचाशच्छ्वासाः विसर्जनीयरहितमातृकाक्षरात्मका भवंति। तच्छिष्टा एकत्र वतिसंख्याः
श्वासाः प्रोक्तक्रमसंख्यश्रीचक्रस्यशक्तिरूपा भवंति। एवं क्रमेणाहोरात्रात्मकाश्वासाः समष्टिरूपापरिछिन्नविय
हवि[illegible]स्वरूपललितात्मका भवंतीति। अत्रभूरुपपादसुखादवगतोर्थस्तदाज्ञयालिख्यते।। यथा।। अहोरात्रोक्तसंख्या
श्वासाः पंचाशदक्षरात्मिकायामातृकायाद्वात्रिंशदधिकचतुःशतावृत्त्या तदात्मका भवंति। तेपुनरपिविंशत्युत्त
रशतत्रयाधिकचतुःसहस्रपरिहृत्तिताः पंचभूतात्मका भवंति। पुनरपितेभवनाथश्रीचक्रचक्रयहाणां चतुः
शतोत्तरद्विसहस्रावृत्त्या तन्नदात्मका भवंति।। तेपुनरपिविंशत्युत्तरशतत्रयाधिकचतुःसहस्रपरिहृत्तिः।। पंचभू
तात्मका भवंति। पुनरपितेभवनाथश्रीचक्रचक्रयहाणां चतुःशतोत्तरद्विसहस्रावृत्त्या तन्नदात्मका भवंति।। ते
पुनरपिषड्विंशत्युत्तरत्वांतांषट्शतावृत्त्या तन्नदात्मका भवंति।। तेपुनरपिषोडशनित्यात्मकस्वराणां पंचाशदुत्तर

त्म।

श्रीमनोरमा० शततत्रयाधिकसहस्रसंख्याहृत्त्यातदात्मकास्तवंति॥तेपुनरपिषष्टिद्वटिकास्वराणांषट्पुनस्त्रिंशतानाहत्यातदा
त्मकाभवंति॥तेपुनरपिद्वादशराशीनामष्टशतोत्तरसहस्राहत्यातत्तदात्मकाभवंति॥तेपुनरपिश्रीचक्र
राम॥ स्थानांषत्सप्ततिशक्तीनांपंचविंशत्युत्तरशतद्वयाहत्यातदात्मकाभवंतीति॥अत्रात्यद्रहस्यंपूज्यपादमुखाद
॥२७२॥ वगंतव्यं॥नाडीत्यादिनाक्रममभित्यंतेनश्लोकद्वयेनपटलशेषार्थोद्दिशति॥तत्रामर्म्मा(णि)स्थानानीतिशे
षः॥स्वच्छोतत्क्रांतिर्नामस्वेच्छयाप्राणायत्या॥ग॥परकायप्रवेशम्॥मृतशरीरेस्वजीवप्रवेशनंतस्मात्स्व ॥२७२॥
शरीरेतत्प्रवेशनं॥प्रा(णे)त्यादिसिद्ध्यपदेत्यंतैर्दशभिश्लोकैर्नाडीचक्रस्वरूपंतत्कुंडलिनीस्थितिंचोपदिश
ति॥तत्रापाकुंभोक्तमूलाधारस्या॥नित्यानित्यापटलश्लोकस्य॥मध्यगा॥मणौसूत्रवन्मध्यरंध्रस्यूतेत्यर्थः॥ब्रह्म
रंध्राब्रह्मरंध्रावसाना॥सुषुम्नेतिपूर्वेणान्वयः॥नासाग्रद्वादशांगुले॥नासाग्रमारभ्यद्वादशांगुलमानाव
धिकेस्थानेब्रह्मरंध्रमित्यर्थः॥तदग्रातसुषुम्नाग्रान्नन्तरोत्तागस्थानमारभ्या॥पाश्रुगा॥गुदरंध्रावसानात्म

272

व४

त्वार

म्राग्रात्॥ मूलाधार न्रूपमश्राग्रकोणत्॥ ओ हूजांतिकामि वनपर्यवसाना॥ त वामदक्षपार्श्वाभ्यां॥ कुहूसंज्ञका
या नाग्या इतिशेषः॥ जठरांता विश्वोदरा जठरमध्यंगा॥ सर्वगा॥ अघश्चोर्ध्वं प्रसृता सर्वगा वारणा॥ प्रोक्ताऽ इत्यस्या वि
श्वोदरवारणौ इति पूर्वेणान्वयः॥ तदु— दनंतरो॥ तदनंतरवामदक्षास्थितो॥ तन्द्रदंगुष्ठगोपदेः॥ वामदक्षयोः॥ पाद
यो स्तन्द्रदंगुष्ठावसाने केत्तवलइत्यर्थः॥ तथैव॥ तदनंतरवामदक्षपार्श्वोरंतता॥ नासारंध्रपर्यं— —वो॥ एतद्वुक्तं न
वति॥ मूलाधारत्वा — श्यमध्यमस्य सुषुम्नाया वामपार्श्वमारम्य प्रोत्थिता चक्राकारा ध्वजमूले सुषुम्नाश्लेषतो द
क्षिणनागं गत्वा पुन — स्तत्रापि वक्रा त्यागनिप्रदेशे पुनरपि सुषुम्नाश्लेषं वामनागं वक्रा गत्वा हृदये तत्रापि सु
षुम्नाश्लेषदक्षिणनागावकाश्यायवक्रा गत्वा कंठदेशे पुनरपि सुषुम्नाश्लेषतो वामांसजत्रुमध्ये वक्रा गत्वा
ब्रह्मरंध्रप्रदेशसुषुम्नाश्लेषदक्षिणावक्रा गत्वा योसुरवाभ्रूमध्यप्रदेशे सुषुम्नाश्लेषतो वाम नासारंध्रपर्यव
सायिनी इडासंज्ञा नाडी तन्नवति॥ पिंगलाप्तु प्राग्वद्दक्षिणनागात्त दक्षिणवामदक्षिणवामदक्षिणवामविनिम

श्रीमनोरमा० यक्रमव बृंत्यासु षुम्नोद्धो श्चेषपद्मेमम्भेमध्यगादक्षिणनासिकांतानवतीति तथा। अन्तं तत्त्वामदक्षिणावं मतः
नेत्रद्वयगतो। तत्र नेत्रद्वयपर्यवसितो। तथा तदनंतत्त्वामा रंनतः कर्णगतो। तत्तत्कर्णपर्यवसितो। सरस्वती। पूर्वो
क्तनाडीद्वयावशिष्टमध्यस्थाना सा रंतत। जिह्वाग्रगामिनी। जिह्वाग्रपर्यवसिता। तासां चतुर्दशानां। तत्संवि
रामा।। षु। प्रधाननाडी संध्यारव्वनाडीनां संवित्षु तासां प्रधानचतुर्दशनाडी संध्यारं श्रुणौ स सार्द्ध त्रिलक्षकं। पंचाश
।।२७३।। त्सहस्राधिकत्रिलक्षमित्यर्थः। यास्ति प्रधाना निरप्रधाना तिश्रमाड्यः। नाडिकाः प्रोक्ता स्ताः सर्वाः। सु ।।२७३।।
षिराः। रंध्रवत्यः। सुषुम्नामध्यगा। सुषुम्नामध्यरंध्रान्तरालगता। तन्मध्यगा। वज्रनाडीरंध्रान्तरालगता। तन्म
273 ध्यस्थिता। चित्रां तां च तत्स्थिता। सा त्रिंशे पटले चतुःषष्टितम श्लोकादित्तिः षड्विंश्लोके वक्ष्यमाण न्यायान्मौ त्रि
कोणमालिख्य तद्बहिरष्टांगुले च त्रिकोणं लिखित्वा तयोर्मध्ये तिर्यक् द्वादशरेखा विलिख्य सर्व्वमध्येषु सुषुम्ना
याश्च घटनं तस्याप्रोमा गो अलं तु षायां आघदनंतत् पूर्वं भागे सुषुम्नयोर्मध्यस्थकोष्ठेकु का आघटनम्।। एवं प्रादक्षि

एपेनकोष्ठांतरालेषु च नाडीनामाद्यक्षराणि वा पिंमूपसंगा इह विंति पूर्वोक्तेः सह चतुर्दशाक्षराणि लिखित्वा
प्रदर्शयेदिति। संप्रदायः॥ अत्र संग्रहश्लोकास्त्रयो लिख्यंते। सुषुम्ना लंबुषा मध्ये कुहूर्घोराण संज्ञिका। यशस्विनी
पिंगला तु सपूषा स[illegible]यस्विनी॥ सरस्वती शंखिनी च [illegible]डाद्विपास्य ग॥ विश्वोदरेति नाम्नस्तु रयं ता सांस्थितिक्र
मः॥ रंध्रपा सुषु ज्ञा शेषं नासा नेत्र कर्णगाः॥ जिह्वा कर्णौ द्विना सांघ्रि जठरांतः प्रदक्षिणमिति॥ मर्म्माणीत्या
दिति: सिध्यतीत्यंतेन वृत्तिः श्लोके र षट्त्रिंशं मर्मस्थानानि तेषु वायुधारणफलं चोपदिशति॥ तत्रासीवतिका॥
मुष्कपायुरंध्रयोर्मध्यगता नाडी॥ कृकाटी॥ कर्णोपरि त्रागस्थोन्नता स्थिया शर्वग्रदेशः॥ शंखयोः॥ कालपार्श्वान्न
तास्थो [illegible] कपोलतः॥ कपोलेषु॥ अष्टविंशत। एते षट्त्रिंशम मर्मसु दंद्वस्थानानि षड्विंशतिः॥ शेषा
स्थानानि द्वादशसंख्या षट्त्रिंशं मर्माणि॥ एषु मर्मसु॥ दशानामित्यादिति॥ कल्प्य तेऽत्यंते तेः पंचविंशः श्लोके सूत्र

मनोरमा० स्ताव पुरःसरं देहस्थानां दशानां वायूनां नामानि तत्क्रियास्वरूपानुसारेणोपदिशति॥ तत्राद्यौ योगमतासक्तौ॥
परस्परं संश्लिष्टौ वर्तते कंस्वरूपावेककाले इति शेषः॥ प्राणापानौ॥ प्राणापानाख्यौ॥ नाग इति नाम॥ कृकर इति
राम॥ वा देवदत्त इति वा॥ धनंजयश्चेति॥ कूर्म इति वायुनाम॥ उदान इति वा॥ हिक्कृत॥ उन्मेषनिमेषकृत्॥ समानवायुः॥
॥२७४॥ समानाख्यो वायुः॥ कायाग्निः जठराग्निः॥ ग्रहं यस्य मित्यर्थः॥ पाचितं भुक्ताहारं॥ व्यानाख्यः वायुरिति शेषः॥ ॥२७४॥
रसं भुक्ताहाररसेति शेषः॥ अंशाः संभवाः प्रसारात्॥ यथावत्संचारानुकूल्येन नावैलोम्ये॥ अथ यथातथ्य सेवाव-
274 प्रातिकूल्ये॥ विकृतां गत्वात्॥ आदितादिनि॥ जीवात्मेत्यादिना श्लोकेन॥ योगनिर्वचनोपदेशं तदंगभूतं वे-
च करोति॥ तत्र जीवात्मा भेदरूपेण॥ एतदेकं पदं॥ मनसा सहेति शेषः॥ परमात्मनः॥ स तु मायास्फुरत्तारूपस्य चित-
इत्यर्थः॥ योगः॥ तदात्म्यसंबंधः॥ तस्य योगस्य एतदुक्तं भवति॥ भेदरूपवत्प्रतीयमानानां जीवमनः॥ परमात्मनामिदं
ताविलयनरूपमैक्यं योगः ६१

ति। यम इत्यादिना त्वेवेत्यन्तेन श्लोकद्वयेन योगस्याष्टांगनामानि तत्स्वरूपं च लक्षणं तदानुक्तानां चोप
दिशति। तत्र। तत्र योगाभ्यासमुद्दिश्य। अष्टांगानीति स्पष्टकानि शिवकृतानीति पूर्वं चेत्कथयामि सुष्ठु लक्षणान्वयः।
कथयामि। स्वरूपत इति शेषः। यैः अष्टांगस्वरूपैः। मन्मथः। शिवरूपः। तत्र प्रथमं हे इत्यादिना यम इत्यंते
नार्धेन श्लोकेन योगप्रत्यूहात् यमस्वरूपं चोपदिशति। तत्र। तत्र प्रत्यूहाः। योगप्रत्यूहाः। सर्वे तात्र
कानि स्वरूपलाभप्रत्यूहरूपत्वात्।। आत्मापरोक्षप्रत्यूहकर्मणा त्यक्ष्यम श। स्वरूपापरोक्षप्रत्यूहरूपाणां
प्रोक्तानां षण्णां कामादीनामुद्योगेभ्यः। परमणं यमः२ यमाख्यमंगं। तथैकादशेत्यादिना सेवनमित्यंते
नार्धेनैकेन श्लोकेनैकादशविधनियमस्वरूपमुपदिशति। तत्र। तथा। यथा यमः। नियमः। नियमा
ख्यमंगं। समता। लालनता। न्याश। विद्याशौचं मनोवाक्कायरूपतः। संतोषः। पूर्णता। पद्मेत्यादि त्रिस्त्वतमि
त्यंते श्वचतुर्भिः श्लोकैर्नमिष्टुरश्च सरमष्टविधानान्यासनरूपाण्युपदिशति। तत्रासनस्थैर्यकरणे। योगा

श्रीमनोरमा न्यासेष्विति शेषः॥ साधकानि॥ उपकारकानि॥ ऊर्ध्वपद्मेत्यादिना श्लोकेनैतदुक्तं भवति॥ वामपादतलक
निष्ठासंवंधिपार्श्वस्य दक्षिणोरुमध्योपरि दक्षिणपार्श्वतलकनिष्ठासंवंधिपार्श्वस्य वामजंघो
पर्याक्रमणेन वामोरुमध्योपरि चैवं व्यत्यासक्रमादि विन्यासेन वामजंघयोर्दक्षिणजंघोपर्याक्रमणे
रामः॥ न वद्धूर्ध्वयद्विन्यासात् द्विविधं पद्मासनमु॥ भवतीति तथा॥ द्विविधव्यत्यासक्रमात्॥ तयोः॥ ऊर्ध्वः॥
२७५ तदेतः पार्श्वसंगमात्॥ पादतलद्वयांगुष्ठसंवंधिपार्श्वसंगमात् एतदुक्तं भवति॥ वामपादतलांगुष्ठसं २७५
वंधिपार्श्वोपरि दक्षिणोरोरग्रेन्नागस्य दक्षिणपादतलांगुष्ठसंवंधिपार्श्वोपरि वामोरोरग्रे भागस्य प्राग्व
275 द्व्यत्यासविन्यासात्॥ उन्नश्चर्ध्वजंघायादयोपर्यन्योन्याक्रमणे विन्यासाद्द्विविधं स्वस्तिकासनं भव
तीति॥ व्यत्यस्तेत्यादिना श्लोकेनैतदुक्तं भवति॥ जंघोर्ध्वसंस्पर्शाद्दीन्नूतजंघयोर्वामस्यतलतलौनिष्ठासं कर
वंधिपार्श्वाक्रान्तन्तलयोः॥ पादयोर्जानुदेशे स्तांतरो विमध्येचयोगः॥ पद्मवंधनाद्युक्तो उपरिष्टात्रि १

तवाहु दंडप्रोक्तो ष विन्यासात् पुनः प्राग्वत्तां द्वादश्यवाघान्तं तरस्पृशे विन्यास स्तेदाद्य द्विविधं वीरस
नं भवतीति॥ तलां तरस्पादि तारश्लोकैनेतद्व तीभवति॥ एकं पादस्थ वीरं तप तमस्याघोन्नागे स्वतलां शुद्ध
संबंधिपार्श्वेन संगतं कृत्वा तद्वत्पादमन्यो रूपरि स्वतलकनिष्ठा संबंधिपार्श्वेन संगतं कुर्यात्॥ पु
नश्च वामदक्षिणाभ्यत्यासेन संगतं कुर्यात्तेनैतद्द्विविधं भद्रासनं भवतीति॥ संन्यासाद्भवासनानि अत्र
द्विविधेनु तत्यासर्घोमन वेदितव्यमिति संप्रदायः॥ प्राणायामेत्यादि निस्करीयं इत्यं ते ४ पंचभिश्लोकैः॥
प्राणायामभेदानां संख्यानं तत्स्वरूपं चोपदिशति॥ तत्रलाघवं दे हस्येति शेषः॥ तूतलत्यागः॥ तु
ला श्लटयो रेकस्यां पूर्वस्य समानश्रमाणानि वस्तूनि निक्षिप्य वायस्थीस्थित्वा प्राणायामेन स्वदोन्नति
रिति संप्रदायार्थः॥ उत्तमो प्राणायाम इति शेषः॥ अधमो प्राणायामो मध्यमे प्राणायाम इति शेषः॥
अभ्यासात्॥ कालसंख्यानात्॥ चिरकालकृताभ्यासादित्यर्थः॥ नो मध्यमाधमाः॥ न्यूह्वरिति दिमत्वा

श्रीमनोरमा० त॥न्वेद्या सुरित्यर्थः॥ समभ्यसेत्॥ प्राणायामान्॥ त्वं तु वकारो मरुत्॥ दित्यद्वा॥ मरुतमित्यर्थः॥ अस्यार्थद्वये

विधत्ते॥ एकदा यकाराद्वरम्॥ सम रचितपूर्वं जावयः४॥ अन्यदा श्वासं अपसारयेत् सुतरत्रावयश॥ रेचयेदि

त्यर्थः॥ मात्रानामस्यांत्युलिकैरा ष्टक कालः॥ चतुःषष्ट्या मात्रा नि रिति शेषः॥ तत्तुरीयत४ षोडश

राम॥ मात्रानि॥ कंप इत्यादिना श्लोकेन योगसिद्ध लक्षणमुपदिशति॥ वैमल्यस्थैर्यलाघवा४॥ वैमल्यं मनो

॥२७६॥ विषयं स्थैर्यं लाघवं देहविषये॥ प्रकाश इति॥ स्वतेजसो वह्नि४ प्रकाशनं दीपादिवत्॥ मूलाधारे ॥२७६॥

त्यादिना श्लोकेन प्रत्याहारस्वरूपमुपदिशति॥ तत्र मूलत४ मूलाधारात्॥ एवमित्यादिना श्लोकेन

धारणास्वरूपमुपदिशति॥ चार[illegible]येत्॥ वायुमिति शेष४ इच्छावशेन॥ स्वाभिमतो गधारण व

धेन॥ तथेत्यादिनिर्द्वंजे दितं येतेन वत्ति श्लोकेन धारणासिद्धिफलानि समाधिस्वरूपसहितानुप

दिशति॥ तत्रात थेत्यादिना भुवीत्यंतेन श्लोकद्वयेन समाधिना त्रिकालज्ञानादिसिद्ध्युपायमुपदिश

276

ति। तथा। प्राग्वत्पूरं रोडुं देहव्याप्तं स्व ८ सहं से ८ लकार वकार रेफ यकार हकारे ८। उत्पन्नारविंदुसहितं ८।
सहितेति शेषः। व्यापयेत्। पवनमिति शेषः। तन्मयीकृते। ध्यातध्यानध्येयादिभेदसमाधिना तत्तत्त्वतन्मयी
कृते। एतदुक्तं भवति। प्राग्वन्मूलाधारे मन ८ संयोज्य तत्र वायुं संधार्य्य श्रोत्रैकैर्नादैरे ८ पंचभिः ८ सहितं
पवनं सर्वदेहव्यापनेन स्वदेहे तत्तत्त्वमयीकृते प्रोक्तफलसिद्धिरिति। स्वेच्छेत्यादिना श्लोकेनाका
शगमनादिसिद्ध्युपायमुपदिशति। तत्र स्वेच्छाचारी। अव्याहतगतिः ८ स्वेच्छया गतो यथा। गृहगतपुरुषवत्
शरीरव्यासंगरहितः ८। एवमित्यादिभिः प्रियेऽस्मै ते त्रिभिः श्लोकैः स्वेच्छोक्तां तदुपायद्वयमुपदिशति। त
त्रादेहं। स त्यजेदिति शेषः। प्राणान् श्वासमार्गे मध्यस्थसुषुम्नामंघ्रात ८। नाडीचक्रस्थ इति शेषः ८। तथा।
प्रायान्। सर्वात्मनात्मभावात् ८। देहपरिच्छेदं हित्वा ज्ञानपरिच्छिन्नस्वरूपभावात् ८। अथ वा पक्षांतरे। उत्तरसे
प्रोक्तकर्मीस्वादनतः ८। उत्तरत्र चतुर्विंशपटले उग्रेत्याद्यात्मवातित्यनश्लोकत्रयप्रोक्तकर्मीस्वादने

ना तेन चूर्णाच्छादनरूपेण॥ एतदुक्तं भवति। सर्वोक्तस्थानवारितान् प्राणान् मनसा सुषुम्नारंध्रमार्गेण
निःशेषमाकृष्य ब्रह्मरंध्राद्विनिर्गमय्य वक्ष्यमाण चूर्णाच्छादनसंज्ञातानुसंधानेन वा न वञ्छिन्न स्व
राम॥ रूपो न वर्तते॥ परकायेत्यादि। निर्व्रजे दित्यं नेह्विति श्लोकेः प्रलावसुरः सरेपरकायप्रवेशं तस्मान्नत्र्वो
॥२७७॥ पि स्वकायप्रवेशं चोपदिशति॥ तत्रोड्डः शकं ड्डः करंपरं कायप्रवेशमिति। सर्व त्रान्वयः॥ अस्के यतः
कूरव्याख्यादिति। श्रुतले केशानावे नयोगतः॥ प्रविशेत्तु नरन्वान्वयः॥ प्राणप्रतिष्ठेन्त्रो विधानतः॥ इ ॥२७७॥
तीनित्यापदलेशनिशेष्यः॥ स्वीयैः स्निग्धेषु रूपेशितिशेष्यः॥ ततः तस्मात् प्रविष्टान्यशरीरान्नूतौ स्व
277 तन्तुः॥ तथा प्राग्वत् प्राणप्रतिष्ठाविधिना। सिद्धस्येत्यादिना गोपितेत्यं तेन श्लोकद्वयेन प्रलाव सी
ख्या सुरसार्थं सिद्धलीलेन्तुपदिशति॥ तत्रातानि लक्षणानि गुणेल क्षणेरित्यर्थः॥ शीतोष्णसुखादुःख
दि विकारहानिः॥ सुषुप्तावाञ्छि॥ स्वरूपानुसंधानेन। आसन्नेत्यादिनि जे वेदित्वी ते दे रक्षाद शनि

योग के २ द्दिम इद्धतनि:।२ ३

व
श्लोके ४ प्रस्ता ज्ञानफलपुरस्सरमासेन मृत्युचिह्नान्युपदिशति । तत्र आसन्नमृत्योः पुरुषस्यायं विधिः । तौ साध्य
साधकौ सुगतिं इत्यस्य जातमात्रेन इत्यस्य चार्थः । गुरुप्रसादवांस्तत्त्वज्ञः । पूर्वां सौम्यां वा क्रूरां वा समाश्रयेत । पूर्वं वि
परीतामिति शेषः । ततः समाश्रयतः । क्रमेण ज्ञात्वा रूपमातदर्शनं तः । षण्मासतः । नासान्तिकाक्रान्त्या नासान्तिकयोरे
गुलिद्वयाक्रान्त्या । चंद्रके मयूरपिंछवत् मध्यस्थचंद्रक तद्रूपे ज्योतिर्बीजं चेदित्यस्य विलोकयतीत्युत्तरत्रान्वयः । विलो
कयतीत्यस्य चंद्रक इति पूर्वत्रान्वयः । तस्याः ज्ञातो मासत्रयान्ते । गुल्फाद्यो नाडीद्वयस्फुरणहीनस्य । तुंडे । कबंधे ।
चक्रारोत्तिन्न क्रमः । परपतनश्वेतिपत्रान्तरे । गृहच्छेत्रादिषु । आदिशब्दः । उरपन्नतादिविषयश । अप्याघ्नो द्रष्यत इ
त्या कृष्यते वा । विकल्प्यो तं पुरुषं पश्चात् कृतार्कः । पृष्ठीकृतार्कः । गंडूषो भरितविनिर्गत मितमुखजले । चापकं ।
शक्रचापसदृशं ज्योतिः शब्द कोष्ठा कोर्थ्य रमणिवंधयोर्मध्यप्रदेशं । तोजनो । तस्मिन् तत्पक्षे । अर्द्धमासादर्वाक् । नगणैः
सदेति शेषः । विकृतानि रोजस्काः । छिद्रां रंध्रां सर्वैरपि व्रणादिभिः । अकारणत इत्यस्य स्वार्थी वेरस्य दलते इत्युत्तर

श्रीमनोरमा॰

त्वोऽन्वयः॥ परित्यागो। स्वार्चो वैरस्यां अविज्ञेयशापान्यां। निंदनाप्रियवचनाभ्यां निराकुर्वन् परित्यजन्॥ वैवर्स्य
हूसतयां। स्वदेवं वैरूप्यो वर्ण्यो विग्रहप्रसादादिभिरिति शेषः॥७॥ ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमताख्य
स्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिंहराजाभिधानेन सुतगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्या
राम॥ यां षोडशनित्यानां कालात्मकप्राणवाय्वादिविधानप्रकाशनपरं सप्तविंशपटलं परिपूर्णं परामृष्टम्॥ ॥
॥२७८॥ सप्तविंशेयं क्रमेकं व्याख्याग्रं याश्च संख्यया॥ पादार्द्धं पंचपंचाशद्धिकं हि शतं स्मृतम्॥ ॥ पूर्वस्मिन् सप्तविंश ॥२७८॥
पटले षोडशनित्यानां कालेन प्राणात्मनादिकमुपदिश्यानंतरं षोडशनित्यानां लोकात्मकत्वकथनप्रस्तावपुरःस
278 रं स्थचराचरस्य विश्वस्य तन्मयत्वेनवर्णनमुपदिशति। तत्र लोकात्मकत्वम्॥ लोकतादात्म्यं॥ यन्मयं। नित्या
त्मकलोकमयं वर्त्तते प्रतीयते। कालेत्यादिना श्लोकेन पंचविंशपटलप्रोक्तकालमातृकयोः षड्विंशपटल
प्रोक्तमातृकालोकयोः स्वस्वाभिस्मारयति। तत्र प्रागेवापंचविंशपटले। वाच्यवाचकयोगेन मातृकालोकयोः

४ ×षोडशनित्यानां लोकात्मकत्वमुपादिशत्यथ षोडशेत्यादि विग्रहेत्यंतेन लोकरातरूपे पाश्चाविंशेन पटलेन। तत्राथ षोड[illegible]शेत्यादिना श्लोकेन ४

५

त्रै २

पि॥ शब्दरूपमातृकान्तदर्थरूपलोकयोरष्टधा कु नावेन मातृकालोकयोर्व्याप्तिरपि षड्विंशे पटले मया नवोक्तेत्य
र्थः॥ व्याप्तिमित्यादिना श्लोकेन काललोकयोर्व्याप्तिकथनादिप्रस्तावपुरःसरं नित्यानां कालविग्रहत्वमुप
दिशति॥ तत्र अ अस्मिन् पटले यदा ब्रह्मेदं विश्वं तादात्म्येन विश्वस्य कालपराधीनत्वात्। नित्यास्तत्का
लविग्रहाः सकलविश्वकारणभूताः कालएव नित्यानां विग्रह इत्यर्थः॥ कालस्येत्यादिना श्लोकेन महानित्या
या अपरिच्छिन्नकालात्मकत्वमन्यासां तदवयवभूतकालात्मकत्वं चोपदिशति। तत्र कालस्य षड्विंशे पटले वक्ष्य
माणरूपस्य दृश्यत एव हि। अपरमार्थोपि प्रकाश इत्यर्थः॥ वृद्धिक्षयाभ्यां पंचदशानां कलानामिति शेषः। तथा स
मुच्चयो एतदुक्तं भवति। षोडशकलामयस्य चन्द्रबिंबस्य एककलारूपापरिच्छिन्नकालात्मिकायां महानित्यायामितर
कला पंचदशक रूपावांतरकालात्मिकानां पंचदश नित्यानां शुक्लप्रथमादिपौर्णमास्यंते कृष्णप्रथमादिदर्शान्तेच
प्रतितिथ्येकैकक्रमेणोदयविश्रान्तिप्रतीतिर्भवतीति लोकेत्यादिना वै इत्यन्तेन श्लोकद्वयेन पटलशेषार्थोपदि

त ४ स्या ३

तत्र पं मि

श्रीमनोरमा० शतिः॥ लोकतो द्वीपाब्धिक्रमतः। तत्प्रमाणं द्वीपाब्ध्यादीनां तादृशं मानोपेतं त्वर्थः॥ तयोरन्योन्यनित्याव्या
प्तिं॥ लोकस्य नित्यात्वव्याप्तिं कालस्य नित्यात्वव्याप्तिं च॥ तद्वत्स्थितिं तयोः॥ लोकस्य कालचक्रस्य षोडशषोडशा
कारतयान्योन्यव्याप्तिं॥ नित्या लोकस्थितिं। वक्ष्यमाणा नित्या लोकस्थितिः। मानं नित्या लोकस्येति शेषः॥ तासां कव व२
राम॥ चविग्रहो नित्यानां कवचत्वेन स्थितिः। सा वक्ष्यमाणामिति शेषः॥ ग्रहाणां सूर्यादीनां नवानामिति शेषः॥ मातृका
॥२७८॥ रूपं मातृकात्मकत्वं॥ हेमेत्यादिना आवृतेत्यन्तेन सार्धत्रयोदशेन श्लोकद्वयेन लोकरूपं तन्मानं चोपदिशति॥ तत्र॥ ॥२७८॥
तस्य मेरोः॥ पंचाशच्छतयोजनाः। पंचसहस्रयोजनाः एतदुक्तं भवति। वृत्ताकाररूपिण्या भूमेर्मध्ये हेमरूपो मेरुः॥ पद्म
279 स्य कर्णिकेव तिष्ठति तस्य मेरोः परितो भूमिः प्रतिपार्श्वे पंचसहस्र पंचसहस्रयोजनात्मिका स्थिता भवति। तस्या विष्क
नयोजना सर्वत्र दशसहस्र दशसहस्रयोजनावत्त्वं भवतीति। सिंधुनिधि समुद्रैः द्वीपैः॥ तावत्तत्समुद्रान्तरालस्थद्वीप
दशैर्वक्ष्यमाणनामभिः॥ तत्संख्यैश्च द्विगुणोत्तरैः॥ मेरुपार्श्वमहीमानात् प्रत्येकमुत्तरोत्तरं द्विगुणमानैः॥ एत

ता२

ष्टु [illegible] त्तरशा४ चत्वारिंशत । एवि प्राग्वद् अशीतिसहस्राणीति

दुक्तो भवति । महामेरोः परितः प्रतिपार्श्वे पंचसहस्रं पंचसहस्रयोजनमिताया भूमेर्बहिरपि परितः । प्रतिपार्श्वे दश
सहस्रं दशसहस्रयोजनात्मको लवणसमुद्रस्तद्बहिः प्राग्वत् विंशतिसहस्रं विंशतिसहस्रयोजनात्मकः । प्ल
क्षद्वीपस्तद्बहिः प्राग्वत् चत्वारिंशत्सहस्रयोजनात्मक इक्षुरससमुद्रस्तद्बहि [illegible] सहस्रयोजनात्मकः शा
ल्मलिद्वीपः । तद्बहिः अशीतिसहस्रयोजनात्मकः सुरासमुद्रः । तद्बहिः प्राग्वद् द्विंशतिसहस्रोत्तरशतत्रयसहस्र
योजनात्मकः । कुशद्वीपस्तद्बहिः प्राग्वत् चत्वारिंशत्सहस्राधिकषट्छतसहस्रात्मको घृतसमुद्रस्तद्बहिः प्राग्व
न्नं तेन निर्दिश्यते इति स्पष्टोत्तरवाक्यजनितसंख्ययोजनात्मकः । क्रौंचद्वीपस्तद्बहिः प्राग्वन्नूनाग्निना नीतः । पौरि
रिति स्पष्टोत्तरवाक्यजनितसंख्ययोजनात्मको दधिसमुद्रस्तद्बहिः प्राग्वत् ज्ञानीन्द्रनैक्रियात्मेति स्पष्टोत्तरवा
क्यजनितसंख्ययोजनात्मकः । शाकद्वीपस्तद्बहिरपि प्राग्वत् नानाज्ञानत्तरो नित्यमित्य स्पष्टोत्तरवाक्यजनित
संख्यायोजनात्मकः । क्षीरसमुद्रस्तद्बहिः प्राग्वत् नूनं ज्ञानदो विंनर इत्य स्पष्टोत्तरवाक्यजनितसंख्ययोजना

श्री ५

श्रीमनोरमा । त्मकः पुष्करद्वीपस्तद्बहिरपि प्राग्वत् ज्ञानितानीतायुनान्तं वित्यष्टाक्षरवाक्यजनितसंख्ययोजनात्मकश्च सलिल
समुद्र इति । स्वादूदके त्यस्य महीति पूर्वेणान्वयः । बाह्ये त्यादिना विग्रहे रित्यन्तेन सर्वं वा स्वरत्रिपादाधेन श्लोकद्व
येन बाह्यसलिलं बुधि कालचक्रयोर्मध्यसंदेशमातं कालचक्रपरिवृत्तिकारणं तत्परिभ्रमणप्रकारं तत्कल्प
राम ॥ भेदादतन्मानं राशिस्वरूपं चोपदिशति । तत्र बाह्यसलिलजलधेः सर्वं वा ह्यसलिलसमुद्रात् । मध्याविस्तारमा
॥२८० नान्तु बहिराद्दत्य तत्तु नष्ट पुनरपि तत्सप्तद्वीपसप्तसमुद्रसमवायमध्यविष्कंभमानात् द्वीपात्मके नूरूपे ॥ ॥२८०॥
कालचक्रं कालात्मकं चक्रं । तस्य कालात्मकत्वमूः । तस्य परिभ्रमणस्य विश्वविकारहेतुत्वात् । परा शक्तिमारु
280 ते नाम महानित्याधारस्था शक्तिरूपेण मारुतेनानुवृत्तं प्रेरितं । एवकारेण कारणान्तरं नत्वन्तीत्यर्थः । पश्चिमाद्वा प्र
सव्यतः । पश्चिमाभिमुख मूर्ध्नि बंधः क्रमात् प्राग्दक्षिणे नीतन्यं कालचक्रे । तन्मानवीथिस्त्रिशः ३ उत्तरोत्तरं प्रतिपार्श्वे
तत्त्वद्वियाणद्विगुणमानवीथिभिः । अद्भुतैः । सर्वोत्सर्यमयत्वात् केनाप्यकृतकत्वात् । तेजोमयैः । ज्योतीरूपैः । द्वादशा

२ का ४

द्वयमध्यविष्कंभमानंतद्बाह्यगता तत्सर्वं क्रोडीकृत्य पराशक्तिरूपभानुमध्ये रिति सर्वो स्कवाह्यसलिला। अवाद्यत्र। सर्व २

ध्या.

रेः॥ तत्र मध्ये दिपरयो मांतमूर्ध्वार्द्धविकाशतूपेश्समांतरालेरिति शेषः॥ मेषादि विग्रहेः॥ मेषादि मीनांतस्वरूपेश॥

एतदुक्तं भवति॥ सर्ववाह्य सलिलं विवाह्यपार्श्वं वेदिमर्य्यानान्त प्रतिपार्श्वप्राग्भव द्विगुणोत्तरमानवीथ्यष्टकं त

दंतरालाष्टकोपेतं ज्योतीरूप मेषादि राशिद्वादश रूपद्वादशारयुक्तं कालचक्रे पश्चिमाभिमुख मूर्ध्वाधश्प्राद

क्षिण्यक्रमात परिभ्रमतीति॥ तस्मिन्नादिना स्थितिरित्यंते नाद्धो धिकेनैकेन श्लोकेन तत्र कालचक्रवीथिषु

सप्तग्रहावस्थानं तेषां श्लोक्त कालेन तत्तत्क्रमगतराशिषु वारेण लोकस्थितिं चोपदिशति॥ तत्रांतेषु वीथीषु तासु

वीथिषु तेषु राशिषु इत्यर्थः॥ स्थितः॥ चंद्रबुधगुरुशुक्रार्क भौमसूर्यमंदानामघरोत्तरवीथि स्थितिक्रमालंबनेन

राशिषु तत्तद्वीथिगतेषु श्लोकेन ज्योतिःशास्त्रे तथा दृश्यं शास्त्रसुखा एवाप्रयान्ति॥ वरन्ति॥ तेषां ग्रहाणां स्थि

तिः॥ जननसन्नाविपरिणामवृद्धि क्षयनाशात्मिकाः एतदुक्तं भवति॥ प्रोक्त कालचक्रगतवीथ्यष्टकप्रोक्तक्रमा

लंबनस्थित्या स्थितौ स्थिताः पूर्वाभिमुखाः स्वस्वकृत्यास्तत्तत्कृतराशिषु प्रोक्तवारेण लोकानां सृत्यत्यादि रूपां

म२

श्रीमनोरमा॰ स्थितिं कुर्वन्तीनामध्यास्सेत्यादिनिरूपत इत्यनेन र्दाघतेऽस्त्विति श्लोके॥ षोडश नित्यानां मेरुद्वीपादिपरव्योम
विंगतः षोडशविधेषु देशेषु कृतयुगादिवर्षादारभ्य प्रतियुगं च चतुर्युगवर्षेषु पनिष्पत्तिक्रममुपदिशति।
तत्रास देवास्सा सर्वदा सकलात्मकेन शब्दानरूपेणतिष्ठतीत्यर्थः॥ महाद्युतिः देरुकालादिनिरन्तवच्छिन्न
राम॥ प्रकाशरूपत्वात्॥ तस्य मेरोः॥ स्त्रिताः॥ सर्वतः जलाच्छन्नाः॥ मेरोरनन्तरं जंबूद्वीपादिसप्तद्वीपास्य जलस
॥२८१॥ मुद्रपर्यन्तचतुर्दशस्थानस्थिताः॥ शोभ्याः॥ कामेश्वर्यादयश्चतुर्दश॥ ज्वालामालिन्यं॥ ...सर्व ॥२८१॥
...ज्ञालये वैताः मेरोरनन्तरं जंबुद्वीपादिसर्पद्वीपस्य जलसमुद्रपर्यन्तचतुर्दशस्थानस्थिताः॥ शोभ्या॥ का
मेश्वर्यादयश्चतुर्दश॥ ज्वालामालिन्यं॥ तदहि॥ सर्वत्र सलिलजलघे पोदिश॥ श्लाः॥ षोडशी॥ प्रतिवर्ष
प्रतिकृतयुगादिवर्षं॥ नित्याः॥ ललिता॥ नवनीसुरत्रान्वयः॥ वकार॥ समुद्रये डक्त प्रकारेण॥ एव
मित्यस्य प्रोक्तरूपत इत्यत्रान्वयः॥ अन्येषु॥ नेतादिषु॥ एतदुक्तं भवति॥ मेरुजंबूद्वीपलवणसमुद्रश्च द्वीपेस्मा

इस्यं२ सुरस

गरश्शाल्मलीद्वीपसुरासमुद्रकुशद्वीपघृतसागरक्रौंचद्वीपदधिसमुद्रशाकद्वीपक्षीरसागरपुष्करद्वीपसलिलसमुद्र
परव्योमसंज्ञेषु षोडशसु स्थानेषु कृतयुगादिचतुर्युगप्रथमप्रथमवर्णेषु ललितादिचित्रान्ता ४ षोडशनित्याः सदा
त्मकत्वेन स्थितास्तत्र युगद्वितीयद्वितीयवर्णेषु जंबूद्वीपादिमेरुपर्यंतेषु मेरुपर्यंतेषु षोडशसु षोडशसु षोडश
सुस्थानेषु ललितादिचित्रान्तां षोडशनित्याः स्थिताः॥ एवं तत्र युगतृतीयादितृतीयादिषोडशवर्णान्तेषु चतुर्द
शसु चतुर्दशसु वर्णेषु लवणसमुद्रादिपरमव्योमान्तेषु शिष्टेषु चतुर्दशसु चतुर्दशसु स्थानेषु क्रमात्प्रतिवर्णं ललि
तादिनित्याललितास्थितस्थानोत्तरानन्तरस्थानमारभ्य तत्तत्पूर्वपूर्वस्थानान्तमान्या ४ कामेश्वर्यादिचित्रान्ता ४
पंचदशनित्याः स्थिताः एवं वर्णषोडशकवर्णषोडशकेनैकैकां परिवृत्तिं भजन्तीति॥ कालेश्वर्यादिनि ४ समु
दीरितमित्यनेन रुद्रोद्घे ४ पंचविंशतिश्लोके ४ षोडशनित्यानां कालचक्रमयत्वप्रकारं कालदेशकाधिपत्यफलं काल
चक्रस्य बाह्यवीथीरूपपरव्योमस्थितिं श्रीक्रनिगमनं चोपदिशति॥ तत्र कालेषु कालचक्रस्य चंद्रकलात्मस्यार

श्रीमनोरमा ।

न्तरालदेशादितारा कक्षान्ते षुषोडशसुस्थानेषु मध्यादिचन्द्रकलान्तं क्रीवेर्नेमिच्यों मादिता: षोडश नित्या:
मध्यस्थां ललिता स्वांशात: स्वसमान मूर्तिं न्तरेण । अन्या: पंचदश नित्या: । तत्र तत्रादेशादेशे काले काले त्य
तथा कालक्रमात् ॥ २ ह्येकि युगादिषोडशषोडशवर्षपरिवृत्तिक्रमेण । तुर्यंद्वेशोष्वे कालत: । परिवृत्ति
कालक्रमात् ॥ देशत: । देशस्याचक्रात् ॥ कालचक्रेण ॥ नूः सुःश्राद्ध्नुत ॥ कालेमृत्यवः । रहिताश्चमृत्यवा इत्य
र्थं वाह्यस्थवीथ्यां ॥ शनेश्वर कक्षा वहिर्नेतवीथ्यां तारका: नक्षत्राणि ॥ तद्वहि: नक्षत्रकक्षा वहि: स्थिति: ।
कालचक्रस्येति पूर्वं चय: ॥ तत्र कालचक्रे ॥ तदंति का । तदवधिका । परयोमा तन्तू ता । अपिचेत्यनेन तत्प
र्थश्लोके स्थिति रित्येतदाकृष्यते । तत्क्रमात् पूर्वोक्तयुगवर्षषोडशकक्रमात् ॥ तन्मयो नित्यामयं एतदुक्तं
भवति । कृतादिचतुर्युग: प्रथमप्रथमवर्षादिवर्षषोडशकषोडशकं क्रमात् ललितादयस्तिस्रा: षोडश नि
त्या: क्रमेण कालचक्रे चंद्रकक्षाम्यस्यान्तरालेषु देशाचंद्रकक्षा तदन्तरालबुधकक्षा तदन्तरालं विकक्षा

राम ॥
॥२८२॥ ॥२८२॥
त्रा
282

क २

शुक्रकक्षा तदन्तरावर

गुरुकक्षातदंतराल स्या

नदनन्तरालभौमकक्षातदंतरालं शनिकक्षातदनन्तरालनक्षत्रकक्षाविभागतः षोडशसु स्थानेषु देशपरिदृष्टि
विपरीतपरिदृष्टिक्रमतः ४ परिवर्तन्ते तेन क्रमेण याया नित्या चन्द्रकक्षास्थिता। सासा नित्यैव तत्कालवशाद्विपा
स्थानवर्तिनीति स्मादेव देशकालपरिदृष्टिभेदतो जंबूद्वीपादीनां परव्योमान्तानामष्टानां स्थानानामेकैक
वर्णक्रमेण दर्शाष्टकैर्वर्ण्यैः पृथकेनैकनित्याष्टिपत्वं सिध्यति॥ यथा जंबूद्वीपस्य कामेश्वरीकुलसुंदर्यौ क्रमा
वर्ग ५ त्प्रथमनवमयोः प्लक्षद्वीपस्य द्वितीयदशमवर्णयोर्भगमालिन्यौ नित्ये शाल्मलीद्वीपस्य तृतीयैका
दशयोर्नित्याक्लिन्नानीलपताके कुशद्वीपस्य चतुर्थद्वादशयोर्भेरुण्डाविजये क्रौंचद्वीपस्य पंचमत्रयोदशयो
र्वह्निवासिनीसर्वमंगले शाकद्वीपस्य षष्ठचतुर्दशयोर्वज्रेश्वरीज्वालामालिन्यौ। पुष्करद्वीपस्य सप्तमपं
चदशयोर्दूतीचित्रे परव्योम्नोऽष्टमषोडशयोस्त्वरिताललिते। एवं देशकालौ नित्यात्मको भवत इत्युक्त
मितिदिशेत्यादिना ४ प्रतिपदादित्यजे ४ पंचभिः श्लोकैर्देशकालतिथिप्राप्तनित्याप्रज्ञानं तत्कालविशेष्येत

श्रीमनोरमा तत्फलं चोपदिशति॥ तत्र॥ देशवर्णतिथीनां देशकालचक्रतिथीनां त्रयाणां वा द्वयोर्वा। तो। नित्याविघ्नां। तेषु
देशवर्णतिथिषु॥ तस्याः ४ तद्देशाद्यधिपायाः महाशक्तेः साधकस्येति शेषः॥ त्रयाणां देशादीनां। कालच
क्रे। कालचक्राधिपा। तन्मासस्पर्शी यो। स्वजन्ममासस्पर्शी यो। एवं कुर्यात्। जपहोमादिकं। अन्यस्यैः॥ तिर्देशगा
दिति। असौ। साधकः॥ तत्तद्देशादिसंपातकाले। एतदुक्तं भवति। सप्तद्वीपेषु तत्तद्द्वीपेश्वरी नित्यां द्वीपपूजा पू
रीम॥ र्वं स्वजन्ममासस्पर्शी यो कालचक्रेश्वरी नित्यां स्वाद्यजन्मदिवसे ऽपि प्रतिपत्तं तस्याश्च तिथ्यो श्च पूजय ॥२८३॥
॥२८३॥ न्नुक्तफलसिद्धिभागी। जंबूद्वत्यादिना रविक इत्यंतेन त्रिश्लोकेन ४ सप्तद्वीपगत नवतुहसप्तकनाम
283 नि ४ आज्ञाति तत्तत्तन्नामानि तत्तत्पूजनेन तत्र तत्राधिगतनित्यापूजनेन तत्फलं चोपदिशति॥ तत्र॥ न्नरुरु ४॥
पादपाः तेषां। पादपानां। तत्तन्नामानि। द्वीपनामानि। तत्सुखादा। ततत्स्नूरुहश्चाथान्यथा रात तत्रनामनिः
मेरुद्वीपादि परमव्योमनामानि ४ आगवादिति श्च उर्वी नमो ज्ञा। यथा। मेरवेनवः इत्यादि। तत्र। मेरु घ्र
आगवादि

सुरेषु षोडशसु स्थानेषु यत्र स्थिताः तत्र काले काले तस्मिन् तस्मिन् वर्ष्मो। एतदुक्तं भवति षोडशसु स्वभक्त
नीया नित्याः षोडशसु स्थानेषु यत्र स्थितास्तत्र प्रपञ्चं जयित्वा तत्तद्वर्णे तत्तत्स्थानगतां भावयन् तत्तन्नि
त्याङ्गेन क्रमात् प्रजयन् प्रोक्तरूपपञ्चनावो भवेदिति॥ मध्ये इत्यादि निर्दिष्टत इत्यनेन त्रिलोके ऽन्तर्भूमिका
लचक्रमहाव्योमस्थितिक्रमं कालचक्रे ग्रहाणां स्थितिं तत्कारणं चोपदिशति॥ तत्र मध्ये॥ महाव्योमनः॥
न्तर्भूमिन्त्रा॥ स्थितामिति शेषः॥ ततः कालचक्रात्॥ निःसीमं निःसीमेत्यर्थः॥ तत्र महाव्योम्नि॥ एतद्द्वय
संस्थिति शेषः भूमिकालचक्रयोरवस्थानं मध्ये महाव्योम्नः॥ अत्र कालचक्रे हि वासरूपवारनियतात्मनां॥
स्वस्ववीथी संवासत नक्षत्रराशिषु प्रचारनियमवतां॥ तत्र षष्ठा॥ परायाः शक्तेराज्ञा॥ तयोः भूमिका
लचक्रयोः॥ एतदुक्तं भवति महाव्योममध्यस्थभूमिकालचक्रे तत्र तद्ग्रहाणां यथाक्रमं सुस्थिरावस्थान न २
सन्ने ते काः कारणमाह प्रोक्तक्रमसंवासप्रचारकाणां तदवलम्बनं च केवलं परायाः शक्तेरिच्छेवेति॥ तयो

स्त ग्र २

ल

रित्यादिनिरस्तु निश्चितमित्यन्ते नवतिश्लोकैर्नित्यालोकावस्थाने तत्त्वेद्या ४ सपरिवाराया ४ स्थितिं तत्प्र
ज्ञयितुफलं चोपदिशति॥ तत्रोत्तयो ४ महीकालचक्रयो ४ कचित्प्रदेशे अग्नि चतुष्टयं इक्षुसागरादिषागु
का रूपी अंगप्रजोक्त ललितासदृशविग्रहा कोलचक्रां वाराही ३ विशेष्यो नस्वरूप तद्द इत्यर्थः॥ पंच
मी ॥ श्रीचक्रस्य ब्राह्म्यादिमातृचक्र स्थत्र पंचमी ग्रहणं ललिताविग्रहसामर्थ्या॥ सलिलो इक्षुसागर

स्यातन्मध्ये च तु विंमध्ये॥ तन्मध्ये कर्ता को घान मध्यस्य सर्वमध्याग पद्मरागस्य उमध्यस्थ रत्नमंडप
मध्य इतियावत्॥ असीदन्तपार्श्वरितिपदच्छेदा॥ मरस्मन्थरवीक्षणां॥ अनन्तन्न तृतीय श्लोकवत्समा
णानन्दत्वयेण॥ संगीतानन्देन्वाउपरि स्थितामित्यर्थः॥ सुसाघकी॥ सत्स्वप्रदायि साधकी॥ तथा वि
धानुकूलिता गीतथा॥ समुद्धये॥ अत्र प्रकरणे दिनी ये कवचनाज्ञानी पदाज्ञानां ललितामिति विशेष्य

सध्याहृर्थ्यां॥ नोध्यात्वेत्यर्थः॥ तासां॥ सपरिवारनित्यानां तद्दिनोद ४ संगीतादि विशेष्य ३ नोदः॥ कोरी

ल्य ५ वि

क्रो॰ मं२

त्यादिनिंद्रत्यैत्नैर्वर्त्तिश्लोकैर्नित्यालोकादिमानं। तत्रदेवीभुजनातफलं। परमव्योमस्वरूपं नित्यावेनववि[illegible]दा
मनुमावेवोपदिशन्ति। तत्रासमापाणौ कोष्ठायां। तन्मानांडिमित्रि। प्रत्येकं कोटियोजनविस्तीर्ण रत्नद्वित्रिंश।
तत्र तृतीयांशमानस्यायोजनतृतीयांशसहितत्रयस्त्रिंशदधिकशतत्रयोत्तरत्रयस्त्रिंशत्सहस्राधिक
त्रयस्त्रिंशल्लक्षयोजनमानविस्तारायामसहितस्य रत्नद्वीपस्य मध्यस्य रत्नद्वीपमध्यगतपद्मरागखण्डस्य।
तृतीयांशे योजननवांशसहितैकादशोत्तरशताधिकैकादशसहस्रोत्तरैकादशलक्षयोजनमानविस्तारायाम
सहिते मण्डपो माणिक्यमण्डपे पार्श्वे वसुमण्डपस्यैशान्यः। तथा प्रोक्तं तामसमः। शिवसूतः। उक्ताद्योव्यष्टिशायद
श्र२ लोकया। ज्ञानत्रास। दुर्वासना। आर्जवन्नाम मनोवाक्कायकर्मणो मे काकारता। तस्योपरितशेसात्वकस्य।
निवासस्थानस्योपरितशेसु। नरा इति शेषः। नित्यायाः। सकलनित्यात्मिका या महानित्यायाशततो व्यो
मरूपं। चिन्मयं। निर्विषयज्ञानमयं। आव[illegible]याशेशक्तिशिवयोः। एवं उक्तप्रकारेण श्रीनन्दे पंचत्रिंशपटलेव

। क्रान्तेषु४ ति४

र्तस्य मद्रत्नमेरेकोनविंशतिभिः श्लोकैस्तदनुभावप्रस्तावपुरस्सरं निस्ता कवचं तत्फलं चोपादिशति। तत्र पिशाचादी

श्रीमनोरमा० स्यत इत्यर्थः॥ समस्तेत्यादि नित्यत्रादि यद्देना पस्मारादयउपन्ते॥ सुखोत्पन्नयोम्स्वरूपत्वात्॥ गावलादीत्यत्रादिश

ब्दः शरत्नादिविषयश्॥ तद्यानको त्नयं करो॥ स्वस्यमार्गजे इस्तुत्र रत्नावयः॥ दुर्भिक्षको॥ मर्यादापा मार्गोपकर्षे॥

तथा॥ समुच्चये। पोतादीत्यत्रादिशब्दो नावादिविषयः॥ असौ। जपिता। नंद्वंद्वः॥ शीतोष्णादिद्वंद्वपीडादिरहि

राम॥ तः॥ अथवा निरूपतः॥ तवात्मको त्वदात्मकमित्यर्थश्॥ येन। कवचेन। अहमपि। शिवोपि। सर्वतश्च वञ्चमानः

॥२८५॥ सकलस्थानेषु॥ सर्वगा। विश्वमयत्वात्॥ ऊर्ध्वतश्च पूर्वस्यां दिशि। तुः समुच्चये। अनन्तं। आग्नेयीं दिशमित्यु

त्तरत्रान्वयः॥ तथा समुच्चये। नित्यक्लिन्ना दक्षिणपार्श्वे मे पातु इति शेषः इत्यन्वयश्॥ अथा अनन्तरा मे नैर्ऋतीमि ॥२८५॥

त्यर्थः॥ तथा समुच्चये। सा। प्राग्जुक्तैव ने वात्र नन्तरं दिशं वायवीं दिशम्। वामपार्श्वे। उत्तरां दिशम्। त्वरितेत्यस्य

पातये दिसुरत्रान्वयश्॥ तुः समुच्चये। अन्यां। ऐशानीम्। मामित्युपर्यधसोः स्थदिगुपलक्षणार्थः। नित्या नाम

दशमी नित्या नित्येत्यर्थः॥ सेति नीलपताख्ये स्तुतरत्रान्वयश्॥ नित्या नीलपताख्या नीलपताका नित्येत्यर्थश्॥ स्त्र

285

का०१ नया२

का०

स्य अघोमे पात्विति सर्वत्रान्वयः॥ सद्योनंतश्चो नैकादशादिंतु॥ वकारेण सर्वत्र पात्वित्यतदाकृष्यते॥ ज्वालामा
लिनि विग्रहा॥ ज्वालामालिनी नित्यस्यर्थः॥ पालयेदित्यस्य सर्वत्रान्वयः॥ तथा समुच्चये॥ अपि शब्दः समुच्चये॥
पापात्॥ अविवेकात्॥ संशयात्॥ अनध्यावसाय रूपात् ज्ञानात्॥ सर्वतः॥ स दा॥ असंशय रूपपि विमित्यात्॥ अशु
भकर्म्मस्विति शेषः॥ तु समुच्चये॥ अशुभेषुकर्म्मसु समुद्योगात् ईतिसंबंधः॥ तथा समुच्चये॥ सर्वाला कामादि पी
वम्यत्रपदः षोडशकस्वरदं तु मामित्यत्रान्वयः॥ ताः नित्याः॥ तास्तिस्रः स्वशक्तिभिस्त्रिशः सहेति शेषः॥ तथा स्वशक्ति
भिस्त्रिशः सहेत्यर्थः॥ तथा प्राग्वत्॥ स्वशक्तिभिस्त्रिशः सहेत्यर्थः॥ तरंतु गताः॥ व्याप्तारूढाः॥ अर्थः॥ स्वशक्तिभिस्त्रिशः सहेत्यर्थः॥
वकारेणापि स्वशक्तिभिस्त्रिशः सहेति यावत्॥ वकारात् स्वशक्तिभिस्त्रिशः सहेत्यर्थः॥ तथा व्योमगताः॥ स्वशक्तिभिस्त्रिशः सह व्यो
मस्याः इत्यर्थः॥ कृत्यादिका नित्यत्वादिशब्दो डाकिन्यादिविषयः॥ गदानाद्याधिपीडाः॥ स्मत्सम॥ शिव

श्रीमनोरमा० न्तत्वा। ग्रहणमित्यादिना रात्मकमित्यन्तेन चतुर्दिश्लोकेन वर्ग्रहणान्मातृकात्मकत्वं तेषां [illegible]
न्मयमंडलसामान्यनिर्म्माणोपदेशं चंद्रार्कात्मकत्वमित्येषां ग्रहणौ चंद्रार्कयोर्विशेषमण्डलयुगलावादि
राम॥ र्वेत्व करोति। तत्रादौ मातृकाविद्याविग्रहं अकारादिक्षकारान्तमातृकाख्यविद्यास्वरूपं विग्रहौ। ग्रहणमित्यत्राव
॥२८६॥ य:॥ विग्रहमिति दिव्यत्वात् [illegible] विग्रहं त्वर्थश्च तेन। कारणेन। नक्षत्रमंडलं। तेषामावासभूतं स्वरूपं स्वा ॥२८६॥
स्वरै:॥ अमृतात्मकै: षोडशस्वरै:। मण्डलं। वक्ष्यमाणरूपं। चतुर्विंशो व्यंजनरूपं। आगतं। मासु वा रूप व्यंजन
नरूपमित्यर्थ:॥ अस्य मंडलमिति सूर्यचन्द्राग्नय:। इतरे। सोमादय:। चंद्रादित्यमया:। तेन। हेतुना। तेषां। चंद्रसूर्या
त्मकै:। नवान्तीप्रज्ञासु। समुदायप्रज्ञासु। तन्मयं। मातृकात्मकौ पृथक् प्रज्ञासु स्वतंत्रप्रज्ञासु। तयो:। चंद्रार्कयो:
प्राणित्यादिना [illegible] ग्रहमित्यन्तेन चतुर्दशान्ति श्लोकेन वर्ग्रहणी समुदायप्रज्ञासु मण्डलविशेषनिर्म्माणं तत्र तेषां

तन्मया:।२

पूजनादिकेचोपदि१

प्रथमो २

मध्य भक्तो ष्टयो ः २

क्रमात् २

शतिा तत्रा त्रिहस्तमात्रे। आयामविस्ताराभ्यां तिष्ठु कोष्ठनवकेषु सर्वमध्यकोष्ठेन [illegible] द्वाद्यप्राग्‌दिग्गत को
ष्ठत्रयमध्यकोष्ठेवा तन्मध्ये॥ वृत्तत्रये सर्वमध्यवृत्तमध्ये ईशानादिरेशानदिग्गतकोष्ठाद्युत्तरकोष्ठान्तं प्रादक्षि
ण्यक्रमात्॥ वातायष्टस्वरान्॥ अकारादिऋकारान्तानष्टौ स्वरान्॥ सर्वमध्यस्थकोष्ठमध्ये न्यस्त सा मकारे
ण। वृत्तवीथ्योः वृत्तत्रयान्तरालवीथीद्वये॥ स्वरोपेतव्यञ्जनः॥ षोडशस्वरप्रसारितमष्टकाराद्यं तत्रा मेदनोक्ष्म
दशोदितेश॥ एकोनविंशाप टले धाता इत्यादिनाद्युक्तेन षड्विंशेनश्लोकेन द्वादशधा प्रोक्तैः॥ नमोन्तैरित्यनेन
चतुर्थीविभक्त्यन्तत्वनामं [illegible] सूचितमेवा ते मंत्रा यथा॥ धात्रेनम इत्यादि विज्ञेवेतं इत्यन्ताः। सोमस्याद्यं सोमश म ४
ब्दस्याद्यमक्षरं सो इत्येतत्॥ स्वसंयुक्तं विंदुसंयुक्तं तेन। अस्य तन्नाम्नाऽऽद्युत्तर [illegible] त्वान्वयः। तथा। चतुर्थी नमोन्ते
न [illegible]॥ तन्नाम्ना॥ तस्य प्रोक्तनामंत्रेण। तत्र। प्राचीनपंक्तिस्थकोष्ठत्रयमध्यकोष्ठ॥ तद्वृत्तत्रयमध्यवृत्तमध्य
गतकोष्ठनवके प्राग्‌दीशादि। विंघ्नोकाराद्यौ कं [illegible] कारं। षोडशस्वरयुतं। षोडशस्वरप्रसारितं स्वयो

।विलिषेन् २ मर

विं च्चा द्यं। ऌकाराद्यं॥

द्य

~~वटतपधष२६~~

ह्रीं२ लै२ स्र२

श्रीमनोरमा० गात्तं बिंदुयुतं। मध्यकोष्ठे। सर्वमध्यस्थकोष्ठमध्ये। तं। ॐकारं। दाहवह्निस्वसहितं। रेफईकारबिंदुसहि
तं। ह्रीं इत्यक्षरं। श्रीचक्रकोष्ठे॥ ग्रहप्रातिकूल्यादिषु। उपचारकैः। पंचभिः षोडशभिर्वा। अन्येषु। आग्ने
रा॥ यादीशान्तेषु। तथायथा। मध्यजाकोष्ठयोः। तत्र हृग्जांदिवर्णान्॥ नोमादिकोष्ठे। तत्स्वत्रयहात्मकव्यंज पृ३
॥२८७॥ नवर्गं सस्वरकस्थकलावाद्यक्षरसप्तकं। स्वरैः। प्राग्वत्॥ प्रत्येकं प्रसारितमिति शेषः॥ विलिख्यप्राग्व
हन्नवीथ्यां। मध्यां। सर्वहन्नमध्यस्थहन्नमध्यां। तथाकृत्वा। प्राग्वन्नवधाकृत्वे त्यर्थः। तेषु। प्रातिमंडलक ॥२८७॥
नितकोष्ठनवके। तत्क्रमात्। प्राग्वदीशाद्युत्तरान्तं प्रादक्षिण्यक्रमात्॥ तत्र हृग्जांद्यक्षराण्या ख्यें स
रैः। तत्र हृग्जांद्यक्षरपंचकसुत्तरत्रसप्ताशीतितमश्लोकवद्रूपमाणचतुर्थीविभक्त्यन्तग्रहनामाक्षरत्रय
मेवं संभूयाष्टावष्टावक्षराणीत्यर्थः॥ मध्ये। तत्र त्कोष्ठनवकसर्वमध्यस्थकोष्ठमध्ये। वर्ग्जांद्यक्षरं॥
तत्र हृग्जादित्रतपूर्वोक्ताक्षरसप्तकं। नवसु मंडलेष्विति शेषः॥ आग्नेयादीशान्तं इत्यस्य काकाक्षिवत्

वपटयतष ६

स्मृति २

अग्नि २

पूर्वापरयोरन्वयश्च॥ एकदा पूजयेदिति। पूर्वं त्र्यश्रमपदालिखेदित्यत्र तन्त्रं। अनुक्रमात्तावद्वक्ष्यमाणक्रमा
त्॥ तैः॥ प्रणवादिनमोन्तैर्नाममंत्रैः॥ नावग्रहान्ते इति। उक्तप्रकारतः॥ एतैः नाममंत्रैः॥ एवमुक्तप्रकार
तः॥ तेषु मंडलेषु। तेषां ग्रहाणां॥ ते ग्रहाः॥ तदनु ग्रहपूजा पूजकानुग्रहं॥ एतदुक्तं भवति। प्राक्प्रत्यक्
दक्षिणोदक्च प्रत्येकमेकहस्तमानान्तरालं सूत्रचतुष्टयमास्फाल्य नवकोष्ठानि निःपाद्य तेषु कोष्ठे
षु प्रत्येकं हस्तैककोष्ठे रेखाचतुष्टयं स्पष्टास्पृष्टं कृत्वा तदन्तरे एकैकांगुलमानेन हस्तद्वयं निष्पाद्य सर्वमध्य
स्प ४ स्थहस्तमध्यकर्णिकायां समान्तरालं सूत्रद्वयं प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदगास्फालनेन नवकोष्ठानि कृत्वा तत्र
सर्वमध्यस्थकोष्ठगतहस्तत्रयकर्णिकास्थकोष्ठनवकमध्यकोष्ठे श्रीं इत्यक्षरं साध्ययुतं विलिख्य शि
ष्टकोष्ठाष्टके ईशाद्युत्तरान्तं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं इत्यष्टाक्षराण्यालिख्य वाह्यवीथीद्वये न्तर्वीथ्यां प्राक्
प्रभृति षोडशस्वरप्रस्तारितं विन्दुयुतां मकारपंक्तिं प्रादक्षिण्येन॥ समालिख्य वाह्यवी[थ्यां] सविन्दुका

मध्य २ थ्यां

श्रि२ पु३ को४८

प्रा०१

श्रीमनोर० ममातृकामूर्ध्नाद्यालिखित्वा ततः स्वोत्थाकृपंक्तिस्थकोष्ठत्रयमध्यकोष्ठत्रयसर्वमध्यकर्णिकास्थं नव श्री०२
कसर्वमध्यकोष्ठे ह्रीं इत्यक्षरं साध्यादि इति विलिख्य ... कोष्ठाष्टके प्रागादीशान्तं रां ल्रं लृं एं ऐं ओं औं अं
अः इत्यष्टाक्षराणि लिखित्वा ततो बाह्ये पत्र वीथीद्वये तद्वीथ्योः स्वरविकृतां बिन्दुकां मकारपंक्तिं प्रादक्षि
रा.म.॥ णक्रमाल्लिखित्वा ततो बाह्यवीथ्यां मातृकां च बिन्दुसहितां प्रागादि लिखेत् ततः आग्नेयादीशान्तकोष्ठस
॥२८८॥ प्तकगतपत्रत्रयमध्यकर्णिकास्थकोष्ठतत्तत्कमध्यमध्यकोष्ठे प्रणवं लिखित्वा तत्र तत्र प्रणवमध्ये यथाक्रमं ॥२८८॥
कं चं टं तं पं यं शं इति तत्तद्वर्गाद्यक्षराणि क्रमेण लिखित्वा ततो बहिः ईशकोष्ठादि उत्तरकोष्ठान्तं कवर्गे चवर्गे ङ स
का०२ प्तोत्तर पं चवके पंचवकें सत्तो माय भु घायासो रवे गुरवे राहवे शुक्राय केतवे इत्येतानि प्रत्येकमक्षरा
णि सप्तनामानि यथाक्रमं एकैकं संयोज्यैवं संभूया ... वर्णाक्षराणि लिखित्वा ततस्तद्बाह्यवीथीद्वये
288 ये प्रागादि उत्तरान्तं वीथ्योः तत्तद्वर्गाद्यक्षराणि स्वरविकृतानि यथाक्रमं एकैकपंक्तिक्रमादालिख्य ततो बाह्यवा

पवर्ग टवर्ग यवर्ग तवर्ग षवर्ग क्ष मवर्ग

४

ष्ठदीथ्यौ प्राग्वन्मातृकां लिखित्वाएवं नवमंडलानि निःपाद्य प्रोक्तक्रमाणां यहाणां प्रोक्तानन्नत्वानिकूल्या
दिषु प्रणवादिचतुर्थीनमोन्तैः रक्तस्पोक्तैर्दशामिः वंद्या सोंसोमायनमः ॥ भौमादीनां ॥ ॐसोमायनमः ॥
इत्यादिमिः ॐ कें केतवे नमः ॥ इत्यन्तैस्व प्रोक्तद्रव्यादिमि र्श्वनात प्रोक्तफलसिद्धिः एवं क्रमेण नवग्रहा महादि
षु [illegible] अमुं नवग्रहा विदिक्षु च नव वन्हीति ॥ भास्करेत्यादिमिरीश्वरीत्यन्तैर्नव मिश्लोकैः ॥ पूजा
कालं तत्र प्रस्ताव [illegible] पुरः सरं वंदार्कयोः पृथक्पूजामंडलं तन्निर्माणं द्रव्याणि तत्र पूजनं चोपदिशति । तत्रा
नवारद्वयो यथाक्रमं रविवारे सोमवारे वा ॥ पूर्णिके पूर्णिमायामित्यर्थः ॥ स्वोच्चयोः स्थितयोः ॥ आदित्ये मेषराशौ दश
मभागस्थे मध्याह्नगते अष्टमे तृतीयभाग गते चंद्रे नमो मध्यगते तन्मध्ये । तनु गलयति हे नमसो रेखा
मिरस्मामिः संजाते रति शेषः ॥ श्रवणे काशीति पदे इत्यत्रान्वयः ॥ मध्ये तत्कोष्ठमध्ये इत्यर्थः ॥ अमृतार्णका
न्ता ॥ अमृतमेव परले ख्याकमित्यादि । सप्तत्रिंशत्को उत्तराई प्रोक्ता ऊँजकार जकार ठकार वकार मकारा २

ना१ श्रोक्तरूपतः४
ध्य२

ना॥
षोडशस्वरविकृतान् मायान्ताशीतिसंख्याकान्॥ ... विसर्जनीयान्तानशीतिसंख्याता ... न्। मध्ये। सर्वमध्यस्थको
मनोरमा। ष्टमध्ये। दावान्तो ठकारमध्यस्थो। तत्पूर्वचंद्रमंडलकोष्ठमध्ये क्षीकारं। कृत्वेति भिन्नक्रमः। यथितां कृत्वेत्
त्यर्थः। ग्रथितां। एकान्तरितां। तैः विसर्जनीयान्तैरमृतार्णैः। पंचाशितैः स्वरविकारविन्दुरैः। एकतमः अन्यतमेनार
राम॥ वेष्टा कृत्वा बिंबं रवेरिति पूर्वत्रान्वयः। तत्र बिंबो। तं रविं। प्रोक्तमंत्रोपचाराद्धेः॥ द्विकृत्वान्तः। इतद्वये कृत्वा तद
॥२८८॥ न्तरित्यर्थः। एकोनविंशी। एकोनविंशतिमित्यर्थः। अस्परेखा इति पूर्वत्रान्वयः। तन्मध्योत्था तद्रेखाजनितकोष्ठ ॥२८८॥
चतुश्शतकमध्येष्वित्यर्थः। आग्नेयादीशादिप्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या। प्राणादिकान्तेनोन्ताः। ककारादिकान्तौ॥
289 पंचविंशतिवर्णाः। स्वैर्विन्दुभिः। स्वैर्युता। एकैकं षोडशस्वरविकृतान्। तेः ककारादिमकारान्तैः स्वरवि
कारभिन्नैः। सर्वा आयुतैः स्वरविकृतमकारसहितैः॥ वह्निदशार्णैः। अग्निभूताक्षरदशकेन॥ लिपिं॥
मातृकां। विलिख्येत्यत्र लिपिमिति पूर्वत्र ... विशदाकारमित्युक्तत्वा ... काकास्ति वदन्वयः। तन्मध्ये। मण्डल

त्य१
ने२

मकारान्तान्४

२

न ८

मध्ये। आश्रवता॥ नाममंत्रोपचारादिभिः॥ एतदुक्तं भवति। त्रिहस्तायामविस्तारमानेन वृत्तं निःपाद्य तद्बहिरेकांगुलमानेन वृत्तत्रिःपाद्य सर्वमध्यवृत्तमध्यकर्णिकायां प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक्च॥ अष्टाभिरष्टाभिरेखाभिः समान्तरालाभिरेकाशीति कोष्ठानि निःपाद्य तेषु कोष्ठेष्वीशादिग्गतकोष्ठादि प्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या प्रोक्तान् वृत्तान्नक्षराणि स्वरविकृत्या अशीति संख्यानि मायान्तानि विलिख्य सर्वमध्यकोष्ठमध्ये वकारमालिख्य तदुरे आश्रवत ... इत्यर्हं स साध्यादिकं विलिखेत् तद्बहिर्वृत्तं वीथ्यां स्वरविकार ... विपुरावृता द्वारपंचकयंथितीमातृकां विन्यसेत् ... एतन्मंडलं कर्पूरचंदनाद्यैर्विरच्य ... प्रोक्तनाममंत्रेण प्रोक्तोपचाराद्यैः सोमं मर्चयेत्॥ ततः आश्रवन्मानेन वृत्तद्वयं निःपाद्य आश्रवतत्कर्णिकायां प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक्च समान्तराला एकोनविंशत्येकोनविंशरेखाः समालिख्य ततः शतं कोष्ठानि निःपाद्य तेषु कोष्ठेष्वीशादि प्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या ककारादिमकारान्तानि पंचविंशतिमक्षराणि प्रत्येकं षोडशस्वरविकृत्या षोडशषोडश

ख्य२

प्रोक्तकालेषु ४

संख्यातानि संभूय चतुःशतसंख्यानि सबिंदुकानि विलिख्य तद्बहिर्हंसवीथ्यां स्वरविंकारादिमकारा
न्तैः पंचविंशतिभिः स्वरैः स्वरविकृतमकारत्रयषोडशकेन च षड्भिर्मूर्तीश्वरदशकेन संभूयैकपंचाशद
क्षरैः सबिंदुकैरेकान्तराग्रथितं मातृकां सबिंदुकां विलि एवमेतन्मंडले प्रोक्तरक्तचंदनादिना विलि
ख्य तत्तत्प्रोक्तकालेषु प्रोक्तनाममंत्रैर्दशशांतिः प्रोक्तोपचारार्घैरर्च्य मंत्रं जपेत्। तेन प्रोक्तफलसिद्धिर्नागि
ति। पीठ इत्यादि निर्विग्रहे इत्यन्तैः स्त्रिभिः श्लोकैः मंत्रसाधारणनवग्रहमंडललेखनस्थानविशेषोपदे
शं प्रोक्तपञ्चजातिदेशं पल्लार्थं निगमनं ग्रहणं मंत्रात्मकत्वोपदेशं च करोति। तत्र वा। विकल्पो। अना
हते नादिराधाररहिते। तत्र विशेषादेशोनत्क्रमतः। विशेषादेशक्रमतः। विद्यायाः नित्यानामिति
शेषः। स्वैवललितेवा सर्वविग्रहा। अर्चनीयदेवताविग्रहा॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमताख्यस्य
परिपूर्णस्वतंत्रस्य पंचसारसिंहराजाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्या।

॥२८०॥

290

यां षोडशनित्यानां लोककालतादात्म्यादिप्रकाशनपरं [illegible] विंशं पटलं परिपूर्णं वरानुष्टुप् ॥ ॥ इह यंत्राण्ये
कादशग्रंथसंख्या ॥ अष्टाविंशे तु यंत्राणि प्रोक्तान्येकादशात्र तु ॥ समाशीति रविकाख्याः [illegible] शतद्वयो
पूर्वस्मिन्नष्टाविंशे पटले षोडशनित्यानां लोककालतादात्म्यादिकमुपदिश्य ॥ तत्र तं षोडशनित्यानां नि
त्यादिहोमार्थं मंडपकुण्डादिनिर्माणादिक्रममुपदिशन्नथ षोडशेत्यादिनोक्तमित्यंतं श्लोकशतद्वयेनैको
नत्रिंशेन पटलेन तत्र ॥ अथ षोडशेत्यादिनिर्दिष्टेत्यंतेऽर्द्धश्लोकैः पटलार्थोद्देशमुक्तान्यथाकरणेप्र
त्यवायोपदेशं च करोति ॥ तत्र मंडपादेरित्यत्रादिशब्देन कुंडादिविषयः । सौम्यादीत्यत्रादिशब्दो मेखलादि
विषयः । तेषां मंडपादीनां तथ्यानेकक्रूरसौम्यादिविभागाद्बहुरूपमाणत्वं तत्र स्थानं तदर्चनं ॥ अत्रैव जिह्वानां चा
३५२ र्चीनां क्रमोपसंहारो [illegible] स्नानं तंत्र [illegible] परिषांतं [illegible] येः प्रोक्तमंडपादिप्रमाणविधानेः ॥ यथाहष्टं प्रोक्तगुणवि
मानवर्जं निर्यां नरकं देवताशांतिकल्याणमित्यर्थः ॥ नानोरित्यादिना [illegible] पंचभिः श्लोकैः श्री

शंकुमध्यं ४

श्रीमनोरमा ० कुष्ठाय्यादिकारिज्ञां क्रमेण सावसह्तिमुपदिशति॥ तत्रेतानोर्जित्वा॥ आदित्यस्य दक्षिणोत्तरयग्रं क्रमसा
तितेदृष्टा न छायाया ययेति यावत्॥ कर्मणीति मंडपकुंडादीनीति शेषः॥ तदृत्वान्तात्तुगत्वा॥ सुसमेत्तत्तले त्त ज २
यंत्रादिनिरितिशेषः कृत्वेतिजिनक्रमः॥ इत्ते कृत्वेति यावत्॥ तन्मध्यविंदुमध्यमित्येतत्क्रियाविशेषणं॥ इत्तमध्य
राम॥ स्यमध्ये विंदुमध्ये यथा तथेत्यर्थः॥ तस्यधारणो॥ तस्यशंकोः॥ छायाहत्ते इत्येतत्॥ पूर्वापरयोरध्वेति॥ पूर्वापरद ॥२८१॥
॥२८१॥ यं पूर्वापरात्मिकयो द्वयोर्दिशोः॥ प्राग्यच्छिद्रे कृत्वेत्यर्थः॥ तदर्शितः॥ तच्छिद्रद्वयमज्जितः॥ तथा तद्वयमवष्टभ्यास
ममानपरिज्ञात्या॥ तच्छिद्रद्वयान्तरालमानस्य त्वष्टाधिकेनाद्धमानेनान्योन्यतुल्येनपरिज्ञान्त्या॥ कृत्वा इत्तद
यं॥ इत्तद्वयं कृत्वेत्यर्थः॥ तयोः पूर्वापरयोर्हत्तयोः॥ संश्लेषसंजातमत्स्यादसौ तत्र स्थितेइत्यस्या॥ उत्तरस्य संधि
द्वयोइत्येतद्विशेषी॥ प्राक्तनस्य कुसुमध्यो॥ प्राक्प्रत्यगात्मकस्य तमसन्ध्यो॥ सुश्लसमाहारो दक्षोत्तरं॥ दक्षिणोत्तरं
तेषां मंडपादीनां ... स्यायेश एतदुक्तं भवति॥ ज्ञीमता ... पश्चिमे ... नानो दिवसे पूर्वादिरादिभिः श्वनाह

अग्रैः १

291

कृतस्य।

नर

तेदेशेजलेयत्रादिभिः सुसमीर्दर्पणोदरसंकाशस्य भूतलस्य मध्ये बिंदुंकृत्वा तदवष्टंभतः अग्नि दिशी
द्वादशांगुलमानैर्वृत्तं निष्पाद्य तत्रषडंगुलमानपरिणाहमूलमुत्तरोत्तरपरिणाहापचयेन सूचीमा
त्रीकृताग्रपरिणाहमूर्द्ध्वाकृति शंकुं द्वादशांगुलमानोच्छ्रायं सहितं वृत्ताकारं शिल्पिवरेण निर्मितं वृत्तम
ध्यस्थबिंदुमध्ये यथा शंकुमूलपरिणाहमध्यं भवति तथा संस्थाप्य तच्छंकुच्छायाग्रस्य पूर्वाह्णे कृतवृत्तरेखा
पश्चिमभागे यत्र संपातस्तत्र चिह्नं ततोपराह्णे तच्छंकुच्छायाग्रस्य तवृत्तरेखा पूर्वभागे यत्र संपातस्तत्र चिह्नं
विधाय तच्चिह्नद्वय प्रापि सूत्रं तत्पूर्वापरं परिकल्प्य तच्चिह्नद्वयावष्टंभेन तच्चिह्नांतरालमानस्य चेष्टा
धिकेनार्द्धमानेनान्योन्यसमेन किंचिदन्योन्यसंश्लिष्ट पूर्वापरं वृत्तद्वयं विधाय तद्वृत्तरेखा दक्षिणोत्तरसंधि
द्वय प्रापि प्राक्पश्चिमसूत्रमध्यगतानितिर्यग्रूपेण यत्सूत्रं दक्षिणोत्तरं परिकल्प्य दक्षिणोत्तरसूत्रद्वयसंपाताद्द
ष्टमाणाद्वयमाणमानेन तुल्यं परिकल्पितसूत्रायेणैव सर्वमंडपकुंडादीनां प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोत्तरात्मक

सूपा। ष्टं३ तत्प्राप्य तकु२ कृ१

xकस्यx

धि ४ श ३ म ३

दिक्चतुष्टयं कल्पयेदिति॥ राज्ञामित्यादि निर्लेखनमित्यस्मैदंशति श्लोके मंडपनिर्म्माणक्रमं तत्रवेदी दी
कुंडनिर्म्माणस्थानानि चोपदिशति॥ तत्रानवहस्तेन विस्तारायामसंयुतं॥ नवहस्तमानविस्तारेणनवहस्त
मानायामेन च संयुतं॥ षोडशस्तंभसंयुतं॥ प्रागुदग्दक्षिणोदक्प्रत्येकं समानरालं प्रसारितस्तंभचतुष्टयषोडश

॥२८२॥ — स्तंभैरिति शेषः॥ चतुर्द्वारसमायुक्तमिति शेषः॥ वन्दनमालया दर्भमालया॥ विहिताशेषकोणं॥ विहिताशेषकोणस्ते ॥२८२॥
त्रिकं॥ तत्त्रिभागैकभागतः मंडपस्य त्रिभागैकभागतः मध्यतः मंडपमध्यस्थस्तंभचतुष्टयमध्यतः तद
न्तितः वेदी मन्तितः॥ तथा॥ एकत्रिंशे पटले वक्ष्यमाणेमेखलादिभिर्नानाद्वादशराशिस्थानात्मकेषु स्थलेषु कू २
चयो कल्पयेदित्यस्य कुंडानीत्यनेनान्तरत्रावयः॥ चतुष्कं कुंडानामिति शेषः। एतदुक्तं भवति॥ प्राग्दक्ष
त्तिणोदक्च नवनवहस्तमानविस्तारायामा द्यकोणचतुष्टये चतुर्भिःप्रतिदिशं द्विद्विक्रमात् द्वि चतुर्येष्ट
भिर्मध्यान्तरितस्तंभकोणचतुष्टयेन चतुर्भिश्च संभूय षोडशस्तंभैः संयुतं तत्त्रिंशशेषविहितकोणचतुष्टयं प्र

292

मभि १ मं २

ष

नतो

गादिषु मंडपं चतुर्दिक्षु द्वारे वेदाश्वत्थप्लक्षन्यग्रोधोदुम्बरतोरणैः क्रमात कल्पितं वंदनमालयोपेतं त्रिगुणचतु

रस्रेण सूत्रेण सूत्रितं त्रिहस्तमानविस्तारायामात्मकमन्तिनस्य कोणोपेतं मंडपं विधाय तन्मध्ये चतुरस्रं तन्मध्यस्य मानांकिम

ध्ये त्वेकहस्तमानोन्नतिं त्रिसूत्रां त्रिहस्तायामविस्तारां दर्पणोदरसंकाशां वेदीं विधाय तत्परितो बाह्येन क्रमश

के द्वादशराशिस्थानेषु प्रागादि दिशं दक्षक्रमेण कुंडानि एकोपतिकोणमेकैक क्रमेण कुंड चतुष्टयं वसन्मयं वा द

श कुंडानि वक्ष्यमाण क्रमेण नवग्रहाणां होमाभिषेकादिमंगलश्रेयोमार्थे विदध्यादिति ॥ तेषां द्वादशानां कुंडानां ॥

रूपं ॥ चतुरस्रा त्र्यस्रकां कुलीरं वृश्चिकेन ककर्कटकराशिरुच्यते ॥ वक्ष्ये समाहारो देशतः देशा हस्तकुंडानि हृ

त्वाकाराणि कुंडानि स्थिरराशिषु ॥ प्रोक्ता वृषादि [illegible] चतुर्षु विदध्याच्चतुरस्राणि ॥ चतुरस्र चतुष्टयं

विदध्यात् तु [illegible] कुम्भादितर्धेश [illegible] कुंडानि ॥ तानि चत्वारि चतुरस्राणि ॥ वक्ष्यमाणक्रमात् ॥ कुंडानि कु

योदितर्यश ॥ उक्तायातमसु ॥ प्रोक्तानि मिथुनादिषु चतुर्षु राशिस्थानेषु योनि कुंडानि ॥ योन्याकार वक्ष्यमाणलं

अनुक्रमात् २

षे ३ ना २ के ३

श्रीमनोरमा० नाम कुंडानि मंगले प्रयोग इति शेषः ॥ अमंगलेषु प्रयोगेष्विति शेषः चरेषु चरराशिस्थानेषु ॥ अर्द्धशशी क
कं अर्द्धचंद्राकाराणि स्थिरेषु स्थिरराशिषु ॥ अपि शब्देन पूर्वं कुंडानीत्युत्तर्दकृष्यते त्रिकोणानि त्रिकोणा
काराणि ॥ परेषु उभय राशिषु ॥ वृद्धिशीर्ष च चतुष्टये ॥ कोणामिति शेषः अष्टकोणं अष्टकोणे ॥ एतदुक्तं भवति ॥
राम ॥ प्रोक्तमंडपे वा प्रस्थत्तनकोष्ठकेषु प्रागादिचतुर्दिग्गतासु चतसृषु भक्तिषु एकस्यामेकस्यां द्विराशिक्रमेण कोण दि ४
॥ २८३ ॥ द्विगतासु भक्तिषु एकैकक्रमेण मेषमयश्चाभक्तिगतस्थानद्वये उत्तरस्थानमारभ्य प्रादक्षिण्य क्रमेण ईशानकोणान्त ॥ २८३ ॥
भिः पर्यंतं मेषादि द्वादश राशिस्थानानि परिकल्प्य तेषु स्थानेषु मंगलप्रयोगे मेष कर्कट तुला मकर राशिषु
293 वृत्तकुंडानि चत्वारि वृष सिंह वृश्चिक कुंभ राशिषु चतुरस्रकुंडानि चत्वारि ॥ मिथुन कन्या मीन चाप राशिषु योन्या
काराणि चत्वारि कुंडानि च पुनरमंगलप्रयोगे तन्मेषादि चर राशि चतुष्टये अर्द्धचंद्राकारं चतुष्टये स्थिरराशि
चतुष्टये त्रिकोणाकारकुंड चतुष्टयं उभयराशि चतुष्टये क्रमात् पंचास्र षडस्र सप्तास्राष्टास्र कान्येकैकं कुंडानि

कुंड २ श्वा १

गिव २

य कृत्वा मेत्रया वृत्तं चतुरस्रयो न्यर्धचंद्रत्रिकोणपंचास्रषडस्रसप्तास्राष्टास्राणां नवविधानां कुंडानां मानादि
लक्षणं [illegible] तिम य्यामेत्यादिभिः कल्पनमित्यनेन विशिः श्लोके श्रीगुल्पादिमानकं मे कुंडमानं वास्तूनां वे
प दिशामि ॥ तत्र मध्यमांगुलैर्मादिना श्लोकेनैतदुक्तं भवति । यवमानस्य द्विगुणस्य मध्यमांगुलिमध्यपर्व
प्रदेशपरिमाणहमानं त्रिधा कृत्वा तेषां त्रयाणां मंशानां मेकैकशः सर्वत्रामितं मंगुलिमानं भवेदिति ॥ तैः श्रेय
द्दात ५ स्तिमितोंशैः मुष्टि [illegible] रिति माम वितस्तिः नामा तत्त्रिभिर्मुष्टिः क्रियते तुष्टिमानांशैः द्वादशांगुलमाने
रित्यर्थः । मुष्टिः संज्ञा तद्वयेन वितस्तिद्वयेनांगुलिचतुर्विंशत्या मितिर्यावता हस्तः [illegible] यावता संज्ञां त
त्नि ३ द्द्वयतः अरत्निद्वयेन ॥ अष्टचत्वारिंशदंगुलिमितिर्यावता ॥ शिवेद्दितिदेवी संस्तुतिः तद्द्वयं हस्तद्वयं व्या
म । नामा तन्नाम्ना व्याममानं नरोन्नतिः नराणां प्रमाणमित्यर्थः प्रमाणं नरोन्नतिः तन्मानेन षण्णवत्यंगुलमानैः
श्रयवैः प्रमाणैः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ सर्वेषां कुंडानां मायामविस्तारौ तानां प्रत्येकं चतुर्विंशत्यंगुलविशिष्ट

खा॰

श्रीमनोरमा० ता। संख्ययद्वा[illegible]समन्ततीगुल्लेश्वतेर्म्मेरत्नला। नाम्नुत्सेधविस्तारयोः प्रत्येकं द्वादशांगुलविशिष्टत्वात्। तास्यां सं पं
षण्णवत्यंगुलात्मकत्वाच्च परिणाहतं षण्णवत्यंगुलात्मकत्वाच्च तत्संख्यांगुलमितं तत्पुरुषदेहोन्नति समाना मिकुंडा
नीति। प्रागित्यादिना मीनतद्रत्नैः पंचभिः श्लोकैः समचतुरस्रकुंडनिर्म्माणप्रकारमंतश्चतुरस्रे कुंडे त्वितरकुंडनिर्म्मा
राम॥ णप्रकारं सहितमुपदिशति। तन्मध्ये प्राक्प्रत्यक्सूत्रं मध्ये चिह्नकल्पनं चिह्नकृत्वेत्यर्थः। तत्पूर्वतः पश्चा
॥२८४॥ त्। विन्यस्तसूत्रं तः पश्चाद्द्वादशांगुलमानतः प्रत्येकमितिशेषः। परं चिह्नकं। तत्रापि। उत्तयतः प्रोक्तद्वादशां ॥२८४॥
गुलद्वादशांगुलमानेपि। तयोश्च प्राक्प्रत्यक् विन्यस्तयोश्च अवलंबतः अवष्टंभमादित्यर्थः। तयोः दक्षिणो
त्तरहंसपदयोः। तत्र दक्षिणोत्तरपर्यंकसूत्रे। [illegible] द्वादशांगुलमानतः। पातयेदित्यस्य चतुष्टयमित्यन्वा
यः। एतदुक्तं भवति। प्राक्कल्पिता दिङ्मात्. प्राक्प्रत्यगायतं सूत्रं मास्फाल्य तन्मध्ये चिह्नं कृत्वा तद्विन्यस्तसूत्र
तः पश्चिमतश्च द्वादशांगुलमाने चिह्नं कृत्वा तत्त्रदक्षिणीशीमामार्गयित्वा तद्विन्यस्यावष्टंभेन न स्त्रवतुल्ला। जघ

२९४

त्रमानतःद्वादशांगुल
द्वादशांगुलमानतः प्रत्येकमिति शेषः तदग्रात्ति प्राक्प्रत्यक्सूत्र ×
वतुष्टयपातात्। मध्यचिह्नस्य मानतः
२

दंस

मेला पूर्वापरतः किंचिदन्योन्यसंश्लिष्टं सूत्रद्वयं विधाय तयोर्दक्षिणोत्तरं हंसपदद्वाविंशाकप्रत्यकुर्व्वलस्त्रमध्यसूत्रे प
द सं संभेदाद्दक्षिणोत्तरसूत्रमास्फालयेत् तत्रापि मध्यविष्क्तात् द्वादशांगुलमानेन दक्षिणोत्तरतश्चिह्नद्वयं विधाय तत्र
दक्षिणांशं यमाज्ञेयित्वात् तन्नत्स्य चतुष्टयावलम्बनेन तद्द्वादशाद्वादशांगुलमानेन चतुष्टुकोणेष्वपि हंसपदचतुष्टयं
विधाय तत्र द्वादशोत्तरं हंसपदद्वाविंशाकप्रत्यकस्त्रं द्वयं दक्षिणोत्तरसूत्रद्वयं पंच संमुख्यस्त्रचतुष्टयमास्फाल्य सम
चतुरस्रं कुर्यादिति॥ तस्मिन्॥ समचतुरस्रो अन्यानि हस्तादीनि मानतः चतुरस्रकुंडे ... गुलिमानता
दन्तराधिकमानं ततियावत्॥ तेषामित्यादिनिरात्मने ... केः सम्प्रं ... कुंडनिर्म्माणक्रमादि
कमुपदिशति। तत्रातेषां। कुंडानां स्फुटं। गमकं। शिवेऽति सं वुद्धिः। तन्मध्याष्टादशांशेन। चतुरस्रमध्यास्त्रमानमष्टा
ष्टादशांशेन तिर्यक्सूत्राद्बहिः। तथापरितः॥ अग्नि ... कोणेषु चतुर्षु समीपे अन्यास्मिन्दिक्चतुष्टये इत्यर्थः
... आग्नितः कोणेषु चतुर्षु। ... अन्यास्मिन्दिक्चतुष्टये इत्यर्थः॥ तेन द्वयमोणाद्वि

दक्षिणोत्तरायततिर्यक्सूत्रत्रये प्राक्सूत्राद्बहिः ... अन्यतः

२३

चतुरस्रमध्यस्य स्यादस पदा न यं वनेनन्त्र मा दूला कार कुंड मानं कल्पयेत् एवं कुलेन कोणा ३

णि ४

श्रीमतो रम्मा० यानेनास्मर्वाणि कुंडानि तत्समानि चतुरस्रपरिणाहमानसमानि॥ एतदुक्तं भवति॥ प्राग्वत् समचतुरस्रं
कृत्वा तन्मध्यविष्कंभमानमष्टादशधा विभज्यते एकांशमानात् प्रागग्रं दक्षिणोत्तरायतं तिर्यक्सूत्राद्बहिः
प्राक्पश्चिमायतसूत्रप्रागग्रं निःसार्य तन्मानेन चतुरस्रे दत्ता बहिर्जातन्भूमिमानं दिक्चतुष्टये लभ्यते तेन स्मात्स
रा म॥ र्यंकुंडानि वक्ष्यमाणविधानेन षण्णवत्यंगुलपरिणाहचतुरस्रसमानि भवंतीति॥ तन्मध्ये त्यादिना शि
॥२९५॥ वेऽत्यन्तेन श्लोकद्वयेनार्धचंद्राकारकुंडनिर्माणविधानोपदेशं तस्य च तत्कुंडस्योक्तवरराशयात्मकत्वनिगम ॥२९५॥
नं च करोति॥ तत्रात्तन्मध्ये दशमांशं तु रसवद्ब्रह्मसूत्रमानस्य दशमांशं तुः समाहारो ऽयमक्षः तथा॥ प्राक्प
श्चिमतः तन्मध्यात्पश्चिमदिग्गत तिर्यक्सूत्राद्वो षांशकमानेन कल्पित दक्षिणोत्तरायत तिर्यक्सूत्रम
ध्यात्तत्रात्तत्सूत्रदक्षिणोत्तरभ्रमणं वर्धीतियावत् प्राग्यंतविधानेन दक्षिणोत्तरतिर्यक्सूत्राग्रद्वयं चतुर स्त्रा द्वर
स्त्रीस्त्रीनेशान प्रसारयेदित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ चतुरस्रस्य मध्यविष्कंभमानं दशधा विभज्यते एकैकां

व४ रत्ननेनर

295

ध्य३ चतुरस्रस्यैव ४ द्वया २ का २

शंतत्राकूपश्चिमतः परित्यज्य चिह्नद्वयं कृत्वा तत्पश्चिमचिह्नाद्दक्षिणोत्तरायततिर्यक्सूत्रं तच्चतुरश्राद्
बहिरंशत्रयांशत्रयाधिकमास्फाल्य तदग्रा वधि त ल्पितपश्चिमसूत्रद्वयहस्तसूत्रसंधिमध्यावलंबने
न प्राक्कल्पितचिह्नाव शंशमानेन भ्रमादर्द्धचंद्राकृति कुंडं भवेदिति॥ एत द्व्योर्वृत्ताकारकुंडमर्द्धचंद्रा
कारकुंडं च क्रमतः॥ मंगलामंगलयोः॥ शिव इति संहुक्तिः॥ तस्य त्यादिना राशिषित्यंत्रेन स्रोकद्वयेन त्रि
कोणकुंडनिर्माणक्रममुपदिशति॥ तत्र॥ तस्यैवोः पार्श्वयोः दक्षिणोत्तरयोः शतन्मानेन॥ प्रसारितसूत्रमानेन॥
तद्वयावलंबनात्॥ प्रसारितपश्चिमसूत्राग्रद्वयावलंबनात्॥ एतदुक्तं भवति॥ प्राग्वच्चतुरस्रं कृत्वा त
द्व२ हस्तसूत्रभागं बहिर्गत्या प्रसार्य्य तच्चतुरस्रविष्कंभमानं षोडशविभज्य तेष्वेकैकांशेन पश्चिमतिर्यक्सूत्राग्र
द्वयं पार्श्वयोर्बहिः प्रसार्य तदग्र द्वया त्रमानोपेतसूत्रद्वयस्य प्राक्प्रसारितहस्तसूत्रस्य चाग्रसंपातस्पर्श
वध्यास्फाल्य त्र्यस्रं कुंडं कल्पयेत्॥ एतद् मंगलप्रयोगेष्वस्थिरराशिषु चतुर्दिक्षु जमिति॥ तन्मध्ये त्यादिभिः

प २ तोस्त्र २

त्रै २

ग्या२ न्य४ नि ग्य२

श्रीमनोरमा० सिद्धिकदित्यंतेनेश्वर्तुर्विंशोके ये निकुंडनिर्माणसंधानन्नदुक्तांगमनं तत्फलेचोयदिश्यति।। तत्र तन्मध्यपंच
मांशेन।चतुरस्र मध्यमा त पंचमांशेनतत्त्कोणमानेनतत्तन्मध्यकोणयो रंतरमानेन प्राश्चिमाग्रकाद् उ
राम।। त्तरांवधिं ब्रह्मसूत्र पश्चिमाग्रादि मध्यस्थतिर्यक्सूत्रोत्तराग्रावधिं तथा दक्षिणांवधिं ब्रह्मसूत्रपश्चिमाग्रादि
।।२९६।। मध्यस्थतिर्यक्सूत्रदक्षिणाग्रावधिं प्रियेइति देवी संबुद्धिः तं ध्यतिर्यक्सूत्राग्रद्वयावष्टंभतः।।चतुरस्रमध्य ।।२९६।।
स्थ दक्षिणोत्तरसूत्राग्रद्वयावष्टंभेन।।मृडेइति देवीसंबुद्धिः।।एतदुक्तं भवति।।चतुरस्रमध्यसूत्रमानस्य पंचमां
शेन ब्रह्मसूत्रप्रागग्रं बहिर्विकार्य तत्कोष्ठचतुष्टयात्मकचतुरस्रपश्चिमतामस्थ दक्षिणोत्तरकोष्ठयोर्द्व
यो नैर्ऋत्यादी सा नमाग्नेयादिवायव्यांतं कोणसूत्रद्वयास्फालनेन लांछिततत्सूत्रद्वयसंपातविदितम
ध्यदेशावष्टंभतः सूत्रकोणावधिमानेनोत्तरकोष्ठेप्राक्प्रत्यक् ब्रह्मसूत्रपश्चिमाग्रादिदक्षिणोत्तरमध्यतिर्य
क्सूत्रोत्तराग्रावधितदक्षिणकोष्ठे तत्सूत्रपश्चिमाग्रादितदक्षिणाग्रावधि च भ्रमात्तन्मध्यतिर्यक्सूत्राग्रद्वय

ग्या१

296

कर २

ग प्यु

मारभ्याग्रावधिप्रसारितब्रह्मसूत्राग्रमावधिसूत्रद्वयास्फालनेन च कल्पितमं लकर्म्मणि त्तय राश्यात्मकमध्या
न्नं तु त्रयेणोक्तं योनिकुंडमुक्तफलसिद्धिमिति॥ तन्मध्येत्यादिना कुंडमित्यन्तेन श्लोकद्वयेन पंचास्रकुंडनि
र्म्माण विधानमुपदिशति। तत्र तन्मध्यसप्तमांशेन। चतुरस्रमध्यसूत्र मानस्य सप्तमांशेन। तद्दिक्स्थितब्रह्म
सूत्रभिन्नस्य विशेषणं मानेन विकाशितमानेन। कृत्वा वृत्तं वृत्तं कृत्वेत्यर्थः। तथा च तच्चतुरस्रमध्यस्थहंस
पदमध्यावलंबनमित्यर्थः। तत्र शमानात् तच्चतुरस्रमध्यसूत्रत्रि पादमानेन। तत्रोत भुवि
वर ४ एतदुक्तं भवति॥ प्राक् चतुरस्रं कृत्वा तन्मध्यमानस्य सप्तमांशेन ब्रह्मसूत्रप्रागग्रे बहिर्विकाश्य तन्माने
न तच्चतुरस्रमध्यस्थहंसपदावलंबनेन भ्रमाद्वृत्तं निःपाद्य तच्चतुरस्रमध्यसूत्रं चतुर्धा कृत्वा तेष्वंशत्रयेण
शत्रयेण तद्वृत्ते ब्रह्मसूत्रप्रागग्रादिप्रसारितः पंच चिह्नानि दिव्यायतनानि चिह्नाच्चिह्नं व्याप्नुवानि पंचसूत्राणि
स्फाल्य तत्तद्बाह्यवृत्तखण्डमार्ज्जनात्। पंचास्रं कुंडं मंगलकर्म्मणि मिथुनराशिस्थाने वह्निदिक्कोणोक्तम्

श्रीमनोरमा० वेदिति ष्वकोणेत्यादिना षडुच्चमितत्वेन श्लोकद्वयेन षड्स्रकुंडनिर्म्माणविधानमुपदिशति॥ तत्रैतन्मध्य
षोडशांशेन॥ चतुरस्रब्रह्मसूत्रमानस्य षोडशांशेन॥ ब्रह्मसूत्रप्रागग्रं च बहिर्दिकाश्य तन्मानेन चतु
रस्रमध्यस्थहंसपदादवलंबनेन भ्रमाद्वृत्ते निःपाद्य तच्चतुरस्रमध्यस्थवृत्तैकतुरीकृत्वा न्यष्ठेशतत्वयेणांशत्व
राम॥ एतद्वृत्तेन द्विपाश्वयोरयथाविधिपरिवर्तिः पंचविमलानि विधायतन्निजिकाविलस्थानानि पंचांग्सूत्राण्यावत
॥२९७॥ त्रयाणां न्यासः शलादउभयडंमात्यापंचाशंकुंडं षोडशभागोत्तमिथुनराशिस्थानवाकिदिकप्रोक्तं नवेदिति ॥२९७॥
तन्मध्येत्यादिना षडुच्चमितत्वेन श्लोकद्वयेन षड्स्रकुंडनिर्म्माणविधानमुपदिशति॥ तच्चैतन्मध्यषोड
297 शांशेन॥ चतुरस्रब्रह्मसूत्रमानस्य षोडशांशेन विकाश्य॥ चतुरस्रादहिरितिशेषः॥ तथा॥ डाघ●हृत्तम
न३ ध्यस्थ[illegible]ब्रह्मसूत्रमानस्यात्र्यंकनाचिह्नं॥ एतदुक्तं नवति प्राग्ब्रह्मतुरस्रं विधायतन्मध्यमानं षोड
शांशाविभजपते षेकांशेन ब्रह्मसूत्रं बहिर्विकाश्य तन्मानेन चतुरस्रमध्यस्थहंसपदमध्यावलंबनेन भ्रमाद्वृत्ति

निः पाद्यात्तन्मध्याविष्कंभमानार्द्धेन। तन्मध्यतिर्य्यक्सूत्रं दक्षिणोत्तरादि परितो वृत्तेर्विस्कंभकं विधाय तत्राष्टिकोणा २
ष्टि कोंज्याभुजं पसूत्रषट्कमास्फाल्य तन्नवांशाप नूपवृत्तं खंडमाडीनेनामंगले कर्म्मणि कन्याराशिस्थानानि
र्मितिदिक्याक्रकषाडगुणकुंडं तत्र वेदिति॥ तन्मध्ये त्यादि त्रिभिश्शिवेरत्यत्रे स्त्रिभिः श्लोकैः सप्तासकुंडनिर्म्माण
विधानं तत्फलं चोपदिशति॥ तत्र॥ तन्मध्यं दशमांशेन चतुरश्रक्षेत्रमध्यसूत्रस्य दशमांशेन दिकाद्यपरचतु
रस्रान्ता बहिरिति शेषः। कृत्वा वृत्तं॥ वृत्तं कृत्वेत्यर्थः॥ तथा प्राग्वत्॥ ततः अनन्तरमिति शेषः॥ तच्चतुःषष्टि
भागेषु चतुरस्रमध्यसूत्रस्य चतुःषष्टिभागेषु। त्रयस्त्रिंशांशमानतः [illegible] त्रयस्त्रिंशदंशा
मानतः। चापराशिस्थानगतो एतत्कुंडं भवति॥ प्राग्वत्समचतुरस्रं कृत्वा तन्मध्यमानं दशधा विभज्यते ष्वेकांश
मानेन तद्बहिःसूत्रं बहिर्विकास्य तन्मानेन तत् चतुरस्रमध्य[illegible]हस्तपादमध्य[illegible]मवष्टभ्य वृत्तं कृत्वा तच्चतुरस्र
च २ मध्यसूत्रमानं चतुःषष्टिभागीकृत्य तेषु त्रयस्त्रिंशदंशमानेन तद्बहिःसूत्रंप्रागयान्[?]स्य वृत्ते सप्त चिह्नानि कृत्वा चि

धापगो ३ स्थ २ दा १

प्रप१ स्रं

क्रांघ्रिं कृत्वा पूर्वेण सत्स्यसूत्रं दत्वा पश्चात्तत्रैवापरनूपदत्तरेखया आग्नेयादेन तन्मध्याल्लं... वायुदिगातं चापराशिस्था
श्रीमनोरमा० नशोक्तं वैरिनाशकरं कुंडं नवेदिति॥ तन्मध्यस्थेभ्यादिति निर्वेदत्यन्तेष्विति निश्लोके रष्टास्त्रकुंडनिर्माणविधानं शो
केकुंडानां मेखलादिनिर्माणविधानकथनप्रस्तावसहितमुपदिशति॥ तत्र॥ तन्मध्यस्थाच्चतुरस्रमध्य... सूत्र
रामा॥ त्रस्य चतुर्विंशमानेन चतुर्विंशांशमानेन बाह्ये॥ चतुरस्रादिति शेषः॥ पूर्वकोणार्द्धमानतः॥ पूर्व... लिखित
॥२९८॥ ...चतुरस्रकोणसूत्रस्यार्द्धमानेन। कोणादि भितः कोणचतुष्टयाडुभयपार्श्वयोः कृत्वा चिह्नानि चि ॥२९८॥
ह्नानि कृत्वेत्यर्थः॥ शिवेइति संबुद्धिः॥ एतदुक्तं भवति॥ पूर्ववच्चतुरस्रं विधाय तन्मध्यसूत्रमानं चतुर्विंशति
धा विभज्य तेष्वेकैकांशमानं तद्बहिः प्रतिदिशं प्रसारितस्य चाये पूर्ववच्चतुरस्रं सर्वकोण... विधाय तत्को रा२
णसूत्रस्यार्द्धमानेन बाह्यचतुरस्रकोणचतुष्टयव्यापासावष्टंभादुभयतः॥ प्रतिरेखं बिंदुद्वयद्वयं क्रमात् रू२
संज्ञया ...संन्यस्याष्टचिह्नानि कृत्वा तत्तच्चिह्नादिकं प्राग्वत्सूत्रचतु... तद्बहिर्गतकोणमार्जनादीरा

षं स्प१ पौ२ मे३ चिह्न२

दिकस्य भीतराशिप्रोक्तमहासंकुंडं कल्पयेदिति॥ तेषां कुंडानां मेखलादिकमित्यत्रादिशब्देयोन्यादिविषयः॥ प्रा॰
शेइति संक्षिप्तो॥ हन्नेत्यादिना समीरितमित्यन्तेन श्लोकद्वयेन प्रोक्तमर्थं न कुंडादिनिष्पादनोपदेशं प्रोक्तानि यागमनं च क
रोति॥ तत्र। हस्तमध्यभुवः। हस्तमध्यविष्कंभस्य त्रिगुणो॥ नेमिर्गुणितास्ववांछिते नाखवांछिता सिमानेन तदर
श्र ४ क्षाणि इष्टाधियं नकुंडानि उक्तेषु यं च विशेषरत्नावकारः समुच्चयो कोटिहोमादिषु वक्ष्यमाणेषु। अत्रादिशब्दो म
हासंख्यहोमादिविषयः॥ एतदुक्तं भवति॥ प्रोक्तक्रमाद्धस्तकृतान्तमध्यविष्कंभमानं खानीखा शिसंख्यया वि
नश्यते षु तत्र दंशत्रय मानेन हस्ते नपरितष्ठिक्रान्तिस्व खानि संख्यानि विधायतनाधिक्या नि खिद्रंडयान्नपाणिस
त्राणि स्वेष्टाधिसंख्यान्यास्फाल्य तन्नद्यापन्नपाणि हस्तेन खण्डानि मार्जयित्वा एवं मातृकापटलप्रोक्तषट्त्रिंशदस्ता
दियंत्रेषु तत्र त्कुंडेषु को[illegible]दिमहासंख्यहोमप्रोक्तकुंडेषु वविधानं समीरितमिति॥ प्रोक्तेष्वित्यादि नि:रा
त्रिकेरित्यन्तेन षड्विंश्लोकैः कोटिहोमकुंडप्रमाणं होमसंख्यां महोमपक्षांतरं होत्र दक्षिणागुरुदक्षिणां तत्कोः

धा२ ×तत्र दन्तीष्टाश्वानि यंत्राणि कुंडानि वकुर्यात्॥३

मदा । ५ दिवसपंच ४

श्रीमनोरमा० ष्टिहोमकर्त्तव्यकालविशेषं तद्विधं होतृलक्षणं चोपदिशति॥ तत्राद्यो केषु मंगलामंगलभेदतः॥ अन्यतमे तत्र
दद्युगुणे नवहस्तकमाणको आद्यामे तत्रविस्तारेण च॥ तथा॥ वक्ष्यमाणलक्षणे विधिवित्तमैः॥ क्रमात्॥ त्रिंशत्प
टलवक्ष्यमाणहोमविधानक्रमात्॥ एतदुक्तं भवति॥ वक्ष्यमाणोत्पातादिषु मुख्येष्वेषु द्यादिकुंडेषु तत्तदद्युगुणकुं
राम॥ डं नवहस्तकमाणं वक्ष्यमाणमेखलादिषु तं कृत्वा प्रतिदिवसमेवं [illegible] कंदिका विदिक्कुस्थेरष्टभिः र ष्टभिश्च ॥
॥२९९॥ षु रुषैर्वक्ष्यमाणं संपन्नैर्वक्ष्यमाणविधया स्वान्तिमतसिद्धिपर्यन्तं होमं कारयेदिति॥ तेषां होतृणां द [illegible] दि ॥२९९॥ घा ५
त्यस्य गुरुवमित्या [illegible] दिति र ष्टभिः पदैर्द्वितीयार्थैः अन्ये कतु त्रवत्वाद्ययः॥ दशधा॥ पंचसु पंचसु दिनेषु
299 गोष्वर्ग [illegible] वक्ष्यमाणामू॥ गोष्व र्गमाचायानुवः प्रमाणं हृद्दस्पतिराह॥ सप्तहस्तप्रमाणेन त्रिंशदर्धविवर्त्तेनस॥ दश
तान्येव गोष्व [illegible] मेति॥ तद्विगुणं॥ एकशश्च॥ एकैकहोमे तान्येव वस्तुनि॥ तैः होतृभिः समानमुदाहितं॥ [illegible] दव्या
[illegible] तं [illegible] मिति॥ दिव्योत्पातेषु ग्रहनक्षत्रादिकविकृतिषु॥ आद्यया॥ ल [illegible] तया॥ नित्यानकैः॥ षोडश नित्यानां तकैः॥
जो १ x खि १

आह्निकैः॥ नित्यनैमित्तिकादिक्रमस्तज्जनपैरैः॥ श्रोत्रे इत्यादिना श्लोकेन कुंडानां खातमानमुपदिशति तत्राश्र
रत्निः चतुर्विंशत्यंगुलमानम्॥ तस्याः कोटिहोमश्लोकेन वहस्तमानं कुंडस्य सर्वेषामित्यादिना श्लोकेन
सर्वकुंडमेखलानिर्माणं योनिनिर्माणं चोपदिशति। तत्रापि तत्स्पष्टं तदर्थकैः द्वादशांगुलाष्टांगुलचतु
रंगुलमानैः एवमानक्रमो विस्तारस्य वा धरादि उत्सेधस्योर्ध्वा द्विवेदो ... एतदुक्तं भवति। महाकुण्डरहि
तानां सर्वकुंडानां परितस्त्वेकैकांगुलमानात् बहिःस्थां मेखलां द्वादशांगुलमानविस्तारेण चतुरंगुलमा
नोत्सेधेन च युतां कृत्वा तदुपरि वाह्यपरितः चतुरंगुलमानं त्यक्त्वा तदन्तरं अष्टांगुलमानविस्तारेण चतुरं
गुलमानोत्सेधेन च युतां कृत्वा तदुपरि वाह्यपरितः चतुरंगुलमानं त्यक्त्वा तदन्तरं ... मानवि
विस्तारेण चतुरंगुलमानो ... द्वितीयां मेखलां तदुपरि वाह्यतः वाह्ये चतुरंगुलं त्यक्त्वा तदन्तरं चतुर्विस्ता
रोत्सेधाभ्यां चतुरंगुलमानमितां तृतीयां मेखलां च कृत्वा तन्मेखलायां होतुरासनाग्रपार्श्वमध्ये च त्र्यम।

कृत्वार

श्रीमनोरमा० णलक्षणं योनिं कुर्यादिति। महेत्यादिना। प्रिये इत्यन्तेन श्लोकद्वयेन महाकुंडस्य मेखलामाणं ज्ञो निर्माणविधा नि१
नं च तद्धासनां कथयन् श्लाव सच्चित्मुपदिशति। तत्र चतुर्विशेषे हस्तमानतः। अष्टचत्वारिंशदंगुलमानतः। ति
स्रणां मेखलानामिति शेषः। तेषां दिव्यत्वात् त्रिसंख्येति तेषु [illegible] मेखलोन्नता। षोडशांगुला [illegible] इति शेषः। एत
राम॥ दुक्तं भवति। महाकुंडस्य च [illegible] हस्तप्रमाणस्य परितो विस्तारेण चत्वारिंशदंगुलमितामुत्सेधेन षोडशा
॥३००॥ गुलमानमितां प्रथममेखलां तदुपरि च [illegible] षोडशांगुलमानं मुक्त्वा तदन्तर्द्वात्रिंशदंगुलमानविस्तारां षोड ॥३००॥
शांगुलोत्सेधां द्वितीयां तदुपरि च [illegible] षोडशांगुलं मुक्त्वा तदन्तर्विस्तारोत्सेधाभ्यां षोडशांगुलमानां तृतीयां मे
खलां कुर्यादिति स्वरूपतः। निर्माणं तद्धासनं। निर्माणस्य प्रिये इति संबुद्धिः। बहिरित्यादिना। समूहास्त्वं
[illegible] श्लोकैर्योनिस्वरूपं तन्निर्माणक्रमं तद्धासनं महाकुंडस्य योनेरूहेणि मार्गकृत्ये चोपदिशति॥
तत्र बहिः प्रथममेखलामध्यात्। प्रथममेखलामध्ये [illegible] शात् [illegible] वितस्तिमात्रकारं [illegible] द्वादशांगुलोत्सेधां का

योनिं।३ स्या:२

प्रमत्त १

ततमेखलोपरि २

मेखलाग्रात्तम थैंपरिस्तरणार्थं कृतरं ध्रांत्र मेखलास्पर्शि वृत्ताकारं नालं कृत्वा तन्नाल संबंधं परितन ४ [illegible]

लिंत नालं ॥ अश्वत्थ दलसंनिभं ॥ अश्वत्थपत्राकारं ॥ वितस्त्यायामसंयुक्तं ॥ द्वादशांगुलायामसंयुक्तं ॥ तद

र्द्धेन तु विस्तृतं ॥ षडंगुलविस्तारयुतं ॥ सर्वतः ॥ सर्वेषु कुंडेषु हस्तो कैकिचितं ॥ सर्वतः ॥ सर्वस्य ॥ आतमकारणात्मा

तस्येत्तु तत्र त्राश्रय ॥ एतदुक्तं भवति ॥ सर्वकुंडेषु होतासन प्रदेशे प्रथममेखलामध्य प्रदेश भूमौ द्वादशांगुलाया

म विस्तारमेकांगुलोत्सेधं चतुरस्रं पीठं मृदा कृत्वा तदग्रे परितस्तं मेखलोपरि षडंगुलमानविस्तारमध्यां

तत्प्रदेशा पृथु मयपार्श्वक्रमसेकोचितं अग्रे द्वादशांगुल [illegible] तदर्द्धविस्तारोत्सेधा षोडशांगुलमानसंतक्तो

तद तदा विंशदंगुलमानदि [illegible] नासावसानं ॥ निम्नोणस्यपिये शतिस वदि ॥ मानाभ्याममेकांगुलोत्से

धामश्वत्थ पत्राकारामूलात्किंचितकं ॥ निम्नाग्रं योनिं कुर्यादिति [illegible] कुंडव्यतिरिक्त कुंड नां योनि [illegible] योनि

निं ज्ञातीया द्रष्टव्येति स दाय कारणात्तस्यतत्वस्या ॥ विश्वकारणभूतस्य [illegible] रणतत्वस्यापदां उदयविस्तृ

निस्थानं ॥ महत्वपूर्णत्वात् ॥ तत्र ॥ योन्यां ॥ अग्रे ॥ अपरिच्छिन्नाग्निकार्यानिष्ठं ॥ [illegible] ॥ महाकुंडस्याकोटिहोमप्रोक्तं ॥

नेर

ज्य २

यो ५ मर दू ऊस्रो।

श्रीमनोरमा॰ कुंडस्यायामानं योनेरिति शेषः ॥ समुद्धृतः ॥ समध्ययूँनाँ यथा चितस्ति मात्रमेखलस्य कुंडस्य नालोत्सेधमानं वि
तस्तिः तद्योनेर्विस्तारमानं मसृगुलषट्कं मध्ययामानं चितस्तिः ॥ उत्सेधमानमेकांगुलं ॥ तदा हस्तमात्रमानमेख
लस्य मत्स्यकुंडस्य तत्र [illegible] मानानि किंयंत्रीति तत्र काष्ठाकृतिमानानि विलिख्यंते ॥ नालमानमष्टाचत्वारिंश
रामा॥ दंगुलं ॥ योनेर्विस्तारमानम रत्निश्च आर्यमं मानंदल ॥ उत्सेधमानमंगुलचतुष्टयं चा योनिः कुंडस्य त[illegible] नेमेखलो
॥३०१॥ परि [illegible] निक्षिप्य विनेवत तत्फलास्ति द्विक्षेति सेपदा यथा ना ॥ निमित्यादिना तथैत्यनेनाष्टोद्घन श्लोकद्वयेन ॥३०१॥
स्ते ८ सर्वे कुंडमध्ये नाभिनिर्माणविधानं तत्र [illegible] स्त्रां प्रद्वाकुंडस्य प्राक्त दूरकल्पं नैयोपदिशति ॥ तथा विधानं नश्च वक्ष्य
माणप्रकावेणा [illegible] वात्तविग्रहां सनू [illegible] नाभिकमानं चतुर्भिः ॥ प्रतिदिशमिति शेषः ॥ च समुच्चये [illegible] ॥ प
द्मिः ॥ वद्धृतिः ॥ आपि चेत्यनेन त्र्यंगुलैरिति पूर्वं श्लोका दाकृष्यते ॥ एतदुक्तं भवति ॥ प्राक्तानी सर्वे कुंडानं कुंडम
ध्यस्य हंसपदावलीबन्नं प्रतिदिशी चतुरंगुलमानेन वृत्तं त्रिशखाद्यंतवहिः षडंगुलमानेनैव द्वे कृत्वा तदन्नर्म न १

हि५
प्रतिदिशं दशांगुलमानपत्रीयाहृत्तं निष्पाद्य तद्दृत्तांतराले षडंगुलोत्सेधयुत पीठिकालातन्मध्ये हंसपदावलीबन्न स्थ

त्सेषदलविस्तारमाने अङ्गुलात्मके कर्णिकामानं चतुरङ्गुलात्मकं। तदानव हस्तविस्तारायाममहाकुंडे नाभिपद्मस्य ३
ला।
घ्यो कर्णिकां परिकल्प्यात बहिःस्थदलानां चरालवीथ्यां मष्टादशाविधानेन चसंत्यविंशत्यंगुलमध्य[illegible]सं[illegible] स्वौ
नाभिपद्मं कुर्यादिति॥ महति कुंडे। कोटिहोमयोग्ये कुंडादेहेनपदाद्यरनिमानविस्तारायाममकुंडे नाभिपद्म
स्य। तन्मानानि किंयन्ती त्यूहेन तन्मानसंख्यालिख्यते। यथा उन्मेयमानानि। अष्टोत्तरशतांगुलसंख्यानि। द
लमानानि। प्रतिदिशमष्टोत्तरशतांगुलानि। कर्णिकायां विस्तारमानानि द्विंसप्तत्यंगुलानि। सं[illegible]यपद्म
विष्कंभमानांगुलानि षट्चत्वारिंशत्संख्यानि भवन्ति। तत्र नाभिपद्मं। तथा। तन्मानेन [illegible] ध्यानमित्यादि
ना श्लोकेन सौम्यकोर्थ विनायातद्गुर्यं बध्यचला वपुर क्षसरे सौम्यध्यानमिति दिश्य क्रूरध्यानं प्रस्तौति। तत्रानि
त्यसमाकारध्याने तत्र त्रित्याद्यो कास्यलन्यूपध्यानं प्रियेदिति से बुद्धिः। तत्र। द्विशीर्षेत्यादिति [illegible] बीरित
मित्यन्तेन त्रिभिः श्लोकैरथ क्रूरध्यानमस्तुपदिशति। तत्रादि याग्नेय सत्वादियुगतेदेवानि शोषश सव्ये दक्षिणे इ
तरे वामे हस्ते सर्पिकुन्ताजनो सर्पिः पूर्णाहिमपात्रे। अत्रायुध्यक्रमस्तु दक्षिणेभुजा दाघरस्तु अन्तमित्य व
ध्यानं

श्रीमन्त्रोरमा० गान्त्र्यश्चव्यात्तवक्त्रं विरतवक्त्रोवक्त्रेरित्यादिनाश्लोकेनाग्नेर्जिह्वाव्यतिरिक्तं गोष्ठुहोमेप्रत्यवायमुपदिशति
तत्र। वामसुप्तये। तंसाधकोनतइत्यादिनाश्लोकेन जिह्वासप्तकाचनं तत्र होमेतत्फलंचोपदिशति। तत्र।
राम॥ तदक्षयोः। त्र मे घेक्षयोः। नुहृद्यात्॥ चकाराज्जिह्वासप्तकेऽत्यर्थः। सणाता। प्रोक्तमंडलादिकालालेष्वतेना।
॥३०२॥ हिरण्येत्यादिनाश्लोकेनाग्नेर्हिरण्यवक्त्रजिह्वाचतुष्टयनामान्युपदिशति। तत्र। यथार्थकाः। रूपादिनिशिति ॥३०२॥
यावत्वा ज्ञातुश्चासो। स्नुप्रभेत्यादिनाश्लोकेनवामवक्त्रजिह्वात्रयनामानि तद्दक्षजिह्वायां सर्वकर्मसु सिद्धि
प्रदत्वंचोपदिशति। तत्र। वामगाः। वामवक्त्रगताः। सर्वार्थसाधकः। सर्वे होमेष्वतन्नातिसिद्धिकृत्। नित्यहो
मे तस्यामेवकुर्यादितिसंप्रदायः। इतराश्चित्यादिनासुंदरी[illegible]त्यंतेनश्लोकद्वयेनेतरजिह्वाषट्केक्रूरहो
मस्यकर्तव्यतां तत्तत्कर्मणि तत्तज्जिह्वासु षट्सु सर्वेतस्यैवजिह्वांतामितरजिह्वाकर्तृत्वं तस्या होमविधानेसामान्य
तोनित्यहोमेऽव्यकथनप्रस्तावेचकरोति॥ तत्रेतरासु। दहृन्नया[illegible]जिह्वाव्यतिरिक्तासु षट्सु सुपस्योजिह्वायां॥

तां॰

ज्ञिकोत ततःजिह्वाश्चेतानन्तरमुक्तायां तत्तत्कर्म्मोत्तुरूपायां सुंदरीतिसंबुद्धिः॥ आज्यमित्यादिनाश्लोकेन
नित्यहोमद्रव्याण्युपदिशति। तत्र प्रथमार्द्धेनयंचद्रव्याणि कथितानि तत्त्वद्वयं तिलसहितं तंडुलौ नित्यके
नित्यहोमेषु जैरित्यादिनाश्लोकेन संस्तम्भनकर्म्मस्वपि चागरादिद्रव्यपरिस्तरणेनेदमुपदिशति। तत्र सर्व्वत्रातं
त्रो। अन्येषु उच्चाटनादिषु प्रियेइतिसंबुद्धिः। तत्रचेत्यादिनाश्लोकेन क्रूरकर्म्मसु होमद्रव्याण्युपदिशति। तत्र।
नेत्रत्रयं द्वे॥ एकविंश पटले षट्सप्ततितमश्लोकादिर्निवृत्तिश्लोकेतु केः। रियोरितिशेषः। तथोनिरक्तोय
चरूणा। एकविंशे पटले त्वेकोनाशीतितमाशीतितम श्लोकद्वयोक्ते त्रिपुनक्षत्रयोतिरक्तपा त्वर
रूणा। तथा। सप्तद्वयोः तन्मांसैः। त्रिपुनक्षत्रयोर्निमांसैः। तत्र। तत्र। तत्रत्य टले पटले प्रसूनानीत्यादिनाश्लोके
नेकेकाहुतिद्रव्यपरिमाणमुपदिशति। तत्र। तथा। एकमेकं अन्नाज्यपादीत्यत्रादिशब्दः पायसतिलतंडुला
लादिविषयः। निष्कामात्र नित्यनैनाज्यादीनां प्रस्थमात्रेणेष समर्त्येद्धुतीः कुर्यादित्यावर्त्तासमातत्रत्या त्रि ४

ति॰

श्रीमनोरमा० दिनाख्ये कोने होतुस्तत्कालपरिकर्म्मोपदिशति। तत्र। प्रसन्नचित्तवदन इत्येतन्नित्यनैमित्तिकमंगलहोम
विषयः। प्राङ्मुख इत्यादि निरुद्दीरितइत्यत्र र्यनैर्दिशति ख्ये कोके: सर्वमंगलहोमानां सामान्येषु रक्ता ... व्याप
रिष्टात्तन्निदिधिं ... कुर होमस्यापि तत्साधारणतांचोपदिशति। तत्रा न्यस्तमात्र:। तत्रनित्यप्रोक्तन्यासमंत्रे
रामा॥ -रिति शेषः। तत्रस्थानानि। तद्योनिस्थानि कुंडपरिसर:। स्थानिचात्र नवकोष्ठे। प्रागादिषु कोष्ठेषु सप्त इत्य
॥३०३॥ स्त्रादिका इत्येतद्विशेषेमध्ये कोष्ठे। वह्निं तत्रासमर्न्तु। नित्यहोमात्मक कार्य। वह्निं तत्रनित्यान्वपीस्मरत्र ... ॥३०३॥
पदस्यच। तत्र र ... कप्रजयेदित्यनेनान्वयः। तत। सन्नजिह्वास्मरन्निति शेषः। होमं कुर्यादित्यनेनान्वय शक्ति
कानाममितिः। प्रोक्तैः। वह्नेः। नाम्ने ... ति शेषः। च ... समुच्चये। घस्रादिकं। शक्तिबीजलक्ष्मीबीजयादिकं। अ
ष्टानां। अग्नेस्सप्तजिह्वानां तत्मंत्रायथा। ह्रीं श्रीं अग्नये स्वाहा। ह्रीं श्रीं हिरण्यायै स्वाहा। इत्यादयः। सप्तजिह्वानां
नाजतसहितं। क्रव्यादेश्च। नमस्तिति शेषः। अन्यत्र। त्यक्तशेषमंगारं। तत्मध्यैकुंडमध्योदरेशः प्राकपश्चिम

स्थे० १ स्थे नवकोष्ठमध्यकोष्ठ इति शेष

303

योरुद्रराग्नैः स्निग्धोत्तरयोः प्राग्रग्रै श्वसघ मेखलास्त्रिवितिशेषः पलाशाश्वत्थपत्रकैः पलाशाश्वत्थयोर
न्यतमपत्रकैः तथाहुताहुतीः पंचमपटलेएकोनषष्टितमश्लोकोत्तरार्द्धेन तदत्तरश्लोकार्द्धपादेन वोक्तक्र
मेण तत्रक्रियास्मरणशुद्धिप्रातिजिह्वां नववनवाहुतीः परिवारशक्तीनामेकैकाहुतीश्च मूलतः तत्त
न्नित्याविद्यायां नाथनित्यात्मभूतजेः नववनाथ पंचदशनित्यादिन नित्यां षोडशपंचभूतात्मकैः मंत्रैरि
म ५ तिशेषः स्वाज्ञास्थानगतां स्व मध्यान्तर्दिदलपद्माधारमध्ये शक्तिरूपमहावह्निस्वरूपतादात्म्यं गतां। म ५
परिस्तरणपूर्वकं परिस्तरणं [illegible] परिस्तरणादत्तोणां एतदुक्तं भवति ॥ विष्टरेणोत्तुरा
न्वितः प्राणायामपुरःसरन्यासं कृत्वा स्थापितार्घ्यजलेन कुंडं होमद्रव्यं संप्रोक्ष्य कुंडमध्यस्थ नाभिपद्मक
र्णिकायां आकृष्य प्रत्यक् दक्षिणोदक्च दर्भेणालिखितरेखाचतुष्टयेन नवकोष्ठानि निःपाद्यार्घ्यतोये
न संप्रोक्ष्य नाजनं निहितां मारेहस्तोगृहीत्वा क्रव्यादे म्योन मस्तिमंत्रेण तस्मिन्नंगारराशौ कलं दक्षिणस्य

पेवींद्धनरीवादित्रावस्थितं ४ भस्म नो ५४

या१ ग१

श्रीमनोरमा० त्रिकोणचतुरस्रमत्ताजनमंगारं कुंडमन्त्रितखिः प्रदक्षिणं परिभ्राम्य तन्मध्यस्थकोष्ठे तं वह्निं संस्थाप्य प्रज्वाल्य
ललितादितन्त्रित्या विद्यास्तु स्वयम्नतीयविद्यैः परिषिच्य तत्कुंडमध्यमेखलायां परितउदग्रैः प्राग
रामा॥ ग्रैश्च दर्भैः कुशैर्वा परिस्तीर्य पलाशाश्वत्थयोरन्यतमास्य पत्रैर्द्वीपारिकल्प्य मध्ये वह्निं तदन्तितः शा
॥३०४॥ शादिषु कोष्ठेषु स्वाग्निमन्तादिसप्तजिह्वा ध्यात्वा ह्रीं श्रीं ऐं अग्नये नमः इति मन्त्रो वह्निं समभ्यर्च्य ह्रीं श्रीं ॥३०४॥
दि० सि० हिरण्यायै नमः इत्यादिभिः स्वाग्निमन्तां [illegible] सप्तजिह्वामन्त्रैः समभ्यर्च्य ललिताहोमे तन्नजिह्वा स्मर
५ पाश्र्वैकं श्रीविद्यात्तृतीयखंडादिन नित्यास्यां प्रतिजिह्वं नवनवाहुतीर्हुत्वा तदप्र तित्याहोमे तन्नजिह्वा
मं ऐं स्वाहान्ते स्वाहा तुष्टये कैनवनवाहुतीर्हुत्वा नित्यनैमित्तिकनंगल होमेषु वह्निं तत्र नित्याविग्रहं ध्यात्वा
सप्त मंगलकार्येषु तत्र तोक्ता विग्रहस्यापि तत्र आक्रमेणैकैकाहुत्वा स्वस्वतृतीयविद्यया नित्यनैमित्तिकयोः
षोडशाहुतीश्च हुतेन हुत्वा काम्ये तन्नत्क्रमेण प्रोक्तद्रव्यैः स्तन्त्रत्संख्याहुतीश्च हुत्वा ललिताहोताथमं

वर मं२ ४ वह्निसत्ता२ हुतीः२ ऊं२ मे

त्रिस्तिथिनित्ययातद्दिननित्यायात्मा ष्टाङ्गे रणन्नूतमंत्रैश्च तद्दिनरनित्याहोमेनाथमंत्रैरेव हुत्वाप्राग्वत्प
रिषिच्य वह्निं देवीं विसृज्य वयस्वाज्ञाधारस्थ शक्तिरूपमहावह्निना तादात्म्यं विभाव्य परिस्तरणादस्त्रो
दिकं तद्वक्रोदरमुद्रा तद्भस्मना तिलकं कृत्वा तत्तन्नित्याविधौ हुतसंख्यया मार्कण्डेयशास्त्रयासं कुर्यादिति। क्रूरक
र्मसु तु सर्वनित्यायादिषु तेषु नित्यादिनिर्दिष्टेषु तन्मित्यनेन स्फोटो दोषः षट्त्रिंशोके: क्रूरहोमानन्तरं। तत्रैव गुर्थे
होतुः कर्तव्यं तदर्थे पूर्वोक्त। दिननित्यामिथुनार्घेण स्मारण सहितं स्वल्पमपर होम द्वयस्योत्तरपटले वक्ष्यमाणं लि
श्वासवसहितमुक्तं निगमतंत्रत्फलं चोपदिशति। तत्र। नित्यशब्दे प्रतिदिन। तथा उक्तप्रकारेणाविद्याया। तत्तन्नित्या
विधया। संपूजयेत्। तत्तन्नित्यामिति शेषः। नित्यकर्म। तत्तन्नित्याया नित्यपूजाक्रमं। ततः तां नित्यां पूजानन्तरं तत्त
द्दिवसविधायां पंचविंशपटलप्रोक्तं तत्तद्दिननित्याविधया। महेति शेषः। पूर्वमुदितो षोडशपटलप्रोक्तेव तुःष
ष्टिकोष्ठात्मको या होमा। मितिविघ्न रात[illegible]मंत्रमिति शेषः। सर्वं क्रूरहोमानन्तरं स्नात्वकर्तव्यं कुंडादिषु मेरव

तं ३ समीरितं १

 लान्याद्दिनिर्म्माणविधानमीरितं॥तुर्यविशेषे॥उत्तरस्मिंश्चात्रिंशेपटले॥इतरस्यस्थूलहोमस्यांगानीत्यस्योत्तरत्व
प्रोक्तानीत्येतद्विशेषं॥इत्थंहोमाः॥प्रोक्तप्रकारहोमाः॥पापानि॥अमंगलानि॥नाशाय्यमित्येतदन्तविषयः॥
नानवाप्यामित्येतदभिमतविषयः॥ ॥इतिषोडशनित्यातंत्रेषुश्रीकादिमतारव्यस्यपरिपूर्णतंत्रस्यप्रपंचसारसिं
राम॥ हराजाभिधानेनसुतनगानंदनाथेनविरचितायांमनोरमारव्यायांषोडशनित्यानांहोमार्थमंडपकुंडादिनिर्म्माण
॥३०५॥ विधानप्रकाशनपरमेकोनत्रिंशंपटलंपरिपूर्णंपरामृष्टम्॥ ॥यंत्राणानसंनि॥ग्रंथसंख्यानामीत्रियत्राणपंको ॥३०५॥ न५
समा त्रिंशेपटलेकृता॥अथ[illegible]दधिकाव्याख्याग्रंथ[illegible]शतमवयातः॥पूर्वस्मिन्नेकोनत्रिंशपटलेषोडशनित्यानां
होमार्थमंडपकुंडादिनिर्म्माणविधानमुपदिश्यानन्तरंषोडशनित्यानांसामान्यवास्कादेवतानांसाधकंकृते
तत्पूजनंतत्फलानितत्बलिसूक्ष्महोमविधानानिपरहोमविवेचनपदिशत्यथषोडशेत्यांशेषतःइत्यत्रैश्लोक नर
शतस्यवेण त्रिंशेनपटलेन॥तत्रादौषोडशेत्यादि[illegible]वमित्यत्रैस्थितिः॥श्लोके॥पटलार्थसंज्ञानानुष्ठानवैदुर्येण

तद्धोमविधानानि२ धिं२ दिना२

305

ता।१

सर्वमंत्राण्निः फलंचोपदिशति। तत्र। तासां। वास्कदेवतानां। तत्राव श्रेत। तत्वानत्फलानि। वास्कदेवतानांपू
जाफलानि। तन्होमविधानानि। वास्कदेवताहोमविधानानि। तथा वलिंः। वास्कदेवतावलिंः। तत्फलानि
सदन्महोमफलानि। वरान्नाद्या। परहोमात्फलानि। क्रमेण। उद्दिष्टेन विशेषश्च देवशीतिसेत्तुष्टिः। येः। प्रोक्तावत
ज्ञातानुष्ठितेः। क्रवंनिष्ठितं। चतुरस्राकृतिरित्यादितिसूत्र इत्यत्रैस्सप्रभिः श्लोकैः। वीस्कदेवतोपयान्निकारणं
तडत्पन्नितत्संख्यान्न सूत्राद्य करणोप्रत्यवायं पूजाफलेव्रततब्रकादिविधानकथनप्रलावसहितमुपदिश
ति। तत्र। सर्वनाशकृत्। सर्वप्राणिनां हिंसातत्परः। तस्य। अरुस्सदेवाः। ब्रह्मादयः। कृत्येत्यस्य सम्बुधी मि म ४
त्यनेन पूर्वत्रान्वयः। तेः। देवैः। आवयोः। शक्तिशिवयोः। तन्निरासाय। असुरवधाय। मां। शिवं। [illegible] अस्माकं।
देवानां तुष्टिविशेषाद् दर्पशान्तिं। अवध्यवाप्तिमनोत्पन्नगर्वनिर्वापकं नवेत्ति। दर्पशान्तिं कथयसि। तेन। वा
स्कपुरुषा [illegible] पुरेण। उक्तो। सन्नीति शेषः। तेश्च। देवैश्च मया। शिवेन। तस्य वो स्कपुरुषस्य। निर्धनं दुःख

ता।२ म२णा१

श्रीमनोरमा० कोदुःकरं तेष्वसुरं तस्माच्च सुरस्यास्थापयेत् स्थार्थेनिवापिहितत्वात् तन्निष्ठे दित्यर्थः। अस्य त्रिपंचाशद्
त्सु अरक्षान्वयश्च त्रिपंचाशतां देवानामिति शेषः। अयम त्रान्वयः। तस्यासुरस्य निधनस्य दुःशकत्वात् तमवनौ
रामः॥ पातयित्वा तच्छरीरे निःपंदाक्रमणाय देवानां त्रिपंचाशतकं तिष्ठे दिति मया देवानु प्रतिष्ठायाप्रोक्तमिति तेषां
॥३०६॥ देवानां तैः पूजाविमुखैः। कृतानीत्यस्यात्र रक्षसु कृतानीत्येतद्विशेषणं। तस्मात् हेतोः। तेषां देवानां तत्र
कादीत्यत्रादिशब्दस्य देवताख्यानि तदर्घातत्र क्रप्रतिष्ठादिविषयः। नेतवाग्रागीत्यादित्रिंशीति मित्य ॥३०६॥
त्रैश्वतुर्भिश्लोकैः। घोरस्तु देवताचक्रनिर्माणविधानमुपदिशतीति तत्रादौ तैः। आस्फालितसूत्रैः। समानि
समान्तरालानि तेषु। कोष्ठेषु नव कोष्ठानीत्यन्वयः। एकं तु कुर्यात्। एकीकुर्यादित्यर्थः। तद्बहिः। एकीकृ
तकोष्ठनवकाद्बहिः। वीथ्यामिति शेषः। चतुर्षु कोणेषु। एकीकृतकोष्ठनवकात् ना ह्यवीथ्योर्द्वयोरिति शे
षः। तिर्यक्सूत्र चतुष्टयं प्रतिकोणं कोष्ठद्वयस्यैकैकतिर्यक्सूत्र क्रमेण। तत्राचार्यः। मध्यवीथ्यां कोण
कोष्ठानीत्यन्वयः १

कोष्ठपार्श्वयोः द्विद्विकोष्ठे इति शेषः नतद्वीथ्यां मध्यवीथ्यां मध्यतः एकीकृतद्विद्विकोष्ठयोरिति शेषः ॥
२ वास्तुः वाह्यवीथ्यां द्वात्रिंशत्कोष्ठानीति शेषः । एतदुक्तं भवति प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक्च समान्तरालं द
दशा३ शसूत्राण्यास्फाल्य तैरेकाशीतिसंख्यकोष्ठानि निःपा[द्य] ततन्मध्ये कोष्ठनवकमेकीकृत्य तदनन्तरवाह्य
वीथ्यां परितः षोडशसंख्यकोष्ठान्वितायां प्रतिदिशं त्रीणि त्रीणि कोष्ठान्येकीकृत्य तद्वीथ्यां प्रतिको
णमेकैकक्रमेणावशिष्टकोष्ठचतुष्टयं तत्र वाह्यवीथीगतचतुर्विंशतिकोष्ठेषु प्रतिकोणमेकैकक्रमेण को
ष्ठचतुष्टयं चैवं क्रमात्प्रतिकोष्ठद्वयं कोष्ठद्वयमेकैकतिर्यक्सूत्रेण द्विधा कृत्वा संन्यस्य कोणचतुष्टय
स्यार्द्धकोष्ठद्वयाष्टकमेकैकक्रमाद्देवताम[?]स्थानं परिकल्प्य पुनस्तद्द्वितीयवीथ्यां तत्रत्यकोणोत्थपार्श्व
योः कोष्ठद्वयं कोष्ठद्वयमेकीकृत्य पुनस्तद्वीथ्यां प्रतिदिशं मध्यमध्योऽशिष्टमेकैकं कोष्ठं वत्सनामक्रमाद
ष्टरमासार्थं परिकल्प्य ततो वाह्यवीथ्यां द्वात्रिंशत्कोष्ठानि द्वात्रिंशद्देवतास्थानान्येवं संन्यस्य

को०।४

श्रीमनोरमा० रन्यासस्थानकोष्ठचतुष्टयवर्ज्जं त्रिपंचाशद्देवतास्थानानि स्त्रवन्तीति॥ सर्व्वमध्यइत्यादिभिः समीरिता इत्यन्तै
र्द्वादशभिः श्लोकैः त्रिपंचाशद्वाक्य देवतानां नामानि प्रोक्तचक्रे प्रोक्तस्थानेषु तासां स्थितिक्रमं तत्तन्नाममंत्रं चोप
राम॥ पदिशति॥ तत्रा सर्व्वमध्ये एकीकृत नवकोष्ठात्मके स्थाने तत्व बहिः॥ तदनन्तरवीथ्यामपि नवैकीकृतको
॥३०७॥ ष्ठत्रयात्मककोष्ठत्रयात्मकेषु चतुर्षु स्थानेषु एतान् आर्यिकादीन् अंत्यं चतुर्थी अष्टौ देवानिति शेषः॥ नद्य ॥३०७॥
५ त्र्यभिन्नः ये ब्रह्मादीशानान्तं॥ तेऽर्द्धकोष्ठद्वये वह्निकोणगतार्द्धकोष्ठद्वयादीशकोणगतार्द्धकोष्ठद्वयान्तमित्यर्थः। पूर्व्ववत् प्रा
दक्षिण्येन॥ प्रियेइति संबुद्धिः॥ त्रु नतज्जयो। तुरो। तुदुजयश्चेति देवाः। अष्टौ। अनन्तरश्लोकवक्ष्यमाणशर्व्वादीन्॥
307 नाराधेः। शरणवाधेः। नमोन्तैरित्यनेन तत्तन्नाममू चतुर्थीविभक्त्यंतत्वेचोच्यते। तथा प्रादक्षिण्येन। अन्यानपि
कांश्च ब्रह्मादीन् तथार्द्वयेतान् प्रोक्तक्रमेण। तत्तन्नाममंत्रैरर्च्चयेत् सर्व्वमित्यादिनोत्तरार्द्धेन पंचनामानि वक्ष्यमि
त्यादिना पूर्व्वार्द्धेन नामत्रयं॥ महेश्वरीति संबुद्धिः॥ वहिः सर्व्ववाह्यवीथ्यां अष्टौ देवान् दिशं प्रति प्रतिदिश

ते ४

अग्निरित्यादिना श्लोकेन नामाष्टकं। निर्ऋतिरित्यादिना श्लोकेन नामाष्टकं। एते। निर्ऋत्यादयः। वायुरित्यादिना श्लो-
ननामपंचकं। ।

मित्यर्थः। ईशानेत्या[...]दिना श्लोकेन नामाष्टकं। अर्गलइत्यादिना पूर्वार्द्धेन नामत्रयं। तत्र अर्गलः दितिरिति
पदच्छेदः। ताः वाय्वादयः। एतदुक्तं भवति। प्रोक्ते चक्रे एकीकृत नवकोष्ठमध्ये प्रोक्तरूपस्य ब्रह्मणः। ततो बाह्यवीथ्यां
प्रतिदिशमेकीकृतत्रितिकोष्ठात्मकस्थानचतुष्टये शर्वादि प्रादक्षिण्यक्रमाद् र्यकादीश्चतुरः लघीथ्यां तद्बाह्य
वीथ्योः प्रतिकोणं तिर्यक्सूत्रा[...]स्फालनेष्ट[...]द्वयकोष्ठाष्टके वरुणादीशानं प्रादक्षिण्यक्रमात् सावि
त्रादीनष्टौ। तु नस्तन्मध्यवीथ्यां प्रतिकोणं शिष्टको[...]द्वयोरेकीकृतकोष्ठद्वयद्वयोत्पन्ने षट्स्तुस्थानेषु
स्या ४ वै[...]दीशान्तं प्रादक्षिण्येन शर्वादीनष्टौ। तु नः सर्वबाह्यवीथ्यामीशानकोष्ठादि द्वात्रिंशत्कोष्ठेषु प्रादक्षिण्ये
२३ नेशानादीन् द्वात्रिंशद्देवांश्च तत्तन्नाममन्त्रैः प्रणवादिभि[...]र्नमोन्तैः पूजयेदिति। द्वितीयेत्यादिभिस्त्रिभिः त्वन्ते स्त्रि
भिः श्लोकैः प्रोक्तवास्तावक्रमध्यवीथ्यां प्रतिदिशमेकैकक्रमाद्वशिष्ट चतुष्टये युगादिवर्णित्यासक्रममुपदि
शति। तत्र। द्वितीयवीथीमध्यस्य चतुष्कं। प्रतिदिशमेकैककोष्ठक्रमात्। कोणसूत्रतः कोणसूत्रान्त्यां। तेषेव

सं२ त्याघ४ स्व४ छ० ष०

श्रीमनोरमा। एकैककोष्ठस्थानचतुष्कौ [illegible] क्रमातो प्रादक्षिण्यातो प्राच्यो प्राक्कोष्ठस्थस्थानचतुष्टये योः सुगाणि पर्याय
नित्याणि॥ तत्र त्कालीनेत्रगुणाँ [illegible] पर्याय नित्याणि त्रयं वा क्रमान्त्र प्राग्वत् प्रादक्षिण्येनोत याप्रादक्षि
ण्येनादक्षो दक्षिणपार्श्वस्थ कोष्ठस्थस्थान चतुष्टये यानि त्याणि दूदया स्मि कौ उदयाणि नक्षत्र दिन नित्याणि
राम॥ त्रयं चेत्यर्थः॥ पश्चिमेनो पश्चिमकोष्ठ स्थानचतुष्टयो नूमी [illegible] स्थापि नूपयुग्माणि॥ कर्मान्तिकात्र द्वितीया
॥३०८॥ विन क्रयन्त्रानु॥ उत्तरो उत्तरकोष्ठस्थ स्थानचतुष्टये पूजयामीति वक्तार्यक्षराणि॥ अत्रा वक्ष्यति नत्र प्रोक्तान् ॥३०८॥
वसादीन्नु प्रत्येकमित्यादिना पायसैरित्यन्ते न श्लोकद्वयेन त्याल्लुदेवतानि होमार्थं कुंडादिकं होमद्रव्याण्या
हुति संख्या स्वोपदिशति॥ तत्रा नेः शो क्रमनाम मंत्रैः स्वाँ नेरित्यर्थः॥ हुनेत्रो जुहुयादित्यर्थः॥ चतुरस्रं प्रदि
308 क्षु खः॥ अत्र सं विदिव्याल्पनाः॥ इन्द्रदिक्षु खः॥ प्राक्मुखः॥ क्रमात्॥ एकैकक्रमाशो वा॥ विकल्पोत इत्यत्र प्रोक्ते संख्या
लेखनेन॥ एतदुक्तं भवति॥ चतुष्कुंडपक्षे मुखः प्रोक्तप्रकारेण॥ वह्निस्थापनादि गुरस्तं त्रं कृत्वा सोऽग्र

हा३ तं०

दित्वयाप्लुतेः श्रीं[illegible]दिभिर्द्विपञ्चाशत्पायसैस्तब्रह्मादीनां प्रत्येकमेकैकद्रव्येण । प्रोक्तसंख्ययोरन्यतमसंख्यया आहु
तीर्जुहुयादिति ॥ बलिमित्यादिना श्लोकेनैतेषां बलिविधानं त[illegible]व्याणि चोपदिशति । तत्र नैषां ब्रह्मादीनां ॥
दुग्धकदलीफलापूपादिसंयुतम् ॥ एत[illegible]स्निग्धविशेषणम् । अपूपादित्यत्रादिशब्दो घृतादिविषयः ॥ ए
तद्युक्तं भवति । उक्तेषु द्विपंचाशत्स्थानेषु स्थितानि द्विपंचाशद्देवतान्यावाह्य गंधपुष्पधूपदीपैरभ्यर्च्य पायस
सेनं तंत्रोक्तद्रव्यैर्यथाप्रत्येकं बलिं सि[illegible]नि निवेदयानन्तरं नानिपात्रान्तरेय थास्थानीनि देशयर क्रौबेरीं [illegible] पीव
रूपाणिः पररूपाणिभिः । पुष्पैराहूत स्वत्वेर देवता पतत नदीतीरद्वाख्यातय न स्यात्तिस्रूलानामन्यतमप्र
देशोस्थापितुलेयथास्थानं निवेदिप्य पश्चादनवे [illegible]द्विपञ्चाशत्साद्धर्वी विधाजापी गृहमेत्यबलगात्रो देवता
त्मानं वेदिति ॥ एवमित्यादिभिर्मवेदित्यन्तैः ४ समस्तैः श्लोकैः ४ प्रतिवर्षं स्वगेहे वास्तुदेवताबलिं नकालतन्त्र
दिवसे नित्यां [illegible] केर्यास्तिकर्मनन्तफलीराजादिगृहादिष्वे[illegible]तदर्चनापुष्पकर्त्तव्यता तदफरतो प्रत्यवा

श्रीमनोरमा यं चोपदिशति॥ तत्रादौ एवं प्रोक्तक्रमात्॥ स्वगेहे॥ साधकगेहे मण्डले॥ प्रोक्तं च स्के॥ कुर्वन् कुर्यादित्यस्य वास्तुपू
जामित्यनेन पूर्वेणान्वयः॥ तद्दिवसो वा ल... चतुष्पाम्नि दिवसे नित्या नक्षत्रे॥ षोडशनित्या नक्षत्रे॥ त्र
याहीनौ पुनः पञ्चयादहीनौ॥ मघुराधे रित्यत्रा घश द्वे खिन्नर सपंचक विषयः॥ तास्तन्नक्षत्रान्नं नाड्ये
राम॥ नादिकां त्वत्रादिशद्धो ऽपस्मारकृत्यादि विषयः ४ अर्थं तानि दारिद्र्यादीनि मंगलानि॥ तद्गृहे॥ स्वार्थित
॥२०९॥ वास्तुदेवतानिर्मपरिरक्षितगृहे... सर्वत्रा राजनिवासस्थाने षु मंडपादिषु॥ तथा च महिषीगृहे राजा ॥२०९॥
महिषीगृहे हि निवासस्थानेषु॥ तथा सर्वं दिग्विदिक्षु मध्ये चेत्यर्थः॥ कुरवधारणे नं ... तानि प्रोक्तक्रमा
त्॥ वास्तुदेवतापूजान कृताचेत् ... शा... नि नो हेत्वादिति ४ सम्प्रदाये॥ इत्यनेन स्वार्थे कुत्रिलिंश्लोषे रचिष्प
रणेषु वास्तुचक्रनिर्माणविधानादिकं गृहादिषु तन्त्रनिष्ठी तत्फलं चोपदिशति॥ तत्रादौ त्रिलोहाहतले
षु॥ हिरण्यपाषाणतास्त्रसीसतलेषु॥ हस्तप्रमाणकोविस्तरा... यामौ स्यात् तन्त्रे देवनामानि॥ प्रोक्तानि द्वितीया

भे१

त्वानीतिशेषः॥ तेषां द्वितीयानन्तं त्वां पूजयामी त्यस्य तत्त्वके लेख्यावे न्नोपदिष्टत्वात् म्यादिनामचतुष्टयविलेखने द्वि
तीयानन्तविद्यानुष्ठामायागन्तो हृल्लेखादशेन वाचके नानृदेवाशक्तापि तुपदत दशो तत्र स्थापितदेशे॥
विशः॥ विवारादर्शनात् खघंटकादिघितत्वादिशद्वः॥ पन्नूनादिविषयः॥ विदध्याद्धोमो नप्रकारेण वास्तुदेवता
चक्रप्रतिष्ठामिति शेषः॥ ततइत्यादिना वइत्यन्तेनार्धयन्तेन श्लोकेन सूक्ष्मपरहोम ४ सिद्धिकथन प्रस्ताव
पुरःसरं संक्षेपान् सूक्ष्महोमविधानं तद्वैन्नवेवोपदिशति॥ तत्र च ४ समाहारो प्रिये इति संबुद्धिः॥ स्वमूलाधार
कोणाऽश्मपटलप्रोक्तरूपो वाच्यवाचकरूपो वाच्यवाचकात्मकौ तथा वक्ष्यमाणप्रकारेण ये नो विघातेन न श्र
वयोः॥ शक्तिशिवयोः॥ एतदुक्तं भवति॥ मूलाधारस्य कुंडलिनी शक्तिमुखगामिवह्नौ वाच्यवाचकात्मकौ प्र
यंचं तथा नु कुर्यात् येन वनविधानेनानवयोः समरसाघको जायते इति॥ तद्विधानमित्यादिना प्रश्नोऽइत्यन्तेनार्धेन द्वीघे
श्लोकेनार्द्दिधा मूलाधारे वाह्निसस्थानं कुंडलिन्याः स्थितिं तत्क्रियां॥ [illegible]

नं १७ नद

...वदेवीष्टच्छति॥ तत्र तद्विधानं सूक्ष्महोमांग विधानं। प्राज्ञ शंभो इति पदद्वयमीश्वरसंबुद्धिः॥ अ... नास्मि
न्पटले तद्रूपे कुंडलिनीरूपे॥ तत्क्रियां कुंडलिनी ...क्रियां विशदं सुस्पष्टं प्रश्नो इति व... संबुद्धिः॥ शृणु एव त्वादि ति॥
किं च नेत्यं ... स्वचतुर्भिः श्लोकैः तद्विधानकथनप्रस्तावपुरस्सरं तद्विधानी वेदेष्वप्रशस्तिं तत्त्ववादिकैश्चोप

दिष्टास्मिन्पटले प्रोक्तं तदेव निःशेषस्वरूपाद्विशत्पटले वक्ष्यमाणत्वे कथयति॥ तत्र विधानं सूक्ष्महोमांगं॥ अधुनात्र

स्मिन्पटले यो विधाने परं निरतिशयं ध्वनिनामगमी मातुरुदरे॥ यो ... पापा मरहितं॥ वर्णाज्यदक्षिणा घर्घ्यपक्षु
चांद्रायण घायासनिर्पेक्षत्वादनुसंधानमात्रवर्तित्वात् अनन्यापेक्षनिर्वाह्यो॥ ...तु विशेषत्रित्रिगुण ... घतपेक्षत्वात्॥
स्वतेदग्धतीतेष्वां ...ध्येव विलीनानुसंधानत्वाच्च॥ यन्मनः क्लेश ... स्थाने॥ सकल...लविकल्पविलयन रूपत्वा
त्॥ निःशेषकल्मषी॥ स्ववाति निक्रान्ता वा वा सुखासदी॥ स्वस्मिन्नेव मनसो निर्वृत्यमविलापकत्वात्॥ स्व
गा स्वस्मिन्नन्तर्हितत्वात्॥ विश्वमयं विवेदवेदनाज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकत्वाद्विश्वमयी॥ अत्र अस्मिन्पटले तत्ता

स्त्या४ अनाहते ॥२

तस्मात्तं नित्येत्यादि त्रिभिस्त्वरित्यत्रैः पंचत्रिंशश्लोकैः सूक्ष्मस्वरूपं तदनु मेधानं तस्योमशकारं चोपदिशति॥ तत्र नित्या
नित्यादिति॥ नित्यानित्यापटले पोक्तं तं हुत्वा तत्रोक्तवत्॥ स्थितेहृदयोर्द्धं ब्रह्मरंध्रात्रशिरः कपाले ब्रह्मरंध्रप्र
देशावोत्तांगे त्वधोमुखपद्ममध्यात तन्त्र...त्मकोग्निसूर्यसोमात्मको आद्या नित्या त्रिखंडकी श्रीविद्या खंडत्रयं
तथा मित्यादि श्लोके नैतदुक्तं भवति मूलाधारे व...त्मको श्रीविद्यायाः प्रथमखंड मूर्द्ध्वमुखं प्रसृततेज
कृत्वा तदादि ब्रह्मरंध्रांतं हृदये सूर्यात्मके श्रीविद्यायाः मध्यमखंड मुन्नयतः प्रसृततेजं ...त्वा ...दादि मूला
धारांतं ब्रह्मरंध्रांतं ... ब्रह्मरंध्राधः प्रदेशाधोमुखपद्मकर्णिकायां श्रीविद्यायास्तृतीयखंडे चंद्रात्मके मृत
मयत्वेनाधोमुखप्रसृततेजस्कत्वान्मूलाधारांतमंबतेजस्त्रयात्मकैः खंडत्रयैंगमानुसंधानेनान्योन्यमेकी
भूतं तन्मयं मनसा सहस्त्रात्मानं च तावदिति॥ तथा प्रोक्तप्रकारेण तन्मयं कनकादर्शनिम्न मुकुटादिनेदं
दितिशेषः॥ विकल्पविधुरं तेदरहितं॥ तेषां त्रयाणां॥ अग्निसूर्यसोमानी व्याधिकरणे षष्ठी॥ वर्णानीत्रागु

स्क स्क दर

न्नगं च४ नदादिकं३ गमा३

मि२ वर्ण ४ गय श्लो ५

श्रीमनोरमा०

त्मानां पंचदशपटलो॥ अकारादीत्यादिना चतुश्चक्षितमेन श्लोकेन अभिप्रेतं तत्तेनोक्तानीद्वाभ्यां अग्निसूर्य
सोमात्मकवर्ग्गवर्णत्रयं तन्मात्राः॥ अन्यतमं वर्गवर्ज्जितं ४ वक्ष्यमाणक्रमपुटितं ४ एतदुक्तेन चतुर्द
शपटलोक्तौ [illegible] सूर्यसोमात्मककुलासनरेखा श्यात्मतया अभिप्रेतानां वर्णानां [illegible] मध्ये [illegible] सोमा
त्मकषोडशस्वरवर्ज्जं सूर्यात्मककादितकारं तथा षोडशं वर्ज्जं अन्यात्मकथकारादि सकारान्तषोडशवर्णं व
र्ज्जं चान्यतमान्यां वर्ज्जान्यां द्वितेजोमयाभ्यां तत्तदिति तत्तेजोमयं वर्ज्जं वर्णं वर्णं वक्ष्यमाणक्रमात् तैर्वर्णैः
पुटितानि त्रीतत्त्वज्ञानज्ञेयात्मिकानि ४ षोडशभि ४ षोडशभि ४ र्वि [illegible] भि ४ प्रोक्ते निर्विकल्प्ये सति जसि वक्ष्यमा
णक्रमेणानुद्धुत्यादिति [illegible] पुटितानित्यादि भि ४ सौमि त्यते ४ पंच भि ४ श्लोके ४ प्राणाग्निहोत्रैः कुलासने सूर्यात्म
करेखास्थककारादितकारान्ता ४ षोडशवर्णान्तानुवर्णा ४ हृदिति सकाराः शान्तदासने वह्निरेखास्थाना मग्नेर्या
न्तराणां प्रतिलोमक्रमात् सकारस्य प्रथमत्वादिति यातश्च चकररूपहषष्ठेन ततदादिथकारान्ता वह्निरूपा ४ षोडश

रामः॥ ॥३१२॥ ॥३१२॥

मि३ म३

मंत्रादिकमुपदिशति। तत्र मातृकाद्वर्ण॰ ३

311

वर्णा उच्यंते॥ तस्मात्ककारादितकारांतेः षोडशभिर्नानुवर्णैः सकारादिथकारांतैर्व्युत्क्रमात् षोडशभिरग्निव
र्णैः स्वरा ॥ तत्कुलासने सोमात्मके रवौ स्थानं ककारादीश्चन्द्रात्मका... ना तारेणाङ्गणवेनौ॥ तत्र हुंकारस्यार्थो
मृतुमृत्युरवादव...॥ विश्वमाशय अनन्यमनाः॥ तन्मंत्रायथा केसौ... इत्यादयः तश्चो इत्यन्ताः॥ षोड
शवह्निमानुष्टुप्स्थः॥ थकारादिसकारान्तानामनुलोमानां ककारादिककारान्तानां प्रतिलोमानां वर्णानां पुट
स्थैः चां द्व्यक्षरः॥ तदक्षणवेगी हुंकृतैरित्यर्थः क्रमात्॥ अकारादिविसर्जनीयान्तक्रमात्॥ तन्मंत्रा यथा॥
श्रीतां दार्णो इत्यादयः सः को इत्यन्ताः षोडशचंद्रमानुष्टुप्स्थैः अकारादिविसर्जनीयान्तानां सोमरूपाणां षोडशाव
र्णानां तकारादिककारान्तानां भानुषोडशवर्णानां पुटस्थैः वृष्णौ॥ थकारादिसकारान्तैः तारेण हुंकृते
रित्यर्थः॥ तन्मंत्रा यथा॥ अपर्ते आद्रणों इत्यादयः॥ अक्षकों इत्यन्ताः षोडशभानुवेदपुटस्थैः कका
रादितकारान्तानां वर्णानां विसर्जनीयाघकारान्तानां चन्द्रवर्णानां पुटस्थैः ... व्रह्मणैः॥ यकारा वर्णानां तथा ३

नै ४ नै २

तद्वत् ५ नैः ५

श्रीमनोरमा ० दिस्यकारान्तैः॥ तथा शाश्वन्तोरणहुंकृतैः तन्मंत्रा यथा क थः ॐ स्वदं ॐ अग्नौ ॐ इत्यादयः ४ तन्मत्रौ इत्यष्टाः षो
डश॥ चंद्रवह्निपुटाः तत्स्थैः ४ स्वराणां अकारादिविसर्जनीयान्तानां सकारादिथकारान्तानां च पुटस्थैः ४ तान्तृ
र्णैः ४ ककारादितकारान्तैः॥ अर्थन्तोरणहुंकृतैरित्येतदाकृष्यते तन्मंत्रा यथा॥ अक सो आ ख सो इत्या
राम॥ दयः॥ अः त थो इत्यन्ताः ४ षोडश॥ वह्निचन्द्रपुटान्तस्थैः ४ थकारादिसकारान्तानां विसर्जनीयाद्यकारान्तानां
॥३१२॥ च पुटान्तस्थैः॥ तारेण हुंकृतैः ४ ककारादितकारान्तैः॥ तन्मंत्रा यथा थ कः ४ ॐ दखं ॐ इत्यादयः॥ सत्तं ॐ इत्य ॥३१२॥
न्तः ४ षोडश॥ एवमुक्तप्रकारेण वह्नि [illegible] प्रकारप्रोक्तभेदानां मंत्राणां तारेण चतुरक्षरात्मकत्वे सत्यपि संप्र
दायेन ते कृतसंधिका एव लिखिताः॥ ते वां [illegible] प्रकारप्रोक्तानां [illegible] विलोम्यात्॥ तत्र तत्र षोडश षोडश मंत्रा
312 णामिति शेषः ४॥ एवमनुलोमविलोमान्योन्याहामं दिष्टत्वात्॥ लोमस्यादित्यर्थः ४॥ अन्तरेस्तेजस्त्र्यात्मनि
रिति शेषः ४॥ उदीरितैः ४ प्राक्तैर्बुद्धिनवन्यून्नरशतैः श्लोकेषु अनीषुः षोडशनिमेत्रैः ४ अखिलान्॥ ज्ञातज्ञा

रूपे ८

नज्ञेयात्मकं॥ तैः ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मनि र्वाचकरूपैः त्रिभिस्त्रिभिरक्षरैः स[illegible] तदष्टत्रयरूपं॥ एतदुक्तं भवति
एवं प्रोक्तेषु द्वादशसु भेदेषु अन्नीषु भेद मंत्ररूपैः चितयज्ञानमयैः वाचकरूपैस्त्रिभिस्त्रिभिर[illegible]ै नं तत्वे
ज्ञस्वरूपात्मकं वाच्यमखिलमष्टत्रयरूपं कृत्वा मूलाधारस्था [illegible] र्विकल्परूपस्वात्ममहावह्नौ होमस्यादिति॥
तेन स्वरूपेत्यादिना समीरितमित्यनेन श्लोकद्वयेन शक्तिशिवयोः र्पाथात्म्यस्वरूपस्य तेजस्त्रयात्मकत्वमित
रप्रंचनैतिकविग्रहस्येच्छागृहीतात्मकत्वं मुक्तिस्वरूपं चोपदिशति॥ तत्रा श्रावयोः शक्तिशिवयोः त
द्वपुः अनश्वरं वपुः॥ अन्यानिर्पचनोतिका॥ श्रावयोः प्राग्वत्॥ तन्मयीभावस्थैर्यं प्रोक्ते तेजस्त्रयतादा
त्म्यभावस्थैर्यं तत्रेत्यादिना श्लोकद्वयेन कुंडलीस्वरूपं देवी पृच्छति॥ तत्र स्फुटं सुस्फुटं॥ तामित्यादिना
श्लोकोत्तरार्द्धेन कुंडलीस्वरूपकथनं प्रश्लोति॥ तत्रैतां कुंडलिनीरहस्यं देशिककटाक्षाद्दृते ज्ञातुमशक्यत्वा
त्॥ परमाद्भुतां ज्ञानात्मकत्वान्नादात्मकत्वाच्च॥ मूलाधारेत्यादिभिः साधकस्तत्त्वैः पङ्क्तिः श्लोकैः कुंडलिनी

सा॰२ के॰१

श्री मनोरमा॰ स्वरूपं तदनुभावं चोपदिशति॥ तत्र नेत्रेन॥ ज्ञानाकारेण॥ मां कुंडलीमहाद्युतिः॥ विश्वप्रकाशत्वात्॥ मायाशीर्षे
विसर्जनीयशीर्षे॥ तां मायां उच्चारन्तीं॥ तदा लता ऊर्ध्वं संचरन्ती॥ स्वर्गइत्येतत्॥ उत्तरत्र सुषुम्नामध्यदेशे ऊ
त्यस्य विशेषणं॥ कुंडलिनी॥ तदाश्रित्यासन्नेतः॥ एवं उक्तरूपानुविशेषे अज्ञुर्नं याति॥ मूलाधारादिनिर्ग
त्य तदुपरि श्रोत्रादीन्द्रियग्रामिनी॥ स्वेच्छादंडहतो॥ स्वेच्छाप्रेरणापरवशा॥ अन्यदा॥ तस्यां प्रसुप्तभुजगाकार
रा मा॥ तया प्रसुप्तं स्थितायां॥ निशांधकारे भुवनस्थितिवत्॥ अप्रकाशतया॥ एतदुक्तं भवति॥ यदा स्फुरद्रूपि ॥३१३॥
॥३१३॥ णी बुद्ध्यात्मिका कुंडलिनी शक्तिर्मूलाधारात्॥ प्रसुप्तभुजगाकारतां विहाय स्वेच्छाप्रेरिता ऊर्ध्वं गता सती सा
खिलदेहान्तरादिन्द्रियद्वारा विनिर्गत्य विश्वं कवलीकरोति॥ तदा विश्वप्रतीतिर्भवति॥ पुनश्च स्वेच्छया य व्या॰ ४
दा मूलाधारे सा प्रसुप्तभुजगाकारमात्रस्वरूपतां याति॥ तदा निशांधकारे भुवनस्थितिवत् विश्वप्रतीति
र्नस्यादिति॥ एवंप्रकाशकारीतां कुंडलिनी॥ देशिकादेशदर्शितां॥ देशिकोपदेशदर्शितां॥ मामपि॥ शिवे

313

कालेन तत्सिद्धिमाह तद्दर्शनादिरहितस्य प्रत्यवायं चोपदिशति। तत्र इतरः। प्रोक्तज्ञानरहितः। देव्याः सर्वका
रणभूता या ललिता याः॥

शक्तिवरवां च जीवन्मुक्त इत्यादिभिः साधक इत्यन्तैरष्टाविंशतिभिः श्लोकैः जीवन्मुक्तलक्षणमुपदिशति॥ तत्र
अप्रयुक्तमानसः। इति पदच्छेदः। शोकहर्षावितिः भूमिगः। शोकहर्षयोरपि पर्यङ्गतः। [illegible] निरुपाधिकसंतुष्टः
स्वभावसंतोषयुक्तः। स्वेच्छाधीनेच्छया युतः॥ अपरक्षेरितबुद्धिः। समारिमित्रः। रागद्वेषाभावाज्जीवन्मु
क्तः। जीवन्नेव मुक्तः परमार्थतः स्वात्मनोऽन्याघनावादित्यर्थः॥ इतर इत्यादिना यो निष्ठित्यनेनार्धघनेन
श्लोकेनोक्तज्ञानरहितस्यापि देव्यर्चनात् कालेन तत्तदुपासनादिगौरवलाघववशात्॥ कालज्ञेत्यवि
लम्बनेन इतरः तत्तत्का[illegible]र्यादिरहितः॥ जन्मनिर्वृतिभिः॥ अपरमार्थज्ञानसर्वः स्वैर्हि विघ्नजन्मभिः॥ अवि मूर्खः
वेकी विघ्नैनोद्भवैरित्येतदुत्तरत्र मदेरितस्य विशेषणं॥ उन्मत्तपित्तः कर्तव्याकर्तव्यज्ञानरहितः॥ अयो
ग्यातियोनिषु॥ नीचैर्नीचैर्विजयेषु परवशो भवतीत्यर्थः॥ नित्या स्थित्यादिभिरर्चित इत्यन्तैः रष्टाद्यैः हिंसि

श्रीमतोरमा॰

॥१

श्लोके॰ नित्यामुक्ते दौर्लभ्यं तद्भक्तिवैभवं नित्यावैभवं विग्रहाविर्भावे तेन स्वरेण तदुपास्तिं चोपदिशति। तत्राप्रदक्षिणे
सकृत्कृतदण्डादिभिः पापकर्माणि॥ अज्ञानवासनाद्युपहतकर्माणि यद्बलाद्भक्तिबलात्॥ प्रागुक्तलक्ष
राम॥ णः जीवन्मुक्तलक्षणः॥ न च प्रागुक्तलक्षणो भवेदित्यन्वयः॥ तां भक्तिं अस्मिन्पटले वक्ष्यमाणरूपां दे
॥३१४॥ वता इत्यस्यान्वयं इत्यनेनान्वयः॥ लोकपालाद्या इत्यत्राद्यशब्दस्त्रयस्त्रिंशत्कोटिदेवतादिविषयः॥ तद्भ ॥३१४॥
क्तिप्राप्तसंपदः उक्तरूपभक्तिप्राप्तैश्वर्याः॥ बहुनानाघृणेन सह॥ अन्वेद्वं इति च पदच्छेदः॥ भावया
मीत्यस्य तात्येव इत्यनेन पूर्वत्रान्वयः अहो शिवां त्रिकाले संध्यात्रये। विग्रहान्वितः न्यासविग्रहः॥ अनेनल
घुशानानामपि संध्यात्रयोपास्ते रवश्य कर्तव्यता कथितेति संप्रदायार्थः॥ तर्हीत्यादिना श्लोकोक्तरा
ई न पंचविंशपटलप्रोक्तमातृकोद्धरणव्याप्तचक्रस्थाः॥ वीत्यादिना श्लोके त्रिमूर्तीनामसन्यदेवतानाश्च

314

चकारस्य ग्रहणादिदर्शी ततस्थिति रूपं च स्मारणीति तत्र न । न।

श्री मेरुपथा २ तत्र ४ साध्य ३ षोडशनित्याविग्रहाः २

नित्यानां सेछाविग्रहात्मकमुपदिशति ॥ तत्र ॥ विधिविष्णुशिवात्म त्वं ब्रह्मविष्णुरुद्रात्मकत्वं तासां षोडश
नित्यानां निजेछया ॥ अन्या ४ अन्यत्र तत्रैषूपदिष्टाः ॥ तन्मयविग्रहा ४ पररूपमित्यादिना महानित्यत्वेनाप्युद्दि
ष्टा केन पररूपहोमकथनश्लाघ्यपुरश्चरंसिद्ध साधकादि येषु सिद्धानामेवतत् परहोमयोग्यतामितरे
षामनुत्रयेषां तदयोग्यतां चोपदिशति ॥ तुर्यशेषो महदद्भुतं समस्तभेदविजयं नामकत्वात्तौ पररूपहोमेना
वसिद्धिः ॥ सिद्धरूपाणां गुरुणां ॥ अस्मिन्नेवपटले प्रोक्तसूक्ष्महोमसिद्धानां ॥ अन्येषां साधकसाध्यानां ना
वशा ॥ एतत्परहोमस्येतिशेषः ॥ तथासिद्धवत ॥ प्र दीपेत्यादिना श्लोकोत्तरार्द्धेन तत्परहोमत्त्वा वसिद्धाना
मानुत्तावं हृदीकृत्य नित्यासु नत्रुपलब्धिकारणरूपदिशति ॥ तत्र प्र दीपेण शोषयापानां देशिकाकटाक्षा
दिभिर्दूरीकृतदुर्वासनानां ॥ ततज्ञासे विनां ॥ विदितपरमार्थनाथ सेवादितत्पराणां ॥ नित्येत्यादि नि ४ तद

पत्रिका धि ४

श्री नमो रमा॰ त्यत्रैः षड्त्रिंशल्लोकैस्तत्वसमावपुरस्सरं नित्यानन्दोल्लासोपदेशं प्रोक्तनिगमनं च करोति॥ तत्र नित्याविद्यास्तु॥
षोडशनित्या नाम विद्यास्तु सुंदरीति देवी संबुद्धिः॥ आमुष्मिका संशयत्वं॥ परमार्थपरिज्ञानात्॥ संतोषः
अवान्यविषये छायघ्नावात्॥ नित्यप्रसन्नता॥ देशकालाद्यनवच्छिन्नभावेन॥ सुखिता॥ स्वात्मपरमानन्दानु
राम॥ भवरसेन॥ त्यागिता॥ नैरपेक्ष्यात्॥ ज्ञानेसदानुसंधानं॥ कृतज्ञत्वं॥ गुरुचरणनलिनयुगल [illegible] नज्ञ ॥३१५॥
॥३१५॥ नपरत्वं॥ [illegible] अलुब्धता॥ इतरानपेक्षा॥ अकार्पण्यं॥ [illegible]लुब्धविषयमुद्दिश्य महाप्रयत्नराहित्यं॥
अदीनत्वं॥ अलुब्धभावः॥ परस्विन्नानितुघमः भेदराहित्यात्॥ दयालुता॥ सर्वप्राणिषु मनःखिन्नी॥ उदारता
315 वशः अवैषम्यं मनस्थितौ॥ लाभहान्योः॥ लाभहान्योः सर्वमनस्थितावैषम्यमिति चान्वयः॥ कल्याणशीलता॥ मंगलाचरण
स्वभावता॥ कल्याणानि निवेशित्वं॥ मंगलकर्मस्वतिनिवेशित्वं॥ कल्याणकीर्तनं॥ मंगलस्वभावानाम् महतीमनुभावकी
७२

दैन्यं। अकल्याणकथालापवैमुख्यं। अकल्याणेषु कर्म्मसु तदाचारवतां कथालापेषु वैमुख्यं। स्वेच्छयास्थि
तिः। अपरमाधीनतयास्थितिः। सदैश्वर्यं। राजचोरदुर्जना[illegible]रात्याद्यनुपहतमहिमतात्मकं। स्तोकत्वं। सौ
लुंठाकिमत्वं। नैष्ठिकत्वं। सर्व्वदेवतादिविग्रहेष्वनुस्यूतनित्यात्मतावा[illegible]निचारित्वं। अजिह्मता। अकुटि
लहृदयता। सखीनुकूल्यं। सुरनरतिर्यगादिष्वभेदेन सर्वविग्रहाणां नित्यानिग्रहात्मकत्वप्रतिपत्तेः। संगी
तप्रियत्वं। नादस्वरूपस्य नित्यात्मकत्वात्। वांछितमाप्राय्यः। स्वस्मात् छिन्नविषमात्मतावात्। राजयोषित्वं। श्रा १७५
न्तं। [illegible]वहुमानं। स्वस्यापि रामात्मकसिद्धेः॥ अमत्सरः। स्वसमानाधिकराहित्यात्। सर्व्वोत्तर
त्ववांछा। देवतातादात्म्यसिद्धिवांछायां विकल्पेत्यादिनाश्लोकेन परहोमस्वरूपे स्थूलसूक्ष्महोमयोरपि
तन्मयत्वं चोपदिशति। तत्र। विकल्पस्वरूपं। सकलविश्वविकल्पकारणस्वरूपं। निर्विकल्पं। परस्वरूपं। वि
धानं। किलयत्नं। एतदुक्तं भवति॥ सकलविकल्पकारणत्वं तस्य मनसो निर्विकल्परूपे स्वात्मनि [illegible] वि

द्वि ४

श्रीमनोरमा॰ लापनं परहोम इति।यन्मया परहोममया।उच्चावचेत्यादिति:समीचित इत्यत्रैव प्रतुर्निप्तोके स्थूलसूक्ष्महो
मयो: परहोमेन तादात्म्यवासनां तद्नुसंधानं चोपदिशति।तत्र।उच्चावचविकल्पानां।समित्पुष्पफ
लादिभिर्दत्तिन्नानां वस्तूनां होम इत्येणांतन्मयत्वात्॥ अग्निमयत्वात्।ऐकरूप्यं अपृथग्भावः।एतदुक्तं भव
राम॥ ति।समिदादिभिर्सकलवस्तूनां स्थूलहोमादग्निमयत्वेनैकरूप्यमुदीरितमिति॥ तथा।एकीकुर्याद्विश्व
॥३१६॥ यमेण तदुक्तं भवति॥ सूक्ष्महोमात्र स्वमूलाधार[illegible]मध्यस्थकुंडलिनीमुखवह्निमहावह्नौ ॥३१६॥ द्वि ५
सकलशब्दोदयविश्रांतिपदे नानारूपं वाचकैश्च हैस्तद्वाच्यानर्थांश्च वेद्यवेदकविदात्मनैकीकुर्यादिति
316 स्थितिरित्यादि नाम्यार्धेन समर्थ्यते दृढविलापनात्।स्थितिरेव परहोमो भवतीति कथितं।उच्यते।स्वा
त्मरूपमहावह्निः।तत्र ज्वाला॥ इति छोस्वा।आत्मरूपमहाशक्तिरित्यर्थ:॥ सैव च येषां रूपाणि।ते।स्वात्म
रूपवह्निज्वालारूपिणः।तेषु।स्वात्मरूपमहावह्निज्वालारूपिषु॥ निरिंधनेकरूपेषु।अनन्याधिष्ठित

महा १ ज्वालारूपिषु। स्वात्मरूपापृथग्भूता महाशक्तिः स्वात्मरूपवह्निः २

मुपदिशति॥ तत्र चतुरस्रे उत्कृष्टरूपे। अस्त्रे। शोकरूपे। ३४

नास्त्र १ वृं

प्रकाशरूपे शुद्धपरमार्थात्मनि। सत्तामात्रात्मरूपे। स्थिरे। अविकारिणि नि[illegible]त्ये। महविलापात्तु निरवशेषविला
पनतावः। एतदुक्तं भवति। स्वात्मरूपमहाशक्तिच्छन्नरूपिण्ड निरधिष्ठानप्रकाशात्मके शुद्धसकलरूपे शुद्धपरमा
र्थतस्फुरिते तलरूपे अविकारिणि सत्तामात्रे स्वात्मनि तेषां निःशेषविलयनतावः परहोमः समीरितः इति।
तेषिमित्यादिनानूपतस्त्यनेन श्लोकद्वयेनोक्तं कुंडे शुद्धसामान्येन चतुरस्रकुंडे शुद्धतत्कर्म्महोमविधानं [illegible] त्रा शु-
कुंडे षित्तिशेषः शोकरूपता। शोकान्नूपविधानेन। प्रागित्यादिना कृत्स्नशरत्पन्नेन श्लोकद्वयेन मंगला
दिकर्म्मसु हेमे दिग्विशेषाभिमुख्यमुपदिशति। तत्र प्राग्वदक्षिशिवदिगुक्तः। प्रागभिमुखः उदगभिमुखः शि
वदिगभिमुखश्चतुर्दिग्विशेषो दक्षिणास्य दक्षिणादिङ्मुखः। दुर्दिग्विशेषो गा[illegible]गेदार्थ्यं पकर्मा वह्निमुखः। वह्नि
दिङ्मुखः। वायुमुखः वायुदिङ्मुखः। राक्षसोमुखः। निर्ऋतिदिङ्मुखः पश्चिमास्यः। पश्चिमदिङ्मुखः। अत्यानि
घोकेनराणि। एतदुक्तं भवति। होतुरभिमुख्यादिकं से देवितां तांदि[illegible]शम्। प्राची परिकल्प्य कुंडं निर्म्माय

६३

शोपनोरमा०
शुद्धयादिति॥ स्वदेशेत्यादिना श्लोकेन स्वदेशादौ प्रोक्तकर्म्मसु प्रोक्तदिङ्मुखतायाश्च वश्या कर्त्तव्यता
न दकरणे क्ष्यपवायं चोपदिशति। तत्र गेहादावित्यत्रादिशब्दः पुरादिविषयः प्रोक्तानि तद्दिशि चान्य
यादि परिवृत्तकरणे। कुंडादीत्यादिना शेषतत्स्थानेन श्लोकद्वयेन कुंडादिकरणासक्तानां स्थंडिले होम
राम॥ विधानं चतुरस्रस्थंडिलनिर्म्माणविधानमुक्तनिगमनसहितमुपदिशति। तत्र तु विशेषो लोमास्थि सु मो ४
॥३१७॥ लोष्ठादि निर्धि रहिते [illegible] भूमावंगुलेच। तत्रा प्रोक्तप्रकारेण कृतकोष्ठनवको मध्यः सर्वमध्यको ॥३१७॥
ष्ठमध्या [illegible] ॥ ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमताख्यस्य परिपूर्णस्य तत्रसाम्प्रदायस्य सारसिंह
राजाभिधानेन सुत गानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां वासकदेवताचक्रतत्पूजादि सूक्ष्मपरहोम
विधाने प्रकाशनपरः स्रिशे पटले परिपूर्णाय मन्तष्टम॥ ॥ प्रथ्वीस्याश्चि शेपटले षोडशनित्यानां वासकदेवता
चक्रतत्पूजादिविधानसहितं सूक्ष्मपरहोमविधानमुपदिश्या तत्र षोडशनित्यानां ताकिनिष्ठानामसिद्ध
न कर्म होमादि विधानमुपादिशति॥ सूक्ष्मे भिरुपादि विधानलक्ष्येति श्लोकद्वयमवतरणेन त्रिंशेन पटलेन। तत्र सूक्ष्म
नित्यादिनानाचार नैरित्येन श्लोकद्वयेन प्रोक्तनिमित्त

317

श्री ४ ९२

नस... हिर्नं प्रोक्तकुंडेषु प्रोक्तविधानेनाभिमर्द्दनविधानकथनं प्रस्तौति। तत्र तेन तत्कथितं। अनन्तरसर्ग्वस्मिन्

पटले क्षयनिघनरोगनिग्रहोत्पातनमित्यत्र देषशद्वोमारणविषयश्चाभिग्रेशाद्यो युद्धादिषु पराजयादिवि

षयश्चोच्चाटनं उच्चाटनं। आयुर्द्दायमित्यादिनिराकतनप्रशमनमित्यत्रैश्चतुर्भिः श्लोकै रविचार... कर्म्मकाले कर १ ग ३

ज्ञातव्यांशं तदनवेक्षणेष्टत्य वायं चोपदिशतीति। तत्रालग्नोक्तं उद्युणेत तः। त्रयोदशे पटलेन "नेत्यादिना र द्धं ४

षडशीतिन मन्त्रा को ... ग्रहाणां ... येन प्रोक्तानसत्राणामानुयुणेत तः" दावि क ग्रहाणां। तत्प्रयोगकाले गो

चरस्यहाणां। चसमस्तु ... अष्टकवर्ज कं। फलमिति शेषः। त्रयाणां प्रोक्तानामायुर्द्दायदशाफलगोचरफ

लाष्टकवर्ज फलानां आनुयुणे। अनुकूल्ये। आभिचार्यस्य रिपोः प्रतिकूल्ये इत्यर्थः। अन्यथा कुर्याघादि।

९२ ... नाध्ये वाविकारोभिन्नक्रमः। तत्र यप्रातिकूल्यन एवेत्यर्थः। एतदुक्तं भवति॥ रिपो रविवारकाले ज्यो

तिःशास्त्र होरास्कन्धोपकारैस्तस्य तत्कालिक मायुर्द्दायगोचराष्टकवर्ग्गेषु ग्रहाणां स्थितिं विचार्य त

क्र १ ग २ त ५

ल्यै१ न्विदि ५ आचारं २

श्रीमनोरमा० च यात्तु क्रूरत्वभिचारकर्म न कुर्यात् । तमनवेक्ष्य क्रूरकर्माणि कुर्वाणं तान्येव नाशयंति । तत्रय प्रातिकू
ल्य एव तद्विघ्ननाशाय तमति क्रूरकर्माणि कुर्याद् इति ॥ तद्देवतानक्ति । रियो देवतानक्ति । आस्तिक्यं आस्ति
राम॥ क्यो देवब्राह्मणादिविषयः वर्त्तनं । अत्र लोक्य तत्तदैस्ले षामानुत्तावादिकमित्यर्थः ॥ अन्यथा । प्रोक्तान्यथा
॥३१८॥ करणे वा विकल्पो एतदुक्तं भवति रियोरभिचारप्रयोगादिषु तस्य देवतानक्तिमास्तिक्यमाचारं गुरुं तत्व
पारदमि व्रज्ञान(पि)द्रांव्यातेषामानुत्तावादिक तद्विद्भिरालोच्य तत्र प्राक्कल्पेतस्याभिचारादिकं न कुर्यात् तदन्य ॥३१८॥
318 था करणे तत्रफलस्यैव फल्यं तत्प्रयोक्तुर्न्नमिनं वा भवतीति ॥ रियोरित्यादिना श्लोकेत क्रूरप्रयोगारंभकाले
गृहादिषु तद्देशविशेषादिकं चोपदिशति ॥ तत्र अष्टमलग्ने तन्मदीराशेर्वा इलग्नराशेर्वेति शेषः । काले तदुद
यकाले अष्टमराशिगे स्थाने ॥ अनन्तरश्लोकद्वय वक्ष्यमाणराशिपात्मकेषु स्थानेषु द्वादशसु ॥ तद्विनाशापरिशु
विनाशाय ग्राद्यामित्यादिना स्थितमित्यन्ते तश्लोकद्वयेन मंडपगृहादि सकलवास्तूनां द्वादशापसात्मता

रा१

वा यो को ता ५ नेरता ५ तरस्यां दिशि १

मुपदिशति। तत्र वह्नेः। कोणे दक्षिणे। दिशो निर्ऋत्यां विदिशि। पश्चिमतः पश्चिम दिशि। ईशकोणे। सुस्थितां ता
कालचक्रस्य राशिचक्रवन्नत्र मतीत्यर्थः॥ एवमित्यादिना श्लोकेन [illegible] श्लोकनिगमने चक्रगतद्वादशराशीनी प्र
तिराश्युदयकालघटिकासंख्यां चोपदिशति। तत्र एवं। उक्तक्रमात्। राशिक्रमे। राशीनां स्थितिक्रमे कर्म
णि क्रूरा [illegible]: देशतः। देशात्मकत्वेन। [illegible] कालेतु। कालचक्रे तु॥ पंचपंचसु॥ एकैकराशेः क्र व ४
काल ५ मयोगतः अपक्रमचक्रस्थितिस्तु स्वदेशयोर्वैषम्या णि तश्चास्त्रोक्तक्रमयोगेन स्वस्वदेशे राशीनामुदय घटि
कामानवशात् [illegible] वक्ष्यमाणप्रकारेण सूर्याधिष्ठितराश्यादिक्रमयोगतः॥ चैत्रेत्यादिना श्लोकेन कालचक्रे
ग्रहाणां गतिक्रममुपदिशति। तत्र चैत्रादिषु। अत्र दिव्यत्वात् चैत्रादिशब्दः सौरमासविषयः॥ तुर्विशेषे। यति।
एकैकसौरमासस्यैकैकराशिभुक्तिक्रमेणेति शेषः॥ तथाऽमेषादिभिः अश्व्यादिभिः। ग्रहमंडले। ज्योतिः
शास्त्रेन तत्त्वहृदयपरिदृष्टिप्रोक्तकालविशेषैरित्यर्थः॥ देहस्थि त्यादिना श्लोकेन सकलप्राणिनां देहस्

नर वि २ दक्षे ५ तान्

श्रीमनोरमा० द्वादशराश्यात्मकत्वमुपदिशति। तत्र॥ तद्वन्मेषादिमीनान्तक्रमेण राशीनां द्वादशसु स्थानेषु त्रयाणामित्या
दिनाश्लोकैर्योनकाले ग्रहराशिवशेन शुभाशुभकारणीयत्वमुपदिशति। तत्र त्रयाणां। देशकालविग्रहात्म
कानाम्॥ ओं गुरुएयेनात्रानकल्पेना अन्यथा॥ ठक्काले घने नाएवैकृते कृतप्रकारैलेघनेना। शुभाशुभप्र
राम॥ योगो वक्तो। तथेत्यादिनाश्लोकेन पुत्तलीकेपार्थिदेहविषामृतस्थानयोर्ज्ञातव्यत्वमुपदिशति॥ तत्र तथेत्यस्या
॥३१९॥ र्थ तस्थानकानीत्यत्राद्वयः॥ षड्विंशपटलेषोक्तक्रमेण वामस्तागयोः प्रतिभागं पंचदशपैवदशानन्ते ॥३१९॥
दक्रमेण स्थितानीत्यर्थः॥ अहनि प्रयोगादिवसे॥ विषस्थानानि॥ अनन्तरश्लोकवक्ष्यमाणानि सर्वतः
कर्मसु॥ तथा। वक्ष्यमाणप्रकारेण॥ सिते इत्यादिनिर्वर्तत इत्यन्ते स्त्रीधिकैः स्त्रिभिःश्लोकैः पुरुषाणां
योषितां च विपरिवृत्तिक्रमस्थानमुपदिशति। तत्र॥ सितेइत्यादिनाश्लोकेन द्वादशस्थानानि सितेपु
क्षपक्षे स्तनगाले स्तनेचगलेचमूर्ध्नि शीर्षमूर्द्धमध्ये पुंमूर्ध्नि शीर्षमूर्ध्नी मध्ये तत्रमूर्ध्नि मध्ये शीर्षमूर्ध्न

घर

319

वामपादांगुष्ठे। दक्षितो। २

ध्यतः शंख मध्येषु मध्ये च कर्णौ इत्यादिना श्लोकेन स्थानाष्टकं। तत्रास कंठे। वामकंठे। जान्वित्यादिना श्लो
केन दशस्थानानि। तत्व श्रंक्षिपार्श्वशष्टेनांघ्रिपृष्ठदेश उच्यते। अंगुष्ठौ दक्षिणपादांगुष्ठे नव च।
श्रंगौ। अंघ्रिपृष्ठे संधौ। तदनंतर संधौ। जानुगुह्ये। जानोर्गुह्ये। इति उक्तप्रकारेण। सितेतरे कृष्णपक्षे वा
मादि। वामभागे प्रोक्त प्रोक्त हृदयस्थानादि। एतदुक्तं भवति। शुक्लपक्षप्रथमादिषु कृष्णपक्षदर्श
नान्तेषु त्रिंशत्तिथिषु पुंसां दक्षिणभागे हृदयस्थानादि मूर्द्धान्तेषु नवसु स्थानेषु दक्षिणपुनस्त्रिवामपा
र्श्वे मूर्द्धादिपादांगुष्ठांतं च दशसु स्थानेषु पुनर्दक्षिणपादांगुष्ठादिनान्यत्र षट्सु स्थानेषु च स्त्री-
य त्रिंशस्थानेषु च स्त्रीणां तत्र त्रिंथिषु तत्र स्थानेषु दक्षिणवामपार्श्वविनिमयक्रमेण च विषस्य प
रिवृत्तिर्भवतीति। विषनाशास्य मित्यादि निक्षिप्य इत्यन्ने स्वाधे स्विन्निश्लोकेः पुत्तलीप्रयोगेन देवकाले।

श्रीमनोरमा० तदंगं तस्माधनं तत्फलं च पुत्तलीकरणं कथनप्रस्तावादिसहितमुपदिशति। तत्र विषनाडीमप्रविशति न
क्षत्रेषु प्रतिनक्षत्रं विषाख्यैकघोक्तनाडीचतुष्टयकाले॥ विषस्थाने॥ अनन्तरपूर्वोक्तो पुत्तल्या इति शेषः॥ तु
र्विशेषो सेकोचकाख्येन॥ सेकोचक इति मत्स्यविशेषः॥ तीव्र[illegible]स्थिमयेन तद्देहं तन्तीव्रसेजा स्थिमयेन
राम॥ नावदूरादिसमुत्थेन॥ कंटकेरिति शेषः॥ वा॥ विकल्पे॥ तथा॥ वेधयेदित्यर्थः॥ यत्र॥ अंगे तद्विद्धं॥ कंटकादि जे२
॥३२०॥ विद्धं॥ तदंगं व्याधिना इत्येतदुत्तरत्र शत्रुदेहस्य विशेष्यं॥ कालात्॥ प्रयोगस्य मौखलाघवादि[illegible]ना ॥३२०॥
कालज्ञो तत्प्रविलीवनात्॥ ध्रुवं निश्चितम्॥ आर्त्तिना॥ तदंगव्याधियुपेतापति शेषः॥ पुत्तलीकरणं॥
पुत्तलीनिर्माणविधानम्॥ मेषम इत्यादिना श्लोकेन द्वादशराशीनामश्विन्यादि त्रि नक्षत्रोत्थव
द्वादश द्वादशांशकानां च क्रमेणाधिपतीनुपदिशति॥ तत्र॥ अंशकानां मेषादिराशीनां च पतयः

क्रमेण अंशकराशिपाः १

नक्षत्राणीत्यादिना श्लोकेन प्रतिनक्षत्रे चतुश्चतुरंशकक्रमेण संभूया ष्टोत्तरशतांशकानामष्टो
त्तरशतं पुत्तली विशेषे प्रस्तौतीति तत्र एतावत्यः अष्टोत्तरशतसंख्याः॥ प्रथमेत्यादि त्रिश्लोकैः॥ पु
त्तलीमानविशेषानुपदिशति॥ तत्र प्रथमेन नवकेन अश्विन्याद्याश्लेषान्तेषु नवसु नक्षत्रेषु
वर्त्तमानांशकेषु इतरग्रहांशकेषु सप्तचत्वारिंशत्पुत्तल्यः॥ चतुर्दशाङ्गुलिमानेन चतुर्दशांगुलिमाननिता
इत्यर्थः॥ द्वितीयेन नवकेन मघादिष्वपि ज्येष्ठान्तेषु नवसुनक्षत्रेषु अन्येषां चन्द्रार्करहितग्रहां
शकानां। अष्टाविंशत्सु त्रयोदश। पुत्तलीसंख्या इति शेषः॥ तृतीयेन नवकेन मूलादिरेवत्यन्तन
वनक्षत्रेषु "अन्येषां प्राग्वत् कुजादीनामंशकानां। त्रयोदशांगुलिमानानि। समीरितेषु एव
मित्यर्थः॥ एकविधः सर्वत्रेति शेषः॥ प्रोक्तसंख्याक्रमस्तथा प्रथमनवके प्रोक्तसंख्यमान
मेव द्वितीय तृतीयनवकयोरपीत्यर्थः॥ पुत्तलीत्यादि त्रिक्रियाख्यत्रैस्त्रिभिः श्लोकैः पुत्तलीनिर्म्मा

तृतीय १

मंगुली ४

त४

श्रीमनोर· गोडव्याएपुपविशति।तत्र।वङ्गिहस्तमृदौ·दक्षिनौ।विनामृड्ड·स्मलवणो।इमशानमृड्डसहि
तवलूणेसुंठीपिप्पलिकायुतो।सुंठीपिप्पल्पश्चूर्णैर्युतै।मरिचौ।मरिचचूर्णो।गृहच्चूम।गृहचू
मचूर्णोलसुनीरसोनरसं।एतानिगुर्णुघण्टद्रव्याणिसर्वपुत्रलीकासाधारणानि।साध्यदेहेवे:।
रामा। साध्यनक्षत्रप्रोक्तावृक्षै:पिष्टैरित्पिनाषचूर्णैरित्यस्यविशेषणं।सिक्थकै।मधुच्छिष्टै:वैरिदेह
३२१ जन्मादेरित्यत्रादिशब्दोनखपादपांस्वादिविषय।उपेतैरित्येतद्धातुव्यतिरिक्तेपुवङ्गिहस्त ३२१।
मृत्सहितेषुत्रिष्वन्वेति।पुत्रलीत्यादिनानरडुत्यंतेनश्लोकद्वयेनपुत्रलीदेर्घ्यमानविभागी
३२१ करणावृणांतद्‌वयमानान्युपदिशति।तत्रपुत्रलीदैर्घ्य मानौ।तत्रदैर्घ्यकक्रमेणप्रोक्त
पुत्रलीदेर्घ्या अंगुलमानैएकत।एकांशेन।त्रयात्।त्र्यंशत्रयेण।त्रयात्।ग्रीवन्।कटिप्रपद
योः।अर्द्धांशेन कटिद्वयमर्द्धांशेनप्रपदद्वयंचेत्यर्थः।सर्वत्रपुत्रलीप्रयोगे।प्रयोगा॥

त३ व३

प्रोक्तानां पाताले त्यादिशिखामुया दित्यन्तै स्त्रिभिः श्लोकैः क्रूरकर्मप्रयोगारंभकालादिसमुपदिशति। तत्र
पाताले त्यादिना श्लोकेन प्रतिदिशं घं क्रूरकालमुपदिशति। तत्र मृत्युजे। मृत्युयोगे। दिन जन्मत्यो। मे
खादिना। शिष्य नक्षत्रांशेषु तत्र डांशे [illegible] मां मांश केइतियावत्। चंडीशेत्यादिना श्लोकेन दशविध
क्रूरकालमुपदिशति। तत्र चंडीश चंडायुधके योगे काणके। कानि नक्षत्रे। का ननेइत्यर्थे नाडिनक्ष
त्रे किं पुनरित्यर्थः। ज्योतिःशास्त्रोक्तानि तद्वचनानि विलिख्यंते। तीवाद्यष्टपातालयोगः। मोलिनी
संस्थस्येल्लायाति पदोदयं। त [illegible] दानी [illegible] वाढ्ययोयोगः पाताले गहितः। धुनेविषयोगाः। चतुर्थी
सप्तमी वार्धके वाडे षष्ठ्यष्टमी तथा। इंद्रावन्नौ मावरुणे तुलया द्याद्यखयो वुधे। मंडवस्वयोजा। विष्णुप्रमर्मा
दयास्थितो। एकादशांसुत्तेइ शेषमन्येषु स्थितयो विषं। पंचद्विराकाशनवावषड्षष्ठा तिथिनिर्वेषी। क्र
शिवविद्याउयामैंद्र्शेताणान्नस्सूर्यवारतः। मृत्युयोगाः। वस्वर्गज्ञेनियमर्कोणिमैत्रविन्नामघोत्तराः॥

नेत्र। ५

श्रीमनो र विद्राणि ध्रुवनराधारा ४ अविष्ण्यवपदक्रमात् । चित्राश्वुत्तरफल्गुन्यो मैत्रस्वात्यैंद्रवैष्णवं । पौष्णतिः पूर्वादि
तिष्येरणाम्टत्यवो वेद्दौ दिवारगाः ४ नाद्योगेयागाः ४ । पित्रैंद्राग्नेवा मूलहर्वा नुणाजाप्यनैर्युता । सूर्यादिवा
राः ४ क्रमशो नाशयोगाः हुमिरिताः ४ दिनम्टत्यवः । वह्निसुहस्ते विशाषार्द्रवुध्नाहीयाप्यनैहतते । इंद्रद्वष्ट्रे
३२२ धुवचतुर्थसाः क्रमशोम्टत्यवोन्हिचेत् । क्रकचयोगाः तिथिस्यवारस्य पूर्वयत्नसंख्यया त्रयोदशा मिलने
कृते सति । स्मृतिस्तयोगाः क्रकचाभिधानको विवर्जनीयः शुभकर्मसु ध्रुवं । चंडीचंडीशचंडायुधाख्य ।। ३२२
सूर्याधिष्ण्यितनात् भुजंगपितृहस्त्याष्ट्रं सुभैष्णुतौ पौष्णवक्रमशो धिष्ण्यात् गण्यया भीतां शुना संयुते । न४
धिष्ण्ये तापतिथ्यपतत्पविते तथे चंडीशचंडायुधं ।। तस्मिन्नात्यहिते स्फुरत्तिर्निजहिते कार्यं न कार्यं तु धेथ
महाश्मूलांक्क त्रिकाद्याः सप्तकेतारा: पूर्वादिक्रमात् । मंगहादिसुरवंतत्र महाशूलं शोभनम् ।। का
णान्त नक्षत्राणि त्यजेदाजैकपादादे खिप्तवानानृपते धडघानवकाणानस्पुद्दोषच्छिवारतं विना । रक्त

स पू २ चे४ पु २ न२

स्थूणं घृत्वाश्च वक्तुरोराशीत्यजो द्विपानुरजस्फटाव। तेजिपत्रतद्भनदन्तं रक्तस्थूनमितिस्मृतम्। कंठक
स्थूणं त्वौमेनार्धेणसंयुक्ता हस्ताघावतिमूलगम्। मूलात्तावदिद्विगेदस्थूणाकाएस्कारवेड्मेक्रमात्।
घामाघ्यावतिघामूलकंटकावतिद्वद्वेतूतोवतिकंटकस्थूणसंज्ञं तत्रयमप्पदोषदं। पंचार्धेकोदोषाः॥
वस्ताकोदंडगोपालेसार्धेकेशसर्वसारवाण्क्षौवपंचघूमाघाजन्मेहतैर्युतोत्यजेत्। एतद्दूक्तेमनवति। रिपो
रायुर्दायागोवराष्टकवर्गेणाय हेप्रुप्रतिकूलेषुपातालयोगादिभिः। प्रोक्तादोषैर्दुष्ट दिवसेत दुष्टुरा
शो विषनाड्यांवाप्रारब्धंक्रूरकर्मसद्यः फलतीति। वासमुच्चये। एवमुक्तप्रकारेणैव श्येत्यादिभिः॥
समीरितैरित्यत्रैश्वनुर्तिः श्लोके वृश्च्यादिषुकर्मसुप्रद्युपुत्तलीप्रयोगक्रियामुपदिशति। तत्र
सम्यकुर्वयकर्मोत्तं प्रोक्तयोगतः प्रोक्तमानेन। रिपुदेहजरामादियोगतः॥ आसमुच्चये स्वा
सने। होतुरासनस्थाने हितुः पादविन्यासप्रदेशस्याघः स्थाने। पिण्डमन्ततुजाः पिण्डजाः मूर्द्धजाः॥

२ सर्वा

पादयोस्थाने २

श्रीमनो॰ मृद्वा। तनुजाः पुत्तलीः सर्वत्वाहोतुरासनादिस्थानत्रयेऽक्रमात्। अपि समुच्चये एवं प्रोक्तप्रकारेण
साधारणं वश्यादिषु प्रोक्तकर्म्मस्विति शेषः। एतदुक्तं भवति। प्रोक्तमानाद्यलंबनेन तत्साधारणं
व्याप्यकरिपुदेहजरामादि तिस्रः हपिष्टमयीं सिक्थमयीं वै वंतिस्र॰ साध्यनक्षत्रवृक्षदेशेणैका प्रोक्त
३२३ डव्याप्य काले यितां वसंत्त्र्यवतस्रः पुत्तलीः कृत्वा नासुक्रमात्। पिष्टमयीं होतुरासनस्याधस्था
नेमृण्मयीं होतुः पादविन्यासप्रदेशस्याधस्थानेतत्तुमयीं कुंड[illegible]मध्यस्थाने नानेमयस्यावस्था ३२३
३२३ ने च स्थापयित्वा सिक्थमपि कुंडादुपरि तोरणात्तिर्यग्विष्कंभदानुणपुर्द्धपादामवाक्शीर्षामंकुत्ते
लंवमननाम कार्पांडसूत्रेण वद्धैवं साधारणं कृत्वोक्तानि [illegible] वश्यादीनि कर्म्माणि
वक्ष्यमाणक्रमेण कुर्यादिति। सर्पतत्यादि ताश्लोकेन कूनकर्मसुसुचं वक्ष्य खोपदिशनि तत्र सर्प
शीर्षस्रुवा। सर्पशिरः कल्पितस्रुवा। अशुभकर्म्मसु। विद्वेषोच्चाटनमारणादिषु वैरिपान्यस्र

ॠ३

यो ३

ग्रः॥ वैरिनक्षत्रप्रोक्तयोनिनुचिरेण। तथाइत्यस्यसर्पशीर्षेषुवाइत्येतद्विशेण्यैत्रिकोणेत्यादिनिर्नूत्नत
इत्यनैश्चतुर्भिः श्लोकैः४ अभिचारकर्म्मणिकुंडं होतुरभिमुखीकरणीयादिशंतदेशविशेषंहोतुर्न्नै
पेणरक्षाविधानंतदकरणेप्रत्युः प्रत्यवायंराघ्रसंघिदैशतकर्म्मणःतत्करणीयत्वंतदकरणेरा
ष्ट्रस्यप्रत्यवायंचोपदिशति। तत्रयमदिङ्मुखःदक्षिणदिङ्मुखः४ तत्रअभिचारभूमौ आत्मसिद्धये।
प्रयोक्तुः प्राणादिसिद्धयेअरातिनृपतिः४ शत्रूराजाअमुंप्रयोक्तारंकुर्वीतअभिचारमितिशेषः४ तइदानीं
अभिचारप्रयोगस्थानंराज्यंशन[illegible]वैः कालक्रमेणअक्षद्रुमेत्यादिनाश्लोकेनश[illegible]तुन्मादकरणे
[illegible]दुमादिया[illegible]शत्रुविनाशनहोममुपदिशतिश्रे
क्षद्रुमोऽक्षवकाष्ठसमिधे। तत्फलैःअक्षफलैः [illegible]तथाहैमीदललनाष्णुतैः४ उन्मत्तेत्यादिनाश्लोश्लो
केनशत्रोरुन्मादकरणहोममुपदिशति॥ तत्रतद्वीजकैः तत्पत्राष्णुतैः४ उन्मत्तपत्रोत्थरस

हैमीदलरसाक्तैः २ अक्षद्रुमसमिद्भ्यो ३
उन्मत्त । जे २
वीजः १

नक्षे त्यादिना श्लोकेन रिपुमारणा होमप्रयोगमुपदिशति। तत्र नक्षमालसमिद्धैर्नो करञ्ज कूष्माण्डैर्चीत कै॥
तक्फलैः। करञ्ज फलैः। तपी॰४ हेमा दललज्ज(?)लाक्षुतैः। १

श्रीमनोर॰ स्रुतैः॥ ॐ [illegible] नोथ्यरसप्लुतैः॥ [illegible] भेत्यादिना श्लोकेन रिपुमारण प्रयोगमुपदिशति। तत्र नक्षी
डकैः॥ तत्पत्रास्तु स्रुतैः॥ ॐ मत्ता नोथ्यरसप्लुतैः॥ आनगवधेत्यादिना श्लोकेन रिपुमारण प्रयो
३२५ गमुपदिशति। तत्र नत्स मिद्भिः॥ आरग्व धमसमिद्भिः तत्फलैः॥ आरग्वधफलैः॥ वितस्ति मात्रैः द्वादशी
गुलमात्रैः॥ अंतुष्करेत्यादि श्लोकेन रिपोश्चीव्रज्वरेणामारणप्रयोगमुपदिशति। अंतुष्करसमि तन्त्रा॰४
राम॥ ३२४ द्भैः अंतुष्करकाष्ठसमिद्भैः तद्बीजैः॥ अंतुष्कर वीजैः॥ तद्भूता स्रुतैः॥ अंतुष्करतैला स्रुतैः॥ सौवीरेत्या ३२४
दिना श्लोकेनारातेः॥ कलहान्मरणप्रयोगमुपदिशति तत्र सर्षपाज्य स्रुतैः॥ सर्षपवीजोत्पन्न
तैला स्रुतैः॥ शुंठीमागधीमरिचैः त्रिकटुकेन वैरिजन्मर्क्षवृक्षा मो वैरिजन्म [illegible] नक्षत्रा
वृक्षकाष्ठसमिद्भैः तन्मतिः शत्रोर्मतिः। प्रागुक्तैत्यादिना विनाशयेदित्यन्तेन श्लोकद्वये
न पुत्तल्या होम विधानेन शत्रुविनाशन प्रयोगमुपदिशति। तत्र प्रागुक्तै [illegible] नित्यन्तद्वैरि
तत्र सौवीरान्नैः। कांजिकाप्लुतैः॥ सर्षपेत्यादिना श्लोकेन रिपोर्दशन्मारणप्रयोगमुपदिशति॥ ४
२ २
६

गेधरकू

त: ।रक्तचयग्रन्कौपुत्व रक्तासन सुकु: । अनुष्टु विनः २ थ्रू

त्यस्य विशेषणं। उक्तविधानतः प्रोक्तमानादितः सर्षपातुरघृतसंसिक्तैः सर्षपातुष्करयोः तैलाक्त्यांसं
सिक्तैः निशि मध्यरात्रद्युत्यर्थः प्राग्विछित्वा नवमपटले चत्वारिंशके चत्वारिंशः श्लोकद्वयेन प्रोक्तोऽप्रका
राण्द्वादश शर्वं छित्वा तद्दोः छिन्नैः क्रूरयित्नः शत्रुप्रीतीति शेषः। अनुगो वरः कापायवस्त्रधरः। रक्त
स्रगादिपुष्पाद्युपयुः॥ अनुष्ठरेत्यादिना श्लोकेन वैरिणो दारुणं रप्राप्तिप्रयोगमुपदिशति। तत्रानल
भ्रारुक्रूरवजैः ५ वीजैः सर्पशीर्षकैः सर्पशिरः कात्यितस्तुषकाग्निः वेत्यादिनिद्धुवमित्यत्रैवत्पर्द्वैःसिन्निश्लोके
ष्ट्रमकुञ्जनिपातादिव्याजेन रिपुप्रयोगामुपदिशति। तत्र। तद्वक्तासीच्छ्रुतैः वैरिनकचपानुद्भवरक्ता
स्रुतैः। तत्र नूद्भूतसमिधो ऽपि। अपिवेत्यर्थः। निर्घातेनच्छ्रनिघातेन सलिलेनिमज्जनेन
पावके। पतनेम। [illegible] अत्यैः। अपस्मारायैः। वाविकल्पो निवपत्रैरित्यादिनर्द्वद्वयेन विद्वेष
णप्रयोगममुपदिशति। तत्र। चस्समुच्चये। तद्भुः निंबजैः वीजैरितिशेषः। पत्रैः फलैश्चेतिशेषः।

विनाशः४ करंजजैः ११

ता॰

श्रीमनो॰र॰ सर्षपस्नेहसिक्तैः सर्षपोद्भवतैलाभ्युक्तैः नीवेत्यादिनैंडितइत्यन्तेनार्द्धाधेनश्लोकेनोच्चाट
नप्रयोगमुपदिशति। तत्र नीचयोगे। नीचसंज्ञपातालयोगे। हुनेत्। जुहुयादिति यावत्। तद्द
क्षपिंडैः रिपुनक्षत्रवृक्षपिंडैः। दिनैः प्रोक्तैः। मंडलादिति। मृत्युपात्रेत्यादिना श्लोके
न। शत्रुवाहनदग्धिर्नीरोगो द्विनाशनप्रयोगमुपदिशति। तत्र मृत्युपत्रैः। विषवृक्षपत्रैः।
राम॥ ३२५ तत्काण्डैः विषवृक्षसमिद्भिः। नवबीजैः विषवृक्षबीजैः। विष्णु गो विषवृक्षकाष्ठैः ज्वालिन ३२५
वह्नौ। हुनेत्। जुहुयात्। हयाः गारिकैरित्यादिनि द्विदारणैरित्यन्तैः त्रीण्यागोनारोगाद
त्रिवैरिनिघ्नप्रयोगहोममुपदिशति। तत्र। अष्टमराशिके। अष्टमराश्युदयसमये। कंटका
येरित्यत्रादिशब्दोऽस्थिसूच्यादि विष्णुयः। शनैः क्रमशः। विषस्थाने नदीन विषयुतेगे। यमकं
टके। यमकंटसंज्ञेकाले। [illegible]। अर्द्धप्रहरके अर्द्धप्रहारसंज्ञेकाले यमकंटकार्द्धसं

वाहः४ त्रिभिश्लोकैः ४ प्रहर॰

ज्ञयोकालविशेषयोः॥ स्वरूपंदर्शयतिः॥ शास्त्रोक्तमार्गेणलिख्यते। सदोगवातस्योर्द्धवासास्त्रयम।
केटकानुवासरेभेदरेगीतार्थयामाग्रु वारक्रमान्तजेदिति। शीर्षे पुत्तल्याइतिशेषः॥ वाविकल्पे
तत्तदंगेः॥ प्रहृतशीर्षेणत्र। प्रहरादिनाइत्यादि॥ शब्दछेदनांविषयः॥ वा विकल्पे। तत्रद्वत्रेत्या
दिना [illegible] प्रमालयं त्यन्तेनाघ्यर्द्धेनश्लोकेनदाहज्वरेणरिपुमारणप्रयोगमु
पदिशति। तत्रस्थापितेरकोस्थापितप्राणे। गर्द्दभीमेइसलिलेगर्द्दभीमूत्रे। घ्रानैः केश्विद्दिवसैः।
मघूच्छिष्टेत्यादिनार्द्धद्वयेनोन्माद कारणरिपुमारणविधानमुपदिशति। तत्रनो। पुत्तलीं। निशि
मघाराते। तांपुत्तलीं। तिनतापनेन। तामित्यादिनार्द्धद्वयेनपुत्तलीखननप्रयोगं मारण
विधानमुपदिशति। तत्र। तां। पुत्तलीं। तत्तकेटकविद्धांगां। प्रोक्तकेटकादिष्वन्यतमेनविद्धां
गांपित्नृगेहेश्मशानेनिशिमघारात्रेसंचमाहारो। प्रागुक्तैरि त्यादिनायमामित्यन्तेनार्द्धद्वये

स्र न३

श्रीमनो॰ नश्लोकद्वयेन निपातद्वारेण रिपुमारणहोमविधानमुपदिशति तत्र प्रागुक्ते॰। अस्मिन्पटले
सप्तविंशादिश्लोकान्यामितिशेषः॰। तद्वत्सैः पुत्तलीविधानप्रोक्तद्रव्यैः॰। अशेषैः॰। द्वादशभि॰ २१२
तथाप्रोक्तमानेन तां शत्रुनक्षत्रवृक्षनिर्मितां पुत्तलीं अरतिमहीरुहैः अ॰। तिंदात्रवृक्षका
राम॥ ष्ठैः तत्र समिद्भिः॰। रिपुनक्षत्रवृक्षसमिद्भिः॰। निशिमध्यरात्रे। यातियमालयं रिपुरिति शे-
३२६ षः॰।। तथा विधेत्यादिना लक्षितमित्यन्तेन श्लोकद्वयेन पुत्तलीखननविशेषेण रिपुनि- ३२६
326 धनप्रयोगमुपदिशति। तत्र तथाविधौ। प्रोक्तमानादिभिः॰ प्रोक्तद्रव्यद्वादशनिर्मितां
प्रतिमां पुत्तलीं नवम्यंगानदिवसे नवमीसहिते गारकवारे वेदिकायतने अग्रपीठको अ-
ग्रपीठस्याधस्थाने। निशिमध्यरात्रे। नूताघैरित्यत्राघशब्दः प्रेतादिविषयः॰। निखाति-
वान्। अथ निखनेत्। अलक्षिते। एतत्क्रियाविशेषणं। सर्षपमित्यादि शिवेत्यन्ते पद्यश्लो-

मात गेहे ३ मि: १

नेः २

केस्त्वापज्वारेण रिपुनाशायपुत्तलीप्रयोगविशेषमुपदिशति। तत्रसर्षपमित्यादिपूर्वेनद्रव्य
चतुष्टये। साध्यस्य हृद्धस्तपथकलैः अपिसमुच्चये। क्वचेतिभिन्नक्रमं८। पुत्तलीकां क्वेत्वेत्यर्थः८।
ततः पित्राकृइव्यघ्ःकेन। तद्धृतौ। पुत्तलीवक्षः८ प्रदेशान्तः। निधायेतिभिन्नक्रमः८। अरिणा
मविघायेत्यर्थः। पत्रगांइत्यस्यारिनामइत्युतद्विशेषं। सजप्त्यस्यविद्या मित्यनेनान्वयः। तां
पुत्तलीं प्रतिष्ठितप्राणां। तान्नीयप्रतिलोमजामू। तान्नीयषंडस्यप्रतिलोमत्नेदान्मिकं सु
वतस्तु विघ्रास्यत्यतमां। साध्यस्यनक्षत्रस्यावघर्कोसत्रमनक्षत्रे८ निवध्यतीतीपुत्तलीं
निवध्येत्यर्थः८। तुर्थिविशेषे। नानुष्ठदाजतंतुना। मर्कटकोड्वतंतुना। जीवहस्तेन। प्र
वहन्नवामपुटपार्श्वहस्तेन। तां प्रतिलोमजांविमुंच। शुचौ। वन्हैतैः८। सर्षपादिनिर्द्रव्यैः८
सहस्रंसहस्रवारं। तुरवघारणे। तां पुत्तलीं दिने मयोगदिने। सः साध्यः। शिवइतिसिबुद्धिः८॥

साध्यस्या८ नेः १

श्रीमनोर० साध्यर्क्षेत्यादि निर्वृत्तवेदित्यन्तैश्चतुर्भिः श्लोकैः ज्वरोत्पादनप्रयोगं तत्र ज्ञानविधानादिकं चो-
पदिशति । तत्र अर्कदुग्धतः । अर्कक्षीरोत्पन्नदुग्धेन । वज्रीक्षीरेण वज्रीदलनोत्पन्नक्षीरेण ।
वस्त्रसमुच्चये । कर्पासतूरेण विषकैस्तदा तु णि प्राग्वत् अर्धांतं तु सूत्रेण । साध्यनामादिसंयुक्तौ प्रदेश । वक्ष२
लिखित साध्यकर्मणा संयुतौ कुंडाद्दूरं कुंडद्वयपरितः ससमिद्भिः साध्यनक्षत्रवृक्षसमुद्भूतसमि-
राम॥ द्भिः तु विशेषे । तत्क्षीराक्तौ अर्कवज्रीक्षीराभ्यक्तौ । निशान्तरा । मध्यरात्रे तु खद्यारणे । ततः । ३२७
॥३२७ तेन प्रयोगेण । तस्य वैरिणः । तां । प्रलंबितां पुत्तलीम् । नदाकोदरे । तटाकजलोदरे तेन खन-
३२७ नेन । अस्मात् प्रयोगात् । तस्य ज्वरार्त्तस्य । तथा प्रोक्तप्रकारेण । तथेत्यादिनोपसङ्गकैरित्यन्ते-
नाध्यक्षेन श्लोकेन तत्र तु पुत्तलीखननविशेषादिप्रमारणप्रयोगविशेषमुपदिशति । तत्र ।
तथा तो । साध्यनक्षत्रादिनिर्मितां पुत्तलीं डिकायतने । अग्निपीठघस्थाने इति शेषः ॥
इदो १ ने२

तद्योनिं साध्य नक्ष३योनिं तत्र पुरश्च वेडिकाग्रपीठे निहत्येत्यस्य तद्योनिमिति पूर्वेणान्वयः दत्त्वेत्यस्य
वलिमित्यनेनान्वयः तु विशिषे उपसर्जके स्वे स्वगृहेत्यादिना द्वयेन तत्पुत्तल्या हृदादिरो
मात्याप नप्रयोगविशेषमुपदिशति तत्र खाखापुत्तलीमिति विशेषः तदुपरि पुत्तलूपरि खावि
क्विप मित्यस्य काकोद्धिष्यायेनोत्तयत्रान्वयः पूर्ववच्चाग्निवर्द्धनादित्यनेनैव ज्वरादिगदसं
इत्यनेप न्नवेनव ॥ तामित्यादिना तत्पत इत्यन्तेन ह्रोद्वयेन श्लोकेन पुत्तली विशेषेन नाडुच्चाटन प्रयोगमु रव५
पदिशति तत्र तां साधयेद्दोहदां संभूतां पुत्तलीं तथा कृत तू पर्णीप्रोक्तमानादिनः तु विशेषेन तु जं उ४
घास्थिसंयुतां पूर्वसूत्रेणच केवलेनानुक्त सूत्रेण मन्त्रराजेरारितेति दक्षमे शान्तो तथा विघ्न
मित्यादिना तदेत्यन्तेन श्लोकद्वयेन विद्वेषण प्रयोगमुपदिशति तत्र तथा विधीत त्तत्रदत्तीति
म्रितमूठक्रमाजंतः तत्र देशकानुगुणामासेन विपिविवर्म्मनर्द्दविलालमूषिकचर्म्म त्यामु॥
व्याघ्रजंघास्थिसंयुतां२ ॐ निशि२ ओलम्बूर वी१ वेल२

पु॰

श्रीमनोरमा॰ परिणाहं। बाधकबाध्यात्मकयोः॥ क्रमादिति शेषः॥ साध्याख्ययायुतं। साध्यादिनामसंयुतम्॥ तत्र नि
धने दित्यस्य पुत्तली॰ युगमित्यनेन पूर्वत्रान्वयः॥ पितृगेहेस्मशाने। अथवा विकल्पे। मातृगेहे वं
डिकायतने नदीपूर्त्तर्पसम्यामिति शेषः॥ ताड्यादिनाभवति दित्यन्नेनार्धार्द्धेन श्लोकेन पुत्तलीघन
३२८ न विशेषात् कुलोत्सादनाप्रयोगमुपदिशति। तत्र॥ ना॥ पुत्तली॰ नव। नवसंख्याताः॥ प्रागवा ३२८
न खनः वद्धौ प्रोक्रमानतः॥ साध्यादीत्यत्रादिशब्दः कर्म्मविषयः॥ तद्धि धाजापसिद्धास्ताः॥ प्र
ति लोमात्मकनातीय विधानिमं त्रिताः॥ पुत्तली॰ नव कुलात्सानदम्। एवमित्यादिनाश्लो
कोत्तरार्द्धेन प्रोक्तानी निकटवर्त्ति विषय॰ प्रयोज्यत्वमुपदिशति। तत्र। एवंप्रोक्तपुत्तली
खननादिविधानेनाद्दूरेत्यादिना॰ र्द्धेनैश्लोकेन दूरस्थितवैरिनिधनप्रयोगकथनावेरि
प्रस्तावसहितं तत्सामर्थ्यमुपदिशति। तत्राव दामीत्यस्यप्रयोगमित्युत्तरत्रान्वयः। तेन वध्याशिइति

दूरस्थितानां विहराणामभिचारप्रयोगं देवी पृच्छति। तत्र कथं केन प्रकारेण। वदामीत्यादि
नार्द्धधेन २ शत्रुकुलोत्सादनं ४

नाश २

न४

सैवुद्धिः॥ येनप्रयोगेणनिकटस्थानु अरातेरितिशेषः॥ [illegible]ः तत्माद्येत्यादिनानाराज्ञागित्यत्नेर्नैघार्द्धेनश्लो
कद्वयेनदूरस्थारिप्रयोगहोममुपदिशति। तत्रातनूसाध्यक्षैः दूरस्थशत्रुनक्षत्रवृक्षैः। अष्टोशतं। अष्टो
त्तरशतम्। ताः। पुत्तलीः॥ प्रागुदीरिता [illegible] क्षीरद्वयसिक्ता। अर्कवज्रीक्षीराभ्यां सिक्ताः। ससंज्ञकाः॥ सा
ध्यनामकर्म्मसमेताः॥ त [illegible]शकमानापद्यताः॥ अशिवनैप्रथमंशादिरेवर्त्यांशां [illegible]माण्डान्तरस्थतां ता४
शाकप्रोक्तमानविनिर्म्मितदेहाः। ताः पुत्तलीः वैरिदिङ्मुखाः। शत्रुनिवासदेशदिङ्मुखाः। [illegible]
[illegible]पुत्तलीः। तत्रदेशककाले। तत्र पुत्तलीमानानुगुणं शंकाले। कथमित्यादिनां त्र्या
र्द्धेनवैरिणं निहंतुमुपायं देवीपृच्छति। तत्र कथं वा। केनप्रकारेण। मांत्रिकवली। प्रवलमांत्रिकाभिरक्षि
तः रिपुरितिशेषः॥ निहंतुंशक्यतेव्रजेव। वध्यतां व्रजेदित्यर्थः॥ तमित्यादिनापूर्वार्द्धेनतद्वैरिनिधनो
पायं कथनेप्रस्तौति। तत्र शिवइतिदेवीसंबुद्धिः। तस्याअरातेरित्यादिनार्द्धद्वयेनवैरिनिधनोपायमुपदिश[illegible]

य॰ वलतरमांत्रिकाभिरक्षितं ३

के४

तैः मंत्रिकैः २

पूर्वं १

श्रीमनोरमा तत्रा तेषु। अरातिरक्षाविधानतत्परैः। तस्य। अराते॰ स्वप्रयोगारंभकालादिति शेषः। कारयेत्। तदरातिप
र्श्ववर्त्तिनिमित्ति शेषः। तैर्द्विष्टैः। तस्मिन्। आगते। सुशको सुकरः। अनाश्रयात्। रक्षकाभावात्।
नाग्याधिकमावात्। नाग्याधिकमित्यादिना द्वितीयेन श्लोकेन। नाग्याधिक्यादिषु तस्य राज्ञा दिव
329 स्य निधनप्रयोगप्रकारं देवी पृच्छति। तत्र नाग्याधिकम्। प्राक्तायुर्द्दायादित्रिविधग्रहानुकूल्येन दैवो
पास्त्यादिर्नवाधिकं। कथं केन। प्रयोगतः। प्रयोगेन। देवेशो ति ईश्वरसंबुद्धिः। परः प्रोक्तप्रकारा उपायं
दिव्यत्वादुपायं वदामीत्यादिना [?] श्लोकेन पृष्टार्थकथनप्रस्तावपुरस्सरं नमर्थं स्तौति। तत्र।
आज्ञेइति संबुद्धिश्च परं। प्रोक्तप्रकारादिति शेषः। सिद्धेत्यादिना विधानतइत्यन्तेन श्लोकद्वयेन। 329
महामांसदिरक्तितशात्रोरतिवारप्रयोगमुक्त्वा निगमानो[?]पि तमुपदिशति। तत्र। सिद्धमंत्रात्।
हो तृरूपरिकल्प्य तिशेषश्च अतिस्थिना श पात्। परप्रयुक्तोपाधैस्तेषन्दद्यात्। तैः सिद्धमंत्रैः याम

त्रिकार दि।

द्विक्रमात्वं प्रतियामे द्विद्विपुत्रुष क्रमा शाततातेन प्रयोगेन। तन्निधनं। नारपार्थिका राजादेर्ति
निधाने। रक्षितस्यापि श्रेय्यामहाभंत्रिक्यादिभिरित्यर्थः श्रेयःयत्न इत्यस्य कुर्यादित्युत्तरेणान्वयः॥
एवं प्रकारेण॥ ॥इति षोडशनित्यातन्त्रे षु श्रीकादिमतारव्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिं
हर्जा ति धाने सुत्नगानन्दनाथेन विरचितायां मनोरमारव्यायां व्यारव्यायामरिमर्दन विधान
प्रकाशन परमेकत्रिंशं पटलं परिपूर्णं परामृष्टं॥ ॥ग्रंथसंरव्या। एकत्रिंशेनु पटलेनस्याधं त्रमुदी
रितम्॥ व्यारव्यानग्रंथसंरव्यानुसार्धं चतुःशतद्वये। पूर्वस्मिन्नेकत्रिंशे पटले शत्रुमर्द्दनहोमवि
धानादिकमुपदिश्यानन्तरं षोडशनित्या विद्यासिद्धानां सौम्यहोमविधानमुपशात्यर्थहोम
मित्युदीरिते रित्यं नश्लोकशतरूपेण द्वात्रिंशेन पटलेन। तत्र अथेत्यादिनान्तेदत इत्यन्तेनाद्य
र्द्धेन श्लोकेन पदनार्थकथनप्रकारस्तद्वैत्नकं च प्रस्तौति। तत्रेललितानिधायां शिवेवुतिदेवीसंबुद्धिः

घु २ श्री वि धया। १

श्रीमनोरमा॰ येनहोमेनहोमविधाने।प्राज्ञेड्इतिदेवीसेवुद्धिः॥इव्यकालादिभेदनइत्यत्रदिशब्दःकुंडादिविषयः॥
प्रोक्तेष्वित्यादिनार्द्धद्वयेनसामान्येनहोमविधानमुपदिशति।तत्रप्रोक्तेषुएकोनत्रिंशपट
लेवीदितेकुंडइतिशेषः॥उक्तमार्गेणएकोनत्रिंशत्पटलोक्तपरिलेखनपरिस्तरणादिवि
३३० धानेनशुक्लेत्यादिनिर्जीवितंतैःरुद्धाधैसप्तभिःश्लोकैःशुक्लप्रतिपदादिपूर्णान्ततिथि
ष्वैश्वर्यादिसिद्धिकरहोमंजलजपुष्पैर्देतुपदिशति।तत्रहुनेत्‌जुहुयादित्यर्थः॥मधुरत्र
यमेमिश्रैःक्षीरसर्पिर्मधुत्रिर्दविच्छन्नमधुत्रिर्वासंसिक्तैःशुक्तैः॥अमुकुलापतितात्म्लाना
330 शीर्णजंतुदूषितानांभ्रांतानंगास्पृष्टानुषितैः।नृपतिसंभित्तःसंपद्भिरितिशेषः॥तेषुशुक्लप्र
थमादितिथिरूपेषुअ[illegible]ः पद्मैःसितैःसितवर्णैस्तेषुप्रागवद्दिवसेषुअनुर्णैतुल्यलेशअरु ३३०
णकुमुदैः।तेषुदिनेषुप्राग्वान्।अर्चनादपीत्यनेनप्रोक्तपुष्पहोमप्रयोगेषुतत्रत्येषु॥

तृ ३ त १

तत्रतत्रार्चनमप्युच्यते। तैः षड्भिः ऋतुणा। सितपंकजद्वयकल्हारेन्दीवरकैरवद्वयैः। दिन होमतः शुक्लप्रथ
मादितिथिरूपदिवसेषु होमतः प्रोक्तषड्भिरिति शेषः। तद्दिनेषु शुक्लप्रथमादितिथिरूपदिवसेषु
यथाविधि। प्रोक्तपरिस्तरणपरिषेचनादिविधानेन। तैः प्राग्वद्भिः इंदुद्रवाक्तैः। कर्पूरद्रवाक्तैः। तुर्वि
शेषो। कृष्णेत्यादिना हुते इत्यन्तैरग्र्यैः [illegible] नवभिः श्लोकैः कृष्णपक्षप्रतिपदादिदर्शान्ततिथिरूपदिवसेषु
होमद्रव्यविशेषैर्लक्ष्मीप्राप्त्यादिसंपत्करहोमविधानमुपदिशति। तत्र सिते॥ शर्करामिश्रितयावह्नौ ते
षु कृष्णपंचदशतिथिरूपेषु हुते। जुहुयादिति यावत्। तद्दिने कृष्णतिथिपंचदशकरूपे दिने अकलुषा
शयः प्रसन्नहृदयः तद्दिने प्राग्वद्दिने। तथाशब्देन त्रिमधुराप्लावनमुच्यते। तद्दिवसेषु प्राग्वत्तु
विशेषे तद्दिने॥ प्राग्वत्। तैः नारिकेरफलद्रवोदैः। तद्दिनेषु प्राग्वत् कृष्णपक्षतिथिरूपेषु। सः मा
कः षड्भिः स्वतैः सितारक्त द्राक्षाखर्जूरीफलकदलीनारिकेरफलद्रवोदैः। तैः प्रोक्तैः षड्भिः सं

लपंच

सिनागव्यपयोक्तेः समानवर्णव[..]त्ससहिताया स्सितवर्णयागोः क्षीराक्तेः अ[..]पि[..] समुच्चये।
तेः प्रागवतषड्डिईवैतेः प्रागवत्। तथाते षड्डिड्वैश्च विक्षीरसेष्छुते रितिपदच्छेदः। नालिकेरफ
 लक्षोदेः क्षीराक्तेः नालिकेरफलक्षोदोत्त[..]न्नक्षीराक्तेः। अपिशब्देनेष्टमाप्नुयादित्ये
तदत्राप्याकृष्यतेतेः प्रागवत्सड्डिः। तथेत्यादिना क्षिता वित्यन्तेनार्द्धो घेन श्लोकेनसु
क्तपदप्रोक्त पुष्पषड्केन कृष्णपदप्रोक्त सितादिद्रव्यषट्केण एवं सं[..]भूयद्वादशातिड्
 वैः समस्तरूपेष्व नित्यहोमार्थ गोत्र मिहिरण्यवासः सिद्धिकरत्व मुपदिशति। तत्र तथा
द्वादशानिः शुक्लकृष्णपदयोः प्रोक्तैर्द्वादशानिः। वा विकल्पे। नित्यशः प्रतिदिनम्।
रवीत्यादि निर्मनोहरामित्यन्तैः सप्तभिः श्लोकैरर्कवारादिषु सप्तसु सप्तकरणहोमद्र
व्याण्युपदिशति।। तत्र सितान्तैः सितोपेतान्तैः [illegible] नुविशिष्टे। क्षीनाक्तैः। गव्या

तैरित्यादिनाश्लोकेन सप्तसुवासरे पृष्ठे
मात ३

युक्त क्षीरेषु चतुर्षु न्यतमान्नैः। तथा प्रोक्तविधानेन नाहृतान्नैः। प्रोक्तमध्यादिषु न्यतमद्युतान्नैः
वा विकल्पः। सितोपेतैः शर्करोपेतैः। तैरन्नैः स्वामिष्टैः तिलतंडुलैः तिलतंडुलमिश्रैः दुग्धसिक्त पन
सास्थिपरागैः। क्षीरसिक्तैः सितपनसबीजपरागैः सिप करत्वादिकमुपदिशति। तत्र तैः सम
स्तैः द्रव्यैरित्यर्थः। समस्तान्नैः समस्ताह्वनद्रव्यान्नैः सप्तसुवारेष्विति शेषः। तद्दिनैः एतद्दि
याम्यादिमंडलप्रोक्तदिनैः। विवाहवन्नैवाग्नु। ललिताविधावेकवाहोमः केवलवा। तत्रादित्यादिनाश्लो
पत्र८ केन तत्तत्संप्रयोगहोमदिवसेषु कर्तव्यमुपदिशति। तत्रतत्र दिनेषु तत्तद्विधानकार्येष्वेकद्वौ त्रीन्
वाद्यौ वेत्यर्थः। अश्विन्यादीत्यादिना क्रमादितपनेनाधश्चैतश्लोकद्वयेनाश्विन्यादिषु नवसु
नक्षत्रेषु क्रमात्संपतकरहोमद्रव्यनवकं तदाह्वनत्वसहितमुपदिशति। तत्र हुतेषु जुहुया
त् क्रमात्। एकैककमात्। शालीत्यादिना श्लोकोत्तरार्द्धेन द्रव्यपंचकं युक्त तत्र गौर तरे स्तिले
३२ तत्तत्प्रयोगदिनेषु। ४ ललिताविधानस्थाने ४
नवकर

नाक्षीमा ४ … धेनाद्धेतेन ५

श्रीमनोरमा ॥ सितवर्णतिलैः कृष्णवर्णतिलैश्च तथाविधेत्याद्यर्द्धेनडुव्यत्रितयं तत्फलं च । तत्र तथा विधैः
। सर्षपैः सित सर्षपैः कृष्णसर्षपैश्च वेद्यो द्वित्याद्युत्तरार्द्धेनाप्लावनडुव्यषट्कं । तत्र केतोदकश
ब्देन नालिकेरोदकमुच्यते । महिषीत्यादिनार्द्धेनाप्लावनडुव्य … डुवैश्चयंत क्रमेव । तत्र
३३२ महिष्यजाविकाक्षीरसंस्तुतैः महिष्यादीनां विकाक्षीरसंस्तुतैः तैः … डुव्ये प्रोक्तैः नवसुप्रोक्तो
षित्यादिषु क्रमात् । एकैकाभ्युतैकैकडुव्यक्रमात् । मघेत्यादिनाप्रयेइत्यन्तेनार्धमघादिनवन
332 क्षत्रेषु क्रमेण सेपकरहोमानुपदिशति । तत्र तथा जुहुयात् । नवभिः अनंतरवर्णमालौषव
कादिभिः । अपि समुच्चये । वणकैरित्यादिनाद्यर्द्धेनडुव्यचतुष्टयम् । शुद्धान्नैरित्याद्यर्द्धेनडु
व्यमेकं तदाप्लवनडुवी । तत्फलं च । तथेत्यादिनाध्रुवमित्यन्तेनार्द्धाधिकेन श्लोकद्वयेन मूला ३३२
दिनवनक्षत्रेषु सीपकरहोमद्रव्यनवकमुपदिशति । तथा एकैकक्रमात् । प्रोक्तविधानेनाष्ट

क्र १ व्य ५ माषान्नैरित्याद्यर्द्धेनडु व्यचतुष्टयं ३

तथा २

पं२ स्य३ दी २ श्रुतेः १

शुकैरित्याद्यर्द्धेनद्रव्यचतुष्टयं तदाज्यचनद्रव्यं च । तत्र पयः शुभ्रैः शालीत्यादिनोत्तरार्द्धेना सिष्टदिव
स्पेचकहोमद्रव्यापूपैश्चकस्य द्रव्यं पंचकम् । तत्र माषपिष्टतिलोद्भवैः ४ एवं पिष्टोद्भवैश्चएतानि
शाल्यादीन्युत्तरत्रापूपैरित्यविशेषणानि विजयादिफलमप्त्रकं मूलादिनक्षत्रनवकमोक्तहोम
साधारणम् ॥ सिद्धेत्यादित्रिस्रोरित्यन्तैश्चतुर्भिश्लोकैः सिद्धादिशुभयोगेषु संपत्करहोमविधा
नमुक्तहोमेहुतहोमकथनप्रस्तावसहितमुपदिशति । तत्र सिद्धयोगेषु तिथिवारादिसमायो
पु ४ गोत्पन्नेषु । यद्रव्यैः ४ अथवा [illegible] मलिमतुद्रव्यैः ४ तत्समृद्धिमाप्नो अमृतनाख्ययोगेषु । गुडूचीअमृत
लता । आदरानुमन्त्रितः ४ उभयोगे व्याधिषु न्पतमस्मिन्यूहे [illegible] तुष्वनागंमतेलग्नादशम स्थि
ते अनुणेनुत्पलैः ४ अनुणकैरवैः [illegible] युतै बष्कुहोपरहितैः उभः अधिकः ४ पर्वतारव्ये इत्य
स्ययोगे । इत्येतद्विशेष्यम् ॥ स्वातुष्वतगास्थिताब्कोदयराशौयदामेषतुलाकर्कमकरकेन्द्र

प्राग्वमुकुन्दा २   कृतद्रव्यासमृद्धिमाप्नो तत्र समुच्चयः । ४
नक्षत्रवारादिसमायोगोत्पन्नेषु ४

द२ म४ यत२

श्रीमनो.स्तो मान्। कुंडमुद्राखंडा स्थिता॥ मकरा। प्युंपगोवेतियावत्। हुनेत्। जुहुयात्। इत्यैः॥ अथामुमनि
तैः॥ तद्व्यपर्वतम्। संपूर्णम्॥ परमेश्वरीतिदेवीसंबुद्धिः॥ स्वदेवेत्यादिनात्कुलेइत्यन्तेन
श्लोकद्वयेनग्रहत्रिकरेहोमकालंतद्बंचोपदिशति। तत्रस्वदेवगोएकत्रिंशपटलेनोमे
333 त्यादिना श्लोकेन प्रोक्तस्वस्वराशिगते॥ अर्कादिषूच्यतेस्मिन्ग्रहेइतियोयः॥ स्वोच्चगोमेषवृ
षमकरकन्याकर्कटमीनतुलाराश्योरव्यादिसप्तग्रहाणांक्रमादुच्चराशयः॥ तेषुरव्यादिष्व
न्यतमोग्रहस्वस्वप्रोक्तोच्चराशौयदा स्थितः॥ तत्र कालेवाविकल्प। ग्रहत्रयेत्तत्रद्वहत्त्रये।
सितमिश्रैः॥ शर्करामिश्रैः॥ तुविशेषे। विषयाललितावितं। तत्रतेषु स्वस्वप्रोक्तोच्चराशि 333
षु स्थितायदाग्रहाः॥ तेषुतत्कुले। साधककुलेमासैत्या... निर्निश्चितमित्यन्तेश्चतुर्भिश्लोकैः
त्रिजन्मसुहोमडोनर्ध्यणपूजा विधानेनेष्वन्यतमस्यावश्यकर्तव्यतांतदकरणेप्रत्यवायंचोपदिशति।

प२ श्रि२ या३ प्रोक्तेषुकाले३ स्य२

तत्रमासेषुद्वादशस्वितिशेषः ॥ दूर्वांमृतातिलैः ॥ नेच्छन्त्यतमेनद्रव्येणेत्यर्थः ॥ नित्यंप्रतिजन्मत्रयम् । तद्दिनेषु ।
त्रिजन्मदिनेषु । विधांसहस्रंसहस्रवारंदिनानित्ययासहेतिशेषः ॥ तस्यजापितुः ॥ कुत्रचिद्लोकश्चिदित्यं होमश्च स्यर
संतवइत्येतद्विशेष्यम् । वंद्वासितैः ॥ वासमुच्चये । तद्दिनेजन्मत्रितये ॥ अवेघ्यजन्मत्रितयः होमोजपतर्प
णापूजनेभन्यतमेनेतिशेषः ॥ यदिस्याद्ध्यजन्मत्रितयोयदितस्यमांत्रिकस्यरोगादीत्यत्रादिशब्दाच्छूलादि
विघ्नः ॥ उच्चर्दीत्यादिनिरासयदात्वदित्यन्नेक्रितिश्लोकेः ॥ सूर्यदिपुखच्छेत्रस्वाध्यस्थेषु । पाश्रिकमं
तत्फलतदकारणप्रत्यवायंचोपदिशति । तत्रवाह्वयंसमुच्चयेविधौ । ललिताविधौ । सहस्रंसहस्रवारंवा
ह्वयम् । विकल्पेशतंशतवारं । [illegible] । शिवांप्रागवन्नित्योयः मांत्रिकातस्यरोगतः रोगो । तथाकुर्वन् ॥
प्रोक्तप्रकारतःजपंकुर्वन् । शोकहासास्पदम् । स्वपद्वयोः पलाशेत्यादिनाश्लोकेनवंध्यादिवत्प्रदहोमवि
धानमुपदिशति । तत्रफलैः पत्रैः कांडैश्चसमूलकैः ॥ पलाशोत्पन्नैरित्यर्थः ॥ कुंठवागपिमूकोपीत्यर्थः ॥

मनोरमा०

अर्केत्यादिनाश्लोकेनेष्ठाप्तिहोमविधानमुपदिशति। तत्र अर्कपुष्पैः। अर्कोद्भवपुष्पैः उण्डं त्रिमतं मंडलावृ। प्रागवदेकोनपंचाश दिनैः। तस्य अर्कवृक्षस्यमूलतः मूलैः खंडनूपैः विल्वेत्यादिनाश्लोकेनलक्ष्मीप्राप्तिकरहोमविधानमुपदिशति। तत्र फलैरित्यादिना तृतीयावहुवचनान्तगोत्रवुणम् पदानी विल्वप्रसूतैरित्यत्र विल्वशब्दे विल्वस्येतिषष्ठ्यंतनसंबंधः तथा त्रिमधुयुक्तैर्हुनेदायुकुर्यात्॥ या लक्ष्मीः। तदन्वयेगा साधकस्य वंश गामिनी॥ पद्माक्षैरित्यादिना श्लोकेन लक्ष्मीप्राप्तिकरहोमविधानमुपदिशति। तत्र पद्माक्षैः पद्मफलैः मस्थमणिभिः मधुरान्वयन्तैः त्रिमधुरान्तैः। तावद्भिनैः मंडल दिनैः। [illegible]केरित्यादिना दिना श्लोकेन [illegible]नाश्लोकेनलक्ष्मीपुत्रसिद्धिकरहोमविधानमुपदिशति। तत्र दिनावधि निरेवत्यादिनाश्लोकेनसप्तमालिन्याप्तूसः प्राप्तिकरहोममुपदिशति। तत्र तो [illegible] पकेः। एवाव धारणे लोमेमंगले। तुर्विशेषे। उच्चसंस्थितमकरा

३३४

मंडलदिनावधि। २

तैर २१ त ४

म

शिस्थि तेंवसरंमाहुरैत्यादिनाश्लोकेनगोशातप्राप्तिकरलक्ष्मीपुत्रभूमीनांप्राप्तिकरहोमद्वयविधा
नमुपदिशति। तत्र तेश्वमपृ... गोत्रपत्तराशिगतेतद्दिने: मंड लतरा। ...शतगुः। गवोशतयुक्त:
तद्वृ। मंडलात्प्रतिमक्षते: तेश्वंपकेरितिशेषः ४ लग्नेतद्दिव्यत्वात्मनेनेत्यर्थः ४ त्र्ययंगात्भूमिपुत्रवर्ग्गो
णांपाटलैरित्यादिनाश्लोकेनकन्यासिद्धिकरहोममुपदिशति। तत्रंगरात्र्यै। प्राग्रुक्तजलजपुष्पे ४
नंघावर्त्तपुष्पेघो कुटजै ... गिरिमल्लिकापुष्पे ॥ अपिसमुच्चये। तेरित्यादिनाश्लो
केनघन ...प्राप्तिकरहोममुपदिशति॥ तत्रतेः पाटलनगरं ...कुटजैः समाहारो। तद्दिने: मंडला। ता॥ श
तपत्रैरित्यादिनाश्लोकेनलक्ष्मीप्राप्तिकरहोमार्थं पुष्पपंचकमुपदिशति॥ तत्र केसरैः व कुलैः॥ विचकिलै मे
ल्लिकाविशेषै ...आदित्येरित्येतदाकृष्यते॥ मालि केत्यादित्तिसुनिष्ठितमितपन्ने...शिश्लोकेशूय्यमादि
पंचम्यन्ततिथिसंपत्करहोमनेदानुपदिशति॥ तत्रमल्लिकाघर्ड्नपुष्पपंचकं॥ तत्र नमेतुत्तिश्रुदर्णीपुष्पे:

माज ४

मु

रनोरमा०

दा३

समस्तैः तास्वेकैकस्यां तिथ्यां तत्पुष्पपंचकसमुदायैः॥ विशब्दो विकल्पार्थः॥ तैरेव प्रोक्तपंच विधपुष्पैर्वा॥ तथाए
कैकशः समस्तैश्चेतियावत्॥ भूषणो मस्ति शेषः दिनैर्भउदितैः प्रोक्तान्मंडलात्॥ एवं कालकोलविधिः प्रकरण
समानः कल्हारेत्यादिना तत्र मध्यत्पन्नेन श्लोकद्वयेन समामान्यतन्नादिपूर्णान्ततिथिपंचके प्रायूदकैकशः समस्तैश्च
राम॥ ॥३३५॥ संपत्कर होमविधानमुपदिशति॥ तत्र कमलकर्त्यैं रक्तकमलैः सितकमलैश्चप्रायत॥ श्रीद्राक्षैःनंदादिपू
र्णान्तं प्रतिपक्षस्यैकादशयादिपंचमीं शमीपंचदशंतंवा॥ विकल्पे॥ तथा कल्हाराद्यैः॥ पंचाप्तिः केतकीत्यादिना ३३५
नम श्लोकेनांचेविचित्रवासःसिद्धिकरहोमविधानमुपदिशति॥ तत्र तु विशेष॥ तद्दिनैः प्राग्वत्मंडलात्॥ लभते
साधक इति शेषः॥ अथ चयोनि वराद्यालोलैसितैरित्यादिना श्लोकेन सितवासोमुक्तादामरूप्यसिद्धिकरहोमवि
धानमुपदिशति॥ तत्रैर्यालभतेइतियावत्॥ हुनेत्यादिना जवांछितकरंलक्ष्मीसिद्धिक
रंच होमविधानमुपदिशति॥ तत्र हुनेतान्नुहुयात्॥ तथा सोडशभुनैरितियावत्॥ पत्रैःस्त्रमालस्य॥ यद्दणीनेत्या

त२ द५ दि२ श्लोके २

तत्र विधया ललितायाः प्रिये इति देवी संबुद्धिः। तद्भूतानि फुल्लप्रसूनवर्णानि॥ मरिचैरित्यादिभिः सितान्वितैरित्यन्तैश्च तुर्भिः श्लोकैर्वनिताकर्षणावशीकरणापु वश्य रूपवशीकरण राज्यलक्ष्मीसिद्धिकरसमस्तप्राणिवशीकरणहोमविधाना न्युपदिशति॥ तत्र॥१ द्वि

द्वीनाश्लोकेनानीलवर्णोवामस्त्रीकिकरहोमविधानमुपदिशति॥ निशासु॥ँ मध्यरात्रेषु इष्टं दयितां वनितां॥ न मेरुकुसुमैरित्यत्र कुसुमशब्दः प्रत्येकं समुच्चयेरित्यत्र वश्ययोगाः॥ तैः पाटल्यादिभिः षष्ठभिः (पुष्पैः) अपि शब्दः समुच्चये तैः अष्टभिः पुष्पैः॥ निशि॥ आर्द्धरात्रे तैः प्राप्यता॥ पुष्पैः॥ सितान्वितैः मार्करायुक्तैः॥ अन्नैरित्यादिभिर्द्वाभ्यां इत्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैः वनापुष्पसिद्धिकरहोमविधानं चोपदिशति॥ तत्र॥ नित्य हव नाद॥ प्रतिदिनं होमेनात यैवः घृताप्लुतैः॥ तिलतण्डुलैश्च तुर्विशेषा॥ तथा मध्यरात्रे॥ तथा प्राप्यता॥ आज्यैरित्यादिना श्लोकेन वला जपहोमस्य फलमुपदिशति॥ तत्र॥ तुर्विशेषा॥ द्विगुणैः मंडला॥ चसमुच्चये॥ स्त्रानतद इत्यादिभिः शक्राय इत्यन्तैः पञ्चभिः श्लोकैः साधकतत्कालकर्तव्यसहितम् लक्ष्मीप्राप्तिकाममहासिद्ध्यर्थहोममुपदिशति॥ तत्र वा समुच्चये॥ सितगोवत्सं गोवरः इत्यत्र सितशब्दश्च॥ प्रत्येकमन्वेति॥ देवीम्॥ ललितां॥ सितायाः सितवर्णायाः द्विगुणैः प्रस्थद्वयमात्रैस्तुर्विशेषैः सितमिति तिल तण्डुल विशेषणमुद्वा॥ विकल्पे॥ सितदुग्धघृतो

नवे ४ त्रितै स्वाद तै ५ तै ४

मह

पेतं॥ शर्कराद्युग्धघृतोपेतं॥ सिक्थकं दित्यस्य काकाक्षिन्यायेनोत्तरत्राप्यन्वयः॥ कृत्वेति पूर्वेणान्वयः॥ हीनेत्वन्न

श्रीमनोरमा स्वच॥ विधाय॥ ललितविधौ॥ श्रियं मे देहि देवी इति सप्ताक्षरी विद्या हुत्वा॥ ततः सिक्थकम्॥ तथा जुहुत्वा स

वत्स सितगोक्षीरपचितमन्नं सितदुग्धघृतसमेतं जुहुत्वा तद्दिनं हुतदिने॥ निरंतरम्॥ प्रतिदिवसम्॥ नि

राम॥ त्यशः॥ यावज्जीवम्॥ तदन्वयम्॥ साधककुलम्॥ रमा लक्ष्मीः॥ अद्भुताः अप्रमेयवैभवाः॥ पायसेरित्यादिना

॥३३६॥ श्लोकेन लक्ष्मीप्राप्तिकरं पूर्णा स्वर्कवारेषु च होममुपदिशति॥ पायसमिति शेषः॥ च समुच्चये॥ सवत्सेत्यादि ॥३३६॥

निर्ज्जितिनीत्यैनेर्ध्वर्द्धस्य मनिश्लोकेसीप न्याप्तिकं नवनीतसहितकल्हारादिपुष्पहोममुपदिशति॥ तत्र॥

नर तद्दिनात्रयम्॥ अनुष्ठितं॥ तुर्विशेषा॥ कल्हारप्रसूने दीर्घिकास्थविकशितकह्लारप्रसूनोदरे॥ तं दीर्घिकायाः॥ तम्

क्षिप्रवनेन ली तं कल्हारप्रसूनम्॥ उद्धृत्य॥ मौनेनेत्यर्थः॥ हुनेत्॥ जुहुयात्॥ अग्नौ संस्कृते इति शेषः॥ तदुद्गमकाले॥

मंगनाधिष्ठितराशेश्चतुर्थराश्युदयकाले तावद्दिनैः॥ मंडलान्ते॥ तथा व वलक्षरूपायाः॥ सवत्सायाः धवलवत्स

नवलिवे दयेत्५

वर्णायगोः॥ नवनीतम्॥ तद्दिनान्नमित्यर्थः॥ सितांबुने प्राग्वसितपक्षे॥ भृगोर्दिने॥ तत्रापि तदुच्चकाले॥
सप्तवारप्रयोगेनी॥ भृगुवारसप्तकप्रयोगेण॥ तथा उर्णासमुद्धृतं॥ सवत्साउर्णागोसमुद्धृतं नवनीतं तद्दिना
न्नमितिशेषः॥ ततः दीर्घिकायाः॥ उद्धृतेत्यर्थः॥ तुर्यविशेषे॥ ततुपश्चे॥ प्राग्वन्मौनेत्यर्थः॥ त्र्यष्टमितैर्वासरैः
रवेरितिशेषः॥ शिवइतिसंबुद्धिः॥ तथा गुरुवारेण नवनीताङ्कानि॥ नवनीतत्रिषितानि॥ उच्चेरवमध्य
स्योल्लमाद शमराशिस्थितेइत्यर्थः॥ उच्चगते॥ कर्कटकराशिगते॥ तदन्वयगामिनी॥ साधककुल
गामिनी॥ केवलमित्यादिनार्द्धद्वयेन केवलसितोपेतनवनीतफलं होममुपदिशति॥ तत्र केवलं पुष्प
रहितम्॥ सितोपेतेन॥ शर्करोपेतेन॥ कीर्तिलक्ष्मीघना रोगपविजयैः सहेतिशेषः॥ वंध्येकेरित्यादि
नामाभ्यासत इत्यन्तेनार्द्धद्वयेन श्लोकेन किंशुकव्रतपुष्पदध्यन्न होमफलमुपदिशति॥ तत्र व्रतैः सहका

दक्षिणमिश्रितान्तहोमेन १

रपुष्पैः॥ दध्यन्नहोमात॥ आर्द्रे इत्यादि विनिकृदीरितैरित्यन्तैस्सप्तभिश्लोकैर्निजवांछितसिद्धिकरंत
ल्लिखितपत्रहोमविधानं तद्विधातव्यं तन्नवनीतं वचोपदिशति॥ तत्र॥ निशि॥ अर्द्धरात्र इति यावत्॥
मंडलान्मासतो वा गान्त्॥ कार्पासोरवलाम्बवा उष्णपतः॥ तथा नवनीतसमेतं विलिख्य निज
वांछितमिति शेषः॥ वासमुच्चये निशि मध्यरात्रे॥ तु विशेषे॥ तैश्च नागवल्लीदलैः॥ प्रोक्तकाल तत्र ॥३३७॥
प्रागुक्तमंडलादितः॥ चंपकैः कृतैः॥ चंपकशृंखलैर्युतैः॥ चंपकपत्रैः॥ [illegible]ना॥ तद्दिनैः॥ प्र
स्वत्वा॥ तद्विधानतः॥ प्रोक्तहोमविधानतः॥ सितैः शर्करान्वितैः॥ स्वैघृतैः॥ स्ववांछितं॥ जुहुयात्॥
तत्पद्मपत्रैरिति शेषः॥ तस्य स्वाभिमतस्य॥ ॥ इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमतारव्यस्य
परिपूर्णास्य तंत्रस्य श्रीवत्समारसिंहराजप्रकाशाभिधाने सुभगानन्दनाथेन विरचितायां मनो

रमभ्याख्यायां व्याख्यायां सौम्यहोमविधानप्रकाशनं पं द्वात्रिंशं पटलं परिपूर्णतां परामृष्टम्॥ ॥
ग्रंथसंख्या॥ द्वाविंशपटले प्रोक्ता व्याख्या ग्रंथाः शतात्परम्॥ एकाधिका सप्ततिस्कन्न[illegible]सु यंत्रा २
णि तत्र च॥ पूर्वस्मिन् द्वाविंशपटले षोडशनित्याविद्यासिद्धानां सौम्यहोमविधानमुपदिश्या
नंतरं तेषां वांछितप्राप्तिकनानिललितविद्यायास्त्वनुपभेदसमुत्थानि[illegible]ण्युपदिशत्यथ
षोडशनित्यां[illegible] इत्यंतश्लोकशतत्रूपेण त्रयस्त्रिंशेन पटलेन॥ तत्र॥ अथ षोडशनित्यादित्तिः क्र
मादित्यंतैः पंचत्रिंश्लोकैः पटलार्थकथनप्रस्तावपुरस्सरं तदर्थाननुदिशति॥ तत्र आद्यास
कलकारणभूताप्रधानेत्यर्थः॥ ललितासंज्ञयेति शेषः॥ उदितात्तृतीये पटले तस्याः ललि
तायाः॥ [illegible]भेदसंभवैः॥ तद्विद्याभेदसंभवैः॥ त[illegible]विद्यातात्रीयखंडभेदसमुत्थैः

श्रीमनोरमा ॥ [illegible] रूपैः षष्टिसमोपेतनवशत्याऽङ्कं भवति ॥ श्रीविद्यातन्त्री
यखंडस्य चतुरक्षरभेदाश्चतुर्विंशतिः ततो चाक्षरविद्याभेदा द्विशत्यधिकशतं ततः षडक्षरभे
दा द्विशत्यधिकं सप्तशतम् ॥ पुनरुक्तोऽक्षराणां षण्णां प्रत्येकं षोडशस्वरयोगतो भेदाः षण्णवतिः श्री ३
राम ॥ संभूय षष्ट्युत्तरनवशतभेदा भवन्तीति ॥ एतेषां भेदानां प्रकारं पंचत्रिंशे पटले वक्ष्यतीति यथाविधि ॥ ॥३३८॥
॥३३८॥ प्रभूतानाधिकप्रमाणादिति कृतात्मनां गुरुवराणां कमलनन्दनभव्यचेतसां ॥ यत्र श्रीचक्रम् ॥ विश्वात्म
विग्रहं पंचभूतविश्रामकालात्मकत्वात् ॥ षोडशानां नित्यानां निर्धारणेऽपि तस्यां ललितायाः स्वं स्व
माहात्म्यं पूजाकमलवज्रकं कमलरूपं पूजावज्रम् ॥ अमृतादेव्यादीनां यंत्रं पंचैतन्नाऽमृतेषां रंजस्त्रमृततद्व वं
टस्वा ब्रूतः पूर्व [illegible] सिद्धवज्रयंत्रविद्यानोपदेशात्मकं परं यथा विधिप्राय त्वं महालिंगं महामहालिंगान्निधा
नम् [illegible] योनियंत्रं [illegible] योनिसंज्ञंपं चैतद्वज्रावज्रयंत्रमित्यर्थः ॥ तदेवं महाकारं महावज्रवज्राणि षा
नम्रयंत्रमित्यर्थः ॥

मनक्षा १

व १

कोष्ठं यंत्राणि कोष्ठाकाराणि सम विषम मण्डलात्मकानि यंत्राणि क्रमात् । उद्दिष्टक्रमात् ॥ नवदल
मित्यादिनिःसिद्धिदमित्यन्तैः ॥ षोडशभिः श्लोकैर्ललितायाः अभिषेकनित्यपूजाश्रीचक्रनिर्म्माणसमुदायमा
त्रादिकमुपदिशति ॥ तत्रैतत्वहस्तेत्यादिना श्लोकेनाभिषेकस्थंडिलपूजायांच श्रीचक्रमानमुपदिशति ॥ तत्र
वा विकल्पसमुच्चये ॥ हस्तमात्रे स्थंडिले इत्यर्थः ॥ एतद[...]नुक्ते माने श्रीनाथादि मकलाज्ञाचक्रसाधारणम् ॥ अ
तिसुन्दरं श्रीचक्रमानममोघफलं स्मृतम् । कुर्यादित्यर्थः ॥ रत्नेत्यादिना श्लोकेन रत्नाद्युपकरणेषु विनिर्म्मा
णे श्रीचक्रस्य स्वच्छमानत्वे तस्य समीचीनविनिर्म्माणे फलं तदकरणे प्रत्यवायं चोपदिशति ॥ तत्रैतनुर्विशेषेण सु
विहिते समीचीनविनिर्म्मिते श्रीचक्रे ॥ अन्यस्मिन् ॥ उक्तलक्षणादिरहिते । तया पूजा । अन्यथा । अशुभा । क्रमेणे
त्यादि निरुक्तमित्यन्तैः सप्तभिः श्लोकैः ॥ श्रीचक्रस्य कर्णिकान्तर्गतत्रिचत्वारिंशत्कोणात्मकं स्थितिसंहारात्म

म १

श्रीमनोरमा० कं प्रत्येकं पंचा[illegible]करां तद्वत ॥ त्रिविधं मध्यम[illegible]कद्वयमुपदिशति ॥ तत्र चतुरस्रके ॥ एको मत्रिंशपदलो
कन्यसे ॥ तत्र वृत्तमध्ये तिर्यक्को दक्षिणोत्तरं निपातयेदित्यस्य सूत्राणि त्यनेनोत्तरत्र द्वयं ॥ अस्मिन्नश्लोके सूत्र
कां ३ विक्षं दिश्यत्वात् ॥ नव नव संख्यानि तेषु तिर्यक्सूत्रेषु नवसु द्वौ पश्चिमादि द्वितीयसप्तमसूत्रे ॥ वृत्तस्पृष्टे
रामा ॥ नयायके ॥ वृत्तस्पृष्टे नयायो ॥ तद्द्वयोः ४ वृत्तस्पृष्टसूत्रयोः अंतात् ॥ अथ चतु[illegible]ष्का ॥ आरभ्येति शेषः ४ ॥ मध्य ॥३३८॥
॥३३८॥ सूत्रं ततः प्राक्प्रत्यगायत ब्रह्मसूत्रस्य प्रागग्रात् पश्चिमांतं चक्रमात् ॥ प्रा कद्वयत्पास क्रमात् ॥ सूत्रचतुष्के
संनयेत्यर्थः ४ तुरव चारणो ॥ चक्रोणं स्यात् । त्रिसप्तमं ब्रह्मसूत्रस्य प्राक्प्रत्यगर्थ द्वितीयसप्तम तिर्यक्सू
३३९ ६२ त्रद्वेद दक्षिणोत्तराग्रात् अर्द्धकोणं स्यात् संनयेत्यर्थः ४ ॥ तुरव चारणे च तुर्म्म स्मोत गुणायतः ॥ पूर्वलिखितपद्के
ण कर्म्म चतुष्टयं तेदन ॥ तत्र प्रथमां स्वां पश्चिमादि वेनमति र्यक्सूत्रायदग्रात् प्रथमतिर्यक्सूत्रं द्वयो

ग्रा २ ग्रा ४ ग्र १

त्र्यश्रसूत्रद्वयारेखा २

का

त्वत्रास्येत्यर्थः॥ तुर्यसप्तमं वर्धितुर्यसप्तमसूत्रयोर्मध्यावधि च तुर्थपञ्चात्र द्वयारेखात्र॥ चतुर्थसूत्रस्या
ग्रद्वयारेखाद्वा॥ तथाष्टमं द्वितीयगं च॥ अष्टमरेखामध्यां [illegible] तं द्वितीयरेखामध्यास्थं च॥ [illegible] तथा च त्र्यस्रक
मध्ये पंचमकोंतयोः ४ पंचमतिर्यग्रेखायायोः ४ अरेखाद्वा॥ तृतीयगं तृतीयसूत्रमध्यगं॥ बहिरित्यादिना
परमेश्वरीत्यन्तेन त्रिभिः श्लोकैः तस्याग्रस्य सर्पीमकपद्मद्वयं चतुरस्रनिर्माणद्वयमुपदिशति॥ तत्र बहिः ४ त्र्य
स्रचक्रबाह्यगत वृत्तात् [illegible] द्वाभ्यां अष्टच्छदे तोजमित्युक्तत्वात् कर्णिकोदरे प्रोक्तचक्र [illegible] तत्र
[illegible] स्यविलेखनीयत्वात्॥ तद्बहिरपि केश
नि २ रार्थमेकं वृत्तं विधाय तद्बहिः षट्पत्राणीति यावत्॥ तथा तद्बहिः पुनः छदं॥ षोडशपत्रं पद्मं अष्टपत्रकमलात्
बहिर्वा हे षोडशपत्रकमलस्य केशरार्थमेकं वृत्तं विधाय षोडशपत्राणि॥ तद्बहिः बहिः कर्णिको
स्य वृत्त

तद्वहिस्तत्तल्लग्नतयाकर्णिकार्थमेकं॰

त्र कं॰। तद्वहिः ॥ इतीतं त्रयमितिः॰ वैः॥२ त्रै ४

व्यासरूपस्पत्रकेसरार्थमेकं तद्वहिः॥

श्रीमनोरमा॰ दूरेणोक्तमध्यद्वयनिर्माणार्थमेकं तद्बहिरष्टपत्रकेशरार्थमेकं तत्पश्चात्तद्बहिस्तत्पर्यन्तस्था

र्णार्थमेकं तद्बहिःपरिधिपार्थमेकं च संभूयषड्ड्वृत्तानित्यर्थः॥ अष्टदलोर्द्ध्वांत चतुरस्ररेखाचतुष्टयेन

रमा॥ सार्धत्र्यस्रसहस्रैरित्युत्तरत्रान्वयः॥ तस्य चतुरस्रस्य प्राक्प्रत्यक्द्वारसंयुतं॥ प्राक्प्रत्यक्पार्श्वयो

॥२४०॥ श्चतुरस्रविस्तारमानस्थानद्वयद्वारसंयुतमित्यर्थः॥ दक्षिणोत्तरतः चतुरस्रस्यरेखायां तावच्चतुरस्र ॥२४०॥

विस्तारमानेन मध्ये तत्रापश्चिततिर्यग्रूपरेखात्रयेणेत्यर्थः॥ तथाविधायकोणेषु तिर्यक्स्रैश्च

चतुर्भिस्तान्यनुक्रमात्॥ द्विधाकुर्याच्चत्वारिपदानि॥ त्रिते नेनेतदुक्तं भवति॥ चतुरस्रकोणकोष्ठ

चतुष्टयप्रतिकोष्ठंसूत्रास्फालनेद्विधाकुर्यादित्यर्थः॥ परमेश्वरीसंबुद्धिः॥ ललितेत्यादिति

सिद्धिदमित्यन्तेश्चतुर्दशश्लोकैः॥ ललिताचक्रस्य समुद्धरप्रसादात्तस्यत्वेतल्लक्षणादिकम्॥ चो

नर तिर

२४ मि३

दिकं यो पदिशति॥ न ... यो कं लन्यूंस ङ्कु रुतं क्रम

पदिशति॥ तत्र इदं श्लोकं ... तन्त्र ... दिकं

त्रा॥ अविछिन्न पारंपर्य क्रम संसिद्ध क्रमागत समाचार निरतान्। कृतपूर्णा भिषेकान्तल

विदा गुरोर्द्वितीये पटले उक्तां दीपोत्यादि ईर्द्धना दिति रित्यत्रे द्विपंचाशन्न मश्लोकादि नि ष्पत्ति श्लोके

उक्रमात्व अविघेनसाधकेनेत्यर्थः॥ सुसमंच न्यूनाधिकप्रमाणं॥ सर्वलक्षणैश्च अनंतरवक्ष्य

माणैः॥ अघोमुखेस्त्रिकोणैः॥ नवतिंम्रन्यथ एकसत्रस्यैः॥ यैः ॥ तत्तच्चीवक्रं चतिसुंदरं

अतएव व्रतस्य छ्षड्रंसेवाग्रगतचतुर्द्दशा राग्रेषु प्रोक्तप्रकारेण प्रथमलिखितषद्कोण ग्रबद्धा ॥ च

क्रस्य विरचना क्रमश॥ सुसमेषुद्ध त्रतले मध्ये हंसपदं विधायतत्संदेश स्थान मारभ्य प्रति पार्श्वे षाड्विश

दंगुल मान क्रमेण वृत्तं निष्पाद्य तद्दहि स्त्र्यंगु ... दशांगुल च्यंगुल मानक्रमेण संन्यस्य प्रथमं निष्पादिते

ला १ व स्त्रिस्त्रु त्र स्थितां ४

तरस्य षट्कं। ... सदितरा ... षट्कं। तथा। ... प्रकारेण मार्गं ... अनंतर ... लक्षणोपेतं॥ ष ... सधि

स्थाननितिशेष॥ ... गमात ... इति शेष॥ ... लांगुल ... अथम ... स्थापन

तद्दहि ... दशांगुल १ ... पञ्चो ... हस्त मान ॥

श्रीमनोरमा ॥ न वृत्तेन सदृढं तत्र षङ्कमत्स्यत्रयात । वाह्यतो विधाय तत्र प्राक्प्रत्यक्सूत्रस्य मस्तके दक्षिणोत्तरतिर्यक्सूत्रद्वयमस्त्वे
वसर्द्धे वाय्वव्या दृष्टौ दृष्टि ८ प्रतिदिशी दशदशांगुल मानावधा [illegible] स्फालयेत । सूत्रे [illegible] चतुष्टयस्य तत्र द्वे वा
ह्यवृत्तेय त्रयत्रसंपात ८ तत्र सूत्रद्वयस्तृतीकयात । तत्र त्राग्रचतुष्टयस्यापि कया । चतुश्चत्वारिंशदधिकश
राम ॥ तां [illegible] अंगुलमानं [illegible] स्त्र चतुष्टयस्य तत्रासर्द्धे [illegible] ते चत्वयत्रसंपातस्तत्र [illegible] ॥३४१॥
॥३४१॥ [illegible]गुलमानेरष्टृतिः ४ सूत्रैः परितो न्नवाहि[illegible]तागेन समचतुरस्त्रद्वयं कोणकोष्ठसहितं कृत्वा चतुरस्त्र[illegible]स्य प
श्चिमप्राचीनवीथीद्वयमध्यसूत्राद् दक्षिणोत्तरवीथ्यां मध्यसूत्रात् । दक्षिणोत्तरयोः ४ पंचपंचांगुलमानेन के
कां तिर्यग्रेखी कृत्वा तयोर्मध्यस्थांगुलदशकमितौ । समचतुरस्त्रं द्वारद्वयं विधाय तनयोर्द्वारयोर्दक्षिणो
त्तरतो दशांगुलमानेन तिर्यक्सूत्रमेकमेकमास्फाल्य तच्चतुरस्त्र दक्षिणोत्तरवीथ्यो [illegible]
[illegible] मध्यसूत्रात प्राक्पश्चिमतो दशांगुलमनेन तिर्यक्सूत्र [illegible]

त्रमेकैकं कृत्वा तत्र चतुरस्र कोणकोष्ठ चतुष्टये तिर्यग्युग्मं कोणस्त्रं [illegible] मेकं संस्थाप्य तत्र चतुष्टयं वाह्यान्येतरतो विधाय त
दन्त ६ यांगुल मानवृत्तं वाह्य [illegible] वीथ्यां दिक्षु तत् द्वतरालेषु च समं भूयसोऽष्टदला दलान्योन्यतुल्यमाना न्युपदला
नि निधाय तद्वृत्तं दशांगुलमानवृत्त वीथ्यां दि [illegible] ष्टदलानि प्राग्वद्विधाय तत् तत्सर्वमध्ये स्थवृत्तमध्ये दक्षिणो
तत्सर्वमध्य त्तररेखां समार्जयित्वा [illegible] अंगुलमानात्मकं [illegible] मस्मिन् पटले चतुर्विंशन्नोकादिवक्ष्यमाणक्रमात् दष्ट
चत्वारिंशदंशं कृत्वा तत् [illegible] प्राणादिब्रूट्रसूपंवांशमाने तिर्यक्स्त्रत्रयं कृत्वा पुनरपि पश्चिमादिष्ट
द्वबद्रूपं [illegible] माने तिर्यक्स्त्रत्रयं च विधाय तत् [illegible] प्राणादितृतीयस्त्र सर्वमध्ये वक्ष्यमाणमर्माणि गुणातिर्यक्स्
त्रत्रयस्थानं कर्तव्यं तया मनसा परिकल्प्य तेस्स हन वसु तिर्यक् [illegible]
स मध्ये वक्ष्यमाणं मर्माणि गुणातिर्यक्स्त्रत्रयस्थानं कर्तव्यं तया मनसा परिकल्प्य ते स हन वसुतिर्यक्
स्त्रेषु सर्वमध्यमं [illegible] स्त्रं प्रथमं परिकल्प्य तत्क्रमात् तेषु तृतीयसत्रं [illegible] हृत्स्पर्शि कृत्वा तत्र तृती

त्वेष्टमसूत्रो नयपार्श्वयोः संपातस्यन वमसूत्रमध्यात् प्रसारितरेखाद्वये

मध्यात ३ प्रथमरेखा या १ ग्रि २ द्वि

या ती २

श्रीमनोरमा० यमसूत्राग्रद्वयादि वृहत्सूत्रप्रागग्रस्त्रसंपातांतं सूत्रद्वयं तत्र मध्यमसूत्राग्रद्व दि वृहत्सूत्रपश्चिमस्त्रसंपातांतं सू

त्रद्वयं च संन्यस्य सूत्रचतुष्टयमास्फाल्य षट्कोणं कृत्वा पुनस्तद्वयरेखामध्यादि प्राग्लिखितषट्कोणपश्चिममर्म्मा

त्तु गुणागतिवशेन यावद्विद्वयरेखो नयपार्श्वांतं सूत्रद्वयं ततः षट्कोणप्राचीनमर्म्मद्वयानुगुणागतिवशेन यावद्

वृत्तमात्रेखाग्रद्वयांतं सूत्रयं दत्वा संन्यस्य सूत्रचतुष्टयं मर्म्मचतुष्टयानुगुणमास्फाल्य पुनर्वृहत्सूत्रप्रागग्रादि प्रसा ग ४

रामा॥ रितरेखाद्वयं सप्तमसूत्रो नयपार्श्वयोः संपातस्य चानुगुणान्नवमसूत्रो नयपार्श्वा वृहत्सूत्रांतं च संन्यस्य मर्म्म ३४२॥

॥३४२॥ चतुष्टयानुगुणं सूत्रद्वयमास्फालयेत्॥ ततः सूत्रद्वयस्य वृहत्सूत्रेणयत्र संपातं पश्चिमादि चतुर्थतिर्यक्सू ४

त्रस्य स्थाने भवति॥ पुनः स्तम्भ पञ्चमसूत्रमध्यादि पश्चिमतः उभयपार्श्वस्य मर्म्मद्वयानुगुणेन यावत्प्रथमतिर्यक्सू

342 त्रो नयपार्श्वं संन्यस्य चतुर्मर्म्मानुगुणेन सूत्र... पश्चिमत उभयपार्श्वस्य मर्म्मद्वयानुगुणेन यावत्प

थमतिर्यक्सूत्रो... द्वयमास्फाल्य पुनः षष्ठमतिर्यक्सूत्रमध्यमा... प्रथमसूत्रमध्यात् प्रसारितसूत्रे द्वया

मध्य

मध्यावधि तिर्यक्सूत्रं प्रसारयेत्। तत्षष्ठसूत्री। तद्ग्रद्वयादिद्वितीयरेखामध्यान्निमर्मद्वयानुगुण्येन सूत्रद्वयं। प्र-
यमास्फाल्य। तस्य प्रथमसूत्रमध्यादिप्रसृतसूत्रद्वयस्य चोभयपार्श्वयोर्यत्र संपातस्तत्संपातद्वयानुगुणमष्टमसूत्र

अ १ विधि प्रसृतचतुर्थतिर्यक्रेखाद्वयांते तत्र द्वयं विन्यसेत्॥ पुनरष्टमरेखामध्यादिपश्चिमतः प्रसृतसूत्रद्वयस्य
तुर्यरेखामध्यादि प्राक्प्रसृतसूत्रद्वयस्य च संपातद्वयानुगुणं नवसूत्रमध्यात् पश्चिमतः प्रसृतो नवरेखां
कुर्यात्॥ साधवमरेखांतद्वयं पुमारभ्य तृतीयरेखामध्या वधिसूत्रद्वयमास्फाल्य प्रहतसूत्रमार्ज्ज
स्प ४ नात् वृत्तस्पृष्ट षडग्रंतदष्टा ष्टाष्टमष्टा दशमर्मार्ये न चतुर्विंशतिसंधियुतं श्रीचक्रं भवतीति॥ अत्र
मानवासनाम यो क्त वासनाविमर्शिन्यादौ द्रष्टव्या॥ अन्यथेत्यादिना श्लोकेन प्रोक्तप्रकारमन्तरेण य
था ऽहं स्वकं निर्म्माय तत्र पूजयतां मनर्थविशेषानुपदिशति तत्र अन्यथा प्रोक्तलक्षण व्यतिरेकेण॥
मर्मादीत्यत्रादिशब्दसंधिद्वयं शस्त्राद्यमित्यादिपालयं चक्रमर्द्दकाद्यश्रयं स्यादित्यर्थः तस्मादित्या
दि नाश्लोकेन प्रोक्तप्रकारेण कृतपूजयती फलमुपदिशति तत्र श्रीचक्रोए भावधारणे॥ तां ललितां नित्यां॥
प्रतिदिनं नमस्कृतः शिवसमः विद्याद्येत्यादिना सुदरमित्यनेन श्लोकद्वयेन ललितायां श्रीचक्रनिर्म्माणस्य

वि २ तं ॥ १

मध्यात्पश्चिमतः प्रसृतसूत्रद्वयावधितिर्य
रेखा २

प्र॰२ सु॰३ स्यपश्चिमादितृतीयसूत्रस्य च ५
मा॰

श्रीमनोरमा॰ वंमध्यवृत्तान्निर्गतचतुर्दशारादिचक्रस्थमानसंकेतमुपदिशति॥ तत्राद्यन्तयोर्मध्ये॥ सर्वमध्यवृत्तप्राक्पश्चि
मरेखयोर्मध्यं ब्रह्मसूत्रमिति यावत्॥ चत्वारिंशत्सहाष्टतिथ-अष्टचत्वारिंशदंशमित्यर्थः॥ अस्यपदस्य
विधाने येत्यनेनान्वयः॥ प्रागादितिर्यक्सूत्राणि त्रीणीति शेषः॥ षट्सु च पंचसु अंशेषु वंशेष्विति शेषः॥
राम॥ पश्चिमात्पश्चिमब्रह्मसूत्रस्य सर्वमध्यवृत्तस्य च संपातमानेरेखेत्यर्थः॥ षट्त्रये षट्पड्शसाने
॥२५३॥ स्थानत्रये॥ अपि समुद्रेषु॥ एवं त्रीणि सूत्राणि तन्मध्ये प्रागादितृतीयसूत्रे मध्ये मर्म्मयुक्तितः॥ मर्मभेद ॥३४२
तो ८ युक्तिवशात् सूत्रस्य ब्रह्मसूत्रस्य च संपातस्थाने। तेन विधानेन॥ एवं सर्वमध्यस्थचक्रस्य वमानो यदेशाद्
तन्मध्ये चक्रतुल्यमानम् वाह्यमपि प्रतिपार्श्वे चतुर्विंशत्यंशं कृत्वा हस्तवृत्तवंशेषु केशरदलपरिवेष्ट
343 चतुरस्रादीनामवान्तरमानं कलशस्थापनात्तु गुणं यथाशोभमिति संप्रदायः॥ विधाप्राग्यादिसकल
निवेके षट्ककुंत स्थापनपक्षे त्रिहस्तमानं चपंकर्त्तव्ये विधाप्राग्यन्तिप्येके कलशानीतवकाश्य चतुष्टयस्य वा

[illegible]ति॥ तुलसमेतं लेख्यं सपदं विधाय ३

×पंचदशाष्टादशा दशा चतुर्दशाष्टषोडशाष्टादशाद्दलान्यष्टपद्मानि निष्पाद्य ३ घतत्र पंचदलेष्वष्ट

स्थापनपद्मे पूर्णाभिषेके घसावति कलशस्थापनपद्मे नवहस्तप्रमाणं चक्रं परिकल्पनीयम्॥ एकैकं तत्र स्था
पनपद्मे सर्वमध्ये चत्वारिंशन्मितानि नवनाथ हेति स्थानव्यतिरिक्तानि देवतास्थानानि केशरद्वयम्॥ परिवेष्टद
लान्युपदलानि। उपरि पंक्तावथमध्यपद्मे पदायां दृष्टवि [illegible] तस्य स्थानमारभ्य प्रतिदिशं मष्टांगुल
मानक्रमेण वृत्तं निष्पाद्य तन्मध्ये स्वस्तिमुखं वायोर्निस्सरेखां निष्पाद्य तद्बहिर्द्व्यंगुलं पंचांगुलमान
क्रमेण पूर्ववन्निष्पादितवृत्तेन सहस्रसदशवृत्तानि निष्पाद्य तत्रैकैकान्तरितासु पंचांगुलवीथी स्वष्ट
स्वर्ण्यंतराद्बाह्यगतां [illegible] आदि प्रादक्षिण्येन तिथिनित्याः सर्वबाह्यस्था [illegible]ष्टादशदलेषु प्राक्
प्रत्यक्दलद्वयं द्वारस्थानं परिकल्प्य एवं क्रमादिग्विदिक्क्रमेण प्राग्वच्चतुरावृत्त्या [illegible]मादीं सृष्टिदं तत्षो
डशदलेषु प्राग्वन्नित्याकलाः सृष्टिदं तं [illegible] दलेषु प्राग्वद [illegible] नंगकुसुमादीं सृष्टिदं तत्र चतुर्दशदलेषु प्राग्व
त्संक्षो [illegible]णादीं सृष्टिदं तद्दशदलेषु प्राग्वत्सर्वसिद्धिप्रदादीं सृष्टिदं दशदलेषु प्राग्वत्सर्वज्ञां सृष्टिदं तत्र

सर्व २ क दी

गु ४

श्रीमनोरमा०

ष्टदलेषु प्राग्वत्वाग्देवताः सर्वमध्यस्थदलं तन्मध्यात्मा पार्श्वरेखां शरालेषु प्राग्वद्धेतीलदंते त्र्यये प्राग्वत्पीठेश्व
रीं सर्वमध्ये त्राग्वदेवी चैवं क्रमात्। प्रोक्तक्रमेण। ज्ञेयेदिति। एतस्मिन्नुँ ॥ अस्य पदस्य ध्रियमाणेनीत्यले
नात्र्यय४ तामांसपरिवाराः या देव्याः४म हंतीराज्ञादिभिरनवहार्या॥ ज्ञानात्परमार्था दिं शेष्य४ मां। शिवसूं।
पूर्वस्मिन्नित्यादिना श्लोकेत पूर्वोक्ते श्रीचक्रे समर्चन फलमुपदिशति॥ तत्र। पूर्वस्मिन्नुप्रोक्ते श्रीचक्रे। उक्त
क्रमसमन्वितम्॥ चतुर्थादिपटल उदा प्रोक्तार्चनक्रमसमन्वितम्॥ अर्च्यदपि हि के इत्यर्थः॥ ज्ञाना
त्। षट्त्रिंशपटलवक्ष्यमाणात् परमार्थात्। तथा। अपृथग्रूपेण॥ आदौ मन्वुपदलानि द्वारद्वयत्र्यतिरि
क्तं चतुरस्रं च प्रोक्तरजसा मारंभ्य पे॥ प्रमीतिषेके षण्णवति कलश स्थापन पक्षेषु सर्वमध्यस्थान्ति सुख
त्रिकोणे प्रतिकोणं समान्तराल मेकैकं चिह्नं विधाय चिन्हा चिह्नं त्रितिस्त्रै वेर्मध्ये त्वेकं परि हित्वा कं च संभ्र
यव्याः स्वचतुष्टयं कुर्यात्॥ विद्याप्राशान्तिषेके कलश चतुष्टय स्थापनपक्षे त्वेवं कुर्यात्। पुनः४ पूर्णाभिषे

राम॥ ॥३४४॥

कमे

344

श्री रजनात् २

॥३४४॥

त: २

यत्रिकोणानि विधायाष्टदलेषु चतुरस्रगतदे
वताष्टकस्थानेषु बहिरग्रे त्रिकोणानि

पा।२ पु

केतुएक तिर्यग्रेखं न्यो न्यानिमुखं च्यस्रयं द्वयं चतुर्षु हेति चतुष्टय स्थान द्वार प्रदेशेषु [illegible] विधाय ता
न्यपि रंजयेत् ॥ महासंख्य कलशस्थापनपक्षे षोडशक्रमेण मत्स्यचक्री कृत्वा प्राग्वत् सर्वमध्य हेति चतुष्टय स्था
नद्वार प्रदेशेषु त्रिकोणानि विधायाष्टदलेषु चतुरस्रगत देवताष्टक स्थानेषु बहिरग्रे त्रिकोणानि विधाय
संमुख सा भवति त्रिकोणेषु प्रति लेखं समांतराल त्रिकं चयं कृत्वा चिन्हाश्रिकं न वसूल्ला स्फालनेन प्रतित्रि
कोणं वाद्यान्यंतर त्षोडशत्रिकोणानि कृत्वा तान्यपि रंजयेत् ॥ सर्वसमध्यायोन्यां लेखन प्रकारो द्वितीय
पटले व्याख्यातः ॥ अत्र नव कुंभ स्थापनेन नवयोनिषु चतुः कुंभ स्थापने मध्ययोनिस्थत्रिकोण चतुष्टये स
८व३ र्वत्र सर्वमध्यस्थापनीय कुंभ [illegible] स्वारिमान तोयपूरणीयः इतराः कलशाः द्विप्रस्थमा
न तोय पूरणीया इति संप्रदायः ॥ अत्र स्वमित्यादिना ह्युत्यादितं नेश्चतुर्भिः श्लोकैर्ललितायाः पद्मरूपस क
लशक्या वरणपरिधृतिमज्जार्चकं तद्यपूजा फलं चोपदिशति ॥ तत्रा — अत्र स्वं स्वानिमुख मित्यर्थः ॥ द्वन्द्वं त्र्यस्रा

त्र१

ध्री मनोरमा०

नवहि स्तत्कोण त्र्यस्रष्टा स्पष्टिकयेति यावत्॥ पंचदशच्छदानिव ततो वहिः त्रित्यनेनैत दुक्तं भवति॥ वृ
त्तात्बहिः केशरार्थं वृत्तं कृत्वा तत्वाह्ये पंचदशच्छदानि लिखेदित्यर्थः॥ अष्टपत्रीं बुजे इत्यु क्तौ कर्णि
कार्थं वृत्तमालिख्य तत्बहिरष्टपत्राणि विलिखेदित्यर्थः॥ वाह्ये॥ अष्टपत्रपत्र वाह्ये॥ पुनः बहिः श्चतु
र्दशदलं पद्मं॥ तद्विगुणच्छदं॥ षोडशदलं पद्मं॥ अष्टादशच्छदं॥ प्राग्वदिति शेषः॥ सर्वत्र चक्रेषु दलानां म
ध्यांतर मानं कुडपरलो कैषा थमानवत् कल्पयेत्॥ तत्र पुरो नागब्रह्मसूत्रं दलमध्ये यथा तथा कुर्या
त्॥ विपर्यये तस्य अस्त्रमित्यादि निर्दिष्टतीयां त्रैश्यपदैः रत्नयत्॥ पद्मचक्रस्य मध्ये॥ सर्वमध्य दिकोणम
ध्यो लिलिता मूर्तयानित्यनेनाभि तृकाघुक्रमेणापश्चान्नार्थ्या [illegible] कोणस्य पश्चाग्रे रखावृ
त्तयोर्मध्ये पार्श्वयोः॥ अंते त्रिकोणपार्श्वरेखा द्वयवाह्यत इत्यर्थः॥ अन्याः तिथि त्या अणिमादय
श्चतयायुक्ता॥ एतदुक्तं भवति [illegible] ॥ प्र[illegible]मापर

अतमष्टशो ध्यष्टवतुसला सिंरादनं कमुन्नतीयपद्मेनेतु ×तस्य ४
त्रीन्नवतीत्यादितदकपुरेरिावमि पर्ने बोद्धव्य ॥ १

रामा॥
३४५॥ ३४५
नीर
३४५
नवेति ५
नऔतमित्र २
नि २

प्राग्व कोष्ठे ४ अंतरीमध्ये ... स्वाः सहो ४

दि.

मेश्वरीतिदेवीसहह्न ॥ २३ ॥ वृत्तद्वयमित्यादि निरपमृत्युजित्येतन्नवभिश्श्लोकैरमृतघटस्थयंत्रं तत्प्रयोगांत न १
फलानि चोपदिशति ॥ तत्र घटद्वयं तन्मध्यम् ॥ अत्रास्थ वृत्तमध्ये नवधा कृत्वा प्राक्पश्चिमदक्षिणोत्तरदिक्षु रे
खाद्वयामिति शेषः ॥ कोणेषु कोणकोष्ठेष्वित्यर्थः ॥ प्रथमम् ॥ श्रीविद्याया ४ प्रथमखंडं द्वितीयं खंडं दिक्षु प्रा
ग्वत्कोष्ठेषु मध्ये तृतीयं खंडं द्वयोः ॥ वाग्भवं त्वरवृत्तयोः ४ [illegible] त्यर्थः ॥ समंततः तेषु कोष्ठेषु विद्या तार्त्ती
यखरसप्तकं श्रीविद्यातार्त्तीयखंडस्य व्यस्तरूपाक्षरसप्तकं बिंदुविसर्गाभ्यां अनुस्वारेण विसर्जनीयेन च परितः ४
सहेति शेषः ॥ पंचामृतबीजं [illegible] पूर्वपटले जप्याकमित्यादि नाससप्तविंशतश्लोकोत्तरार्द्धेन प्रोक्तामृताक्षर न ५
पंचकसहितमंबुजं ॥ अंघ्रिनालं । आद्यामृताक्षरसहितं नालं दलपत्रकेसरकर्णिकेत्यत्र दलशब्दः पत्र
समस्थितः द्वृतयोर्व्यस्तिरूपतश्च योज्यः ॥ द्वितीयतृतीयाक्षरसहित पत्र चतुर्थामृताक्षरसहित २
केसरं पंचमामृताक्षरसहित कर्णिकमित्यर्थः ॥ वस्तमाहोशे ॥ तेनांबुजमित्याकृष्यते ॥ घटाय स्वाहा ॥

पंचामृतांबुजे ४ त्वे ना ४

मध्ये   यम   म ५

श्रीमनोरमा घटस्याधःस्थाने ॥ सर्वमध्यकोष्ठस्थ तार्तीयखंडे दशे साध्याक्षरोपेतं । साधकसाध्यकर्मोपेतम् ॥ कृत्वा तं मृ
तघटं ॥ अमृतघटसंज्ञं तद्यंत्रं कृत्वेत्यर्थः ॥ अथ यंत्रविरचनाक्रमः ॥ सुसमे भूतले नीयमान यत्नेन वृत्तं कृत्वा
तद्बहिरेकांगुलमानेन वृत्तं कृत्वा तदन्तर्ऋजुमध्यप्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्समान्तराले द्विद्विसूत्रास्फालना
न्नवकोष्ठानि निष्पाद्य तेषु कोणकोष्ठचतुष्टये श्रीविद्यायाः ४ प्रथमखंडं दिक्कोष्ठचतुष्टये तद्विती
राम॥ यखंडं तत्सर्वमध्यकोष्ठे तार्तीयखंडं साधकसाध्यकर्मोपेतं वा लिखेत् ४ आग्नेयकोष्ठमध्ये चतुरंगु ॥२४६॥
॥२४६ लमानेनैव प्राग्वत्तद्वृत्तयोरन्तरालवीथीसमान्तराले सप्तधा कृत्वा तेषु सप्तसु कोष्ठेषु श्रीविद्यातार्तीय
खंडस्य व्यस्तवर्णाक्षरसप्तकं आग्नेयादिप्रादक्षिण्यक्रमाद्विलिखेत् तत्राग्नेयकोष्ठमध्ये चतुरंगुलमाने
न प्राग्वत् कुंभमुखं कृत्वा तद्घटमुखे घोमुखं पंकजं घटस्याधस्थाने तूर्ध्वमुखं पंकजं वा लिखेत् तद्भुज
योः ४ क्रमान्नाले जं जः ४ इत्यक्षरद्वयं तयोः पत्रे हं १ क्ष १ व ४ इत्यक्षरचतुष्टयं तयोः १ केसरस्थाने वं व ४ इत्यक्षरा

ना

346

कृ प ४

त्य २ तया २

हृदये कर्णिकया संसः ४ इत्यक्षरद्वयं चालिखेदेतदमृतबटात्मकं यंत्रं जनवतीति॥ जन्मर्क्षेषु त्रिषिति शेष ४ अखिल
शान्तये इत्यत्राखिलशब्देन क्रूरदशागोचरोत्पातादय उच्यन्ते॥ चस्मामाहारे। महारोगशब्देन वाताघष्टरोगा उच्यं
ते॥ त्रिवर्षमित्यत्र संयोगे द्वितीया॥ तुर्विशेषो द्वितीयपटलोक्तात्रिपक्षप्रकारेण॥ विजयी घृतयुक्तादिषिति शे वा द ३
तता ४ षः॥ सुवर्णरजनं ताम्रपुरिश्च नाम तत्पदे इत्यर्थः॥ सि लिंगमनामयच्छिश्च मयलिंगान्निर्वृत्तं द्रोडे कलशान्तर्गतेषु एतदु
क्तं वदति॥ सुवर्णरजतताम्रेष्वन्यतमाधिकरणेन दमृत बटयंत्रं विधाय गुप्तिं कृत्यप्राणप्रतिष्ठादिकं कृत्वा को ५
कृ प ६ ततः सि मयलिंगान्निर्विधाय तल्लिंगं कलशमध्ये संस्थाप्य तं कलशं द्रोडेण पूर्यं ततः कलशमुखं मूत्रावेण पि
द्रा ३ धाय तं वक्ष्यविततं संस्थाप्य तदुपरि स्मृतं पीठं विधाय तत्रोक्तविधानेन स्वाभिमतफलपर्यन्तं देवीमयरिवारामभ्यर्च्य
न्नः प्रोक्तफलसिद्धोऽसत्यां मुद्रोसौ मस्त्वेति तं द्रोडादिकं विसर्जयेदिति॥ तार्तीयेत्यादिना श्लोकेनोर्मिकादि
सुसर्वरक्षाविधानमुपदिशति॥ तत्रानार्तीयविद्या पुदितम्॥ श्रीविद्या इति शेषः॥ साधकसाध्यकर्मणां तुर्वि

स्र २ या १ नाम १

यो. रं. त ३ यंत्राधिष्ठिततडागादिषु ५ ३ो २ ४ तत्रतया । प्रोक्त प्र कारे ॥ ।

प्रतिलोम २

श्रीमनोरमा । शेषो ऽर्म्मिकादावित्यत्रादिशब्दः केयूरादिविषयः ॥ एतदुक्तं भवति । कनकमये पट्टे श्रीविद्यातार्त्तीयखंडमनुना मम
न्योन्यं रेफांशेन रेफांशो मायांशेन मायांशश्च यथा पुटितो भवति तथा तदालिख्य तन्मायांसाधकं तद्रेफांशो सा
ध्यं जरालेपाग्न्युत्कर्म्मचालिख्योर्म्मिकादिभूषणान्नर्म्मितं कृत्वा प्राणान्प्रतिष्ठाप्याभ्यर्च्य तद्धारणेनोक्तफलसिद्धि
र्भागिति ॥ कृत्वेत्यादिनाऽस्मिन्नेकेनामृतपूराख्ययंत्रस्य तटाकादिषु स्थापनं तत्फलं चोपदिशति ॥ तटाकादिष्वि
राम ॥ त्यत्रादिशब्दो नदीकूपादिविषयः ॥ मध्यतः मध्ये तद्बो प्राक्प्रत्यगित्यादिभिस्त्रिभेतन्नेदत्यंत्रेर्नवभिश्श्लोकैः सिद्धं यंत्र ॥३४७॥
॥३४७॥ निर्म्माणं तत्प्रयोगांस्तत्फलानि च तात्पर्वनसहितमुपदिशति ॥ तेषु कोष्ठेषु चतुर्ष्विति शेषः ॥ चतुर्विंशतिकोष्ठानी
त्युक्तरत्रान्वयः ॥ चतुर्विंशतिकोष्ठानि प्रतिकोणं कोष्ठषट्कं षट्कं संपद्यत इत्यर्थः ॥ शेषेषु कोष्ठेषु तिर्य्यग्रेखा सप्त
347 मीं विलिखेदित्यस्य त्रिकोणानीत्यनेनान्वयः ॥ एकतः कोष्ठत इति शेषः ॥ संहृत्य चतुर्भिः प्रागारंभात् ॥ प्राक् त्रिकोण
1 रतात्रा ॥ एवं शतश्चत्वे शगत्योतियावत् ॥ तार्त्तीयस्य श्रीविद्यातार्त्तीयखंडस्य ... नेदोयचतुर्विंशतिपंचत्रिंशत्पट

तत्र ४ कोणेषु ४ मार्ज्जयेदित्यस्य ४

नह्र

लवक्ष्यमाणप्रकारेणाचतुरस्रगात्मकन्तेदोर्थ्यैवचतुर्विंशतिसंख्यानाविद्याः॥ विलोमेनतत्पश्चाद्दक्षिणपा[illegible]
मध्यस्थेकोष्ठेश्रीविद्यायास्तृतीयखंडं समसाध्यंसाधकसाध्यकर्मापि तत्सिद्धवज्रानिधेयं॥ सिद्धवज्रसंज्ञा॥ अ-
यमत्रविरचनाक्रमः॥ प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक्समान्तरालाष्टसूत्रस्फालनादेकोनपंचाशत्कोष्ठानि वि-
पद्द ४ धायतेषुप्रतिकोणंषट्क्रमेणसंत्यज्यचतुष्कोणेषुचतुर्विंशतिकोष्ठानिशिष्टंमध्येवज्राकारंयथात-
थामार्जयित्वाशिष्टेषुपंचविंशतिकोष्ठेषुप्रतिदिशमेकैककोष्ठेनसंन्यूयचतुर्विंशतस्तेषुदिक्षुचत्वा-
रित्रिकोणानिविधायतेषुप्रागाद्यप्रादक्षिण्यप्रवेशागत्याश्रीविद्यातृतीयप्रथमखंडंउद्धृत्यचतुर्विंश-
तितदानुक्रमेणाशिष्टे सर्वमध्यकोष्ठे तृतीय[illegible] यखंडंविलिख्यतन्मायांशेसाध्यकंतत्फांशेसाध्यं
तयोःसंधौकर्मवालिखेदेतत्सिद्धवज्राख्यंयंत्रमिति॥ अनिष्टानां अमंगलानां॥ ततःसिद्धवज्रंयं-
त्रंविवादजेइत्यस्यश्लोकेशेषेतद्विशेषः॥ तन्मयंत्रेधायद्वितीयपटलोक्तप्रकारेण अ[illegible]निधिचेत्॥ न

विविधः ३

त्यगि २ सूत्रैः ४

श्रीमनोरमा० रनारीन्नृपादीनामित्यस्य वृत्यायइत्यनेनान्वयः॥नृपादीनामिति स्वातंत्र्योक्तिः॥तु मामुद्दयोः सु
नास्तिकवज्त्र्यंत्रेण [illegible]॥समर्मैदेनवाता॥ अ सो॥ एवं वेन्नामूढचेतनः॥ अन्यथाज्ञानाविष्ट हृ
राम॥ दयः॥अन्येषामधिकत्वेनैवेदनात् किंपुनरित्यर्थः॥आकर्त्यादितिः॥प्रियेइत्यंतैः षड्भिः श्लोकैः॥कोष्ठवज्र
॥३४७॥ यंत्रनिर्माणविधानमेतस्य ट्लोकायंत्रफलकथनप्रस्तावसहितमुपदिशति॥ तत्रैतैः तत्रयंत्रे तथाजा ॥३४७॥
यन्ते॥तवाशीतिशतद्वयम्॥ एकोननवत्यधिकम्॥ शतद्वयम्॥तेषु कोष्ठेनिर्धारणे सप्तमी कोष्ठानीत्यस्य
षड्त्रिंशदित्यनेनान्वयः॥पूर्ववज्राकारं यथा भवतितथेत्यर्थः॥ षट्त्रिंशतंप्रतिकोणं संभूय चतुश्चत्वा
रिंशदधिकशतसंख्यानीत्यर्थः॥शिष्टवज्रे शिष्टपंचचत्वारिंशदधिकशतसंख्यकोष्ठा [illegible] त्मकेव
ज्रे [illegible] विशेषाचतुर्भिः कोष्ठैःप्रतिदिशमित्यर्थः॥दिक्त्रिकोष्ठात्प्राक्त्रिकोणान्त [illegible] तपंक्तिस्थको
ष्ठपंचकमध्यकोष्ठात्॥तदारभ्येत्यर्थः॥प्रादक्षिण्यप्रवेशात॥प्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या॥तद्द्वितीयोष्ठेत्तेद

को पाके। [illegible] कोणे॥ विधायेत्यस्य दिक्त्रिकोणाक ष्ठ५ [illegible] मितिपूर्वेणान्वयः। प्राग्बाहिर्म
ध्याग प्राचोदिशि [illegible] २ २
मेक

न्या ॥ श्रीविद्यातार्तीयखंडस्यपंचविंशत्यष्टलेखोक्तंपंचाक्षरोन्यन्नभेदान् ॥ विंशत्युत्तरशतसंख्यातान्वह
विशेषे ॥ ततः अनन्तरंचसमाहारे तार्तीयंखंडमितिशेषः ॥ समाधीमाधकसाध्यकर्मयुक्तं ॥ मध्यतः तस्य
यंचस्या तथा अनंतरश्लोकवद्दुवक्ष्यमाणक्रमेणनवसुशिष्टेषुकोष्ठेषु त्रिशः त्रिरावृत्यादक्षत्रये दक्षिणको
ष्ठत्रये ॥ मध्येमध्यकोष्ठत्रये तथा समुच्चये वामत्रये ॥ द्वितीयंकूटम् ॥ साध्योक्त्ततीयकं ॥ मध्यत्रये प्रोक्त
सा५ वल्लेख्य तृतीयकूटंसंध्यादिकंलिखेदित्यर्थः ॥ तुर्यविशेषः ॥ अथमन्त्रविरचनाक्रमः ॥ प्राक्यं दक्षिणोदक
वसमं न्त्राष्टादशस्त्रस्फालनादेकोनवत्युत्तरशतद्वयकोष्ठानिः पातेषुप्रतिकोणंषट्त्रिंशषड्वि त४
शतकोष्ठक्रमेण संभूयचतुश्चत्वारिंशदधिकशतकोष्ठानि शिष्टवज्राकारं यथा तथा मार्जयित्वा पुनः
शिष्टवज्राकारेषंचचत्वारिंशदधिकशतकोष्ठात्मके प्रतिदिशंबहिरेकैकक्रमेणसंभूयकोष्ठचतुष्टये न
कोष्ठचतुष्टये नैकैकंत्रिकोणंकृत्वा तत्रिष्टेकोनत्रिंशदुत्तरशतकोष्ठेषु प्राकृपंक्तिस्थंकोष्ठ

लाबुाद शा४ त्रि२ त्यकू५ मध्य१

नि४

मध्यपंक्तिस्थकोष्ठत्रये३

त्रि३ द्विं२ः क३

श्रीमनोरमा० मारभ्य श्रीविद्यां तार्त्तीयखंडस्य द्वितीयमे दात्तु त्रशतत्रपान्त्रशादक्षिणपश्चेशागत्यादि लिख्यासि ष्टम
ध्यकोष्ठेषु नवसु दक्षिणपंक्तिस्थकोष्ठत्रये श्रीविद्यायाः प्रथमं खंडं वामपंक्तिस्थकोष्ठत्रये मध्यमखंडं
दिग्गतं कोणचतुष्टये तार्त्तीयखंडं चालिख्य तत्र तार्त्तीयखंडे प्राप्त साध्यकसाधकं कर्माणि विलिख्यैतत
रामा॥ कोष्ठद्वत्रयं यंत्रं मुक्तिविनियोगादभिमतसिद्धिदमिति॥ प्रिय इति देवीसंबुद्धिः॥ तंत्रेइत्यादिति रत्नेकृ इत्य
॥३४८॥ त्रैस्त्रिभिश्लोकैर्वितत्पटलोक्तानां यंत्राणां सर्वेषां फलान्यतिदेशतस्वरूपतश्चोपदिशति। तत्र तंत्रेस्मि ॥३४८॥
न्नयंत्रेषु अस्मिन्न तान्यान्यपंत्रेषु च॥ तत्फलम्॥ एषां अस्मिन् पटले प्रोक्तानां यंत्राणां एकैकं एकैकस्य
348 यंत्रस्य सर्वं फलं हेतुना॥ अस्मिन्नुपटले। नामयोजनैः॥ साध्यसाधककर्मयोजनैः अतः अस्मात् ढहप
टलो सर्व्वैयंत्रं॥ प्राकृत्यागि त्यादिति रुदि नैरित्यं तैस्त्रयोदशभिश्लोकैर्द्वचत्वालि विधानयंत्रनिर्म्माण
विधानमस्मिन्नुपटलेप्रोक्तयंत्राणामनुष्ठानं चोपदिशति। तत्र॥ षट्शतं पंचविंशति। पंचविंशत्यधिकं

तेन३ त्रै४ =ष्ट्र२
ष्ट्र२

एकीकृतकोष्ठयोः ५

षट्शतमितियावत्तेषु। कोष्ठेषु। अष्टसप्तति कोष्ठानि शतिकोणमितिशेषः। शिष्टा त्रयोदशाधिकशतत्र
यकोष्ठरूपेवत्वेचतुर्भिः॥ कोष्ठैः पूर्ववत्॥ एकत्रिक्रमेणेत्यर्थः॥ तेषु चतुर्षु त्र्यश्रेषु वः सप्तु
त्रयैः समाध्यंमावकसाध्यकसीपेतौ॥ प्राग्वत्॥ तस्यैमायावत्हिसध्यंशेषु क्रमादितियावत्॥ शिष्टेषु कोष्ठे
षु सर्वमध्यस्थकोष्ठस्य॥ पश्चिमाद्येकादशान्तकातिर्यक्कं त्रिस्थेष्वेकविंशतिकोष्ठेषु मध्यकोष्ठस्यतिर्यक्।
दक्षिणोत्तरं समीकृत्य। एकीकृत्यं तयोः एकीकृतकोष्ठयोः। तथा प्राग्वत्तयोः तथा मध्यस्थाधिष्ठानपिंडिकेत्त
वत्। द्वे द्वे कोष्ठे तिर्यगिति शेषः॥ एतदुक्तं भवति॥ पश्चिमादिकादशादशमपंक्त्योरन्तर्मध्यकोष्ठस्योत्तरपा
र्श्वयोरेकैकं मुक्त्वा तदनंतरकोष्ठयोर्द्वयं तन्मार्जयेदिति॥ ततः अनंतरं तथा प्राग्वत् तयोः एकीकृतको
यो २ ष्ठयोः अधोर्ध्वं दिक्ष्वात्वाद्य ऊर्द्धमिति यावत्भवस्मसमाहारे। तथा उत्तरपार्श्वयोः॥ एतदुक्तं भवति॥ न
वमत्रयोदशपंक्त्योरन्तर्मध्यकोष्ठस्योत्तरपार्श्वयोः कोष्ठयोर्द्वयं द्वे मुक्त्वा तदनंतरकोष्ठयोर्द्वयं द्वयं मार्जे

मितिर यं१

योमम२ पं२ त्रयंमुक्त्वा२ म३

श्रीमनोरमा० येदितितद्द्वयस्योपरि अनंतरं पूर्वमेकीकृतयोः कोष्ठयोरधस्योपरि चा तथा। अष्टमचतुर्दशापंचदशापंक्तिषु।
तत्रन्मध्यकोष्ठं । पपार्श्वयोः कोष्ठानी त्रयंकेवलतिर्यग्रेखामार्जनेनतुविशेषे उपरितनकोष्ठद्वयमार्जनं
केवलमुक्तेतएवतिर्यग्गि त्यर्थः। पकैकंचद्वं द्वयंयथाक्रमशः॥ एतदुक्तंभवति॥ अष्टचतुर्दशपूर्वदशपं
रामा॥ क्तिषु तत्रन्मध्यकोष्ठस्योभयपार्श्वयोः कोष्ठानां त्रयंत्रयंमुक्त्वातदनंतर मकमेकंकोष्ठमार्ज्जयेदिति।
॥३४८॥ ऊनस्योर्द्धे पूर्वमेकीकृतकोष्ठासुपंक्तिषूपरितनपंक्त्यामेवेत्यर्थः। द्वे द्वे कोष्ठे॥ अंततः प्रथममार्जितकोष्ठस्य। ॥३४८॥
३५० तथातिर्यग्गि त्यर्थः॥ ततः अनंतरं उपरिपार्श्वयोः लिंगानूपकोष्ठनवकस्येत्यर्थः॥ दशखंडानि रेखाभिः
त३ खंडनात्खंडसंख्या नवरेखाउच्यंते तस्माद्दशभिश्खंडैः नवकोष्ठानि संवंतीति दशखंडमार्जनात् नवकोष्ठा
349 न्येकीकृतानीत्यर्थः शिशुत्वविभिः कोष्ठैस्तुविशेषः॥ मध्येएकीकृतखंडदशकस्य तथातस्य मार्जयेदित्यने
नपूर्ववत्रसीवंधः॥ यथामध्योपरिस्थलिंगं तत्वे तथा नवकोष्ठानि मालावदेकीकुर्यादित्यर्थः॥ एवंतुक्तरूपेण

त५ इ२

मध्यपिंडिका १

ग०

चत्वारिंशद्भिः ३ अधिष्ठानं लिंगगतैः कोष्ठैरित्यर्थः ३ ॥ शिष्टानि लिंगानि एकीकृतानि च कोष्ठानि सुरेत्यर्थः ॥
ः ॥ द्विशतं दशपंचच ॥ अत्र चकारस्य समाहारार्थत्वादेकसंख्याधिक्यं सर्वतो भवतीति संप्रदायः ॥ तत्स्था
क ४ त्वोडशाधिकं शतत्रयमित्यर्थः ३ ॥ पार्श्वयोः ३ उपरि चेत्यर्थः ॥ मृष्टानि एकीकृतानि कोष्ठानि ॥ एकविंश
तिद्युगसंयुग ॥ एकं चाविंशति युगमं च ॥ एकचत्वारिंशदित्यर्थः ३ ॥ मध्यस्य पंक्त्योर्दशकोष्ठात्मिकायां तात्री
यं कूटं कुर्यादि ॥ ऊर्ध्वाधः क्रमात् स्थितायां अस्य पंक्त्यामित्यन्वयः सर्वमध्ये ॥ अधिष्ठानपिंडिका
यां मध्य कोष्ठे समाय कं सायकसाय कर्मापि तं शालिपिहिततात्रीयकूटमित्यर्थः ॥ सर्वं चैवं त्रयं त्र मातो त्रै ४
लिंगत्रये च पिंडिकोपरिस्थेषु ॥ नवसु कोष्ठेषु इयं निर्धारणे सप्तमी ॥ पार्श्वबद्धे प्रति पार्श्वं त्रित्रिक्रमेण ॥
तु समुद्धये ॥ पूर्ववत् ॥ अनंतरं पूर्वोक्तवज्रयंत्रवत् ॥ विद्याशेषं श्रीविद्यायाः प्रथमकूटं द्वितीयकूटं
वै दक्षिण कोष्ठत्रये वामकोष्ठत्रये च क्रमादितियावत् ॥ प्राग्वदारंभतः कोष्ठवज्रयंत्रवत् प्राकृत्य
न १

श्रीमनोरमा०

राम ॥

॥३५०॥

350.

स्यान्तर्गतपंक्त्यां मध्यकोष्ठमारभ्य ॥ तथांशा दक्षिणप्रवेशागत्येनियावत् ॥ तदितिवासना पटले
व सप्तमाणां सूचयति विंशीशतं द्विशतस्तुन्तरे शतमित्यर्थः ॥ द्विशः पर्यायतः । तत्र वज्रलिमायंत्रे ॥ त्र्ययम
त्र विरचनक्रमः ॥ प्राक्प्रत्यक्दक्षिणोदक् समान्तराले षड्विंशति षड्विंशतिसूत्रास्फालनात् पंच
विंशत्यधिकषट्शतीकोष्ठानि निष्पाद्य तेषु प्रतिकोणमष्ट सप्तत्यष्टसप्ततिकोष्ठक्रमेण संमृ
ज्य द्वादशाधिकशतत्रयकोष्ठानि शिष्टे वज्राकारं यथा तथा मार्जयित्वा पुनः शिष्टवज्राकारे त्रयो ॥३५०॥
दशाधिकशतत्रयकोष्ठात्मके प्रतिदिशमेकत्रिक [illegible] क्रमेण संमृज्य कोष्ठचतुष्टये नैकं त्रिकोणं कृत्वा कै ४
तेषु तार्तीयविद्यां प्राग्वत् साधकसाध्यकर्मोपेतां मालिख्य तच्छिष्टसप्तनवत्यधिकशतद्वयकोष्ठेषु पश्चि
मादेका [illegible] दशात्मकसर्वमध्यस्थपंक्त्यां तत्सर्वमध्यस्थकोष्ठस्य दक्षिणपार्श्वयोस्तिर्यग्रूपेण कोष्ठत्र
यं त्रयं मूर्ध्वाधोगतं पश्चिमादिद्वादशदशामे पंक्तिद्वये तन्मध्यकोष्ठस्योत्तरपार्श्वयोरेकमेकं सुक्तातिर्यग्रू

वाम २

कोष्ठत्रयं त्रयं ३ तिर्यग्रूपेणाप्राग्वत् २ पंचदशपंक्तिषु २

दि द्वा [illegible] को ष ३ घ २

पेणप्राग्वद्द्वयं द्वयं पश्चिमांन्तप्रथमचतुर्दश [illegible] पंक्तिद्वये तत्र मध्यकोष्ठस्योभयपार्श्वयोः

कोष्ठद्वयं द्वयं मुक्त्वा [illegible] द्वयं द्वयं पश्चिमाद्यष्टमचतुर्दश [illegible] ये तत्र मध्यकोष्ठस्योभयपार्श्व

योः [illegible] मेकं मुक्त्वा एकैकमेकं कोष्ठं, कोष्ठपंचकंच संमृज्य एकचत्वारिंशत्कोष्ठानि मध्ये चत्वारिंशद्

कोष्ठेषु साधिष्ठु [illegible] लिंगं वर्द्धितं ज्येशिष्टानि षोडशाधिकशतद्वयकोष्ठानि च यथा तथा मार्जयित्वा

लिंगगतचत्वारिंशत्कोष्ठमध्यगतोर्द्ध्वाधःक्रमरूपपंक्तिस्थ कोष्ठदशके श्रीविद्यातार्तीयखंडमुत्क्रम

कारेण लिख्य तस्य सर्वमध्यकोष्ठे लिखिततार्तीयविद्याहृल्लेखोदरे संभाव्यं कर्मचूडिकोपरि नव घकं ४

कोष्ठात्मकस्य दक्षिणपार्श्वस्थकोष्ठत्रये श्रीविद्यायाः प्रथमं कूटं वामपार्श्वकोष्ठत्रये द्वितीयकूटं च सं

भृत्य षोडशसु कोष्ठेषु प्राक्चुच्चाग्रं तत्पंक्त्या मध्यकोष्ठमारभ्य प्रादक्षिण्येन एवं शमात्या तार्तीयविद्या द्वि

तीयस्ये दत्वा विंशत्यधिकशतस्वरूपे द्विवार मालिखेदिति परमेश्वरीति देवी संबुद्धिः ॥ एकादीत्यादि

पुनश्चैकीकृतकोष्ठासु पंक्तिषु परितन पंचदश पं[illegible]तामेवोभयपार्श्वयोस्तिर्यग्रूपेण कोष्ठद्वयं कोष्ठद्वयं तत्र

मालाक्रमेण लिंगरूपकोष्ठनवस्या मध्यपार्श्वयोरुपरि च [illegible] खा मार्जनेन नवकोष्ठान्यष्टादशपंक्तिस्थ को

लिंगस्य २ यंत्रस्य ४

[illegible]

कोष्ठद्वयपर

मनोरमा० त्रि। स्त्रामित्यत्रैरष्टभिः श्लोकैर्म्मंत्रलिंगविधानं तत्प्रयोगं तत्फलानि चोपदिशति॥ तत्रैकादिद्वय
संख्याएककोष्ठादिप्रतिपंक्तिकोण ष्टद्वयवर्द्धनेनउपर्युपरीतिशेषः एकोनविंशकोष्ठांतं एकोन
विंशसंख्यकोष्ठपर्यंतं। एवं क्रमात्रिवृद्ध्या दशमपंक्त्यामेकोनविंशतिकोष्ठानि भवंति तदवधीत्य
रामा॥ र्थः॥ प्राग्वत् वज्रलिंगोक्तक्रमेण मध्यतः सर्वमध्यपंक्तिमध्यगतसप्तकोष्ठानुसारेणेत्यर्थः। वसुसुद्वा
॥३५१॥ येच त्वारिंशद्भिः कोष्ठैरित्यर्थः। एवं च धारणोकोष्ठेषु मूलादिसमीपस्थितप्रथमकोष्ठादिपरि ॥३५१॥
तः अधिष्ठानोपरितनपंक्तिपर्यंतं दक्षिणेन मध्यांतं मूलादिसप्तम पंक्तिमध्यकोष्ठांतं विन्यसे
दि त्यस्योत्तर श्लोके विधाइत्यनेन संबंधः क्रमात् प्रवेशगत्या विंशशतं त्रिंशत्यधिकं शतम्॥ त्रिय
इतिदेवीमेत्रुडिः॥ लिंगस्य मध्यकोष्ठांतं॥ लिंगमध्यकोष्ठ तं तदयोगतकोष्ठेषु सर्वे क्तप्रकारे सू२
णाविन्यस्यतदंते तल्लिंगमध्यस्य कोष्ठां तेतियावत्॥ शिष्टं विधाचतुष्टयं कोणेष्वेव त्र्यमाण चतुरस्रको
गत२
मि१ तथा३ तेषु४ पर्थ२

चतुरस्र ... प्राचा नवी यीस्पसप्त कोष्ठेलु। ४
श्री १ उपरि ३ स्थेप ... मा २
संबंधः। २

णेषु। वायव्यादिनि ... त्यत्र मितिशेषः॥ विधाय चतुरस्रम्॥ चतुरस्रं विधायेत्यर्थः॥ तुर्विशेषे॥ सूत्रद्वय
निपातनात्॥ अग्निदिशमीतर्वा हि विंशत्तागेनेत्यर्थः॥ सर्वबाह्ये॥ उक्तलक्षणस्य बाह्ये तदा बहिः प्रथमकोष्ठा
द्वारेरवा संबंधः। तस्य चतुरस्रस्य उत्तरयाम्यमध्ये इतिशेषः॥ लिखेदित्यस्यानन्तर ... पर्यायादीत्यनेनैतं सप्तको
ष्ठेषु पर्यायादीनि त्यत्रादिशब्दोयुगघटिकाणि दिनतित्यादिविषयः॥ त्रणिकाभ्रावर्णानित्यर्थः॥
नित्यपर्यायज्ञानिते विधो मध्येसप्त कोष्ठेषु सप्तमध्ये तु समुच्चये। प्रोक्तक्रमेण लिंगाग्रमध्यात्॥ लिंगा
ग्रपंक्तिमध्यकोष्ठमारभ्येत्यर्थः॥ अग्नितः प्रादक्षिण्येनपिंडिकायांचा। तदाधिष्ठित कोष्ठानां प्रागेव वि
निश्चतत्वात्॥ सीलिखेदित्यस्यानन्तरस्त्रोकेविधा इत्यनेन संबंधः॥ तथा प्रवेशगत्या कृत्वैवीमरुलिंगैक
त्वेत्यर्थः॥ तुर्विशेषे॥ त्र्यम्बकविरचनाक्रमः॥ प्रथममेकं चतुरस्रं कोष्ठं विधाय तदुपर्युपरियार्श्व
योः प्रतिपार्श्वमेकैकक्रमात्। संभूय प्रतिपंक्तिकं। कोष्ठ द्वयाभिवृद्ध्या सर्वमूलादिदशमपंक्त्या मेको

नि २

मेरुलिंगे २

तद्बहिस्तत्प्रागंतादक्षिणोत्तररेखयाप्रथमकोष्ठावधेः स्यदक्षिणोत्तररेखयाचसंबद्धा विंशति कोष्ठप्रमाणोपे
तं दक्षिणोत्तर [illegible] २

६३

श्रीमनोरमा० नविंशतिकोष्ठानियथातथाकृत्वातद्दशमपंक्त्यामध्यत्रषट्षट्कोष्ठानिमुक्त्वा तन्मध्यस्थकोष्ठास
न्नकोनुसारेणतदुपरिष्टाच्चत्वारिंशतन्निः कोष्ठैः साधिष्ठानपिंडिकंलिंगं [illegible] मेकैकंसूत्रं
राम। नसूत्रयपार्श्वयोर्दशमपंक्तेर्बहिः [illegible] कोष्ठप्रमाणप्रदेशात्तद्बहिर्वाविंशतिकोष्ठप्रमाणोपेतं
॥३५२॥ [illegible] शांपंक्तौ [illegible] विंशति [illegible]
[illegible] प्राक्प्रत्यगेकैकंसूत्रं तद्बहिः परितस्तत् सूत्रायथावद्धिकंवसीत्रया ष्ट ॥३५२॥
भिः सूत्रैः परितस्समचतुरस्त्रद्वयी प्रतिकोणमेकैककोष्ठोपेतं यथातथा विधाय तत्र प्राग्वद्द्वितीय रू
352 नेदोत्थंविंशत्यधिकशतविधास्वन्तयमूलकोष्ठमारभ्याधिष्ठानोपरितनपंक्त्यवधिर्वदशोत्तरसंख्य शतत्र
कोष्ठेष्वप्रादक्षिण्यप्रवेशमात्यातन्मध्यकोष्ठान्तं प्रत्यावरणं षड्विंशदष्टाविंशतिं चतुर्दशषोडक
क्रमादावरणमन्तकेपतदनंतरमेकंलिंगाधिष्ठानपिंडिकान्तरालमध्यकोष्ठेव ततः [illegible] परिशिष्ट

विंशतिर् दश२

त्र्य श्री १

था

विद्याचतुष्टये बहिश्चतुरस्रकोणचतुष्टये वाय दिने त्यं तमेकैकं कामादेवं संन्यस्य विंशत्यधि

कशतं विद्याविन्यासानन्तरं त ल्लिंगपिंडिकाकोष्ठचतुर्विंश केलिंगाय पंक्तिमध्यकोष्ठमारभ्य

पिंडिकायाः स्थपंक्तिपर्यन्तं प्रादक्षिण्यप्रवेशगत्या शुक्लक्रमान्नित्या विद्याचतुर्दशारभेदांश्चतुर्वि

शतिमालिख्यानन्तरं बहिश्चतुरस्रस्य प्राचीनवीथीसमानान्तराले सप्तधा विभज्य तेषु सप्तसु को

ष्ठेषु पंक्तितो वामपार्श्वस्थकोष्ठत्रये क्रमाद्विद्यादशकत्रयं दक्षिणपार्श्वस्थकोष्ठत्रये दिननित्यादशकत्र

यं मध्यकोष्ठे युगाणि सहितं घटिकाणीव विन्यसेदिति। तत्रैवावधारणे। तां ललितां सपरिवारैः प

टादावित्यत्रादिशब्दः ४ कालकरणतानादिविषयः। तत्रैव नित्यशः ४ अन्वहं दिने तां ललितां प्राग्वत्

प्राकृष्टत्यागित्यादिनिर्दिष्टदाऽऽत्यन्ते ४ चक्रे ४ श्लोके मन्त्रोद्धारयन्त्रनिर्माणविधानादिकमुपदिशति। तत्र सु

समाप्तिः। आयाममविस्तारवैषम्यानावातां तस्य कोष्ठसमुदायरूपस्य प्राकारे श्रीचक्रोत्तागे अब ४ पंक्त्यामेकास्मि

वि द्या ५

तुर्यापनित्याप लिंगा २ पत्रे ४ पा १

श्रीमनोरमा० न्यार्श्वे तत्तस्त स्याश्वं पंक्तेरित्यर्थः॥ चः समुच्चये उपरिष्टैप ऋुपरीतियावत्॥ षट्सप्त त्येवमेकादशावधि

षड्यष्टादशे ...कादशसंख्यावधीतियावत्माज्जयेत्कोष्ठानीत्यर्थः॥ उपरिष्टा त्॥ अष्टमादिषु षट्सु पंक्ति

रामा॥ ष्वितिशेषः॥ चसमुच्चये॥ तस्यापि च षडादिक्रमस्य एवावधारणे॥ प्रतिलोमकं दशादिपि च कान्तक्रमा

॥३५३॥ दित्यर्थः॥ तथा चूर्या तस्य याविष्टानपिंडिके षष्ठ्या षष्ठा कोष्ठेः तत्र लेख्ये नवरूपमाणविंशत्यधिकशत ॥३५३॥

विधाने दसमसंख्य कोष्ठे तव तश्चयेनक्रमेण मार्जनादिविष्टानपिंडिके त्वतत्त्वेनक्रमेणात दन्यपार्श्वं समा

र्जयेदिति चस्समुच्चये उपरिष्टात्रयोदशापि पंक्तेरित्यर्थः॥ तुर्विशेषे॥ पंचविंशतिकोष्ठके लिंगं अस्यान्त

रत्नवतीत्याच्यावयवः॥ अन्यानि लिंगरूपाणि तानि कोष्ठानि पार्श्वस्थकोष्ठमार्जनादवशिष्टानीत्यर्थः

प्रिये इति देवी संबुद्धिः॥ तानि विनिमविनेद जाः ...विद्या इत्यर्थः॥ लिंगपंचविंशतिकोष्ठात्मके प्रथमन्ते

दार्थः॥ तार्तीयस्येति शेषः मातन्मध्यमस्य॥ लिंगमध्यस्थकोष्ठे स्ववीथिनं प्राग्वत्साध्यादिकम्॥ अधिष्ठान

नधौ १

तस्मिन्नेव पार्श्वे द्वितीयादिसप्तमपंक्त्यवधि षड् सप्ताष्टनवदशैकादशकोष्ठानि च मार्जयित्वा पुनस्ता ४

× अथो शांतपंक्तिमेकादश नवाष्टसप्त षट् पंच कोष्ठानि पुनस्तास्मिन्नेव पार्श्वे चतुर्दिशा द्य
न्ताद्दशांत ४

नपिंडिकयो रन्तरालस्थकोष्ठत्रयो तद्दिनजां प्राग्वद्विधा प्राप्ति दिनजां प्रयोगादि दिनजीवा
च्यनेघइति देवीसि द्धि ः तत्र येत्रा अयमत्र विरचनाक्रमः आक्युत्यग् द्दिणोदक्च वलमंतिरा
लमेकाविंशत्येकविंशति सर्वस्फालनात् चतुःश तानि कोष्ठानि निष्पाद्य तद्घः पंक्त्यामेकपार्श्वे पं
च कोष्ठानि तस्मिन्नेव पार्श्वे ष्टमादिपंक्तिपंचके दशादश कोष्ठानि तदुपरिगत
मेकोनविंशाद्विशात्मकं पंक्तिद्वयी च मार्जयेत् ॥ एवं कृते षष्ठ्यां कोष्ठे राघि ष्ठा नपिंडि   न ष्ठा ५
केद्वितिः को ष्ठस्तयोरन्तरालं पंचविंशतिमि ः कोष्ठलिंग मध्ये ष्ठलिंगं निष्पाद्य घाघिष्ठा न
पिंडिकयोः पश्चिम पंक्तिस्थमध्यकोष्ठादिश दक्षिण प्रवेश गत्या विद्या द्वितीयमेदांस्त्रलिंगत पंचविंश
ति कोष्ठेषु षष्ठ पंक्ति मध्यकोष्ठादिश दक्षिण प्रवेश गत्या विद्या प्रथमभेदां स्तन्मध्य कोष्ठे वीधिं तमघिष्ठा   स्व २
नपिंडिकयोरन्तराल कोष्ठत्रये पंक्त्यादि न नित्यां चालिखेदिति स मखिरस्वामि त्यादि ज्ञिराजुभावेऽइत्य   त २

× अनंतर मन्यास्मिन्पार्श्वे नियथायां षष्ठ्या कोष्ठे राधिष्ठान पिंडिके नवतत्स्तापयावशिष्ट कोष्ठानि युक्त्या मार्जयेत् ॥ ५
षष्ठ्यां

त्र२ न्तो२ द्ह२ा२ स्त्रैं न्तो४

त्र श्रीमनोरमा० त्रैखिभिः श्लोकैर्योनिचक्रनिर्म्माणादिकमुपदिशति॥ त्र्यस्रयोनिं स्वाग्निमुखव्यस्रं॥ तस्यां योन्यां तु
र्विशेषे॥ मध्यतः मध्येऽन्तर्त्रव शान्तं ड्रेखानुगुणतः कुर्यात्सूत्राणि॥ त्रिषुत्र्यस्रेषु॥ तथात्र
ये कविंशत्यधिकशतयोनयः संभवन्ति तथेत्यर्थः॥ समे समान्तराले अन्तराले सामान्यादन्ते [illegible]
राम॥ [illegible]ऽमर्म्मणाम संज्ञा वा॥ त्र्य[illegible]स्रयोनिचक्रे॥ पुरितः अग्रतः प्राग्दक्षिणेन ततः द्वितीयभेदैर्विद्या
॥३५४॥ वेः समुच्चये। अथ मर्मविरचनाक्रमं स्वाग्निमुखं समत्रिरेखात्मिकां योनिं मुक्त्वा विन्यस्याग्र तद्रेखात्र ॥३५४॥
354 यं दश निर्दिशति: त्रि[illegible] समान्तरालमेकादशधा विभज्य तत्र रेखाचिह्नेषु चिह्नाद्विकं तत्सूत्रानुगु
णाद्यथा मर्मभिन्दं सं[illegible] त्रिंशत्सूत्रास्फालनादेकविंशत्यधिकशतयोन्यात्मकं चक्रं विधाय तद्यो
निषद्यां दिशा दक्षिणपूर्वेशगत्यातान्तीयविद्याद्वितीयभेदानशिष्ट मध्ययोर्व्यी[illegible] द्वितीये चावि
न्यसेदिति॥ तत्र योनिचक्रे तां ललितां सपरिवारामित्यर्थः। शास्वत उक्तविनियोगेषु च समुच्चये॥

न्यीं२

क थै २

तथा तथा। यथा यथा प्रयुक्तं तथा तथेत्यर्थः। समत्रिरेखाभिस्त्र्यादिभिः सिद्ध्येदित्यादिभिः श्लोकैर्व त्रत्व
यन्त्रनिर्माणविधानादिकमुपदिशति॥ तत्र। त्र्यस्रं। ऊर्ध्वमुखत्रिकोणम्। गोनिस्रं। अधोमुखत्रिकोणं चः समुद्धयेन

संगतं अन्योन्यमूर्ध्वाधः क्रमेण तिर्यग्रेषयैवोत्तयं कुर्यादित्यर्थः॥ तच्च चक्रं त्र्यन्यतः॥ ऊर्ध्वगतत्र्यस्र ऊ १
वामरेखामास्याधोऽग्र तयोर्निदक्षिणरेखावधितदक्षिणरेखामारभ्येतरवामरेखावधि वर्तितथा गग ३
समानान्तरालमितियावत्॥ तिर्यक्सूत्रं च यत्तयोरन्योन्यमध्यस्थं पूर्वं सृंगात॥ प्रान्ते वज्रवज्रकोष्ठाद्य
[illegible]स्येत्यर्थः॥ तथा प्रादक्षिण्येन॥ तान्यमलेदविधाः॥ शिरस्य वज्रस्थं॥ मध्यवज्रस्थमित्यर्थः॥ अय
त ५ मत्रविखनाक्रमः॥ मध्ये हंसपदं विधाय तन्संदंश[illegible]स्थानावमाहिप्राक्प्रत्यग्दक्षसूत्रे प्रायदक्षिणो
जाग्नि तमत्स्यद्वयावमाहियाम्योदक्सूत्रं चास्फाल्यतेन [illegible]स्थानमारभ्य [illegible]याम्योदक्सूत्रोत्तयपार्श्वयोः
समप्रमाणे विकर्णद्वयं कृत्वा तत्रिकोणयोरन्तरप्रमाणे पंतस्त्र्योर्द्वयं तद्विकर्णद्वयमारभ्यप्राक्पश्चिमयो
र्हस्तावधि च हस्तावधि सम्भूयस्त्रचतुष्टयं यथा त्र्यनयोन्यात्मकं चक्रं तथास्फाल्य तद्हस्त
चैतिर्यग्रेखां च मार्जयित्वा त्र्यस्रयोन्योर्वामदक्षिणरेखयोर्द्वयं द्वयं घ तु निश्चि[illegible]कैः पंचधा पंचधा

स्तं ४ चतुर्भि

पद्मि ५ णा ५ त्र ५ त्तैं १ दुषे ४ वामरेखादिन्यसा १

श्रीमनोरमा० विसृज्य तच्छिष्टक्रमवशात्प्रस्य वामरेखादियोनिदक्षिणरेखां योनिं दक्षिणरेखात्र्यंशं संत्यज्याष्ट
सूत्रास्फालनेन तन्मध्ये पंचविंशतिवज्रकोष्ठानि विधाय तत्र तत्सार्कसंख्यामारभ्य प्राग्दक्षिणप्रवेशगा
त्याश्री विधा तानीतीयप्रथमभेदान्वशिष्टमध्ये निजवांछितं च विन्यसेदिति ॥ तत्र नवमवज्रयंत्रे पूर्णासु
रामा ॥ ३५५ ॥ पंचमीदशमीपंचदशीषु ॥ तथेत्यादिना स्वनिश्चितमित्यन्तेना सार्धश्लोकेन महावज्रवज्रत्वानिधानं मेव यंत्र ४ ॥ ३५५ ॥
मूलपरतोयं च विधाननिर्माणं दर्शयति ॥ त तथा विधाय प्राग्वदन्योन्यसंगतेन सलयोनीति विधा
य द्वितीयभेदो विधा ॥ तथा शिष्टमध्ये यमत्र च विरचनाक्रमः ॥ प्राग्वदन्योन्यसंगतत्रलयोनिचक्रं वि
355 धाय तन्मध्ये प्राग्वद्दशसूत्रास्फालनादेकविंशत्यधिकशतं वज्रकोष्ठानि निःपाद्य प्राक्कृत्यसमारभ्य वज्र २
प्राग्दक्षिणे तत्र वेशगत्या विधा द्वितीयभेदान्वशिष्टमध्ये स्ववांछितं च लिखेदिति ॥ तत्र महावज्रयंत्रे पूज
नाद्येरित्यत्राद्यशब्देनापनादिविषयः ॥ एवमुक्तप्रकारेण तृतीयेत्यविधानि तानीयवि वा तृतीयभेद

भि:१ श्री:४ य२

विद्योऽद्धरणप्रकारेत्वेकं यत्रमुदाहरणत्वेन लिख्यते॥ प्राग्वच्चतुरस्रयोनिचक्रं विधाय तन्मध्ये षड्विंशतिष
ड्विंशतिसूत्रस्फालनादेकोनत्रिंशदधिकसप्तशतं वज्राकोष्ठानि विधाय तत्र प्राग्वत् शृंगादिप्रादक्षिण्य
प्रवेशागत्याभासनापटलवद्भ्रमणेनात्मीं विद्याक्षरं तृतीयभेदावृविंशत्यधिकसप्तशतं परिशिष्टेषु नवसु को
त्रि४ ष्ठेषु त्रिकोणक्रमेण॥ विद्याकूटत्रयं मध्यस्थतार्तीयकूटे प्राग्वत् स्वमनीषितं चाविन्यसेदिति॥ एवं कोष्ठ व
आदिष्ठपूर्वकोष्ठानि परिकल्प्य विद्याभेदाद्विन्यसेद्वा॥ तेष्ठु पपरिकल्पितायं त्रमेदाप्त्याववधारणो॥ कोष्ठेत्यादि
भिन्नागमे इत्यनेन रक्ष्यो घोः॥ पंचभिन्नाकेर्विषमसमकोष्ठचतुरस्रचक्रेषु पंक्तिस्थमनीषितसंख्यमंकानालि
ख्य तदनुरूपसंख्याविद्याकूटलेखनादनंतानि यंत्राणि ग्रंथेषु सर्वेषां तंत्रान्तरोक्तत्वं चोपदिशति॥ तत्र यथा॥ विषीत्य
नेन कोष्ठे विवाक्षितसंख्यांकलेखनस्य तंत्रान्तरोक्तं घोतयति॥ नवषोडशकोष्ठादि नवकोष्ठे षोडशकोष्ठं च
क्रं चारस्येति यावत्॥ संवर्ग्यं पूर्वोक्तचक्रवाहेपरितः॥ विषमे विषमसंख्यकोष्ठात्मके चतुरस्रे समे॥ समसं

पूर्वोक्त १ लं: पप ३

का ५ ३ मन्त्र प्रतिदिशाय

श्रीमनोरमा० रव्यकोष्ठात्मकं चतुरस्रं तेषु चक्रेषु समं समसंख्यैः कृत्वा तं तांश्च सोक्तक्रमादित्यर्थः । तेषु अंकिते छिन्ने तत्पंक्ताविति पू
र्वत्र समालिखेदित्यत्र तस्य वाच्येति तत्पंक्तौ स्थितेषु कोष्ठेषु प्रोक्तेषु विधानेन दाम्न मालिखेदित्य
न्यत्रापि तेषां कोष्ठानां मध्यस्थकोष्ठतः विषमकोष्ठे चतुरस्रे सर्वे मध्यस्थे सकोष्ठे चतुरस्रे मध्यकोष्ठचतु पंचक४
राम॥ ष्टये चास्य सर्वेषामि रसाद्यभावात् ॥ अथ मन्त्रविरचनाक्रमः । श्रीकृष्णत्यक्तदक्षिणोदक् चतुष्टं सूत्रास्फालनात् ॥३५६॥
॥३५६॥ य नवकोष्ठात्मके षोडशकोष्ठात्मकं च चक्रं विषमं समं च विधाय तत्तत्परितः तयोश्च मे केकपंक्तिवर्द्ध
नक्रमात् सैन्यं पंक्तिचतुष्टयवर्द्धनेन विषमं संख्याकोष्ठात्मकसमचतुरस्राणि चक्राणि ॥ स्यातिमान मत ४
356 हुगुणां बहूनि निधाय तेषु प्रतिपंक्तिकं कोष्ठेषु वीक्षितसंख्यादि वांछितसंख्याकं च क्रमेणोर्द्ध
त्रि २ पंक्तान्त्याधः पंक्तिक्रमात्तिर्यक्पंक्तिक्रमाद्वि विषयपंक्तिकोणक्रमाद्वा समसंख्यमालिख्य तत्तत्कोष्ठेषु
तत्तदंकानुगुणांतानीयविधानेदेषकमेकमालिख्य मध्ये निजवीक्षितं लिखेदिति ॥ अत्रोदाहरणं लेख

पंक्तिचतुष्टय४ सम४

त१ वं२

नक्रमश्चेतिरहस्योपिपाकं पर्यायविच्छित्यर्थं श्रीनाथपादाज्ञयायथा संप्रदायं विलिख्यते॥ अत्र विषम
मण्डले खनक्रमे अग्न्यादीशान्तकोष्ठे विषमे विलिखेत् । मद्ध्ये भुजमध्यात् स्वदक्षिणाईशादिष्टान्तरे रंकैर्द्विन
घुन्तैरङ्कवा। कोष्ठानि पूरयेन्मंत्री गत्यापततिचेद्वहिः॥ प्रतिराशे ईकोष्ठे लिखेदंकमनन्तरं॥ नार
द्विधाप्यालिख्यकोष्ठीकं संख्याप्यन्तर्धैवामतः इति॥ अत्र विषमस्तज्ञादिनैल स्तणमुन्तरत्र वक्ष्यति॥ रुद्र
विषमेतद्धे॥ उद्दीयोन्नयतल्लिये शून्यतश्च विषमकोष्ठपंक्तिकल्पितेसमचतुरस्रचक्रे॥ भुजमध्यात
स्वदक्षिणात्तस्य सर्वदक्षिणपार्श्वस्यपङ्क्तिकोष्ठेषु सर्वमध्यस्यकोष्ठादारम्यांकांल्लिखेदित्यर्थः॥
इष्टादीष्टान्तरैरपरिकल्पितयोरिष्टमादौ विलिख्यततः प्रतिकोष्ठमुन्नताधिकेस्तैस्तैरंकैर्धनजाघुन्तैरङ्क
वाऽत्र तीष्टसंख्या द्वनोत्पन्नैराघुन्तरेखा॥ एकपंक्तिघनसमुदायेनद्वाद्युन्नरापतंवद्गतितदाघुन्तरैरं
कैश्चेत्यर्थः॥ कोष्ठानि पूरयेदित्यर्थः॥ अंकैरित्यतेनान्वयः॥ मंत्रिगत्या॥ पूर्वलिखितकोष्ठानेत्र

न मूर्द्धतः १ मत्त २

श्रीमनोरमा० रांकरादक्षिणपंक्त्यां समविगतिकोष्ठे नंतरमंतं अंकं लिखेदित्यर्थः॥ पतति चेद्बहिः सर्वदक्षि
णपंक्तिकोष्ठे सर्वोर्द्धपंक्तिकोष्ठे वा लिखेदित्यर्थः॥ द्विवाचीत्यादि मंत्रगत्या चक्रतिराशिमत्यालब्धस्था
रामा॥ ने सति लेख्यतीयमंतं तदनंतरमंकं पूर्वकं लिखितकोष्ठस्य वामकोष्ठे लिखेदित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ वि
॥३५१॥ षमतन्त्रडनिज सर्वदक्षिणपंक्तिमध्यस्थकोष्ठ आद्यमंकं विलिख्यातिर्यक् क्रमात् सर्ववामकोष्ठस्यार्द्धको ॥३५१॥
ष्ठे द्वितीयमंकं पश्चात्सवितृगत्या चालिख्य उपरितनकोष्ठे षैके कस्मिनालेखिते सति त्र्यनंतरमंकं
तत्र्यतिराशिदक्षिणकोष्ठे विलिख्य ततस्सवितृगत्या विलिखेत् एवमुत्तयतो पलब्धस्थे तेपूर्व
357 लिखितकोष्ठस्य वामकोष्ठात्प्राग्वद्विलेखनात्सर्वतसाम्यं भवतीति विषमगर्भलेखने चाध्ययः को ई२
चतुष्टयं गर्भे तु विषमे वर्ज्यं चतुष्के [illegible] वज्रतो लिखेत्॥ वर्ज्यपंक्तिनिखिलानिर्हत्वा फलेत्वेकं
विनिक्षिपेत॥ अथ षष्ठे वामकोष्ठे चित्तस्य त्र्यतिपंक्तिकं आद्यन्तवर्ज्ययोरन्तर्पायपंक्तिं यथाक्रमं

अयं विशेषोऽप्यन्यसे द्विघ्नतद्वर्गपंक्तितः। त्रिनिघ्नतत्फलं कोष्ठं पूर्व तत्कर्णयोः क्रमात्॥ अप्यन्यस्य शेष
कोष्ठानि कर्णादितत्तलतया॥ द्वितीयफलशेषयः तत्संख्यापंक्तिमन्ययोः॥ विन्यस्य द्वर्गयोस्तिर्यक् समां
कं सर्वपंक्तयः। इत्यस्यार्थः गर्भेतु विषमे विषमगर्भचतुष्टयसंख्यातो विषमगर्भः। अस्मिन् वक्ष्यते लिखे
त्॥ अस्मिन् गर्भचतुष्टये अन्तिमे कं प्रथमं संकल्प्य तत्कोणस्थं द्वितीयं तत्पार्श्वस्थं तृतीयं तत्को
णस्थं चतुर्थं कल्पयेत् इति वर्गं विषयमन्तशेकं क्रमादेकानन्तरं क्रमाद्विलिखेदित्यर्थः॥ वर्गपंक्तिमित्या
दि॥ एषचतुष्कवर्गेषु एषपंक्त्यां संख्यां त्रिनिघ्नां कृत्वा लब्धं फलं क्वचित्संस्थाप्य तदहारशेषस्थे दकोष्ठ
तत्फलयोर्मध्ये॥ तदाद्यंफलं संख्यानि कोष्ठानि षट्चतुर्थवर्गयोः। पूर्वोक्तः पंक्तिषु प्रतिपंक्ति तत्
त्पंक्तिकोष्ठक्रमात् अतिलंघनेन विन्यस्य विन्यस्येदित्यर्थः॥ अयं विशेष इत्यादिना श्लोकेनैकैं विन्य
स्तव्यकोष्ठविशेषः कथितः॥ यथा एकवर्गे मध्यपंक्तिसंख्याद्विगुणीकृत्य त्रिनिघ्नं विन्यस्य तत्फलं

जौ ३ संभवति। तत्र फले ३ म ३ न २

द्वितीयसंज्ञं भवति॥ शेषसंख्याङ्कविन्यसितव्या॥ तत्र द्वितीयफलमुत्तरकर्णकोष्ठेकानुक्र
मेण स्थाग्नेवव्यत्यस्तत्र पंक्तिषु प्रथमे फलोपान्ते संख्यावशिष्टसंख्याचक्रविन्यस्तव्या॥ या ता
वत्समुकर्णकोष्ठव्यतिरिक्तकोष्ठेषु कात्प्राग्वत्क्रमात्व्यत्यस्येत्॥ तद्द्वितीयेत्यादि पूर्वस्या
पिता द्वितीयफलशेषसंख्याया तत्तु संख्याम नीषा पंक्तिद्वय तृतीयवर्ग्ज्ञयोः॥ तिर्यग्रूपासु पंक्तिषु पं
क्तिकोष्ठक्रमात्व्यत्यस्येत्॥ तद्द्वितीयेत्यादि पूर्वस्यापिता द्वितीयफलं शेषसंख्यायातत्तत्संख्या
मन्ती स्थी पंक्तिद्वयतृतीयपवर्गयोः॥ तिर्यग्रूपासु पंक्तिषु पंक्तिकोष्ठक्रमात्तदविलंघनेन व्यत्यस्ये
दित्यर्थः॥ एवं कृते सर्वतः साम्यं भवतीत्यर्थः॥ विषमगर्भालंघनेल रूपायेश्लोकद्वये। यद्वान्यफल
संख्यातां पंक्तिकोष्ठक्रमात्॥ विलंघनेन व्यत्यस्येदित्यर्थः॥ एवं कृते सर्वतः साम्यं भवतः साम्यं भवती
त्यर्थः॥ विषमगर्भालंघनेल रूपायेश्लोकद्वयम्॥ यद्वान्यफलसंख्यातां पंक्तिमारभ्य तां क्रिमः श्ये

काशफलसंख्यान्नवतिर्तिर्यग्व्यत्यस्य तत्परम्॥ क्रमादुन्नयकोणाद्वकोणान्ते वोन्नयो ततः॥ आ
द्यन्तवर्ज्जयोः शाद्यन्तव्यत्यस्येदन्यवर्ज्जयोः॥ अस्यार्थः॥ सर्वप्रथमचतुर्थवर्ज्जयोस्तिर्यक्पं
क्तिषु ऊर्द्ध्वपंक्तिमध्यपंक्तिवा समारभ्य गणयित्वा शेषपंक्तिषु एकहीनाद्यफलसंख्यापंक्तिति
र्यक्पतश्चान्योन्यपंक्तिशः श्वाद्यदित्यस्या तन्नमेकां पंक्तिमुन्नयकर्णकोष्ठावधिव्यत्यस्य तदवशि
ष्टपंक्तिः एकहीनाद्यफलसंख्यापंक्तिस्तिर्यक्पतश्चान्योन्यपंक्तिशः श्वाद्यत्वविन्यस्य तन्नमेकां पंक्ति २५
मुन्नयकर्णकोष्ठावधिव्यत्यस्य तदवशिष्टपंक्तिषु न्नयकोष्ठस्थानं कानेवं त्यन्यस्येत्॥ एवं कृतेप्र व्य ४
थमचतुर्थवर्ज्जयोरूर्द्ध्वाधः पंक्तिषु प्रतिपंक्ति प्रथमफलसंख्याकोष्ठान्ते व्यत्यस्तानि भवंति॥ द्वि
तीयं तृतीयवर्ज्जयोः पूर्वोक्तद्वितीयफलशेषसंख्यां पंक्तिमपि तिर्यग्विन्यस्येदित्यर्थः॥ समनन्दा से
खने त्वं अथ षड्श्लोकः समेनन्दसूनाः पूर्वमन्यश्च स्यवत्मिना॥ रथस्येकानेरेणस्य मुनखास्यसांलिखे
कान्र १

कु५ दि२

श्रीमनोरमा॰ ततन्नतत्स्थिरस्याधीत्यादि तद्धतृगाजाध्वताऽत्यस्यार्थः॥ षोडशकोष्ठात्मके समभद्रे सव्यवाम
भागादिकोष्ठे आदिमं अंकं विन्यस्य तस्मादवरमार्जेण ऊर्ध्वं द्वितीयतिर्यक्पंक्तौ वाममार्गे द्विती
रामा॥ यकोष्ठे द्वितीयमंकं तत्पश्चात्तत्रैव सव्ये दक्षिणकोष्ठे तृतीयं सर्वाधस्थपंक्तौ वामतस्तृतीयको
॥१५८॥ ष्ठे चतुर्थं विन्यस्य विलोमगत्या चतुर्थादिप्रथमान्तानां कोपरितनोपरितनकोष्ठे ष्वपंचमाष्ट घ४
मांतानंकान्विन्यस्य तदष्टमादिप्रथमान्तोपर्युपलक्षितकोष्ठानां गजामार्गेलक्षितेषु ष्टसु ॥२५८॥
359 कोष्ठेषु नवमादिषोडशान्ताङ्कान्लिखेदिति समगर्भविन्यासे सर्वाधस्थश्लोके समगर्भे पिण्डत्वका
वर्षषोडशभिः पदैः प्रतिवर्जं चतुःकोष्ठपूर्वोक्तक्रमतो लिखेत्॥ अस्यादि ततशिरसिराज
मार्जेणवान्यतरतिश्चस्यार्थः॥ षोडशभिः षोडशभिः एकमेकमेकं प्रतिकल्प्य प्रतिवर्जं सम
नद्धोक्तप्रक्रिया चतरश्चतुरोक्तानुक्रमात्प्रतिलोमक्रमात् क्रमेणा विन्यस्य पश्चात्तदैत्याकादि

प्रथमाकांत्याद्युत्क्रमात् तगर्जे मार्गे लिखितकोष्ठे तुरिष्टाकाश्क्रमादिलिखेदिति कोष्टाष्टकक्रमा
त्प्राग्वत् प्रति वर्गे लिखेत्तु वा इत्यर्द्धेन प्रक्रियान्तरेणोतदुक्तं भवति॥ समगर्भे तु भद्रप्रोक्तवत् प्रतिवर्गे
मेकानामष्टकमष्टकं प्रथमं विन्यस्य अत्र वर्गे लिखित्वा व्याकादिप्रथमवर्गे लिखितप्रथमांकां
तं विलोमत स्त्र्यगर्जमार्गेणासिष्टी कादिलिखेदिति॥ उद्दिष्टांकेपंक्तिकोष्ठहृतेवज्जेषु नहरेत॥ पूर्वे
सर्वसदार्द्धेन शफलशेषैर्व्यवादिको॥ इत्यर्द्धाभ्यामेकैकपंक्तौ उद्दिष्टयन्तस्य श्राघुत्तरानयतत्प्रकारः
कथितः यथा उद्दिष्टांकमेकपंक्तिकोष्ठसंख्यया विभज्य तत्र तत्फलं सर्जे पीक्तिकोष्ठसंख्यास्त्वेकम
यानदर्धीकृततत्संख्यया विभजेत्॥ तत्र तत्फलस्तु तरेस्त्भवति॥ लाभहारशेषश्चादि स्वेदिति पूर्वेकसर्व
पदार्द्धप्रश्रयमादिष्टुतम्॥ पुनस्तु एपयेत पंक्तिकोष्ठे स्यात् पंक्तिस्योकस्तात तत्फलं॥ इत्यर्द्धाभ्या
मिष्टादिष्टोत्तरं लिखितमन्डे ष्टैकैकपंक्तिस्य समुदायाकानयनं कथितं॥ अस्यायमर्थः॥ तन्द्र

पंक्तिसर्वकोष्ठसंख्यास्वेकमपास्य तच्छीघ्रं तत्संख्यायांयसंगुणप्यतस्मिन्नादिसंयोज्य पतदेकपंक्तिको
श्रीमनो र० ष्ठसंख्ययागुणयेत तत्फलके पंक्तिस्थाकसमुदायो भवतीति॥ आदिधिस्तुतन्तजं विषमं पंक्तिकोष्ठकः
चतुश्चतश्चयश्चक्रमतडविषमगर्भकं॥ तद्वत चतुष्कात पंक्तीनीभडास्यात॥ समगर्भकम्॥ इत्यर्द्धश्लो
राम॥ कस्श्लोकेन विषमभद्रादिलक्षणं कथितं प्रतिबाहुत्रित्रिकोष्ठपंक्त्यादिषु कोष्ठपंक्तिषु तन्त्रस्वरस्त्वावि
॥३६०॥ षमभद्रं भवति॥ प्रतिबाहुषट्कोष्ठपंक्त्यादिचतुष्कचतुष्कोष्ठयं सुतरं भद्रं विषमगर्भसंज्ञं तद्व ॥३६०॥
चतुश्चतुष्कोष्ठपंक्त्यादिचतुश्चतुष्कोष्ठीयं सुतरं भद्रं समगर्भसंज्ञं चेति॥ अथ मूलग्रंथव्याख्या लि
360 ख्यते॥ उच्चाटनादिकमित्यत्रादिशब्दो निधनादिविषयः विभूत्यादिमित्यत्रादिशब्दो विद्याविषयः॥
सन्योऽभिषेकादिभिः देवीतिसेतुभिः॥ ओंकेत्यागेवेति शेषः ध्येयं च सि निधागमे॥ यंत्रसिद्धसंज्ञे आगमे॥ ध २
इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमतारव्यस्य परिच्छेदस्य तंत्रस्य प्रथमं च सारसिंहराजप्रकाशाभिधाने
सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां ललितानाथंत्रप्रकाशनपरंत्रयस्त्रिंशं पटलं परिपूर्णस्यपरामृष्टम्॥

करान्ते ५ न्तर२ न्१४

ग्रंथसंख्या॥ त्रयस्त्रिंशे तु पटले व्याख्या ग्रंथा उदीरिता॥१॥ साध्यर्द्धपादं दधिका नवतिश्चतुर४शत४॥ श्री
च[illegible]क्राद्यानि यंत्राणि प्रोक्तान्येकादश क्रमात्॥ उद्दोत्पन्नोत्तमानि तथा कोष्ठ तत्त्वानि च॥ पूर्वस्मिं स्त्रय
स्त्रिंशे पटले षोडश नित्या विद्या सिद्धानां वांछित प्राप्तिफलानि ललिताविद्यायाः स्वरूप भेद[illegible] समुत्था
निकानि विद्यान्युपदिश्यानन्तरं तेषां लोक चमत्कार[illegible] प्रयोगान् विद्यान्निरूप दिशन्तीथ षोडशनित्याद्या त्म
वानित्यत्र श्लोक शत त्रूपेण चतुस्त्रिंशेन पटलेन तत्र षोडशेत्यादि त्रि४ क्रमेण वेदत्यन्ते श्चतुर्त्रिंशं श्लोकेः सं
क्षेत्रावं पटलार्थानुद्दिशति। तत्राद्य पटले सुंदरीति संबुद्धि४॥ सिद्धसारस्वतमित्यादिनाश्लोकेन विद्या
षट्कमुपदिशति। तत्रादि कुटगारूडो त्रिपुरा विद्या गारुडविद्या च। ततश्चेत्यादिनाश्लोकेन विद्याषट्क
मारुद्य लक्ष्मीमित्यर्द्धेन विद्यात्रयं। गोपाल मेदानं सप्तेत्यर्थः॥ सप्तद्या इतितत्कुमारक्रमेव्यवह्यमाणत्वा
त्॥ औषधानि सकलभुजंगविषहरणानि सर्वक्षो योक्कानि करणानि चाश्मुचिरित्यादिना विग्रहेत्यन्तेन

नि॰

श्रीं२ ककार३

श्रीमतो रमा० श्लोकद्वयेन सिद्धसारस्वतविद्याखण्डमुपदिशति॥ तत्रमुचि ऐकारस्वेन विंदुना सहेति शेषः ततः अ
नन्तरमक्षरमिति शेषः॥ माया॥ हृल्लेखां वियद्दाह स्ववह्निरुकार रेफ ईकारविंदुसहि[illegible]कार श्रीवीज
मित्यर्थः॥ हंसहते[illegible]सांयो मातृद्युतिदाहचरश्चकैः॥ हकार सकार [illegible] रक्कार फकार रेफ विंदुसन्न भि२
न्निरन्नतवीजमित्यर्थः॥ पुनश्चश्चनन्तरमक्षरं। हंसहृ[illegible] हयदाहवनेरपिसमायैः॥ हकारसकार
राम॥ हकारद्वय रेफ औकार विसर्जनीयैः। सप्तमि[illegible]क्षरैः पंचमं वीजमिति यावत्॥ अमृतवियहासप्तविं ॥३६१॥
॥३६१॥ शपटलेषागुक्तामृतेश्वरी विद्याया प्रोक्ता नविग्रहा। प्रयोगादि शेषध्यानवि[illegible]
[illegible]शेष[illegible] प्रोक्त[illegible]स्ततैवेत्यर्थः॥ पटलेत्यादिना[illegible] श्लोकेनास्मिन् प्रोक्तानां विद्यानां मेगाध्या
नयो परिभाषाच्यते॥ तत्रास्तु कौं[illegible]श्चं मानी विद्यानामित्यर्थः निज्ञ विद्यया स्वस्व विद्यया भोऽ स्मि
न्नेनाघवीजेन[illegible]गुरुक्तक्रमेणेत्यर्थः॥ माय[illegible]या हृल्लेखया कारेण[illegible] दीर्घस्वरभाङ्क्ति न्नेयेत्यर्थः॥ वा वि

नौर२ स५ वं२

361

कल्पो॥ आद्याश्च मंत्रविग्रहा ध्यातमिति यावत्॥ चः समुच्चये॥ अनुदीरिते ध्यानेऽतिशेष्यः॥ एतदुक्तं भव
ति॥ अनुदीरिते ध्याने सति मंत्रदेवतानां ध्यानं मृतेश्वरी ध्यानमेवेति॥ पयोव्रत इत्यादि निर्म्महाद्भुत
मित्यन्तेनेति श्लोकेन विद्यासाधनप्रकारं सिद्धविद्य स्या सारस्वतविद्यया ... दिव्यत्रयोगेवाय
दिशति॥ तत्र पयोव्रतः क्षीराहारी ... कुलसुंदरीं ध्यात्वा पंचदशे पटले प्रोक्तकुलसुन्दरीविग्र
हं ध्यात्वेत्यर्थः॥ सिद्धमनुसिद्धविद्या॥ अनयापि सारस्वतविद्यया मंत्री तेः दिव्यत्वामंत्रितात्तिरिति
यावत्॥ तुर्विशेष्ये॥ कन्याकामो व्यविद्युष्वेंद्रिया मितियावत्॥ चः समुच्चये॥ तां कन्यां ब्रूयात् स्नोकये
ति॥ अत्र मित्रकर्मो व्ययः॥ श्लोकयेतिव्रया दिति समाहितः॥ अन्यबुद्धिव्यापारादिरहितः॥ तस्याः॥ क
न्यायाः॥ चः समुच्चये॥ त्रिकालस्थानां भूतभविष्यद्वर्त्तमानकालस्थानां प्रश्नो॥ कन्येत्यर्थः॥ महाद्भुतं म
हाचमत्कारं भूतं यथा॥ तस्येनेत्यादिना श्लोकेन मृत्युंजयविद्यास्वरूपमुपदिशति॥ तत्र मृ॥ ... कारः॥

श्रीमनोरमा॰ स्त्वेन विंदुना सहित इति शेषः अपाजकारः घरास्वेनाउकारविंदुभ्यां सहिता हृत्सकारश्चमायासमन्वितम्
विसर्जनीयसमन्वितोपालयेति द्विरुक्ता [illegible] पालय पालयेत्यर्थः॥ ततनुउदृत्ताहरहृदये प्रतिलोमं
प्रतिक्रमात् अत्र प्रयोगे तु प्रथमं प्रणवाद्यक्षरत्रयमुच्चार्यानंतरं पालनीयस्यार्थात्वां द्वितीया [illegible] र्वोच्चार्य ततश्च पालयद्युगं ततो [illegible] क्रमेणाद्यक्षरत्रयं वोच्चरेदिति संप्रदायार्थः॥ विद्येत्यादि द्विरेफांतइ
रामा॥ त्यत्र त्रिभिः श्लोकैर्मंत्रजयविद्यां स्वरूपमुपदिशति॥ तत्रदीर्घ स्वरयुजा हृदाद्दीर्घस्वरयुक्तेन स
॥३६२॥ कारेण सविंदुनेति संप्रदायश्च स्वात्मानं निजविग्रहं चिंतयेदिति वक्ष्यमाणप्रकारेण आद्येत्यादिनाथ्यर्थ
362 नैतदुक्तं भवति॥ आद्यक्षरादिनाल द्वितीयाक्षरदलवती याक्षरकर्णिकमस्या इत्यधोमुखं सितकमलद्वयं
संकल्प्य तयोरंतराले सितकमले इति॥ सुधाद्र्यंगं ततूपत्रयाक्षरमौलिस्थचंद्रकलानिस्मृतसुधा
र्द्रांगं सुसितवर्णं तच्च हरिणेत्याद्यायुधचतुष्टयं वामोर्ध्वकरादितदधः करांतं प्रादक्षिण्येन क्रमेण॥ तत्राचि ॥३६२॥

श्लोके न १

नै. ४

मि १

ऽति व्याख्यानमुद्राः इहैवोक्ता केन श्लोकेन तृतीयस्यादिनां त्रिपुराविद्यास्वरूपमुपदिशति॥ तत्र तृती
यममृताख्यायाः सिद्धसारस्वतविद्यायास्तृतीयं वीजं श्री वीजमित्यर्थः॥ एतत्त्रिपुराविद्यायाः प्रथम
वीजमित्यर्थः॥ द्वितीयं तदनंतरं सिद्धसारस्वतविद्याया द्वितीयं वीजमेवास्या विद्याया द्वितीयं वी
जं रसा वह्निसमन्वितः प्राणः लकार ईकार विंदुमिश्रः ककारस्तेन कामवीजमुच्यते॥ त्रिति वीजैः त्रि
त्रिरित्यादिभिस्मरेदित्यंतैः पंचभिश्लोकैः त्रिपुराविद्यायाः षडंगानि साधनक्रमं सिद्धविद्यस्य
ध्यानानि फलानि तथानंतरं परिध्याने चोपदिशति॥ तत्र त्रिति वीजैरित्युक्ते वा विशेषो विसहस्र
कं वाराणामिति शेषः॥ तेन जपेन च समुच्चयो॥ नरसाधकः आत्राग्रुच क्रमस्तु दक्षिणाग्रहस्तादि
वामाग्रहस्तांते प्रादक्षिण्येन वोद्धव्यः॥ षडंगैः संन्यसेत् इत्यर्थः॥ दद्यात् इत्यस्यानंतरं पूर्वश्लोकोक्तरा
ईनसंवंधः॥ तस्या देव्याः स्थिता॥ नवासीनास्मर्थः॥ १ वासीन त्वीनताः विशति निश्रृंतो देवी स्वेच्छयतः

वा न ४ देव्या १

श्रीमनोरमा० कृष्टस्थयन्त्रेनेत्यादिना सुसाधित इत्यन्तेनाष्टार्थश्लोकद्वयेन गारुडमंत्रस्य रूपं तत्साधन प्रकारं चोप
दिशति ॥ तत्रोत्पवकारः स्वतविंदुनासहितः इति शेषः ॥ एतत्काकाद्विवत्तूर्ध्वापरयोरत्वेति हंसदाहान्त्यौ हका
रेफान्त्यामन्योनां सुश्लिष्टान्त्यां मरुद्वयी तयासहितौ मरुद्वयं [illegible] वह्निश्च ग्रावेत्यर्थः ॥ तेन आकार ईका
रस्तुनः तेमरूदादिवर्णा पृथक्कृष्टथापिति सप्रदायः ॥ तेन क्रों क्रीं इत्यक्षरद्वयं निष्पन्नं । वैरिमो हि [illegible] गराणी
चतुष्कं । वैरिमो हि इति श्रत्नगणौ चतुष्कस्यस्वरूपं ग्रहणं । गरुडेतिववकारेण गरुड इत्यक्षरत्रयस्य [illegible] ग्रह
णात्वेघोत्यतेत्न वीपर्कांगः मवह्निर्यो मो वह्नि नर्सहितो यामः वह्निमिति इकारस्य संज्ञा हाग्रेयः त्व साम्या
त्सं सप्रदायाना [illegible] इकारस्याम इति रकारः कारसहितः हकार इत्यर्थः ॥ हंसहिसद्वयं हंस इति [illegible] द्वयं व
तयास्वरूप विग्रहाणां त्रयोविंशा [illegible] त्रयोविंशति वर्णात्मकः उपरागे चन्द्रसूर्ययो रिति शेषः ॥ जपतर्प
णहोमार्चनादिभिरित्यर्थः ॥ फणीत्यादिना जपेदित्यन्तेनाघचैतश्लोकद्वयेन गारुडमंत्र सिद्धस्य प्रयोग

राम० ॥३६३॥ 363

स्व५५ ॥३६३॥ हंसद्वान द्वयं

विशेषाख्यफलानि तथ्यानं चोपदिशति॥ तत्र पिशाचाघेरित्य... गाऽपेदित्यंतेनार्थाघेन...
...पूर्वोक्तविशेषानुकलानि तथ्यानं चोपदिशति॥ तत्र पिशाचाघेरित्यत्राघशब्देन तत्प्रेतापस्मा
रकृत्यादिविषयः॥ वस्तमुद्धयो॥ त्रिविधे स्येः स्थिर कृत्रिम जंगमाख्येविं...षेः॥ मूर्छितानुगतसंज्ञानं गतासुका
न्देहे कस्मिंश्चित्प्रदेशे विषवे... गेन संकुचितप्राणाः शतजप्तैः शतवारमभिमंत्रितेन कुर्वतस्मांडव सित्यत्र
त्तिन क्रमो व्ययः॥ तांडवं कुर्वीत इत्यर्थः॥ मेफसमस्तविग्रहस्य महत्या वर्सितर्षि[?]... व किंतु तत्यतः॥ आदितानि प्रा
गुल्मविषादीनि॥ यन्त्रेदित्यादिना श्लोकेन सकलभुजंगमविष नाशनमोघं तत्प्रयोगं चोपदिशति॥ तत्राय
सौह्नवीजे... लिलानमुद्रयोगुत्मुखादवगंतव्यः॥ प्रणवमित्यादिना दशाक्षरस्य नेना घर्षित श्लोकेन सर्वक्ष्वेड वि
घामुपदिशति॥ तत्राव रंदेन माग्नी इति मध्यमपदलोपी समासः॥ तेनच ...प्लुत हंसो इत्यर्थः॥ चरः एकारहंसा
त्मी ईकारसहितो हकारः स्वजवी पकारः दाहः रेफः नान ख्यो पकारसहितो मकारः शून्यो बिंदु... तत्र शून्य

त२१

श्रीमनोरमा० तुनीतियावत्॥ अत्र विद्यष्टद् सार्पर्यायत्वात् संश्रदाया अमृत्य मितिद्याकारश्च वकारसहितश्च शकार इत्यर्थः॥
सदाहोमिः इकारसहितो रेफ इतियावत् इन्दुमन्तु मदयितेवकारश्च आकारसहितः सकारश्च॥ हंसो हका
राम॥ स्वरसत्त्वायुक्ता॥ आकारसहितः छडित्यादि नि विद्यये तं ते रद्योद्येश्च छड्डिश्लोके स्वातृढविद्यायां अंगानि सा
॥३६४॥ यन प्रकारं सिद्धविद्यस्य अयोगां त ध्यान तत्फलविशेषचोपदिशति॥ तत्र मायया प्राग्नृहुलेखया अक्षरलेख ॥३६४॥
कं विद्यायामन्तरं संख्यालसे दशलक्षमित्यर्थः॥ ततश्च विद्यायां रुद्यामितियावत्॥ तं साध्यं आनाशात् यावच्छरी
रंप्रोक्तकारिणं दासवेदित्यर्थः॥ ---- अत यात्र स्वातृढ रन्यरयालो हितवर्णोत्वस्यां दक्षिणकरोत्यर्थः॥ स्म
रत उक्तरूपं देवीं अरुणवमित्यादिनोपरतो केनान्न प्रस्तां त्यां सप्तदशाशरीविद्यामुपदिशति॥ ~~नमस्तनमपदे~~
~~नमणावादनेतरं तमस्यर्थः॥ स्मरत उक्तरूपां देवप्रवालमित्यादिना पञ्चलोके नानन प्रसोत्यास सप्तदशाक्षरीविद्या~~
~~मुपदिशति॥~~ नमसा नमपदेन प्रणवादनेतरं नमः इत्यक्षरद्वयं॥ तत्रयासमुच्चयेन नगवतीति चतुरक्षराणि॥ माहेश्व

तत्र।१
वामेन पाशवता सप्तुज्वलती विविषवाणी। अत्र त्याभ्यां।
ऊर्ध्वकराभ्यां। हेमपाशेन। तयोर्वाम करस्थेनेत्यर्थः। हे
मवेत्राहन्ते। तयोर्दक्षिणाकरस्थ हेमवेत्राहन्ते

विधपतोहि नाम्बस्थं ४ दक्षेण ४

४

364

विधायत २
मपत २

तं॰ ३४

रीति॥ माहेश्वरीति चतुरक्षराणि॥ अत्र शर्म्मेत्याहाऽइति॥ षडक्षराणि॥ तन्मनुः॥ अत्र पूर्म्मिविद्या॥ विद्यायेत्यादि श्लो॰
कुत्रचिदित्यंते। स्त्रिभिः श्लोकै रत्र शर्म्मायादेव्या अंगानि ध्यानं विद्यासाधनप्रकारं विद्यासिद्धस्य फलान्यानि फलानि
चोपदिशति॥ तत्र तत्र स्य प्राग्य स्थले तस्या विद्यां अत्र शर्म्मा रत्यां अहर्मुखे प्रातःकाले तस्य जपितुः भुजंगत्रासक
रणा नृत्यसक्रावलोकिनी॥ ॐ विविशेषमध्य परमेश्वरालोकन गीं॥ हेमपात्रा॥ हेमपात्रादिति पे न्यत्रो ४
पंचमी॥ हेमपात्रमाध्ये स्थितं विद्याजपवान्न अत्र शर्म्मयास्त्र इत्यादिना सदेत्यं तेन श्लोकद्वयेनानंतरं वक्ष्यमाणा
नवात्मविद्ययोर्ध्यानं तत्फलानि चोपदिशति॥ तत्र तथा रत्नस्थितं भुजंगत्रासरुद्रपरं तदालोकनकौतुकं॥ रत्नावलो
कनकौतुकं आन्यां वक्ष्यमाणान्यां रं अत्र नीरं तस्या॥ याचितुः॥ एवं अवधारणा॥ हंसेत्यादिना स्तिद्विद्वा वित्यंते
न श्लोकद्वयेन नवात्मन्त्रिकयोर्विद्ययोः स्वरूपमुपदिशति॥ तत्र हंसः हस्रा सनतन मां हकारसकारतकारा म
कारानां रसांतुर्यं दहके॥ लकार वकार यकार रेफैः सहितानामित्यर्थः॥ तथाऽद्वयस्वयोगात्मा॥ तेषाम ष्टा

क

श्रीमनोरमा० सेराणां कूटाक्षरत्वेन स्थितानां ककारबिंदुन्यायावतंसा मामनतश्च रूपं तत्र नवमिश्रसंभूयेतियावत् तैः अक्ष
रः तस्मा वात्ममंत्रस्य एव आवधारणे॥ तस्मात् हारं उकारं वर्णिं ईकारं तत्र उकारा अक्षरस्थाने नवात्मिका प्राग्वत्॥ व
विशेषेतविद्यारूपत्वविद्याप्रणवमित्यादिना श्लोकेन देवीहृदयविद्यास्वरूपमुपदिशति॥ तत्र प्राग्वत्प्रथमम
राम॥ क्षरं त्रिपुटं त्याली त्रिपुरा विद्यानतीयका मवीजं एतत् देवीहृदयविद्याया द्वितीयाक्षरमित्यर्थः॥ नमसा॥
॥३६५॥ नमस्त्वाक्षरद्वयेन तृतीयचतुर्थाक्षरं तेन चतुरक्षरी संपद्यते इति यावत्॥ ध्यानमित्यादिभिर्विंशत्या वृहत्त्वैः तैः पंच ॥३६५॥
त्रिश्लोकैर्देवीहृदयध्यानं सकलमंत्रविद्यासिद्धिहेतुतानां स्वश्लोकेन फलश्रवणादिकमुपदिशति॥ तत्र ध्यानमु
365
क्रमस्तु यथा अस्या देवीहृदयविद्याध्यानेमवश्रुकमितियावत्॥ तुर्विशेषो। सर्वमंगलां ध्यायेदित्यर्थः॥ अत्रैव
चयोः संज्ञा गुरुमुखादवगंतव्या॥ नतूपन्यासेरणा सुवर्णमंडपी यत्र वारिणि स्नानोदर्शनसंचये मृगत्वविवेति संप्रदा
यः॥ सुभुजे निद्राविरोधकरकीरयादिरहिते॥ तल्लिङ्गाकंठदूतकाः प्रोक्ताः पव दयादिलिमाज्ञाः हतुकाः॥ त

ना१

वाग्जेति भ्रुवोर्मध्यात तत्र आलिप्तस्थानमध्ये लिखितमायाँ हल्लेखः॥ आज्ञास्थितां भ्रूमध्यास्थितां॥ तथा [illegible]त मुज्ञेया॥
सा देवी। तं साधकोत्र मासासाधकस्य सोमाग्यादि फलषट्कं पोक्त फलानि॥ प्रणवमित्यादिना श्लोकेन गौरी विद्या
स्वरूपमुपदिशति॥ तत्र रुद्रदयिते इत्यक्षरपंचकं योगेश्वरी इत्यक्षरचतुष्टयं स्वाहा इत्यक्षरद्वयं द्वादशाक्षरा
सं बुध्येति यावत्॥ गौरीत्यादि निर्दिष्ट दितं तेन चतुर्भिः श्लोकैः गौरीविद्यायां साधकं ध्याने सिद्धविद्यासाधये योग
विशेषं तत्फलभेदादिकं चोपदिशति॥ तत्रो ध्यातेत्यादिना त्वराधीनतद्धक्तं भवति॥ प्रायुदीरिता खात्स्था स्वरू
पध्याता गौरीदेवी नित्यमपि लषितं साधयतीति॥ उविशेषो निशाया हरिद्रया निज वामोरुदेश तत्रा साध
कस्य वामोरुप्रदेशे साध्यनामसमोपेतां साध्यसाधककर्मनामोपेतां एनां गौरीविद्यां तेन्मना साध्यमना इत्य
र्थः॥ तथा यया संप्रदायं भावनया विद्यां गौर्याः इति शेषः॥ तदेवं आविलं वितं॥ अनया गौरीविद्यया हृदयं गौ
रीमनुद्धतां॥ अश्वारूढा विद्या गौरीविद्याहृदयानां॥ अम्बिकाप्रसादराशेरितिय्यावत॥ अग्निरित्यादिना पंच

श्रीमनोर२० दशाक्षरेत्यंतेनाध्यर्द्धेनश्लोकेन तस्य वर्म प्रदाय्याविद्यायास्तमुपदिशति॥ तत्रा‌ऽऽद्यं वानुयादित्यस्य नित्य...नेन
संबंधे चर इत्यादिना कृतिरित्यंतेन॥ अग्नि३ इकार४ नादश्च तद्युक्त४॥ इकार ऊकारयुक्त४ ततो घो क्रौ॥ एवञ्च
वधारणे॥ अस्यामंत्रस्य द्वितीय वर्णो एव तृतीय चतुर्थवर्णो भवत इत्यर्थः॥ नमोथरेउकारसहितो मकार इति
यावत्॥ एतद्द्वितीयं॥ अस्य मंत्रस्य द्वितीयमक्षरमेव षष्ठ मक्षरं भवति॥ तैस्यांतं पंचमसप्तवर्णौ वे वसन्नमाद्य
राम॥ मवर्णो स्यान्तामिति यावत्॥ काकेटेति॥ काकट इति त्रीण्यक्षराणि॥ मुंडित्वाहेति॥ मुंडिस्वाहा इति चत्वार्य
॥३६६ क्षराणि पंचदशाक्षरी मंत्र्ये इति यावत्॥ कृतांग इत्यादिना दिने रित्यंतेनार्धेन श्लोकेनांगानि ध्यानं साधन ॥३६६॥
366 कर्म सिद्धविद्यस्य फलसिद्धिं चोपदिशति॥ तत्र माय्यया प्राग्व हल्लेखया तां देवीं लक्ष प्रदारव्यां देवीं सर्वमंगलां
त समानविग्रहैर्कदलीप्रगमध्यतः४॥ कदलीवनमध्ये पूगवनमध्ये वा त्रिसंध्या चीसमायेतमिति क्रियाविशे
षणं॥ दिवील क्षदां लक्षं निष्कस्वर्णप्रदां दिने४ प्राग्वत्॥ प्रणवमित्यादिनाऽ श्लोकेन निष्कत्रयं प्रदाय्याविद्यास्व

सा१ ...

न॰ पं२

रूपमुपदिशति॥ तत्रानवके ँमीयके मी तिचत्वार्यस्त राणि कनकं वति सं युतं। कनकवति इति पंचाक्षरा
णि स्वाहा इत्यक्षरद्वयं तु ओरेदिति शेषः॥ द्वादशार्णे सं नूदेति यावत् निष्कत्रय प्रदा ज्ञा स्वा मत न्त्रार्थ तत्र्यँ नि
त्यशा इत्यादिना श्लोकेन निष्कत्रया विद्यासाधन प्रकारं तत्सिद्धिं चोपदिशति॥ तत्रत्रिलक्षके जपित्वा वर्म
णः सं त्र्यचत्रिंशल्लक्षवारं जपित्वेत्यर्थः॥ उक्तां निष्कत्रय मितं स्वर्ण मित्यर्थः॥ अवाप्नुयादित्यस्य नित्यश इ
त्यनेन संबंधः॥ वर इत्यादिना कृतिरित्यंतेन श्लोकद्वयेनानीष्टवादिनी विद्यास्वरूपं तत्फलं तत्साधन क्रमं त
थ्यान्तं चोपदिशति॥ ऍ प्रकार ४ प्राणो मरुद्युक्तः आकारसहितः ४ ककार ४ व्याप्तं यकार ४ प्राणो घराविंतः ॥ उका
रसहितं ककारः॥ व्योम द्वये मरुद्युक्तं॥ सुश्लिष्टो व्यारिनाणा कार द्वय मा कार युक्तं॥ त्रय स्व घरया युतः॥ उका
रसहित ञ्वत कार ३ स्वर एकार ३ प्राणः ४ ककार ४ विद्या अष्टाक्षरेति यावत्॥ मंगलाकृतिं सर्वमंगलादेव्याः
प्रोक्त विग्रहां सिद्धेत्यादिना श्लोके मातंगेश्वरी विद्यास्वरूपमुपदिशति॥ तत्र सिद्धसारस्वतस्यादौ व्यत्ययः

श्रीमनोरमा॰

णोसिद्धसारस्वतमंत्रस्या[...]द्यानित्रीण्यक्षराणि मातंगेश्वरी विद्याया आद्यप्रथममंत्र तानि त्र्यक्षराणि त्रीणि त
निवाग्भवं ह्स्क्लें स्वाश्री बीजानि मातंगिन्या इति च त्वार्येक्षराणि त्वां हा इत्यक्षरद्वयं त्रीणि प्रथमतः तानि वाग्भ
वादीनि प्रतिलोमानि तन्मनुः ॥ मातंगेश्वरी विद्यां द्वादशेत्यादिनि स्मितामित्यनेन पंचविंशे श्लोके सिद्धविद्योद्धार
संख्यातद्वंगानि तद्विद्यासिद्धस्य फलानि विद्यासाधनप्रकारं देवताध्यानं चोपदिशति ॥ तत्र ॥ द्वे मातंगेश्वरी
विद्यां मायाकृतांगः ॥ ह्रां ग्व ह्स्क्लें स्वा या न्यल्लषडंगः तां विद्यां तेन जपेन ॥ असौ विद्यासंघे वांछितमिति शेषः ॥
अस्मिन् श्लोके प्रथमपादे त्वेकाक्षराधिक्यं दिव्यत्वात् ॥ रक्तवसनां नरणोक्तालां रक्तवसनं रक्तांतरणां मंडि
तां तस्थ मुंडमालां [...] सोमाधिके । लघ्नशिरेमालां समानो गगनाज्जने ४ स्वसमानाकारवर्णं रूपाणि
द्विनि ४ स्वशक्तिभिः मातंगिन्या इत्यादिना समीरिता इत्यंतेन श्लोकद्वयेन राज्यलक्ष्मीविद्यास्वरूपमुपदि
शति ॥ तत्र मातंगिन्याः स्पर्धिनेन दुक्तं भवति ॥ मातंगिनी विद्याया द्वितीयतृतीयाक्षरद्वयं ह्स्क्लें रं [...] ब्री बीज
हृ॰

राम॥

॥३६७॥ ॥३६७॥

367

प॰

रूपराज्यलक्ष्मीविद्यायाः प्रथमद्वितीयाक्षरद्वयं नवतीति ॥ रसावरस्वरं तुल कारएकारविंदुनिसर्गो वकारः
लें इति ॥ वाता ग्रीं नकारश्च इकारश्च पृथक्पृथगिति यावत् ॥ राज्यदे [illegible] राजलक्ष्मीति सन्नाक्षरा (णि) ॥ हन्मा
या विसर्जनीयसहितः सकार इति यावत् ॥ व्युत्क्रमात्रयं आद्य क्षरत्रयं प्रतिलोमक्रमेणेत्यर्थः ॥ षोडशार्णं
संभूयेति यावत् ॥ ध्यात्वेत्यादिना श्लोकेन ध्यानं उपासनक्रममुपासितुः फलाचाप्तिं चोपदिशति ॥ तत्र तां रा
ज्यलक्ष्मी विजयां नित्यां समानविग्रहां ॥ प्रणवमित्यादिना निशामित्यंतेन श्लोकद्वयेन महालक्ष्मीविद्यास्व
रूपमुपदिशति ॥ तत्र श्रीपुटं मायां श्रीवीजपुटितहृल्लेखां कमले इत्यं त्रयां कमला इत्यक्षरं प्रसीदद्वितयं प्र
सीद प्रसीद इति षडक्षरं ॥ आद्यं श्रीवीजद्वयपुटितहृल्लेखेति यावत् ॥ महालक्ष्म्यै नम इत्यक्षरपंचकं महे
श्वरीति देवीसंतुष्टिः ॥ ॥ सप्तविंशार्णं संभूयेति यावत् ॥ वीजेत्यादि दृष्टदा इत्यंतेन श्लोकद्वयेन तदंगानि
ध्यानं तदुपासनक्रमं तत्फलानि सर्वाभीष्टसिद्धिकरं जनं तेचोपदिशति ॥ तत्रा वीजेत्य [illegible] वै नेतदुक्तं

ति त्रयं ३ काल १ क्षर ४ कमलाते लयं ४

प्रयानंतर लये हृत्यक्षरद्वयं ४

श्रीमनोरम सप्त राम।। ।।३६८।।

भवति।। अस्यैविद्याया द्वितीयाघक्षरत्रयसहिरा हत्यामडंगानि विंतानिस्तु रितिं ध्यानं च विजया रूपं विजया

नित्यापाध्यानमस्या अपिध्यातमितियावत्।। विजयादीत्यत्रादिशब्दो विविधमंगलपुत्रगृहक्षेत्रादिविषयः।।

तुलास्थो।। तुलाराशिप्रते श्रणौ यां पूर्लमैसां स्थैकमित्यादिना स्पष्टत्वं तेन श्लोकद्वयेन सिद्धलक्ष्मी स्वरूपवि

धा मुपदिशति।। तत्राद्यासकंदाहवह्निस्थौं मकार रेफ ईकार विंदुति ४ अयमं बीजमुद्धार्यै याव

त्तन्म ४ मकार हंसैमरुघुक्तः।। आकार सहितो हकार ४ खंडे तेजद्वत्यदो चतुष्टयं सं कर्षवर्णा ४ सं कर्षइ

तिवर्ण त्रयंव्योमा ग्या इकारेण सहितेण कार ४ कालि मध्याने वर्म कालिमं ध्याने इति पंच वर्सा हं

सश्चमाया विसर्जनीयेन सहितो हकार ४ सप्तदशाक्षरा सेत्यर्यति यावता। आद्येनेत्यादिति र्युवमित्यौ

तैषड्भिः श्लोकै ४ सदुपासनाक्रमं तौंणि तत्फलानि तस्या नित्योपास्य ध्यानं प्रयोगध्यानादि कंचोपदिश

ति।। तत्रा आद्येन वीजेन प्राग्वत्सारसंख्या वितेन न द्ध्यंशा शाकेयतत्वा न मित्यर्थ ४।। सासिद्धलक्ष्मी कृत्यादी त्य

मिति ४ ।।३६८।।

368

त्रादिशब्देन रोगग्रहनादिविषयः॥ तस्या॥ स्मिं दलदग्ध्यादेवे शीति संवुद्धिः॥ मंगले प्रयोगे मंगला समा
सर्वमंगला समानविग्रहा युद्धमार्गादी त्यत्रादि शब्देन विकोना रादिशो पार्श्वस्थल विषयः॥ स्थापितस्य
ध्यानमिति पूर्वेणान्वयः॥ ध्यानेकीली मणि पूर्णेंश्च नतेन्दिय्येवादनं तादि लिरिति यावत्॥ साधकान्ती ष्टदेतिकों।
गु४ तत्प्रयोगानुगुणमिति यावत्॥ प्रागित्यादि लिनित्यशब्दत्वे ते ह्लिनि श्लोके नित्यार्चना चक्रनिर्माणादि कमु
पदिशति॥ तत्र कृत्वा सूत्राष्टकं समांतरालमित्यर्थः॥ तथा यथा प्रतिकोणमेकमेकं कोष्ठमवशिष्यते
तथेत्यर्थः॥ तदंतः वीथ्यामिति शेषः॥ त्रयं कोष्ठत्रयं एतदुक्तं भवति॥ द्वितीयवीथ्यां प्रतिदिशं मध्ये एक
मेकं कोष्ठमवशिष्यते॥ तथा मार्जयेदिति॥ मध्यादि इत्यनंतरं क्रियाविशेषणं॥ सर्वमध्य कोष्ठं आद्यम
स्त्रं यथा तथेत्यर्थः॥ दक्षिणवयाल विलिखेदिति पूर्वेणान्वयः॥ तत्र चक्रे॥ अयमत्र विरचना क्रमः॥ प्रा
क्प्रत्यक् दक्षिणोदक् समांतराले सूत्राष्टका स्फालनादेकोनपंचाशत्कोष्ठात्मके समचतुरस्रे वि
मत्र वर्णान् लोउ हा। अवशिष्टानिति यावत्। नाम। साध्यादीनां। स्वनमध्य कोष्ठ लिखित बीजोदर
इति यावत्। मध्ये इत्यनंतर श्लोके [illegible]

मेकं   स्थ   मह२

श्रीमनोरमा। ॥ घायतद्वाघवीथीगतकोष्ठेषु चतुर्दिशत्यां प्रतिदिशं मध्यस्थमध्यकोष्ठपंचकमंत्र कोमेकीत दंतवी
थीस्थकोष्ठषोडशके प्रतिकोणमेकैं तत्र तुन्नयपार्श्वस्थकोष्ठात्यांत द्वत्री णिद्वी णि कोष्ठा नेपकी
कृत्यशिष्टसप्तदशकोष्ठेषु सर्वमध्यस्थकोष्ठं पूर्व्यादिसमेतं प्रथमं बीजं तत्र घाघवीथीस्थेषु षट्
सुकोष्ठपूर्व्यादिप्रादक्षिण्येन तन्मध्यवीथ्यादिकोष्ठचतुष्टये प्रागुक्रमात् तत द्वाघवीथ्यां को ॥३६९॥
रामा॥ णकोष्ठचतुष्टये वायव्यादितैर्ऋत्यां तेव विधायां सप्तदशाणों न्क्रमेण लिखेदिति॥ कदावि
॥३६९॥ दित्यादिनि विनियोगकौस्त्यैतेस्त्रतुर्ति:स्तो केलेलिताविधायां गोपाल रू य त्वं चतन्मूर्ति
भेदांस्तद्रुपास्त्रिफलानि तन्मंत्रोद्धार रूपस्तावादिसहितमुपदिशति॥ तत्रा आद्या नित्या नाम
ललिता परमार्थ४ कृष्ण: स प्राग्वत्कृष्णस्व शक्तिभि:॥ नित्यास्ति रणिमादिभिश्च तेन्नवप
घा। तेषां वपुषी तेर्म त्रै४॥ लक्ष्मी कांतिर्यशो विजया रोग्यसेयुतां॥ साष्टकाद्रतिया वता॥

हा मु२ व२ गकार२२

ध्याना र्वेना दिविनियोग केऽस्मँऽइतियावत्॥ अस्मिंश्लोके प्रथमपादे त्वन्दाराधिकं दिव्यत्वात्स्थि
त्या तैर्दि नाश्लोके न सिद्धगोपाल मंत्रस्वरूपं दर्शितं॥ तत्रस्थि रा रसा व्यास चनस्वैनका रपका
ऋकार३ रौर्थि ऋुन्निः कूटस्यैमहामनुः॥ सं त्वया वैन वाग्वाग्रा ग्रांद्वयमध्यस्थः प णाव इदितः॥ प्रोक्तैरि
त्यादिभिः क्रमादित्यं तैस्त्रिभिः श्लोकैः षड्विध गोपालमंत्रस्वरूपं तदंगानि तदाराधनक्रमं चोपदिश
ति॥ तत्र प्रोक्तैः सप्तमे पटलस्य हं त्यादिना मंत्रविंशा घेनाघ्यार्धेन श्लोके न दृयेनेतियावत्॥ ए
कैकतः प्रत्येकमेकैकवीजेनेत्नाम तस्त्रत्सप्तमे पटले प्रथमऽइत्यादिना त्रिंशाघेनाध्यार्धेन श्लोके
न प्रोक्त काम राजादिना मानि प्रोक्त कूटस्येतियावत्॥ वाणैः काम राजस्य पंचवाणमंत्रैः तैः पंचमं का२
ज वीजैः॥ अत्र वकारः समाहार्य्यः हृद्यं समुच्चये॥ एवमुक्तक्रमात् एतदुक्तं भवति॥
प्रणावेन घुटितो महामनुः॥ सिद्धगोपालेति श्रीमंत्रः पंचसु काम राजवीजेष्वेकैकवीजपुरि
रेष

श्रीमनोरमा० तिनमहामन्तुना कामराजगोपालमन्मथगोपालकंदर्पगोपालमकरकेतनगोपालमनोभवगोपा
लसंज्ञाः पंचमीत्राश्च संभूयचत्वारामकाः ॥ षण्मंत्राः प्रथमं कामराजबीजं पंचकेष्वनंतरं मध्यमवृंत
राम॥ दनंतरं कामराजस्य वाग्बीजं चकंचैवं संभूयैकादशाक्षरः सम्मोहनगोपालमंत्रः ॥ अनेन सहसप्तगो
॥३२०॥ पालमंत्राः संतीति त्रिश्राघ ॥ तेषु सिद्धगोपालमंत्र इत्यर्थः ॥ पंचांगकः नेत्रन्यास रहित इति यावत् ॥ ॥३२०॥
इतरे षण्मंत्राः कामराजगोपालाद्यांतत्वबीजादिकेन महामंतुनेति शेषः ॥ स्यात् ॥ दिव्यत्वात्तस्य षडिति
यावत् ॥ यथाविधि ॥ दीर्घस्वरषड्भिन्नक्रमेणेत्यर्थः ॥ अष्टपत्रारुममध्यस्थे पंचसप्तस्वनर्थेयेत्राणीत्या तम ४
दिति रवाम्बुपादित्यंते । स्वित्ति ॥ श्लोके स्तेषां यंत्राणि तेषां कालस्वरूपेणावारेषु सप्तसु भजनक्रमं नैवे
द्यविशेषादिकं चोपदिशति । तत्र । तानि सिद्धगोपालादिसंज्ञानि तन्मंत्र पृतमध्यानि निजानि जमी
चालिखितकर्णिकानि वारेषु सप्तसु । तेषां सिद्धगोपालादीनां सकलेष्टप्रदे तस्य पूजा इत्यनेन प्र

वैत्र संवं घनित्यं प्रातिवारं दुग्धबीजोद्भूतानैः दुग्धैर्बीजोद्भूतैः [illegible] संस्थितैः शर्करोपेतैः नारिकेलै
:नैर्दुग्धाद्यैः॥ अरुणमित्यादिना श्लोकेन तेषां ध्यानमुपदिशति। तत्र। अरुणां अरुणवर्णेशवादितं स्वध्व
करान्यो गृहीत्वा॥ अत्र पाशाङ्कुशचतुष्टय मूर्धादि वामदक्षिणं वामदक्षिणक्रमेण शक्तिं निर्गी
पीवेषधरान्निरितियावत्॥ सुवर्णेत्यादिना श्लोकेन सकलदेवतानामपरोक्षोपायौषधयोगादिविधान
मुपदिशति। तत्र। सुवर्णं प्रथ्वीसंज्ञमौषधं शायतं तत्र वर्गं तत्वं निजवा[illegible]रिणा प्राप्य तत्कंठा[illegible]लेपन
तः प्राप्य तत्॥ अत्रैतत्प्रयोगविधानं गुरुमुखादवगंतव्यं॥ यंगंधामित्यादिनि रा तमवानित्यं ते [illegible]
के देवतानामपरोक्षं स्वेच्छक्रीतिवौषधप्रयोगैरुपदिशति॥ तत्र॥ उग्रगीधामित्यादिना श्लोकेनौषध
सप्तकं कर्णिकारेत्यादिना श्लोकेनौषधि दशकं चौषधानां नामान्याराध्य मुखादवगंतव्यानि समीसर्वा
णि समभागानीत्यर्थः॥ सितेन शकेरया तेलितं तत्वयं भक्त सदशौषधवलिप्ताद्रादि त्रयं॥ तन्मया देवतानाम

३४ विद्यासिद्धा५ त्प्रयोगा५

श्रीमनोरमा यात्रा त्म र्वेतन्मेवनां तस्येति॥ ॥इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमतास्यस्य परिशिष्टस्य तंत्रसारप्रप-
ञ्चसाररसिंहराजप्रकाशाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां व्याख्यायां सिद्धरस-
स्वतादिविद्यास्वरूपप्रकाशनपरं चतुस्त्रिंशं पटलं परिपूर्णपरामृष्टम्॥ ॥ग्रंथसंख्या॥७१६॥ ॥
राम॥ च तुस्त्रिंशे पटले व्याख्या यंथा शतद्वयी षड्विंशता युतं प्रोक्तं यत्रापि पष्टीश्च तत्र वै॥ पूर्वस्मि-
॥३७१॥ च तुस्त्रिंशे पटले षोडशनित्यानां लोकचमत्कारी विद्याभिरूपदिश्यानंतरं षोडशनित्यानां तत्परिवार ॥३७१॥
शक्त्यादीनां च वा सनादिकं विद्यास्वरूपं ते द्वस्ता रप्रकारादिकं चोपदिशति॥ अथ षोडशेत्यादि सि-
द्धयइत्यंतश्लोकशतत्रयेण पंचत्रिंशेन पटलेन॥ तत्र अथ षोडशेत्यादि त्रिः प्रपंचो त्पंते स्वयो विंशत्या श्लोकै-
र्गुरुपूजादिकमुद्रादर्शनं नित्यानां स्वरूपपरिवारन्यासजपतर्पणहोमाभिषेकोपचारादीनां वा-
सनामुपदिशति॥ तत्र॥ षोडशनित्यानीपरिवारादिसहितानां

तं२

नवरंध्रत्वेन ४
ता१

रन्ध्र ४

स्वैन्मत्वे देहेंद्रियमनःप्राणाद्याकारे प्रतीयमानात्मस्वरूपत्वेयया वासनया। तन्मयता सिद्धिर्नित्यात्मनो ता१
चि२ सिद्धिः प्रत्यक्षा अपरोक्षानुभववेद्या यपा आद्या विमर्शमितरेण किंचिदपि सुस्फुटं ज्ञातुमशक्यत्वात्।
घ३ सा स्वसंवेद्यस्वरूपेत्यर्थः॥ विमर्शिनमयी। विमर्शमात्रविग्रहा। एतदुक्तं भवति। आद्यो विमर्शविग्रहा शक्तिरे था३
वयुक्तेरिति तस्य गुणोरंध्र चैवेना। एतदुक्तं भवति। यथा रंध्रैरुपादेयग्रहणमनुपादेयमोचनं च क्रियते॥ नै४
कताःसै:५ तथा विमर्शपरमार्थस्य हरेः खसाधकानामर्थप्रवृत्तिनिवृत्त्याद्युपरतिश्चेति। अत्रानेवैयं वाक्कूदिव्यं ६५
अयं हृद्रूपमुपास्यं च सेव्यं। उक्तस्त्रयोमातृषामिति संप्रदायः स्वभायां। अत्र तस्मिं बुद्धिं जनयित्वा भागीप्र
वर्त्तिका शक्तिर्यः। वैवमी। इं ह्रीं दिक्षु पंचमीनां तत्र वाराही त्यर्थः। जनकान्तिका। सा धकानां जनकव
दन्ति मानैरवितावत्स्या। पिरुञ्जनकरी। शक्तिरिति यावत्। मामाता। मातृकेशक्तिः। साधकानां मातृ
वदन्ति मतप्रदा शक्तिरित्यर्थः। एतदुक्तं भवति। स्वात्मत्वेन परिभावनायां जनकजननयोर्भेदेन

रूपार स्ता ४
रं१ त्वे२

हां ४ सामन्याह्र पद्मनि ओम व२

श्रीमनोरमा० देहेंद्रियबुद्ध्यादिषु संक्रांतो मर्मो वाराही कुंडकुलात्मको तावयेदिति पुरुषार्थः ।। धर्मोदय: पुंस्त्रव
धारणो सा ।। रामहत्नयाति स्व ।। रत्नदीपो तवेद् हं देह त्वं स्यात्मो ::नवत्वं नवखं
डात्मकत्वं दृ दृश्यतियावत् ।। धातु रोमनि: तः शुक्रमज्जास्थि मेदोमांसरोमसुधिरैर्मध्य भागा
रामा ।। दिवा त क्रमे : संकल्पाकल्पत्तरव: संकल्पद्रुर: सर्वकर्म ।। णाप्रष्ट स्याफल सिद्धे: सा धारवोड
।।३७२।। शपटले विष्णु ध्यात्ये इत्यादिषिरेकषष्ठ्यादिन वतिश्लोकै: डाकिन्यादीनां निवासस्थानत्वेन प्रोक्तमू ।।३७२।।
लाधाराद्याज्ञापूर्यंतानि सुषुम्नांतर्गतानि स्थानानीति यावत् ।। अंतर्वं वसंताघा : सुषुम्नाया इडापिं
गलात्मकत्वेन अर्कसंयोगादनुमितकालात्मकत्वान्नत्स्थार्तवाराणां त्मकात्वमित्यर्थ: ।। अथ हरेः शिव
केणाय हन्ति नक्षत्रसहित राशिचक्रेण कालात्मा कालस्वरूपणात्मा ।। पश्चिमा सुख: पश्चिमदिमुख
इतियावत् ।। ज्योतिश्चक्रस्य प्रत्यङ्मुखत्वात् ।। तेन कारणेन शर्वाणि मुखं कालात्मकदेवतानि मुख्याये स्ना

म.चा २ दी३

याभूर्वा भिमुख्यं साधकस्येतिया वत्॥ अन्यत्व कालस्य तात्विकं स्वरूपं कथितं ष शेषपटले काल
इत्यादिना चत्वारः श्लोकश्चतुर्थे नेतियावत्॥ मिथः अमुं पद्दरं अन्यत्र कथितं इतं भौ नैतदुक्तं भवति।
इंद्रियाश्वादीनां स्वात्मत्ववासनातत्त्वमेत्र स्वरूपे तव कथिते इति। अत्र कालचक्रे स्वर्ष्यादीनां चत्वारि
प्रत्येकं न४ शश्लोकेनैवधात्व वासना पंचमपटले व्याख्याता। ज्ञाता स्वात्मा पूज्य इति यावत्॥ ज्ञानं स्वकीयं अर्घ्यं
पूजोपकरणमितियावत्॥ ज्ञेयं बहिः स्थितं ज्ञातुरिति शेषः॥ श्रीचक्रं पूज्यमितियावत्॥ पूजनं श्री
चक्रस्येतियावत्॥ तेषां ज्ञातृज्ञानज्ञेयानां एकीकरणं बोधात्मेतियावत्॥ एतदुक्तं भवति॥ स्वात्म कृत्वे ने ४
नो नित्यं वर्ण प्रतीयमानत्वात् ज्ञातृज्ञानज्ञेयात्मकेषु त्रिष्वपि स्वात्मस्वरूपत्वेन प्रतीयमानो ज्ञाता पूज्य
कः स्वकीयत्वेन प्रतीयमानं ज्ञानं पूजोपकरणम स्व बाह्यत्वेन प्रतीयमानं ज्ञेयं पूज्यं श्रीचक्रं तेषां
बोधात्मकत्वेनाष्ट पञ्चकं पूजनमिति। सिद्धयः सिद्धय इति अणिमाद्याः। रसाः शृंगाराद्याः नवनियति स्री

दोषाः वातादयः ३

युताः। निपतितखन्नापासहिताः सैन्यदश शङ्कय इत्यर्थः ॐ मेयः क्षुत्तृष्णापिपासाशोकमोहजरामृ
मनोरमा॰ त्यवः। षुएवपापैकुर्मिणोसिंन्न्याष्टौ तेन्द्रियमनांसि भूतानि पंच इन्द्रियाणि दश च मनसा सहितानि
षोडश कर्मेन्द्रियार्थाः वचनादानविहरणविसर्गानंदाः [illegible] ।प्रोक्ताः सप्तविशेषपटल इतिया
रामा॥ वत्। संप्रोक्ताः प्राग्वत्पटलेऽत्र ज्ञाति रहस्यार्थाः संयोक्तवामना विमर्शिन्योऽष्टव्याः वक्रयोदश॥
॥३७२॥ धातुषु सप्तदोषेषु त्रयः संत्यूयेतियावत्। सं प्रोक्ताः अस्मिन्नेव पटले उत्तरत्वाग्निरित्यादिना पंचा ॥३७३॥
श 373 तमेतच्छ्लोकेन। गुणाः सत्वादयः। तन्मात्राः शब्दस्पर्शरूपरसगंधाः पंचैतत्स्वरूपाः। तेषां तु ष्यसायक
प२ त्वां चमुरवे तिसुखरूपतया परिणामे रूक्षरूपतया वामनत्वं वास्तुवनुः विषयपरमार्थरूपाणां स
मर्मिद्रियाणां तत्तद्विषयेषु प्रेरकत्वात्। इंद्रियाणां तदर्थानां मनसंघट्टनिरूपेण चोत्तयक्रियात्मक
त्वात्तद्विरूपादानं तेन न तु तरुक्तिदोषः। पशोरागः। तत्वरूप इतियावत्। तयोर्बंधकत्वे सामान्यात्।

मनः २ त४

विदार १ प ४ रा: १

द्वयं स्यादंकुशः द्वेधा [illegible] कृत्वा तावत् स्वर्गिणीनीति देवी संबुद्धिः ॥ अव्यक्तात् अहंकृतिमहदाकारैः प्रति
त्य २ त्वो मतः ॥ महदहंक [illegible] व्यक्तक्रमात् तदाकारा इत्यर्थः ॥ अत्राव्यक्तशब्देन प्रकृतितत्वं महच्छब्देन बुद्धितत्वं
महं अहंकृतिः शब्देनाहंकारतत्वमप्युच्यते ॥ संवित्कामेश्वरः सकालात्मकं चेतनं कामेश्वर इति या
स्व ४ वत् ॥ स्वात्मा विविधविश्वविकल्पान् स्वरूपतया विलोपयति व स्कन्नासते ॥ स स्वात्मदेवता योन मा
तपो ५ नत्वात् ॥ ललितानिखिलघनरूपा विश्वविग्रहं ज्ञानं ज्ञेयविग्रहात् तद्विमर्शः ॥ स्वात्मविमर्शः स्वात्म
सवति ४ नुसंधानमिति यावत् ॥ एतदुक्तं सर्वस्य स्वात्मस्य नुरागात् ॥ कस्मिंश्चित् द्विषतोप्यनुरागात् इते मनसः
स्थित्यतावाच्य तदनुरागालोहित्यमिति इति भावनं स्वात्मत्व तावनं सिद्धिफलं ॥ उपा रिति याव
तुरः त् ॥ अवधारणा ॥ अनन्यचिन्तत्वं स्वात्मत्वं स्वा स्थैर्यादिति यावत् ॥ मुद्राः योनिमुद्रादिसकलमु
द्राः ॥ वेन्नव त्वावनं ॥ उक्तवक्ष्यमाणप्रकारात् ॥ आत्मन इति यावत् ॥ बलत्वे षि ॥ अनन्तसेवा न स

सं २

श्रीमत्तोरम० मयेपि स्वप्नादावपीत्यर्थः॥ नन्वयत्वात् प्रमत्तता स्वस्वरूपता व स्थैर्य॥ एतदुक्तं भवति॥ सतीति सि
द्धिः॥ सत्कारः॥ स एवोपचार इति यत्र स्यात्तति सिद्धिः॥ सत्कार एवोपचार इति प्रयोगः॥ अनिर्मोसि
द्धिकरः॥ अननि मतनि वारका॥ क्रियाविशेषाः॥ अवधारणे॥ विकल्पानां हेतोः॥ विकल्पानां हे
रान॥ तुरविवेकः॥ तस्यास्त्वात्मनि विमर्शरूपा॥ एतदुक्तं भवति॥ स्वात्मवासनया हुर्वासनां शं प्रयोगाइति॥ यंत्रा
॥३७४॥ णि मंत्राः प्रयोगसाधनानि यंत्राणि मंत्राश्चेत्यर्थः॥ सर्वत्र विषये स्वात्मत्वे स्वात्मवासनायामित्य ॥३७४॥
र्थः॥ स्थैर्यसाधनं॥ एतदुक्तं भवति॥ स्वात्मत्ववासनास्थैर्यसाधनं विमर्शश्च ते द्यमनस्थैर्यसाधना
नीति॥ तत्र सकलमंत्रात्मिकायाः श्रीविद्यायास्तदपयज्ञावनिर्णीत निरूपणाय स्वस्तु तत्र तत्र वक्ष्य
ति॥ सकलयोरात्मकस्य श्रीयन्त्रस्यापि तदात्मकत्वं कालोत्तमानि न्वतानि दवचक्राण्यत्र क्रमादि
ति॥ नित्याषोडशकार्णे वेदो क्रौं आदिमध्यान्तवर्जने॥ अनुस्मत स्वरूपतया परिच्छिन्नानुसंधानं॥ ए पा०२
तद्वासनास्थैर्यपरमार्थ प्रयोगसाधनभूतानी यंत्र मंत्राणी विद्या अगोरैका वाक्यानि [illegible] निरूपण परत्व
नविमर्शात्मकत्वात् [illegible] ४

स्य १ स्वस्य २

तदुक्तं भवति॥ देव्याः सं[illegible]ख्यासु तत्त्वं स्वात्मन [illegible] परिच्छिन्नतावद्भवति॥ अन्याः शून्ययोगिन्यश्चक्रमा भि
न्याः [illegible] श्रीचक्रस्थाया मे च विभवः पटलप्रोक्ता नाशकाय तु समुच्चये विश्वविकल्पनां [illegible] हेतवः वि
श्वस्य विविधविकारप्रतीतिकनाः शक्तयः इत्यर्थः॥ तुच्छावधारणे स्वात्मनः एतदुक्तं भवति॥ निजदे
हे देवताविग्रहे नावेन्यास इति॥ तन्मयतारूपतावनं श्रीविद्यात्मकत्वेन मातृकामयत्वेन च स्वस्वरूपभा
वनं समापीरितं। चतुर्थपटले कामकलारूपेण श्रीविद्यात्मकत्वे प्रथमे पटले [illegible] दोषपरिहा
रात्मकत्वेन मातृकामयत्वे च। तत्र षोडशे पटले प्रोक्तोदयविश्रांतिस्वरूपानुसंधानमित्यर्थः॥ मूलत मैत्र ४
मध्यविश्रांतिः॥ एतदुक्तं भवति॥ कतकसत्तामात्रे रूपणादीनामिव स्वरूपमात्रे विश्वविकल्पनां नि
त्यस्थानविलापनं होम[illegible]ति॥ एवं प्रोक्तानां सर्वेषामन्योन्यसंभेदभावनं॥ अन्योन्ये [illegible] भावनं तर्पणं
स्वात्मतो विश्वा[illegible]तृप्तिरित्यर्थः॥ मोहाज्ञानादिदुःखानां कामादि षट्तपाक क्य २

कारव्या/इ २ स्य नु भवसहिता १ सतो ३

आ२ xआऽ१ उ४ त्रि२ न५ श्या५

श्रीमनोरमा॰ तैव्याकर्तव्यज्ञानाभावो मोहः॥ विसंज्ञा[illegible]ज्ञानं आदिशब्दः स्वल्पयाज्ञानं[illegible]दिविषयः॥ तेर
त्पं तदुक्तं नाम आध्यात्मिकादीनि [illegible]त्मनि विमर्शप्रतीतिरा[illegible]त्यानंदैक्यं निर्णीतिरूपे अस्मन्मयः॥ उप
शीतिः॥ हृदं अउन्तश्शराहयोगपंचविशेषाः सर्वाश्रयः तादात्म्यात्॥ महाविभुत्वात् सर्वशक्तित्वादु
राम॥ पाधीनां देहादिविकारकारणत्वात्॥ सत्वादिगुणा[illegible]पाश्रयः॥ तेषां तु अवधारणो॥ राहित्यं स्वात्मन इ
॥३७५॥ तिशेषः॥ एतदुक्तं भवति॥ रजःपेक्षादित्तिराकाशस्येव सत्वादिगुणैः तदुत्पन्नैर्विकारैः[illegible]लेपात्व ॥३७५॥
तावलोपदेश इति॥ दक्षिणागुरोः भेदशून्यत्वं तस्मिन्नात्मसमर्पणात्॥ सुश्रुषागुरोः स्थैर्यं आत्मज्ञान
स्येति यावत्॥ तिथिरूपेणासितासितपक्षयोः परिणामावलोकनं चंद्रमंडले सितासितकलानां वृ त्रि२
त्याः द्धौ कामेश्वरी नित्याद्याः एतदुक्तं भवति॥ चंद्रमंडले सितासितकलानां वृद्धिह्रासैः स्थितिरूपाः काल इतिय
तस्तस्मात्तिथिरूपकालात्मिकाः कामेश्वर्यादिनित्या इति [illegible]तिथि[illegible]तिकिं च॥ तिथिनित्यानाम

स्त.१ ध्य२

श्लो २ श्लो २

वांतरका[illegible]लात्मकत्वं तानि खांतरकालात्मिकानि श्रीदंमंडलत्वेनोपलक्षित प्रपंचसर्वविकार्यमा
त्वं तासां महानित्यात्मकमुख्यरूपेणापृथग्भावनयात्तद्रूपा[illegible]श्लोके तिसृ पदार्थः॥ कानि [illegible]घा
अंगुल्यंगुलिषोडशुल्यात्मकपंचभूतानां अन्योन्यसमभेदप्रकारैरन्योन्यसंबंधप्रकारभेदैः तत्सपंचता
त्मात्मनो सूक्ष्मपरमार्थरूपभूतयोग विशेषः प्रपंचता॥ ललिताया इत्यादितिः संनिपालनमित्यंतै
र्यो कुलाक्षरक्रमलिखितौ स्थितिः श्लोकैः आद्यायाः ललिता विद्याया अक्षरवाच्यमर्थमुपदिशति॥ त
त्र ललितायाः श्रीविद्यायास्तृतीयखंडस्येतियावत्॥ त्रिभिः [illegible]तिः सकलार्थः सकलशब्दार्थः॥
शेषेण[illegible]॥ तेन प्रोक्त प्रकारावयवार्थो तातृतीयखंडसमुदाया[illegible]॥ इदं अनंतरवक्ष्यमा
णार्थस्वरूपं॥ अशेषतो जगन्कृत्स्नं समष्टिरूपं व्यष्टिरूपं जगदितियावत्॥ हल्लेखात्मकं॥ श
क्तिमयंइश्वरीतिदेवी संबुद्धिः तस्याः हल्लेखायाः च समुच्चये अर्थः अक्षरवाच्यःतु अवयवा

अक्षरे ला ३ श्लो २

सकल ४
तुर

श्रीमनोरमा॰

क्षेत्र राम॥

॥३७८॥

378

पो॥ कथितः॥ अनंतरवक्ष्यमाणश्लोके सर्वत्र नंतेषु॥ एतस्मात्त्रित्वादन्येषु गोपितः॥ अतिरहस्यत्वात्॥
व्योमशब्देनाकाशाक्षरेण प्रथमेन तत्प्रकाशमानत्वं आकाशस्य स्फुरणात्मकत्वात्। स्वेच्छानैः ग्रहणादितरप्रका
शनेरपेक्ष्यं ग्रसमानत्वं स्वस्वरूपतया अग्निनाक्षरेण द्वितीयेन। अग्नेरपि तादात्म्येनग्रसनात्मक
त्वात्॥ तयोः प्रकाशग्रासरूपयोः विमर्शशक्तितादात्म्यपरमार्थमेलनं तत्त्रिपालनं तादात्म्यविमर्शनि
रूपितिः। एतदुक्तं भवति॥ हृत्त्रेखस्थेन व्योमाक्षरेण स्वात्मनः प्रकाशरूपत्वेव अग्न्यक्षरेण ग्रसनात्मकत्वे त ॥३७८॥
दुभयपरमार्थविमर्शरूपेण शिवशक्तिसंमेलनात्मके [illegible] तत्र चतुर्थस्वरेण तादात्म्यकलित्वं परमार्थ ग्रास ५
रूपविंदुनात[illegible] प्राप्नोतीति [illegible] नन्देकानि क्रियत इति॥ अथेत्यादितिः क्रमादित्यं २४
तच्चतुर्भिः श्लोकैः पिंडादिमंत्राणां मंत्राणां अविघ्नं तेषामक्षरपदविन्यासेन बहुरूपेतत्त्वं
स्य प्रस्तावसहितमुपदिशति॥ तत्र मंत्रवीर्यस्फुरितांगनी अस्मिन्पटले वक्ष्यमाणामंत्रवीर्यज्ञानस्फुरि

राद्वित्या २

म१

थ२

दूत्र्य ५ नाद X भेदाः ५

द्यानां इतरेषां मंत्रवीर्यज्ञानसिद्धिरहितानां पिंडानां तियावत्॥ कूर्मयः। प्राग्वन्नाम्ना बीजकाः बीज
संज्ञा मंत्राः। मंत्रकाः प्राग्वन्नाम्ना मालां माला मंत्राः तासु मालासु तथैव नदिग्घत् एवेत्यर्थः॥ तेषां भेदानां
कमोघ्यं तरमंत्र नेदादि नवाक्षर मंत्रभेदांत मितिशेषः॥ षडित्यादिना तत्सुत्रयेदित्येते त्रिविधिश्लोकेन
त्र्याक्षरमंत्रमारभ्य नवाक्षरमंत्रावधि समविषयस्य बीजानि यानि तस्य मंत्रजातस्याक्षरसंदर्भादि कल्पना
नितसंख्याक्रममनुपदिशति॥ तत्र षडक्षरमंत्रस्य एतडक्तंभवति॥ एकस्य द्वाभ्यां त्रिभिश्चाक्षरैर्गुणनात् नाः ५ ५
षट्संख्याक्षरइति भेदा॥ चतुर्विंशतिदिव्यलाभ चतुर्विंशतिरित्यर्थः॥ चतुरक्षरमंत्रस्येतियावत्
त्र्यक्षरभेदषट्कं चतुर्भिः संगुणात् चतुर्विंशति संख्याभेदाः लब्धा इत्यर्थः॥ शतं विंशति सैद्धत्तं पंच
क्षरमंत्रभेदाइतियावत्॥ चतुरक्षरभेदानां पंचभिः संगुणां जाताइत्यर्थः॥ सप्तीयतिसप्तशतैर्विंशत्य
धिकं सप्तशतमित्यर्थः॥ प्राग्वत् षडक्षरभेदानां सप्तभिर्हत्वाजाताइत्यर्थः॥ पश्चात् सप्ताक्षरमंत्र

नाद२

ष३
अष्टाक्षरमंत्रभेदाइतियावत्॥ पंचाक्षरभेदानामष्टभिर्हत्वा जाताइत्यर्थः॥ चत्वारिंशद्विरन्वितं॥ सहस्रपंचकं॥ X
सप्ताक्षरमंत्रभेदाइतियावत्

ततः नवाक्षरमंत्रभेदसंख्येति यावत् ॥ आन्वदशाक्षरभेदानां मिहत्वा जात संख्या इत्यर्थः इत्थं ॥ २

त्यादिभिः ३

नां ३

श्रीमनोरमा० भेदसंख्येति यावत् ॥ चत्वारिंशल्लक्षसप्तयुक्तविंशतं विंशति ॥ विंशत्यधिकशतयोजनस्य चत्वारिंशल्लक्ष
स्वमित्यर्थः ॥ प्राग्वल्लसप्ताक्षरभेदान्ना क्षति हत्वा जाता संख्या इत्यर्थः ॥ उक्तप्रकारेण सप्तानां प्रस्तारादिन
चाक्षराणां ॥ तानि ४ संख्यानि ४ अन्याः ४ दशाक्षरादिभेदसंख्याः ४ प्रस्तारैश्चोदिता इत्यन्ने इत्यानि ४ श्लोकेला
राम॥ सामेचाक्षरसंदर्भभेदानां प्रस्तारक्रमात्तु पदिशति ॥ [illegible] ॥ तत्र एवं
॥३२७॥ भेदानां देवी संबुद्धिः ॥ एतैः ४ प्रकारैः एवावधारणे ॥ मेत्रपदभेदानां मेत्रषुपदानां भेदानां ॥ तिर्यग्रेखाद्वयं ॥३२७॥
व्यादि ४ स[illegible] दक्षिणं रेखाद्वयम् ॥ एकांगुलीतरालमिति ॥ तत्र रेख[illegible]योर्मध्ये ॥ अधोधोवि दिव्यत्वा ताश्च[illegible]
कै३ रूपा इत्यर्थः ४ रेखाश्चतस्रः ४ एकांगुलीतरालमिति यावत् ॥ एवंद्व्यक्षरभेदयंत्रविन्यासप्रकारः ४ ॥ पंचैवम
३७७ त्र्यक्षराद्दशावधि चतुरक्षरादि[illegible]भेदविन्यासे पंचषष्ठसप्ताष्टनवदशरेखाः ४ क्रमाल्लिखेदि[illegible]दित्य
र्थः ॥ तदधो[illegible]वर्द्धये इष्याः ४ तं पूर्वोर्वरेखाः ४ अधोधोवर्द्धयेत् ॥ तत्र त्वं संख्यांगुलावधि ॥ तत्र ज्ञेदसंख्यांगुला

ति ५ गु

वधितिर्य्यग्रेखास्तावतीश्च कृत्वा पूर्वे लिखितद्वितीयतिर्य्यग्रेखा ... पूर्वे लिखिता द्वितीया
यतिर्य्यग्रेखाद्विति तन्नेद संख्या तिर्य्यग्रेखा ... केकोष्ठान्तराले लिखित्वेत्यर्थः॥ तेषु कोष्ठेषु अंक
को ३ प्रथमान्तरस्य प्रथममेकं द्वितीयान्तरस्य द्वितीयमेकमेवमुत्तरत्राप्यन्तरसंख्यमेकानितियावत्॥ एतदु
कू ४ क्तं भवति॥ प्राकृप्रत्यग्‌ दक्षिणोदक्समचतुष्टयसमकक्षमेणास्फालनात्तिर्य्यग्रूपेण कोष्ठत्रयर
कू ५ कोष्ठत्रयोपेतं षष्ठे तत्र्योनाताः तासु पंक्तिषु यन्तरभेदसंख्याङ्कं विलिखेत् एवमुत्तरत्रापि तिर्य्यग्रू पू ५
पतन्नदन्तरसंख्यकोष्ठोपेता तन्नेदसंख्या पंक्तीरघोधः परिकल्प्य तत्रतत्र तन्नेदान्द्विलिखेदि
तिं सव्यदक्षस्थितेषु कोष्ठेष्विति यावत्॥ कोष्ठपंक्तिषु कोष्ठानीयं पंक्तिषु अनुक्रमात्॥ उ
र्ध्वाधोधः॥ आद्ये कोष्ठे प्रतिपंक्ति ... ष्विति यावत्॥ द्विद्विक्रमात्॥ द्विद्विपंक्तिक्रमात्॥ एकमेकं रव
ण्डं परिकल्प्येति यावत्॥ चोदिता ... न्तरसंख्यो पलक्षणान्भूतानिति यावत्॥ एतदुक्तं भवति॥ तिर्य्य

आ२ नरा१ मे२ न४ वाघे२

मपवि कोष्ठात्मिकासु पंक्तिषु घ्राघ्नादि घ्रियंक्ति क्रमादेकमेकं खंडं परिकल्प्य प्रथमखंड
पंक्तयोर्घ्राघे [illegible] कोष्ठे प्रथम प्रथमं एकं द्वितीयखंडपंक्तिद्वय [illegible] स्याघें कोष्ठे द्वितीयं द्वि
राम॥ तीयमेकं तृतीयखंडपंक्तिद्वयस्याघेचाघे कोष्ठे तृतीये तृतीयमेकं चैवं व्यस्तरन्ते दघ्रन्
॥३७८॥ न्यासेन्यसेदिति॥ घतेन क्रमेण॥ व्यन्यवसे घं चेच तुरस्रादि नवाद्वरान्तं भेदन्यासे इति याव ॥३७८॥
त्॥ एतदुक्तं भवति॥ चतुरस्रादि नवास्रान्तभेदप्रस्तारे तत्पंक्ति संख्यास्तत्तदस्र संख्या
या विभज्य तत्तत्फल संख्या निः पंक्ति निरेकमेकं खंडं परिकल्प्य प्रथम खंडस्य पंक्ति घ्राघेचाघे
कोष्ठे प्रथमे प्रथमं क्रममेकमेकं द्वितीयादिषु खंडपंक्ति घ्राघे त्वाघे कोष्ठे द्वितीयाघं [illegible] वे क्रमा Xकान्२ए२
घा२ दांघकोष्ठाकारेणाद्यांघ्र क्रमपंक्त्यां चोदिता॥ नंकास्रये दिति द्वितीयपंक्तौ प्रतिपंक्तिकं
द्वितीयकोष्ठात्मको घः क्रमपंक्तौ प्रथमे खंडशेषं खंडं न्यसेत्॥ आद्य खंडलिखितीक

द्वौ। खं३ घौ।

378

कै० क१

ध्यातिरिक्ते [illegible] रंकै० आद्य दर्वैतर खंडानि च परिकल्प तत्र द्वा न्तरात्मकैर्कैके खंडे त्वैकोंका मात्र

शेषांकान् प्रस्येदिति यावत्॥ द्वितीयादिष्वपि तथा शेषान् ॥ द्वितीयादिष्वपि तथा शेषान् खं

डेषु प्रस्येत्॥ द्वितीयादिखंडेष्वपि प्राग्वदर्वैतर खंडानि परिकल्प तत्र [illegible] पंक्ति विलिखि

तांका [illegible] दनेतरकोष्ठांका नालिखितान् सर्वान् तत्रखंडे ष्वेव प्रस्येदित्यर्थः॥ तृतीयपं

क्तौ प्रतिपंक्तितृतीयकोष्ठा त्मकोर्ध्वाधः क्रमपंक्तौ तुममुद्धये॥ शेषं० ऽध्याय द्वितीयकोः

ष्टयो० अतिखंडमालिखिती [illegible] कै०॥ तुरवबारणे॥ एतड कें नवति॥ तृतीय तृतीयको

ष्ठात्मको र्ध्वाध० क्रमपंक्त्या मपि तत्र तखंडपंक्ति ष्वपि लिखितांकसंख्या नागहारेणापरिक

ल्पित तत्र दवान्तरा वान्तरखंडानि शेषो कै० प्रस्येदिति॥ चतुर्थादिषु प्रतिखंडे चतुर्थपंच

त१

षमादिकोष्ठात्मको बोधः क्रमन्त्रपंक्तिकोष्ठित्यर्थः॥ तथा तन्नष्टोद्दिष्टीकानुगुणं तत्तदवांतरखंडा
निपरिकल्प्य तत्तत्खंडानि तन्नष्टोद्दिष्टैः पूरयेदित्यर्थः॥ नवमात्रैरेवैकमात्रा प्रागुक्तानवम
नवमकोष्ठात्मकपंक्तिपर्यंतं च तन्न्यस्तक्रमं विविच्य तत्क्रमं तन्नवप्रस्तारक्रमः श्यादिनवांता
मीष्टास्तरसंख्याकोष्ठात्मिकास्तत्तद्भेदसंख्याः पंक्तीस्तिर्यग्रूपेण निष्पाद्य तत्तत्पंक्तिसंख्यां ॥३७८॥
तत्तदनीष्टास्तरसंख्यायाकितऽपतत्तत्संख्या[illegible]स्ति: पंक्तिरेकैकखंडक्रमात् तत्तदस्तरसंख्या
निखंडानि परिकल्प्य तत्तत्खंडपंक्तिष्वाद्येद्याद्ये [illegible] कोष्ठेषु यथामादीकानन्तरसंख्योपलक्षिता
श्चित्य स्थाप्य तत्तत्खंडपंक्तिसंख्यामपि संतन्नष्टोद्दिष्टैकसंख्यया विन्यस्य ततः [illegible] संख्यया तत्तदवा लब्ध-
न्तरतत्तदवांतराणि खंडानि चैवैकमात्रादूर्ध्वमष्ट क्रमन्त्रपोपाख्यकोष्ठपंक्त्यामेकैकतिर्यक्की

त्रपस्य ४

कै १ अ४ स्थ४ चाद्ये ५

त्र्यैकं खंडं यथा तथा परिकल्प्य तेषु कांश्चिन्न्यस्य [illegible]संख्यया तत्रादवान्तरतत्रादवान्तराणि खंडानि
चैवं क्रमाद् द्वौघः क्रमन्त्यो पान्त्यको घामे कैकतिर्यक्पं त्र्यैकं षंडं यथा तथा परिकल्प्य तेषु कान्नवि
लिख्य तत्रत्यांकेषु परिशिष्टं स्वंत्यैकोष्ठे तत्रत्यांकेषु लिखितमलिखितमंकं न्यसेदिति॥ अथ [illegible] त्र२
दूसरे ४ दैप्रस्तारे उदाहरणं॥ अत्र [illegible] तेदषद्धं [illegible] तिस्त्राभिः संख्यानि [illegible] र्विभज्यलब्धैंत द्वै ५
कै ५ स्माद्वाभ्यां द्वाभ्यां पंक्तित्या मैकं खंडं परिकल्प्य प्रथमखंडपंक्त्योराद्यैकोष्ठे प्रथमंमेकं द्वितीयखं प्रथम ४
डपं [illegible]द्यायकोष्ठे द्वितीये द्वितीयमेकं तृतीयखंडाद्यायकोष्ठे तृतीये तृतीयमेकं विन्यस्य पु
नस्तत्र शिष्टांकसंख्या द्वयेन प्रतिखंडं पंक्तिद्वयं विभज्य पंचमैकं तस्मादवान्तरखंडमकैकपं
क्त्यां परिकल्प्य तत्र प्रथमखंडशेषमूर्ते तृतीये प्रथमं च तत्र [illegible]कोष्ठे तृतीयखंडशेषे॥ प्र

द्वितीये तृतीयं तत्राद्वितीयं १ पखण्डशेषं

तत्र्द्वे २

पंक्तिषु २ द्वि १ ... नीजे २

श्रीमनोरमा० थमं द्वितीयं च तत्तत्द्वितीयकोष्ठे क्रमाल्लिख्यते तन्न दन्यकोष्ठात्म कोर्ध्वाधः पंक्तिकोष्ठषट्के तत्त
त्रिर्यगूपपंक्तिशेषमेकं तृतीयं द्वितीयं प्रथमं तृतीयं द्वितीयं प्रथमं चन्यसेत ॥ त्रीकतो पूर्वोदि
राम ॥ ष [illegible] न्यासः ए व मुत्तरत्र परिकल्पनीय श्वाभीष्टान्तर संख्या ... ने देषु दिष्टसं
॥ ३८० ॥ ख्या ने दपस्तार क्रमेयं लिख्यते ॥ अभीष्ट संख्याक्षराणि क्वचिदेक त्रपेणापंक्तिशः स्थापयित्वा तत्र ॥ ३८० ॥
खं ४ द्वेदेषु दिष्ट संख्यां खंडे गपंक्ति संख्या याशेषं न्यून्यं यथा तथा विन्यज्य तदक्षकं नेत ॥ फलं सन्त्यं
परिकल्प तत्र तत्फलं समूह्य फलं वक्ष्यामि त्स्थापयित्वा न्यून्यं यत्तन्त्र दवान्तरादिखंडगतपंक्ति संख्
सू-२ याया वदेक पंक्त्या खंडे तावद्भाग्वदन्यू न्यै शेषांविनज्य तत्फलेतघोषः संस्थाप्य तत्रत्यलब्धमेकं
कृत्वा तागहाराना वशिष्टमेकं तत्र तत्फल पंक्त्या मधः संस्थाप्य पंक्तिशः स्थापितान्भीष्ट संख्या
द

नं त्र

त्वां केषु प्रथमस्थानादि प्रथमफलसंख्यस्थानगतां कमाहृत्य क्वचिदुद्दिष्टसंख्येन्नेदस्य प्रथमस्थानगां कं सं
स्थाप्यानंतरं तदं तरं तदनन्तरायं कोष्ठे पितन्न द्वितीयादि फलसंस्थानगतां कंक मादाहृत्याहृत्य तदनंतरं पं
क्ति ३४ स्थापनादुद्दिष्टेन्नेदात्मिका विद्या भवतीति पंचाक्षरसंख्यान्नेदेषु विंशत्यधिकशेते स्वे कोनासीतित
मत्नेदस्य स्वरूपानयने उदाहरणं अक्षरपंचकस्य पंक्तिरूपेणांकानां न्यासः १।१२३४५ उद्दिष्टसंख्यां तांत
त्खंड पंक्तिसंख्यया २४ तया विभज्य लब्धानि फलानि तिष्ठि शेषान्तरत दवान्तरखंड पंक्तिसंख्यया विभज्य लब्धं १
शिष्टं तदवांतरखंड पंक्तिसंख्यया ३ लब्धं फलं ० शिष्टं तदवांतरखंडगत पंक्तिसंख्यया १ लब्धफलम् ०
लै ३ शिष्टं तत्रत्य फलानि एकैकत्वात दवशिष्टं च संस्थाप्यैन्यासः १।४ ३।।१।।। क्वचित्स्थापिताक्षरसंख्यातेषु प्र
थमफलोपात्तचतुर्थस्थानेषु क्र द्वितीयफलोपात्तपंक्तिगत संख्याक्षरेषु द्वादशस्थान द्वितीयोंक ४ तृ
तीयफलोपात्तदनंतराघनपहृतं स्थानेषु प्रथमस्थानीकः ४ तच्चतुर्थफलोपात्तनपाहृतस्थानयो ४

प्यांकानीन्या २

श्रीमनोरमो॰ तदनंतरादिप्रथमस्थानात्कतदवस्थावशिष्टाकोपान्त्यस्तदनंतरस्थानांकएवक्रमालब्धैकोनाष्टोदि
तमविद्यानेदस्वन्नूपन्यासः॥४२१३५अनंतरमष्टीष्टसंख्याज्ञेरष्टोद्दिष्टनेदस्यसंख्यानयनक्रमोलि
ख्यते॥अष्टौष्टसंख्याज्ञराएपेकद्वित्रादिक्रमादंकनूपेणपंक्तिशः४कचितसंख्या१२३४५व्य४तेषु
प्रथमस्थादियावतिस्थानेषुउद्दिष्टनेदस्यद्वितीयादिस्थानगतांयावतिस्थानेननतन्नदकेपरित्यज्यत
राम॥ तृद्वकैगतस्थानसंख्यामप्यघोघ४संस्थाप्यतेषुसर्वाघस्थमेकमुत्स्कातदुपरिगतांकेष्वकमेकीपरित्यज्यो
२८१॥ र्ध्वादितन्नछिन्नेष्वन्नछिन्नखंडतदवान्तरादिखंडगतपंक्तिसीख्यीहत्वासंयोज्यसर्वाघस्थांकसंयोजनना ॥२८१॥
चोद्दिष्टविद्यानेदस्यसंख्याभवतीति॥उदाहरणं॥अंकश४पंचाक्षर न्यासः४१२३४५उद्दिष्टनेदन्यासः
381 ॥४२१३५उद्दिष्टनेदस्यप्रथमस्थानेकरचतुर्थस्थानेस्थित्वातंपरित्यज्य तन्नस्थानसंख्याकद्वाचिन्ह
स्थापितंतद्वितीयस्थानगतां२कतदवलस्थानानंतरादिद्वितीयस्थानेस्थितंतंपरित्यज्यारत्न तानसं

द्वा४ रूपा२

षोडशेन ग्रंथ त्रप्रस्तानेषोकाख्यन्याश इतरनित्या विद्याभेदाः ॥ नुस्तसमुच्चयेएषामित्यादिनोदाहृतेतत्वेन श्लोक
द्वयेनसमृद्धिधीदेवीप्रश्नमुद्दिशति तत्रएषांवंचप्रकाराणांपिंडकर्त्रीबीजमालामैत्रौणीश्रद्धांस्थूलासूक्ष्मापं
ररूपा इतियावत् एषांमंत्राणां सर्वेषांपिंडादिकानीपंचविद्यानां तत्समयक्कराणी। मंत्राणां समयक्कराणां स्थि
स्यामंत्रविद्यादिषुसमुच्चयेरेखा इत्यादि नि:शिवात्मन इत्येते त्रिनिः श्लोकैः मंत्राणां मन्त्ररवाच्यार्थ
रामा ।। ज्ञानार्थमकारादिक्षकारान्तानांमात्रिकाक्षराणीपंचभूतात्मकत्वप्रतिपादनपरंपंचाशतकोष्ठचक्रंत ३८५ ।।
३८२ ।। त्रतेषांलेप्यनक्रमंभूतात्मकक्रमंचोपदिशति॥ तत्रतिर्यक्छदनिगमस्थामित्यर्थः॥ तेषुदिव्यत्वान्नेस्थि
382 तियावत्॥ रेखास्थितियावत्॥ त्रघोर्ध्वादिव्यत्वादघश्रुर्ध्वा इत्यर्थः॥ लेखा इति यावत्॥ ततस्तेन लेखनेन
तियावत्॥ तत्रच केसख्यादिदशांतेसख्यकोणमारभ्य दशकोष्ठांतैःआग्नेय॥ ततदणाभिधो भूतादारीतिया
वत्॥ स्कुक्रमात्एकैकपंक्त्या मैकैकभूतादारदशकक्रमादितियावत्॥ मायाशक्त्या निघ८ मायेतिश

क्षितिरिति संज्ञितं ॰ सर्गः ॥ विसर्जनीयं सर्वेन्द्रतात्मकः । अस्मादेवाक्षराणामुत्पत्ते ॰ अनु ॰ स्वतन्त्रत्वात् ॥ वि
सर्जनीयस्य मूलाधारादविवक्षितत्वमूर्ध्वमुत्पत्ते ॰ तस्मात्कारणात् ॥ तस्य विसर्जनीयस्यात्रार्थश्च केऽशिवा
त्मन ॰ शिवस्वरूपस्य शक्त्यात्मन इति यावत् ॥ अयमत्र विरचनाक्रम ॰ प्राक्प्रत्यग्दक्षिणोदक्चक्रमात्
समां त्तरालमेकादशषट्सूत्रास्फालनात्पंचाशत्कोष्ठात्मकं चक्रं विधाय प्रतिपंक्तिकं दक्षिणसव्यरूपको
ष्ठदशकेष्वागुक्तक्रमात् प्राणाग्नीलाम्बु[illegible]क्षराणि संबिंदुकानि दद्याद्योर्ध्वपंक्त्याद्यद्य ॰ पंक्तिपर्यन्तं क्र
माद्विलिखेदिति ॥ वातइत्यादिशि ॰ व्योमनृपिणामित्यन्ते यां कुलाक्षरक्रमलिखितै ॰ पंचत्रिंशच्छ्लो
कैरस्मिन्स्तोत्रे समस्तानां मंत्रविद्यास्वरूपाभिधानसंकेतरूपाणि सूत्राणि मितिं प्रत्येकं क्रमेण दशद
शोपदिशति ॥ तत्र वर्णानामरुतां वायव्यानामक्षराणां दशानामित्यर्थ ॰ वर्णानीते जसां तेजसानामि
ति दिव्यलोकजसामित्यर्थः ॥ आग्नेयानां दशानामक्षराणीरसाद्यावादि व्याप्तानामं घिःकृत ॰ नौ मानी

प्राग्वत१

रूभिसंवध्रितांवर्णानांअक्षराणां आख्यानां अर्थं विविधानां प्रागवत व्योमरूपिणी आकाशात्मकानां ए
श्रीमनोपमा॰ तेरित्यादिना रूपिणि इत्यनेन श्लोकद्वयेन प्रोक्तानीमेषांनामस्मिंस्तंत्रे मंत्रोद्धारकथनपरत्वेनगोप्य
त्वादस्य तंत्रस्य परमार्थाभिधायित्वे गोप्यत्वात् परमेश्वरेणैवायोग्यविषयत्वाभिधे श्लोकानीव्याकुल
क्रमलेखनप्रकारः प्रस्तूयते॥ तत्र एवावधारणो॥ अत्रं तंत्रे शिवे इति देवी संबुद्धिः॥ तस्मात्कारणात् उ ॥२८२॥
रामा॥ क्तनिह्नवयोगेन अनंतरवक्ष्यमाणश्लोकोक्तनिह्नवप्रकारेण तु समुद्धरेत्॥ पद्यं निह्नवरूपार्थगर्भमिति
॥२८३॥ तिया वत्॥ एवावधारणो॥ उक्तरूपिणा प्रथमपटलेच तुर्विंशाद्धे सीमुक्ता इत्यादिना त्रयोविंशादिश्लो
कद्वयेनेति यावत्॥ इत्येत्यादिना व्याकुलाक्षरक्रमं गद्यपद्य भाषात्मनां सकलसंदर्भणां मिथ्या रूप
व्याकुलीकरणसम्प्रकार णयोरेकाकारमुपायमुपदिशति॥ तत्र [illegible] अनुष्टुभादिवृत्तोत्पन्ना बा २
क्षराणि च्छंदकैः अक्षरसंख्यासमानसंख्यैः व्युत्पन्नक्रमयोगतः परस्परमितिपावत्॥ [illegible] दिपोजने

लिखितेनश्लोकेन २ त २

अंकैः १

x वि॰ ता: x६०८x४

स्य

व्याकुलीकरणमस्यैकारणं॥ एतदुक्तं भवति। अनीप्सितं वा श्लोकस्य पादाक्षरसंख्यानुगुणमेकद्विचतुर्थ्यंकानां
पंक्तिरूपेण लिख्यते। ततोऽंको परस्परं सर्वमंकं भिन्नक्रमं यथा तथा विन्यस्य तत्तत्क्रमांकगर्भं पद्यं कृ
त्वा तेन व्याकुलीकरणं सम्यक्कराणां च कुर्यादिति॥ तस्योदाहरणमनुष्टुप्चेतति लिख्यते॥ अनुष्टुप् १ पादा
दाक्षराणाष्टौ तत्संख्यांकाः पंक्तिरूपेण लिखिताः॥ १२३४५ एषु केषु प्रथमा मो द्वितीयश्चतुर्थौ तृती
यषष्ठौ॥ पंचमसप्तमौ च परस्परं व्यत्यस्य जाताः क्रमांकाः॰ पंक्तिरूपेण लिखिताः कटपया क्रमेण त
त्क्रमांकगर्भश्लोकः: देवीतं त्वार्थगामीयस्तत्पदं तु जयेश्वरः॥ तत्रैव व्याकुलान्श्लोकान्त्वा चेयं भै
वृ केवलः। इति। श्लोकेनेत्यादिना श्लोकेन तस्य श्लोकस्य संप्रदायवलानुत्तार्वहं सर्वछंदस्सु वृत्तेषु
पृष्ठाद्वरूपार्थानि तच्छ्लोकानसंदर्भं परमार्थान कर्तुं रसिकानां सामर्थ्यमुपदिशति॥ तत्र अनेन अन्योन्य
व्यत्यासनेन क्रमेण। अनंतानु श्लोकानां व्याकुलीकरणक्रमभेदा जायंते निति यावत्॥ अभीष्टार्थं निरूपं

कु २
द्वि ४
दि ५

चतुर्थद्वितीयौ५

व्याकुलकरण २

श्रीमनेभमा०

या।या कुलीकरणक्रममतिक्रवार्यं मर्थात्त्र द्योतकानित्यर्थः।अनुष्णशीतेत्यादि निर्योगात इत्यनेन श्वतुर्निस्रो
कैर्नित्या विद्यासिद्धस्य तं तन्निष्ठातस्यमनीषितं तदेवं मतसिद्धे तन्नदेवतानामभिष्टात्मरूपाणां मंत्राणां नि
र्माणप्रकारमुपदिशति।।तत्रेत्र अनुष्णशीते उष्णशीतरहिते रम्यविशदे।। हृदयंगमे [illegible]।।एतद्धि शंसणा चतु
ष्ट्यं मनस्स्थिरीकरणापेक्षया स्वनातिवासयोग्यापेक्षया च।। वाविकल्पो।। स्थिवांश्च सुखइति संप्रदा या
रामा।
र्थः।।पीठमित्यस्य नन्नखवझाम्णा श्लोके विन्यस्येत्यनेन नर्मवंधः।।पक्ष्मलि तोदरं खेतवर्मानुलेपनैरित्यावृ
।।३८४।।
न्त्री।।तस्मिन्पीठे पूर्णार्थां पौर्णमास्यां।।वाविकल्पो।।अनुमोदये।।अनुत्तरास्फुरद्ये अनुग्रहोदये च।।अत्र स्पष्टं ।।३८४।।
दायार्थो लिख्यते।।इडायामेव प्रवहत श्वासस्य प्रवेशावस्थायामिति।।कुचद्वन्द्वैः रक्तचंदनैः।।वाविक
384
ल्पो।।दरदैः।।वाविकल्पो।।उपदेशातः उपदेशक्रमात्।।श्रीमतलिपीनामित्यावृता।।स्वक्लोकं मंडलं।।पंचाश
[illegible] कोष्ठात्मकमुक्तमंडलं कुर्वीतेत्यर्थः।।सार्णमित्यस्य उपदेशातैः पूर्वश्लोके इत्यनेन संबंधः।।एत
नातिलिंगैः।२

शक्त्यात्मना विघ्रियां स्वस्य वा पृथक्केतु संधान सिद्धिः सकल कारणा ... सम्यक्त्वं निमुख्य
करणं जीवः प्राणः अनभिमुख मंत्राणां मकार्यकार ... त्वात् ॥ मंत्रवीर्य ... ज्ञानमंतरेण मंत्रवि ... नाम
कार्यकरत्वात् तं प्रदर्शयितुं विच्छित्यर्थं तत्र कारणाद्याश्रयालिख्यते ॥ प्रथमं कामकलाध्यानयोगेन षट्त्रिं
शत्तत्त्वस्य माणपरमार्थतया स्वयं शक्तिर्भूत्वा श्रीविद्यावयव ... तैः सकलतेजः शक्ति ... रिदं त्रा
रूपाणि सकलतेजांसि श्रीविद्यापरमार्थस्वरूपेच्छाशक्तिस्वरूपतयैकीकृत्य पुनः स्वात्मर्जितानि
सकलानि तथा सकलानि तद्रेकीकृत्य तदुभय ... मनुस्मरणीतं बाह्यादाभ्यन्तरमात्यन्तरात्वात्य
मितिक्रमात् स्वबुद्ध्याकृष्टे कीकृत्य तदात्मना भजनं मंत्रवीर्यं योगप्रकार इति इतरनित्यानां
तनैकेवलहृल्लेखावयवान्तरितरमंत्रभजने प्रणवावयवरूप्तैरपि प्राग्वदेकीकुर्यादिति सिद्धा
यः ॥ असम्यक्त्वमित्यादि निरीरितमित्यन्ते लिपिः ॥ स्तोकैर्मंत्रविद्यादीनां त्रयोदशविधमसम्यक्त्व का

मूर्छिनिगुणे ४

अने[illegible]न२ नाद३
द३

श्रीमनोरमा० रणं प्रागुक्तं सम्यक्त्वनिदानमनुसहितमुपदिशति तत्र च सम्यक्त्वे च कार्यकर[illegible]त्वमन्यथा फलत्वं वा ।
मंत्राणां मंत्रविद्यानां प्रयोग्यके[illegible]प्रथमपटल[illegible]प्रोक्तलक्षणैर हितशिष्योपदेशेन ॥ सदा प्रयोगा
३८७ त् नित्यनैमित्तिकगुरुस्मरणभजनक्रममुपेक्षाकामतोऽनवरतप्रयोगात् ॥ भज[illegible]कालेनित्यनैमित्तिक
काम्येषु प्रोक्तकालमुपेक्ष्य तदितरकालभजनात् ॥ सशयात् ॥ उक्तकरत्वे स्वात्मिम[illegible]फलप्रदत्वे च । न४
राम ॥ गुरोरवज्ञया गुरोरनतिमतानुष्ठानात् ॥ प्रथमपटले विमुक्तादि श्लोकत्रयोक्ताचारविपु ॥३८७॥
॥३८७॥ रीतानुष्ठानात् ॥ निषिद्धाचारप्रयोगतः ॥ तत्र तत्र लोकसिद्धाचारस्यान्यथानुष्ठानात् देवतानाशो रुतः ।
देवतानेदप्रतिपत्तेः ॥ सर्वपरिवादानवस्थया ॥ सर्वजनपरिवादेन जपादिष्वनवस्थयाचं संप्रदा न्न२
यात् ॥ अनतिज्ञस्य गुरोर्वा पंत्रादिषु निरीक्षणाद्वालक्षमात्रस्वरूपात् ॥ अज्ञातत्तद्देवतागुरुमंत्राणां
परमार्थस्वरूपस्य अनेकभजनात् मंत्रविद्यानां[illegible]म्यक्तं प्रोक्तदोषैरनभिमुखमंत्रविधाना

स२

ड२ मित्येकरूपमित्यादिना श्लोकेन वक्ष्यति [illegible] हानि [illegible]

नर्मे
सगर

मान्ति मुख्यैककारणं॥ वीर्यं त[illegible]त्रविद्यानुसंधानमित्यर्थः॥ नातिदेवसइत्यादिनिर्लक्षणमित्यन्तैस्त्रिभिः श्लोकैः
मंत्रसिद्धानां [illegible] दशलक्षणान्युपदिशति॥ तत्र नातिदे[illegible] इत्यादिना श्लोकेन सप्तसिद्धचिह्नानि॥ नातिप्र
सन्नवर्त्तित्वमित्यादिना श्लोकेन पंचसिद्धचिह्ना[illegible]नि गमनं वा मनोरथानमित्यादिभिः ४ प्रिये इत्यन्तैश्चतुर्भिः
श्लोकैर्मंत्रसिद्धेश्चतुर्विधत्वं प्र[illegible]योगेषु गुणविधानादिकं चोपदिशति॥ तत्र पुन्यसिद्धयः॥ चिरकालस्था
यी नृपप्रियो जनानि [illegible] यानि कर्म्माणि तानि पुन्यानि तेषां सिद्धयः ४ वाहननृपादीत्यत्रादिशब्दो
महार्हवस्त्रादिविषयः॥ ग्रवीसंवादः ४ दृष्टादृष्टयोरिति यावत् संक्षिप्यत्वं स्वस्येति यावत्॥ विप्राणां जंगमस्था
वरकृत्रिमादीनां ज्ञानं स्वात्मन इति यावत्॥ मनो मंत्रविद्यादेरिति यावत्॥ सर्वतः ४ सर्वा इत्यर्थः॥ नान्यथा त्र
सिद्धमंत्रेण न कर्त्तव्या इति यावत् प्रिये इति देवी संबुद्धिः ४ नराणामित्यादिभिः ४ चक्रत इत्यन्तैश्चतुर्भिः ४ श्लो
कैर्मंत्रविद्यादीनामन्योन्यसंस्कारणं वेनमुपदिशति॥ तत्र च समुद्धजे॥ पार्वतीति देवी संबुद्धिः ४ पदीव

श्रीमनोरमा॰ धारणे गुणभूतसमन्वयात्॥ सत्वादिगुणानां भूतानां च समन्वयात्॥ आग्नेयानां आग्नेयानां क्रूरप्रचुराणामग्निदैव
तानामित्यर्थः॥ मंत्रविद्यादीनामिति यावत् चसमुच्चये॥ सौम्यानां प्राग्वत्॥ आप्याः प्राग्वत्॥ तुरवधारणे॥ वा
यव्यानां प्राग्वत्॥ ४ समुच्चये॥ सौम्यानां प्राग्वत् सौम्या क्रूरप्रचुराणि भूमिदेवत्यानां च स्यात्॥ वैरमिति यावत्॥
राम॥ स्त्रीदेवत्याः ४ मंत्रविद्यादय इति यावत्॥ पुंदेवत्यस्य मंत्रविद्यादेरिति यावत्॥ स्त्रीदेवत्ये पुमंत्रविद्यादिष्विति या
॥३८८॥ वत्॥ सौम्यानां प्राग्वन्मंत्रादीनां क्रूराणि प्राग्वत् स्यात्॥ वैरमिति यावत् यथा स्वात्मोपदेशिनी नाम॥ वैरमिति॥ ॥३८८॥
व्रतं ४ सुदर्शनेनेति यावत् मंत्राणामित्यादि त्रि ४ कदाचनेत्यं ... त्रिभि ४ श्लोकै ४ उ
पासकः धर्माचाणां देवतानां चैव स्वीकरणे तेषामनर्थप्राप्तितत्परिहारार्थं चोपदिशति॥ नत्रजाज्ञे इति देवी से
तुरीयेन वशीकरणेन वैषम्यान्तजन्यं अनुदिनमजनं आमनेदा दधिकमुद्रादिनेदा देतियावत्॥ आज्ञानां प
रमार्थस्वरूपं इति यावत् आशयाफलेष्विति यावत्॥ तेन वैषम्यानजनेन च समुच्चये॥ तस्मात्कारणात् जीवितं

स्प॰ व

ह्रु पा३ श्राव२
२

तिसर्जनादित्यंते न१

याय दि वत्वात्   के१   द्वये

अधिष्ठानमितियावत्। अथनिष्ठानां [illegible] मंत्रवीर्य्य निषा[illegible] नितियावत्॥ गुरोनि त्यादिनाश्लोकेन गुरु मेव देवता
नां सम्य[illegible] त[illegible] तज्जनक्रममुपदिशति॥ तत्र गुरो ४ सन्त इत्यर्थः॥ कालेद्वितीयपटले स्वर इत्यादिना चत्वारिंशा
दि श्लोकद्वयेन प्रोक्तेः इतियावद्दीक्षयाऽभिषेककठ न्यादि प्रकारेणेति यावत्॥ आदरा[illegible]त गुरुशिष्ययो
रित्यर्थः॥ तदाज्ञया नाथाज्ञोपकन्नूपं अनुदिनमितियावत्॥ हन्यात्दद्वेतेतियावत्॥ रिपुतः [illegible] ः रिपुणा
तयात्येनकेनविधिर्ज्जनेनशवालिप्येनतवाजेनकेवलत्तयात्॥ वाविकल्पो व्यसने षुद्यादिषु सम्पत्सु इत्यर्थः॥
योगे[illegible] इत्यादिना श्लोकेन सकल मंत्रोक्त[illegible]मंत्र विद्यादीनां सम्यक् सिद्धिकर मनस्त्रौषधिगुलिका रूपं प्रोक्तं
ति॥ तत्रैतस्य मंत्रस्येतियावत्॥ वर्म्मौषधिविनिर्तां गुलि[illegible] तियावत्स्यादित्यर्थः॥ तत्र कर्म्मोक्त संख्यानि ४
रितियावत्॥ गुलिका मंत्रसिद्धिदाः॥ तत्र मंत्रसिद्धिदा इत्यर्थः॥ तयेत्यादिना श्लोकेन गुलिका विनियोग क्र
ममुपदिशति॥ तत्रैतयागुलिकयांतस्य रणं तत्गुलिकाधारणं ते तत्वादः [illegible]

तत्र मन्त्रेच्छेकैका [illegible] यावत्यो या [illegible] वत्य: परिवृत्तय स्ताव न्तीपि स्ततस्तदन्तरोल [illegible] धीना
मेधासंख्यानि २

न॰ मकसांत॰ बकूंदिर त्वार

श्रीमनोरमा॰ गुलिकाद्विलेपनं तद्गुलिकाविलेपनं तत्सृज्ञा॥ तस्यां पृज्ञां तया पृज्ञां तथा सिद्धिला तायां धातुक्रलक्षण(ासि
द्धिला न यान न्नान्यथा न संशयः॥ अस्मिन् श्लोके प्रथमपादे त्वेकाक्षरा स्विर्न्या त् [illegible] ॥ सिते त्यादि
त्रि॰ सिद्धयस्त्यनेर्द शत्रि॰ श्लोके रकारादिक्षकारान्ता नामद्दरा॥ नीमे न न्नेनोदितपंचन्भृतक्रमेण वर्णानी द
शदशौषधानि यानान्युपदिशति॥ तत्र सितरक्ते चंदने॥ सित चंदनम्॥ रक्तचंदनं वा पिप्पल॰ अश्वत्थः॥
राम॥ ॥३८८॥ लज्जालुका॥ कुंतिवंदिनीतिनोषधै लक्ष्ददर्व नम्॥ तत्तस्वराणां तद्देवतार्चनमेतत्॥ लघुः॥ अगुरुः॥ बि ॥३८८॥
ल्वाेदुम्बरः॥ अत्र दिव्यत्वात् वि ल्वं इति पदच्छेदः॥ सर्ज्जस्य विसर्ज्जनीयस्य अ स्यन्भृताक्षरानंतर्भृतत्वात् पृ
३८१ थगुग्रहणं॥ हकारस्य वकारयोगान्मकत्वात् पृथगोषधमनुक्तं चेतत्यां धाग्वता॥ वाराहीसु शलीत्यर्थः॰ यो नी॰२
नी॰२ एलि रोषधे॰ तेषां धाग्वत् तत्कार्यार्थ संसिद्ध्यै॰ अंजलिं अंजलिकरी॰ सारिणीति तोषधे॰ तेषां धान्व
त्॥ क क्लोलेत्यादि श्लो कस्यां त्य पा द स्याधिक्य कारणां दिव्यत्वात् अनौषधानो र्मन्यवारयंतानि नामा.

धकारहृदुंबर॰ ददर॰ नत्तत्कार्यसिध्यै इत्य॰ नाम॰ मा॰ [illegible]

०श्रीगुरुमुखादवगंतव्यानि॥ तत्र यथासिद्धिश्रीगुरूक्तविधानेनेत्यर्थः॥ ॥ इति षोडशनित्यातंत्रे कादि
मताख्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य श्रीपंचसार सिंहराजप्रकाशाभिधानेन शुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोर
मारख्यायां स्वात्मत्ववासनायां तत्र द्वितीयस्वरूपनिरूपणप्रकाररहस्यारादिकस्य स्वरूपप्रकाशनपरं पंचत्रिंश पट
लं परिपूर्णं परामृष्टं॥ ॥ व्याख्यातं ग्रंथसंख्या॥ पंचत्रिंशे तु पटले ग्रंथा तु कमुदीरितम्॥ सप्ताधिका च त
वतिर्व्याख्याग्रंथाः ४ शतत्रयम्॥ ग्रंथस्मिन् पंचत्रिंशे पटले षोडशनित्यानां सपरिवाराणां स्वात्मत्ववासना
दिकमुपदिश्य ॥ तंतरं षोडशनित्याविद्यासिद्धानां तत्परमार्थस्वरूपादिकमुपदिशत्यथ षोडशेत्यादि
षट्दशकं तत्र श्लोकयतनरूपेण षट्त्रिंशेन पटलेन तत्र अथ षोडशेत्यादिनि ४ सदा इत्यंतैः त्रिभि ८ श्लोकैरुक्ती
चोक्तार्थनिगमनपुरस्सरं विंशतिविधं यंत्रशंतनु त्वरस्य वक्ष्यमाणस्य फलवनेहस्वस्वरूपत स्त्रैलोक्योप
दिशति॥ तत्र अथ षोडशेत्यादिना श्लोकेन तंज्ञोक्तार्थं देवी निगमयति॥ नवानां नित्यानां

न्द१ र्द२ स्प प्र है वं चोप २

श्रीमनोरमा निश्चयस्य सुदृढ्यै महेश्वरेतीश्वर संस्तुति ४ नामामित्यादिना श्लोकेन परमार्थस्वरूपे तत्स्वरूपप्रकाशोपा
यम परमार्थस्वरूपस्य उपचस्यप्रकाशकारणं च देवी पृच्छति। तत्र तां षोडशनित्यानामुशिवस्या
॥ अत्र न च्छेदेन नित्यानुग्रहात्मकत्वं गुरुमनुमन्देन आदिमयाकलितत्वादनुग्राह्यम्। शिष्यमापु
पलस्यतीति। यस्मात् गुरोरितियावत् मे दिष्या ४ शिष्यता या ४ अनेयांसकलवेदागमेषूपदि

ष्टस्वरूपाणां यथार्थतास्वरूपं किं परमार्थस्वरूपं किमिति यावत् एष प्रथम ४ प्रश्न ४ अनन्तरं परमार्थस्व ॥३९०॥
रूपोपायप्रकाशम् पृच्छति। कथमिति द्वितीय ४ प्रश्न ४ विश्वं किमाकारं च दृश्यते॥ इत्यनेन तदुक्तानव
390
तिपरमार्थस्वरूपस्यैवप्रकाशो युज्यते तथापि परमार्थस्य स्वरूपं किमिति यावत् विश्वे गगनकु
सुमवत् सत्तामात्रमैरेणैव दृश्यते। तत्किमाकारमिति एष तृतीय ४ प्रश्न ४ प्राणिनामित्यादि।
नाश्लोकेन प्राणिनां उत्पपापेसैवंघंतत्साप पापस्वरूपं जन्मकारणं शुक्लस्वरूपं जन्मकारणस्व

के३

रूपसंस्थितिस्वरूपंचप्रष्टुति॥ तत्रप्राणिनां संबंधे षष्ठी॥ किंरूपाणि केनरूपेणेति यावदेतदुक्तं
भवति॥ प्राणिनां पुण्यपापात्मकत्वं केन सृज्यत इति चतुर्थ४ प्रश्नः॥ कै४ कर्म्मेति तिशेषः॥
तथा पुण्यपापत्वमिति यावत्॥ इति पंचम४ प्रश्नः॥ तेषां प्राणिनां न कारणेनेति षष्ठ४ प्रश्नः॥
का मुक्तिरिति सप्तमः प्रश्नः॥ [illegible] संस्थितिश्च का इत्यष्टम४ प्रश्नः॥ कस्येत्यादि
नाश्लोकेन प्रश्नषट्कं॥ तत्रतस्यं वेषस्याव समुच्चयैकानीत्यादिना श्लोकेन प्रश्नत्रयं॥ दिक
मातत्रैव सुतो जीवपदोपाधिकः४ कः४ पन इति यावत् तासर्वविंशति विधान दृष्टान्तयोनिति

कःपरस्य
ध्या ८

यावत्॥ यथार्थत४ नित्यानुग्राह्याद्या अत्र वासिन्या इति यावत्॥ प्रश्नो इती स्वरसंबुद्धिश्ये
नेत्यादिना श्लोकेन दृष्टार्थानां वेदशास्त्रैरविसंवादिस्फुटकथनं प्रार्थयति॥ तत्रेयं तत्र का
रणेति यावत् कथ्यते यदिति शेषः॥ स्वरूपं स्फुटं प्रत्युत्तनरयो मैनातिसंकोचविस्तीर्णं

यथावत्२ मे३ तत्१

श्रीमनो रम॰ सिद्धानिसंकोचातिविलासाभ्यां तानुमशक्यत्वात्॥ यत्त्वयेत्यादिना स्मदादय इत्यन्ते श्चतुर्दिश श्लोकैः
प्रष्टार्थकथनयोग्यकाल... तुरश्च स्मरंतः तत्तु नावं तदुपक्रमत्वे चोपदिशति तत्र यत इति हेतोः
शिवेऽइतिदेवी संबुद्धिः तेषां प्रश्नानां एवावधारणे॥ कथयेमितस्मादिति शेषः॥ येरुत्त्वरैः॥
राम॥ अक्षमाणैरितियावत्॥ स्वस्वरूपं परमार्थस्वरूपं लभ्यते प्रकाशते॥ सम्यक् अनुत्तरयोगं प्रकाश
॥३९१॥ सायथावत्॥ यत हेतो इतः तत्रादिति शेषः॥ अन्यत्र सर्वेष्वतरेषु तन्त्रेषु वेदेषु चेति यावत्॥ निगूढ ॥३९१॥
ववक्तव्यतिरहस्यात्वादिति यावत्॥ अत्रैव अस्मिन्नन्ते अंजसा साम्प्रत यथावत्॥ ततस्वरूपं दु
र्वचम्॥ वाचामविषयः तु विशेषैर्निदर्शनैः तत्प्रकाशनपरैरितियावत्॥ तेनुत्तरत्वेनो
देष्टवैरर्थैः उत्कृष्टमाहात्म्यमानोपायोऽन्यतरेणेतियावत्॥ दुर्जयां अनादिसिद्धत्वात् अ
नेककालक्रमात्‌ अभ्यासवलादित्यर्थः तत्प्रसुप्तस्फुरत्ताशेषस्फुरत्तात्मानत्वात् अनात्मश
त्पर सत्यत्वे परमार्थतया शुद्धत्वं अलेपत्कत्वात् अशेषस्फुरत्तात्वं तत्प्रमातृत्वेन
भासमा

य४ ते१
रूपस्तु सूचिपयोजनीयः एतदुक्तं भवति साधको द्वितीयप्रश्नस्योत्तरत्वे वक्ष्यमाणो पाययोरन्यतमेन
दुर्जयां वासनां ध्यानेर्जित्वा समस्तगुरुस्फुरदोषप स्फुरत्तात्मा भवेदिति॥ गुह्यां गुह्यतरां निहितं अत्र ८
प्रकाशमानत्वात्॥ रहस्यं केवलं गुरुकरणादेकलभ्यत्वात्॥ परमं सुव्यतिरिक्ताभावात्॥ गोपयेन्नान्यत्र
केनचिदित्यर्थः॥ सर्वतः प्रकारत इति यावत्॥ ज्ञानमित्यादिना यथार्थत इत्यनेनाध्यर्धश्लोकेन प्रथमप्रश्न
स्योत्तरत्वेन परमार्थतः स्वरूपमुपदिशति॥ तत्र यज्ज्ञानं वाङ्मनसोरविषयं चैतन्यं॥ इदमो ज्ञानं इदम८
प्रतीति८ यज्ज्ञानं प्रावृतं अहमहमस्य थाव्हम८ प्रतीति८ इति यावत्॥ अत्र तथा काकाक्षिन्यायेन शुद्धं ज्ञा इत्यस्य ८
परत्व च सीबंधः॥ तेषां नेथाद्वयो८ इदं नाहं तयोर्भेदमस्याहं इदमेवाहमहमेवेदमित्यादि प्रतीतिरी
बंधः॥ इति यावत् अपि च किंचेति यावत् यज्ज्ञानं वाङ्मनसयोरविषयं ज्ञानं विद्धि॥ विजिज्ञासस्वेति या
वत्तमे शिरस्य गुरो८ ये थास्वरूपे यथार्थतः इति यावत्॥ एतदुक्तं भवति प्रतेतनेहेति नववृत्त्या व्याप्तवि
तै२ म१ यव१

श्रीमनोरमा॰ स्वस्यचैतन्यस्य मूर्तेः क्रियादियोगात्मकेषु देहेषु तुच्छात्मनोपलब्धिस्थानात्मकेतद्देहमात्र मेवस्वमिति
तद्देति । तत्तद्व्याप्तिज्ञाने विश्वमिदमिति ॥ किंच ममेदमित्याद्याकारेण तयोर्द्वयोरन्योन्यसंबंधं चानुसं
दधाति ॥ तत्र तत्र तत्तदाकारज्ञातृतया यच्चैतन्यमात्रमेव स्फुरति तच्चैतन्यं यथार्थतो मेव पुर्ष्टकमी
ति ॥ तासां षोडशनित्यानां अन्येषां देवतानामिति यावत् ॥ चैतन्यात्मा चैतन्यस्वरूपी वक्तुरिति शेषः ॥
राम ॥ ॥३८९॥ लात्मादित्यादिनान्तर्वेदित्यज्ञेनार्थो देवा [illegible] श्लोकेन द्वितीयप्रश्नस्योत्तरत्वेन परमार्थस्वरूपप्रकाश ॥३८९॥
स्योपायं तत्रान्तर ज्ञोक्तोपाख्यातरस्य निगमनसहितमुपदिशति ॥ तत्र एवं वासनया ॥ [illegible] प्रकारेण
सकलेष्वदेहेषु चैतन्यस्वरूपमात्रानुसंधानवासनायां विनाशादन्यथा [illegible] तया ॥ अर्थ तदुर्वासनाविना
शायादिति यावत् ॥ तस्मिन् कटकमुकुटादिविकारेषु कनकमात्रप्रकाशवदिति यावत् ॥ नित्यं
कालानवच्छेदात् ॥ प्रतिष्ठं सत्वात् देशानवच्छेदात् ॥ नित्या हृदये [illegible] स्फुटोपाधेर्नानि

स्याद्द्वयमितिषोडशनित्यातत्त्वेषु कस्यचिदंतत्रस्यनामतस्मिन्श्लोके स्फुटोपायेन [illegible] नवैत्॥
स्वात्मप्रकाश इति भावतोऽनतदुपायस्यास्तुपकरत्वाद्दाराध्यगुरवादवगीतव्यो॥ शब्दस्येत्यादिना श्लोकेन
तृतीयप्रश्नस्योत्तरत्वेन प्रपंचप्रकाशस्य कारणादिकमुपदिशति॥ तत्र द्वैरूप्यात्॥ उभयात्मकत्वा
४ त्॥ इत्यनेनोत्तरविंशप्रश्नस्योत्तरकथनप्रसंगात् प्रपंचस्य वक्ष्यमाणस्वरूपं [illegible]
[illegible] स्मारयति॥ चसमुच्चये॥ अनयोः शब्दरूपेणापरमार्थरूपेणचस
म्बद्धत्वात्॥ एतदुक्तं भवति॥ परमार्थे वदपरमार्थेपि शब्दद्वयोः प्रवृत्तेव [illegible] प्रपंचेना
मरूपाभ्यां प्रकाशत इति॥ तेनैवेत्यादिना [illegible] र्थे तच्चतुर्थप्रश्नस्योत्तरत्वेन प्राणिनां पुण्यपा
पात्मकप्रकारं तदपरमार्थकथनपुरस्सरमुपदिशति॥ तेन शब्दद्वयोर्द्वैरूप्येणैव बंधा
रणोज्ञाणिनां संबंधेषष्ठी॥ वर्तनं व्यापारः॥ एतदुक्तं भवति॥ शब्दद्वयोर्द्वैरूप्येण पुण्यपापक

तत्र द्वयोः परमार्थेप

श्रीमनोरमा॰ त्वे॰

म्मसु वर्त्तनमेव प्राणिनां पुन्यपापात्मकं मिति॥ यथात्मेत्यादिना भाजनमित्यन्ते नार्द्धश्लोकेन पंचमषष्ठ
प्रश्नयोरुत्तरत्वेन पुण्यपापकर्मस्वरूपं प्राणिनां जन्मकारणं चोपदिशति॥ तत्रार्थेषु शब्दादितन्मात्रासु
व्यापारः इन्द्रियाणामिति यावत्॥ एतदुक्तं भवति यथात्मविदो विषयेषु तन्मात्रास्वरूपमात्रमेभीकारा
तं४ त नैवासंगाद्वत्स्यतः किंत्वेषु इन्द्रियाणां व्यापारः पुन्यसंज्ञो भवति॥ अनर्थेषु अर्थाः शब्दादयः तेषु
रमा॥ तन्मात्रप्रतिपत्तिमात्रमंतरेण पुत्रादिनावा अनर्थास्तेषु अर्थसंकल्पः यथार्थबुद्धिः मनसोऽर्थसं ॥२९३॥
॥२९३॥ कल्पः त्यतेन तत्त्वसंबंधः एतदुक्तं भवति शब्दादितन्मात्रामात्र[illegible]प्रतिपत्तिमंतरेण पुत्रमित्रक
लत्रादित्वेन तेषु मनः संयोग एव पापसंज्ञो [illegible]भवतीति॥ तथात्मस्य यथात्मज्ञानेनेति यावत्॥ नानारू
पाणि जरायुजादिरूपाणि [illegible]पैः रूपते देहः नित्यक्लेशभाजनं तत्त्वेषु देहमिवैशयत्रुरित्यादि[illegible]नाचव
त्र एतदुक्तं भवति यथा श्रोत्रेन्द्रियं शब्दः चक्षुरिन्द्रियस्य रूपम्॥ रसनेन्द्रियस्य रसः [illegible]
वं४ स्य घ्राणेन्द्रियस्य स्पर्शः। इत्यस्य ५

393

घ्राणेन्द्रियस्य गंधः। आकाश[illegible]स्य गुणः शब्दः। वायोः शब्दस्पर्शौ। अग्नेः शब्दस्पर्शरूपाणि। जलस्य शब्दस्प
र्शरूपरसाः। भूमेः शब्दस्पर्शरूपरसगंधाः। तस्मात् शब्दादितन्मात्रा एव भूतानि भूतानि भूतान्येवान्योन्य
संयोगविशेषा[illegible]ङ्कुराङ्कुर्या द्रुमस्वेदजोद्भिज्जात्मकत्वेन त्वात् त्रिविनाशात्मकानि रूपाणि तान्येव नाना
नारूपाणि जन्मानि [illegible] भवन्ति तत्तद्रूपेषु स्वात्माध्यासान्नानात्व[illegible]स्वभावसिद्धैर्विकारैर्दुःखौघं भुञ्ज न्या ४
न्तीति॥ यत्र यथार्थ्येत्यादिना श्लोकेन समासादिदशानां चतुर्णां प्रश्नानामुत्तरत्वेन मुक्तेः संस
तेर्बन्धस्य च स्वरूपमुपदिशति॥ तत्र यथार्थ्यं ज्ञानमर्थानां मुक्तिः घटक्षीरादिविकारेषु
मृन्मात्रज्ञानं दृश्यमानविविधरूपेषु चिन्मात्रप्रतिपत्तिर्मुक्तिरिति यावत्॥ तद्विपरीतता॥
अयथात्मज्ञानमिति यावत्॥ अयथात्मज्ञानस्य तु हि धर्मत्वात् वासनाबंधः। अयथात्मज्ञानमना
नादिदुर्वासनयेति यावत्॥ कर्मेत्यादिना श्लोकेन कादशप्रश्नस्योत्तरत्वेन मुक्तिरदाज्ञानेतरेन

त्यादि २

त्रि४ धार२ त्रि२

श्रीमनोरमा । स्वकारं चोपदिशति ॥ तत्र कर्मत्रयात् । अज्ञानकार्यत्वात् कर्मणः कारणकार्ययोरभेदोपचारात् । अज्ञा
नत्रयादितियावत् ॥ सद्गुरोरित्यत्र सत्त्वमस्मिन्तंत्रे द्वितीयपटले वि ये इत्यादिरेकषष्टितमा ध्येकादश
त्रिंशः श्लोकैः प्रोक्तविधिना तत्कृतलक्षणसंपूर्णत्वं ॥ तुरवधारणे । कदाशोक्तिविमर्शनतः शंकयाशोविंशो
पटले सर्वासामित्यादिरेकचत्वारिंशादिनवभिः श्लोकैः प्रोक्तविधप्रकारेष्वन्यतमः उक्तिसरी विधाप्ताः
रामः ॥ स्वास्मिन्पटले प्रोक्तपरमार्थस्वरूपस्य चोपदेशः विमर्शस्तत्प्रोक्तप्रश्नोत्तरप्रकारेण शिष्येण स्वरूपानुसं
॥३९४॥ धानं तस्मात्कदाशोक्तिविमर्शैरितियावत् ॥ एतदुक्तं भवति । भगवद्योगविशेषमात्रदेहेषु चित् स्फुरण ॥३९४॥
394 वशादेव जंतुत्वबुद्धिः ॥ तद्विकारादेव देहगताहंता अवस्थाः बुद्धीन्द्रियाणां व्यापाराः ॥ गुणपापादिनि
मित्तः प्राणदेहादीनी धर्माः कलाबितस्य सर्वस्य सद्गुरुकृतोपदेशविमर्शैरपरमार्थत्वात् ॥ सर्वत्रैव
मोमोचनं भवतीति ॥ इतरैरुपायैरितियावत् । कदाचनं यावदाहूतसंप्लवमितियावत् संसृतेरित्यादिना श्लो

स्या.त ए२

२ कंदः

केनद्वादशप्रश्नस्योत्तरत्वेन संक्षेपतः परमकारणं तत्स्वरूपं तेजीवं चोपदिशति॥ तत्रैकं दादिव्यत्वात्॥
परमकारणमित्यर्थः॥ अविवेकः॥ देहीत्यविवेकान्नावः॥ अनादित्वात्॥ महाब्रह्मादिस्तंबान्तेषु सक-
लजंतुषु संतन्यमानत्वात्॥ पदायत्तम्॥ यस्य पराधीनेत्यविवेकपराधीनमिति यावत्॥ जीवं तु वदंत॥
जीवंलोकः॥ परिवर्तते॥ जन्मजरामरणाद्यावृत्तिभ्रान्तिरूपेणेति यावत्॥ तत्त्वानीत्यादिना श्लोके
नत्रयोदशप्रश्नस्योत्तरत्वेन स्वस्वरूपविमर्शनसाधनभूतानां ज्ञातृज्ञानज्ञेयानां त्रयाणां तत्त्वात्मके
त्वदितरस्वरूपाणामनत्वात्मके चोपदिशति॥ तत्रतत्त्वानि संज्ञायेति यावत्॥ तत्त्वानि नित्यानि चैतन्य
स्यात्मतादात्म्येन स्फुरणत्वात्॥ सर्वे आगमादिसिद्धिरितियावत्॥ सर्वदेहेष्विति यावत्॥ ज्ञातृज्ञानज्ञेय
मयानि ज्ञातृत्वे ज्ञानज्ञेयात्मकानि॥ अन्यानि तदितरात्मकत्वेन प्रतीतानि॥ अन्यानि॥ असत्यानीति
यावत्॥ कावधीरित्यादिना विग्रहमित्यन्तेन सप्तदशभिः श्लोकैश्चतुर्दशप्रश्नस्योत्तरत्वेन बुद्धसमाधि

श्रीमनोरमा कशतगुणं तदनुभावं चोपदिशति॥ तत्र तद्विस्तृतिरिति शेषः॥ दुर्वचं वाचामविषयत्वात् अस्फुटं च अनुमेयो
गंधज्ञे शक्ति देवी सं बुद्धिः विंशतिः प्रज्ञानामित्यावत्॥ इत्यादीत्यत्रादि शब्देन प्रोक्तनाम चतुष्टयस्थी
प्रज्ञादिवपर्यायमात्रं कथयति॥ यदित्यस्य वाच्यित्यैनान्वयः॥ सर्वतः आत्मा मादिनः॥ तदित्यादिना श्लो
केनैकादशगुणाः तत्रंन हस्तु॥ एवं स्वरूप इतियावत्॥ अस्यैं चिदुपलंनात्मकत्वात्॥ स्थूलं विश्वव्यापि
रामा॥ सूक्ष्मं॥ [illegible] पिपीलिकादि सूक्ष्मदेहेष्वप्यनुस्फुरनरूपत्वात्॥ दुर्ज्ञेयं अतीन्द्रियत्वात्॥ अतिस्फुटं ज्ञान
॥३९५॥ रूपत्वात् विषमं वक्ष्यमाणवैचित्र्यात्॥ समकलं जंतुषु वैविध्यसाम्यात्॥ विश्वैतादात्म्यात्॥ विश्वातीतं च ॥३९५॥
यार्थ इतियावत्॥ अनामयं अशरीरत्वात्॥ अरूपमित्यादिना श्लोकेन ष्यगुणं [illegible]॥ तत्र सर्वक्लेशको
हरं दिव्यत्वात् सर्वक्लेशक[illegible]रम् सर्वक्लेशहरमितियावत्॥ सर्वलक्ष्माकरं हरं सर्वलक्ष्माकरी
सर्वलक्ष्माहरं वा सर्वव्यापिनामितियावत्॥ सर्वतः प्रकाशं इतियावत्॥ सर्वे[illegible]त्यादि[illegible]ना श्लो

395

केनदशगुणाः ॥ तत्रैतन्मायं निर्गुणमिति यावत् ॥ [illegible] निर्गुणमिति
[illegible] अपायमित्यादिना श्लोकेनाष्टगुणाः ॥ तत्र अपायं पुनःस्वरूपमिति यावत् ॥ सर्वेत्यादिना श्लोकेन सप्तगुणाः ॥
तत्रैव विवेकपरमार्थस्वरूपं उत्तरकमित्यादिना श्लोकेनाष्टगुणाः ॥ तत्र नेगस्वरूपं पराजयस्वरूपं निरुपाधिमित्यादि म २
ना श्लोकेनाष्टगुणाः ॥ तत्र सुखासुखं सुखदुःखस्वरूपं चेति यावत् ॥ क्रोधेत्यादिना श्लोकेन पञ्चदशगुणाः ॥ तत्र
अस्य षड्गुणां क्रोधादिषड्गुणरहितं अपकृष्टमित्यादिना श्लोकेनाष्टगुणाः ॥ तत्र अगावं दुरवगाहमा
यमित्यादिना श्लोकेनाष्टगुणाः ॥ निर्दोष इत्यादिनाश्लोकेनाष्टगुणाः ॥ तत्र सर्वदोषाणां वेनादि वि
दोषात्मता ॥ सर्वेषां प्राणिनामिति यावत् ॥ अस्तयेत्यादिना श्लोकेन दशगुणाः ॥ तत्र अवश्यः स्वतन्त्रा
नैर्गुण्ये ॥ त्वन्मयी शक्तिमयी इच्छामयीति यावत् ॥ एतदुक्तं भवति ॥ चित्स्वरूपस्य स्वेच्छयोपलब्धिर्बुद्धिरित्या
मन्मयी शिवमयी स्वात्मिकेति यावत् ॥ एतदुक्तं भवति ॥ उपलब्धिस्वरूपमन्तरेण तत्सुगतवद्भिवत्सेव ।

बि१ सिद्धे३ बि२

श्रीमनोरमा॰ पदाख्यितानतदो दिति संज्ञेति॥ उक्तयेमाद्विवेकात्मा धीचितस्वरूपयोः पृथक्त्वं विदात्मानं विमृशतीति यावत् स्व
ल्पश्च पर ४ तद्विवेकवान्॥ धीचित्स्वरूपयोः पृथक्त्वं विमृशतीति यावत् इति ध्यानेदित्वं स्वोऽर्थपृथक्
त्वावत्वैः सिद्धयो याथात्म्यं स्वरूपं प्राप्य फलानि स्वाम्यफलानि [illegible] च समुज्झेयं स ४ बुद्धे या
राम॥ थात्म्यवेत्ता॥ योगीत्यादिना सपंचकं वेद सागमधुवपरमार्थविद ४ स तन्मतानुगुणं सोऽक्रमने नतत्स
॥३९६॥ र्वं बुध्यन्नीमिति यावत्॥ तेन बुधे याथार्थविदा एवावधारणे॥ आत्मन इत्यादिना श्लोकेन पंचदश प्र ॥३९६॥
396 श्नयोत्तरत्वेनेन्द्रियाणां स्वरूपमुपदिशति तत्र आत्मन ४ स्वस्य मनोवृत्त्या मनोव्यापारेण सृष्टानि उप
लब्धानीति यावत् तोन्नत शक्त्यात्मविग्रहाणि पंचभूतशक्तिस्वरूपाणि॥ तु रवधारणे एतदुक्तेन वृत्ति
स्वस्य मनोवृत्त्या स्वस्य विषयग्रहणार्थमुपलब्धानि भूतशक्तिस्वरूपाणीन्द्रियाणीति॥ भूतात्मेत्यादिना
श्लोकेन ओं ४ समस्तदशाष्टादशानां ग्रामाणां त्रयाणामुत्तरत्वेन प्राणानां जीवस्य परस्य च स्वरूपमु

प्र्छ५

ल ५४ थाल्मे

पदिशति॥ तत्र [illegible] नतात्म बुद्धिसीद्यातचे तन्य जं नण॥४प्राणाद्युत्पन्नेनैतदुक्तं भवति॥ पंच तन्तत्स्वरूपाणां
बुद्धेस्वसंख्यात सामर्थ्येन चेतन्यस्य विज्ञेनं तद इति॥ तत्र सा विभूता इहेन्द्रियादिस्वरूपानुसंधानप्रवृ
त्ता॥ एतदुक्तं भवति॥ चिदुपलब्धिस्वरूपा बुद्धिस्था विवेकावस्थायां देहादिरूपतयानुसंधानप्रत्यव
चेसंज्ञा [illegible] तद्इति तत्वतान [illegible] घो [illegible] न एतदुक्तं भवति। यदा चिदुपलब्धिस्वरूपिणी बुद्धिस्वस्वरूपपरमा
र्थेन देहेन्द्रियाणामयथात्म्या तदात्मकत्वेनानुसंधानप्रवृत्ते निवृत्ता [illegible] तावद्भिरिवस्वस्वरूपेण विश्रा
म्यति तदपरसंज्ञां न लभत इति कालस्यादितिरित्यात्र वे इत्यनेन वृत्तिश्लोके रेको न विशस्योत्र
त्वेन कालस्वरूपादिकमुपदिशति [illegible] तत्रानुरवधारणे पूर्वं चतुर्दश प्रश्नस्योत्तरे॥ तदेकमित्या
दिन्निरितियावत्॥ यत्॥ गुणवैचित्र्यम्॥ गुणसमत्ववान्॥ ततस्तस्मगुणवान्॥ तथापि॥ क्षश
क्षमपीतियावत्॥ समीजसमुद्देशात्मति यावत्॥ अहोरात्रादित्यत्रादि शब्द४ [illegible]

श्रीमनोरमा । सूर्यमंडलादिविषयः तु समुच्चये। चंद्रार्कादीत्यादिशब्दोक्तो मासादिविषयः तेन कारणेन तन्मयतया प्रकथनम्॥ अहो-
रात्रादिरूपतया कालस्वरूपं कथनं। एतदुक्तं भवति। चंद्रार्कादिग्रहगतिवशात् कल्पिता होरात्रादिविषयश्च काल-
स्य तत्त्वतो व पुनर्न भवतीति ततस्तस्माल्लवत्रुट्यादीत्यत्रादिशब्दात् कलाकाष्ठादिविषयः यत्स्वरूपेणाध्यस्तेऽत्र तन्मय-
रामः॥ त्वात् अखंडकाः परिच्छेदकाः विश्वस्येति यावत् तत्तु खंडकारणे॥ तत्कालस्वरूपं। कालस्य तद्रूपमित्यन्वयः। अत्राष्टहेन तथा दोषा-
॥३८७॥ त्कं कालस्यानुभावं स्मारयति॥ तन्नाविद्रूपे एतदुक्तं भवति॥ अनाद्यन्तविग्रहे तद्विद्रूपे यत ततदेव कालस्य ॥३८७॥
स्वरूपमिति लवत्रुट्यादीत्यत्रादिशब्दश्चाग्रतः कलाकाष्ठादिविषयश्च येन लवत्रुट्यादिभिश्च ज्ञायते अनुमी-
यते। तस्य नलिनीपत्रनिचयस्य लवइति [illegible] संज्ञा॥ त्रिंशत्त्रुटितं लवादिस्वरूपं त्रिंशत् त्रिंशत्त्रुटितमि-
ति यावत्॥ त्रुटीत्यादिश्वरीरवान्॥ त्रुटिकलाकाष्ठादिसंज्ञावानिति यावत्॥ एतदुक्तं भवति॥ त्रिंशद्भिर्ल-
वैस्त्रुटिः त्रिंशद्भिस्त्रुटिभिः कला॥ त्रिंशत्कलाभिश्च काष्ठा त्रिंशत्काष्ठाभिर्निमेषश्च अष्टाभिर्निमेषैः मात्रा॥ सा मा-
ना[illegible]क श्वास इति॥ एकश्वासमारभ्य दिवसान्तं स्वरूपं सप्तविंशत्प्रलेकाथितं दिवसादिचतुर्युगान्तं॥ तत्स्वरूपं यं

द्वी

च विशेपटले कथितं तस्मादिहनोच्यते ॥ उक्तप्रकारेण ॥ तस्य कालस्य तत्स्वरूपं प्रोक्तमात्रस्या
तंत्रादावस्मिन्पटले च स्वरूपस्येति शेषः ॥ भावनात्वा विमर्शितः ॥ यत्स्वरूपं तत्तस्य कालस्य स्वरूपमिति
यावत् ॥ अत्र कालस्वरूपकथनेऽग्रहाइत्यादिना विभोइत्यंतेनार्थद्वयं श्लोकद्वयेन विशप्रश्नस्यो
त्तरत्वेन ग्रहाणां स्वरूपाद्युपदेशपुरस्सरमुक्तानि गमनं करोति ॥ तत्र चिन्मयाः कलाः पृथ
क्स्वरूपविरूपाः कालेक्वापि क्वापि कालेक्वापि देशइति यावत् चक्रमात्ता स्वस्वगतिवशादि
पुनः ति शेषः ॥ पुनः पुनरिति यावत् ॥ भूतादीनीत्यत्रादिशब्दो बुद्धीन्द्रियप्राणादिविषयः ॥ तद्वि
काराः भूतादिविकाराः ॥ प्रपेयाः संज्ञयेति शेषः ॥ एतदुक्तं भवति ॥ अत्र ज्योतिश्चक्रे ग्रहगति
वशाद्भूतादीनां नानाविधविकाराः ॥ प्रपीयसंज्ञा ह्यस्य तत्त्वत्रयस्य ॥ तृतीयप्रश्नस्योत्तरशेषम
प्ये च स्वरूपमुपदिष्टम् ॥ तैः ग्रहैः एवावधारणे ॥ तेषां भूतादिविकाराणां देवपशो इति द्वयं

त्र्य५

:मुक्ताइलु ५ कथं ४

श्रीमनोरमा
त२
राम॥
॥३९८॥
398
नो३

मी श्वरसंबुद्धिः॥ तथापीत्यादिनोत्तरार्द्धेन प्रश्नं तेराव ॥ तारस्य पीडिकार्थं करोति॥ तथा
पि मे॥ मेकथितमपि॥ अघुना॥ वाये॥ तिशेषः॥ अद्यापीति यावत्॥ जननमित्यादि शिष्य उपद
शं इत्यन्ते श्रुत्वा निश्चयो केवी दशविधप्रश्नस्वरूपादिकमुपदिशति॥ तत्र॥ जननमित्यादिना श्लो
कार्द्धेन प्रश्नचतुष्टयम्॥ अनूपस्येत्यादिना चार्द्धद्वयेन प्रश्नद्वयं तस्य स्वात्मन इति यावत्॥ हि नोत
त्वा कालपरमात्मनोः॥ अनादी नित्य द्वयोः कालपरमात्मनोत्तरार्द्धेन प्रश्नद्वयं तत्र मुक्ताइ ॥३९८॥
तिजीवः॥ परे जीवा इति शेषः॥ वा विकल्पे॥ एतदुक्तं भवति॥ एते जीवाः प्रतिमेकैकस्मुक्तायद्यपि
कालस्यादित्वात् अपि च भावो युज्यते तदापीदानीं प्रारब्धवत् अपि च प्रसरतीति यत्॥ २
तस्मात्तत्प्रसरणार्थं मुक्ता एव जीवाः पुनर्जाताः किमथवा परे जीवाः संभवंति किमिति कथ
मित्यादिनाश्लो मुक्ता एव जीवाः पुनर्जाताः किमथवा परे जीवाः संभवति किमिति कथयित्वा

कोऽर्थस्तेन प्रश्नद्वयं तत्र अन्यतः देहतः॥ बहिरितियावत्॥ देहेष्वित्यादिनापि देशइत्यन्तेनार्द्धे
न श्लोकेन प्रश्नादिकं। तत्र कीदृशी॥ कस्यामवस्थायां केन प्रकारेणेतियावत्॥ इत्यादीत्यत्रादि
शब्दो जीवा देहेभ्यो विनिर्गमनप्रकारस्य तत्र तत्सुगतिनादिज्ञापकालस्य च प्रश्नविषयश्च येन श्लो
केन उत्तरेणोत्तरस्य प्रश्नस्येति शेषः॥ प्रागुक्तेत्यादिना श्लोकेन प्रश्नचतुष्टयस्योत्तरं कथयति॥
तत्र प्रागुक्तबुद्धिवैविध्यात्तत्तत्कर्म्मविपाकतः॥ भूतादियोगात्मके देहे प्रागुक्तबुद्धिवैविध्ये
न जीवस्याविर्भावः॥ प्रारब्धकर्म्मणोऽन्तरं तद्विपाकासन्निधानतः॥ ततश्च एतदुक्तं भवति॥ प्रागुक्त
बुद्धिवैविध्येनारब्धजीवस्य जननं तल्लब्धिकर्मणस्तद्विपाकतश्च जननं मरणं चेति इति द्वयं देहपरि
ग्रहात् इत्येतद्द्वयं देहेस्वात्माभिमानात्॥ एतदुक्तं भवति॥ जीवस्य जननमरणकारणं देहाभिमान
मात्रमेवेति॥ प्रतस्थे इत्यादिना श्लोकेन [illegible]पी चमादिप्रश्नस्योत्तरं कथयति॥ तत्र॥ अव[illegible]स्यानभि

न

श्रीमनोरमा०

त्यस्य काकाक्षिन्यायेन पूर्वेणोत्तरेण वसीवैषः एतदुक्तं भवति॥ एतमलोहपिंडेन स्थितिवत्

परविश्वयोरवस्थानमिति॥ पंचस्योत्तरे कथितं तुर्यविषयस्यावस्थानं कारणं कुत इति प्रोक्तस्य

षष्ठप्रश्नस्योत्तरे तदात्मा देवेति॥ कथितम्॥ कालयोरन्योन्यावस्थानं कथमिति प्रोक्तस्य सप्तम

रामा॥ प्रश्नस्योत्तरं तदात्म्याद्देवत्वे नमितिकथितमिति मुक्ताऽत्यादिनात्तत्परमनित्यत्तेनप्रश्नो कद्वयेनाष्ट

॥३९८॥ मनवमप्रश्नयोरुत्तरं कथयति॥ तत्र जीवाख्ये तव शं पित्वधारणे॥ प्राणिर्नूयः॥ दिव्यत्वादावित्येस्तु ॥३९८॥

रित्यर्थः॥ कुतश्च नहेतोरिति शेषः॥ अपूर्वांजीवा इतियावत्॥ तुहेः कृपो अन्यथा प्रतिपत्तिरितिया

तं:३ वत्॥ अशेषजन्मादिति तत्सर्वमिति यावत्॥ मुडिकारूपमुद्रा मुडिकासमान रूपा मधूच्छिष्टमया

दिषारोपितेति शेषः॥ मधूच्छिष्टादिविग्रहा मधूच्छिष्टमयादिस्वरूपम् स्वाविग्रहं जीवादिरूपतः

जीवरूपं तत्स्वजं तत्र रूपतश्चेतियावत्॥ तुङिडि त्वरूपस्य भूतयोः विशेषरूपलब्धिरितियावत्

विशेषयति नेदयति॥ तत्पर्यंतस्मादन्यं उपादानस्वरूपादन्यमित्यर्थः॥ एतदुक्तं भवति॥ मञ्जिष्ठाद्या

धिकरणोद्धारोपितया मुद्रिकया समानविग्रहा मुद्राद्यधिकरणात्मकतन्मञ्जिष्ठादिनास्वरू

पात् स्वविग्रहकारणात् तया मुद्रिकया स्वरूपार्थस्वस्वरूपमित्यविशेषयतीत्युक्तं तयोरविशेषे बुद्धि

स्वरूपस्योपलब्धिस्वरूपात्मिका बुद्धिस्वाधिकरणात्मकान् तत्समवायात् स्वकीयोपादानात्मकं चि

त्स्वरूपात् स्वस्वरूपमन्यैर्विशेषयतीति यस्मादेतत्सर्वं बुद्धेः कृत्यमिति॥ नूमेरित्यादिना सदा

र्थं तेन श्लोकद्वये न दशमप्रश्नस्योत्तरादिकं कथयति॥ तत्रोक्तं तच्चित्त इच्छाशक्तिर्वै भवादिति

यावत्॥ तत्र नूम्यां चसत्तु द्वये॥ अन्यत्रोक्तं नूमेरिति शेषशब्दः व्यक्तास्थितिः व्यक्तरूपेणाव्यक्तस्थितिश्च ए

तदुक्तं भवति॥ नूम्यामव्यक्तरूपे जलत्वेनैतं दृश्यते॥ बहिरपि व्यक्तरूपे जलेकर्मणा दृश्यते॥ तद्व

नूम्यामव्यक्तरूपोऽग्निरूपं काष्ठकाष्ठादिषु मन्थनादिना दृश्यते॥ बहिरप्यग्निदाहाकारेण च दृश्यते॥

स्वच्छ सा ९९ पत्र २

श्रीमनोरमा० अन्ये कार्येत्यागत्यादिनेदादितिशेषः। कालताद्रूप्यतः कालात्मकत्वेनेति यावत्। देहेष्वित्यादिना
षड्भिर्नेका दशप्रश्नस्योत्तरं ते षीपंच नूता नौ पंचधा। तत्तदाकारेणेति शेषः। कालताद्रूप्यतः का
रामा॥ लात्मकत्वेनेति यावत्। देहेष्वित्यादिना षड्भिर्नेका दशप्रश्नस्योत्तरं ते षीपंच नूता नौ पंचधा। तत्तदा
॥४००॥ कारेणेति शेषः। कालताद्रूप्यतः कालात्मकत्वेनेति यावत्। देहेष्वित्यादिना षड्भिर्नेका दशप्रश्नस्योत्तरं ते
षीपंच नूता नौ पंचधा तत्तदाकारेणेति शेषः। एतदुक्तं भवति। देहेषु घनरूपेषु निष्ठ इव नूपी जल्ली। उप्त ॥४००॥
रूपमग्निः प्राणरूपं वायुः सुषिराणि नभ इति। जीवानामित्यादिना द्वयेन द्वादशप्रश्नस्योत्तरं क
थयति। तत्र आगतिः प्राप्तिः भवधारणे। वीर्यतः शुक्रशोणितयोगादित्यर्थः। आरभ्येति शेषः। एत
दुक्तं भवति। मातापित्रोः शुक्रशोणितयोगादित्यर्थः। आरभ्येति शेषः। एतदुक्तं भवति। मातापित्रोः
शुक्रशोणितयोगादारभ्यैव देहे जीवस्य प्राप्तिरिति। तादात्म्यं जीवस्य तावत्संगानां। दिव्यत्वात्संगते

4100

तियावत्॥ तत्र देहे दृष्टेन ते उपलभ्यते सा आगतिरितिशेषः॥ आत्मता हेतुस्वातंत्र्या दितियावत् एतदु
क्तं भवति॥ मातापित्रोः शुक्रशोणितयोर्मा दारब्धे देहे तत्र देहे त्वनवच्छिन्नरूपचित्स्वातंत्र्यात्तज्जीवा
त्मभावमुपगताऽपलभ्यत इतियावत्॥ देहे जीवेनागमगतिस्मृतेति तत्रेत्यादि द्विस्वयमितात्रैस्त्रीघेर
श्चतुर्भिः श्लोकैः द्वादश प्रश्नावसान प्रोक्तादिश्लोकस्य तात्पर्य प्रश्नयोरुत्तरद्वयं कथयति॥ तत्र तत्र
देहे प्रारब्धविरमात्॥ अहमित्युपलब्धिः प्रारब्धकर्म्म तद्विरमात् तदन्तावात्॥ मरणे जीवान्नी
देहान्निःक्रान्तिप्रकार इतियावत्॥ मरणे निद्रया समित्यस्योत्तरश्लोके सिद्धेना मित्यनेन संबंधः
एतदुक्तं भवति॥ अनवच्छिन्नस्य चित्स्वरूपस्य स्वेच्छया देहेषूपलब्धिः स्वरूपजीवभावमुपगताबु
द्धि निद्रियद्वारमुपगता बहिर्गता व्याप्यविश्वं यदा विषयाननुभवति तदा जाग्रदवस्था पदा
पुनः श्मा तत्र दिन्द्रियेभ्यो निवृत्ता हृत्प्रदेशस्था तत्र द्विषयान्स्मरति॥ तदा स्वप्नावस्था यदा पु

तंसा तहृदयादपिनिहन्ता स्वपरमार्थचैतन्यस्वरूपे विश्राम्यतीति तदा सुषुप्त्यवस्थेति यत्र स्याच्चिवस्व
श्रीमतोरसा० रूपस्य बुद्धिस्वरूपतया देहादिष्वनुपलब्धिसाम्यात्स्मरणं ॥ निद्र्यासमामित्यन्मे त्रेमं नरेणपरमार्थतो
जीवस्य देहे प्राप्तिर्निर्जमनादि प्रतीतिरूपी मोक्षे चैद्रसो वेति सिद्धः ॥ कृतनिश्चयास्तव तीति तेदः पूर्वो
राम॥ ॥४०१॥ वस्थाया इति शेषः ॥ प्राक्सद्गुरुकटाक्षसमये । एवं धारणे ॥ तस्या सिद्धस्य देहात्मविवेकाद्वा देहा
त्मनो स्वरूपविमर्शात् वा ॥ स्वगे [illegible] स्वैकयरूपे गतेऽसति पश्चात्कालतो देहत्यागे पूर्वावस्थाया स्तेदो ॥४०१॥
न विद्यत इति न देहात्मविवेकाद्वा देहात्तिमानर्हित्यमिति यावत् ॥ [illegible] तेरेषीपामर्ण्णोश्च ॥ स्तदेहा
401 त्तिमानत्यागः श्रुस्य कालतस्त्यनेनोत्तर [illegible] त्रसं वंधेश्वास्मार्थ्यनां सह गुरुकटाक्षे सप्येत्येनादिदु
वीसनावता लक्षणकृयानात्पर्येण देहात्मविवेक विवेकविमुषानां साधकानां सद्गुरुकटाक्षा
डुफलभूपरमार्थस्वरूपानुभूत्यां सत्यपिति ःषापरिमुक्तदुर्वासनीनां च स्मसमुच्चये ॥ कालतः काल

रो॰

ॐ ४

धर्म्मतः शरीरविनाशादितियावत्॥ एतदुक्तंभवति॥ पामराणांसाध्यानांसाधकानांचदेहात्मविवेका
भावात् देहविश्लेषतएव दे[illegible]हाभिमानत्यागोस्त्वतीति॥ उष्ट्रादिषु तुमासेषुच स्तु उत्तरायणे
इतियावत्॥ राकोपकंठतः॥ शुक्लपक्षाष्टमस्तु तरार्धादारभ्यकृष्णपक्षाष्टमीपूर्वार्धो [illegible]न्ततिथिंतिया
वत्॥ सुगतित्वस्यज्ञापकमित्यनेन दक्षिणायनेकृष्णाष्टम्युत्तरार्धादारभ्यशुक्लाष्टमीपूर्वार्धान्त [illegible] तिथिषु
चमरणादुर्गतित्वस्यज्ञापकमितिकथितंसिद्धं ज्ञानपरमार्थे तु विशेषे पूर्वं तः ते न हि तुना चास्य
सिद्धस्यदेहविश्लेषः सर्वतः देशतः प्रकार[illegible]तः श्चेतिशेषः॥ तथाचयथोत्तरायणेराकोपकंठेकालेच
वाराणस्यादिषुक्षेत्रेषु भृगुपतनादिप्रकारतश्चेति॥ तत्रसर्वतः॥ प्रकारत इतिशेषः॥ प्रश्नोऽइतीरव
रसं तुष्टिः नृमिष्टत्वइत्यादिनाश्लोके[illegible]न तदुत्तरं सतिदर्शनेकथयति॥ तत्र आश्रय वशा
त्॥ दृष्टान्तेस्थलविशेषवशात्॥ दार्ष्टान्तिकेप्रकृतिविशेषवशादितियावत्॥ एतदुक्तंभवति॥

यथा तथेत्यर्थः । एवावधारणे । तुर्विशेषे । अयं ॥ स
ह । देह वइत्यादिना श्लोकेन प्राप्तिनादुहृ मे विष्यकार
तोदेवासाधपाशिकंपृच्छति ॥ २

पि २

निधनं ४

स्व

श्रीमनोरमा० १ भूमिष्ठत्वे समाने पाश्रयस्य वशान्नेत्यानंतरमे द्रवद्रवत्वे समानेप्याश्रयप्रकृतिविशेषवशाद्गु
द्वर्गुणवैविध्यं जायत इति अनंतरमाश्रयविशेषवशात्केन जायत इत्यादिना कायामाह समचकर्म्म
रामः॥ तिरेववे॥ तत्रसमवायाश्रयविशेषस्य जायत इति शेषः कर्म्मेति। कर्म्म दृष्टान्तेनोय्य कार्यरसादिरि
॥४०२॥ तियावत् दार्ष्टान्तिके तु द्विकार्यैरित्यावत्॥ एतदुक्तं भवति॥ तोयानंतरसादिनिरेव स्वस्य स्थलविश
षवशात् कुड्यकार्यैरेव प्रकृतिविशेषोन्नीयत इति॥ यथेत्यादिना स्वस्वरूपकमित्यन्नेस्विनिः॥ श्रावे ॥४०२॥
पं ४ शेतुमुखादेवप्राणिविद्यादिकमपि सनिदर्शनं प्रतिज्ञामुपदिशति॥ तत्रश्वत्यगतश्रुतितत्सामान्य
402 ग्रहणानंतरं विशेषग्रहणात् गुरोरप्याधिकारिविशेषमुपलक्षयति॥ इतरैः छेदनाद्यैः क्वचिद्दे
शकाले चेति शेषः॥ सुषुम्नयनव्याप्तनिमित्यत्र सुषुम्नशब्देन गुरोर्द्दृहादिषु तात्पर्यं म थनव्याप्तनिश
ब्देन शिष्यत दुपान्त्यादिषु तात्पर्यमुपलक्षयति कस्यापि प्रथमपटले चतुर्भिराद्यैरित्यादिनापोक्तल

ष्प१ स्ष्फर नु५ स्ष्फर देहात्म विवेकात्र ता

श्लोकेन २ शेषः ० देवी ~ यावत् — मिप

क्षणसंपूर्णो स्यादीत्यावत्॥ इति तामभेति इश्वरस्य प्रतिज्ञेति विश्वनाहे नोः स्वस्वरूपकं आत्मज्ञानं
सद्गुरोरित्यादिना सद्गुरुसेवा आत्मस्वरूपस्य विशेषं दृष्टि॥ तत्र अत्य दुर्लभः॥ यथावदलब्धज्ञानानां दु
र्लभः अतिनिरूप्यमित्यादिभिः ते शत्यन्ते नैवत्तिः श्लोके स्व दुस्तरत्वेनात्मवती सम्पन्नत्वाति शल्लक्षणानी
तरेषीतद्गाहित्यादिकं वोपदिशति॥ तत्र आतिनिरूप्यमित्यादिना श्लोकेन लक्षणसम्पन्नं तत्र आतिनिरूप्ये
अपि नः स्वरूपभावः सर्वात्मभावः इति यावत्॥ सोदयैवाश्च संदेहः विकल्प इति रुपीति यावत्॥ संतो
षः स्वानुभूत्या परिपूर्णता स्वरूपत्वेन पेक्षा॥ दयार्द्रचित्ता … संसारि … षति यावत्॥ रागद्वे
षयोरनास्य दचित्तता॥ अ२ थ … दितियावत्॥ सुलभत्वमित्यादिना श्लोकेन षट्कं॥ आर्जवमित्यादि
ना श्लोकेन लक्षणषट्कं॥ तत्र अविनलोलत्वम्॥ अर्थो मया रतं विषयानतिसंज्ञिना शरीरस्य लक्षण मन्त्र
मंतरेण विषयेषु रागतः प्रवृत्ति सिद्धस्य तस्यादितियावत्॥ अदेहेध्यासरं अविरजियत्वेनात्य गाथा

नागद्वेषानि
षयारनता

ग्मावी२ या४ ध२ न४ लक्षण३

ता २

श्रीमनोरमा० यांप्राप्तमनासो लत्यादितियावत्॥ दृष्टेत्यादिनाश्लोकेनलक्षणचतुष्टयम्॥ तत्रदृष्टेत्याशब्देनदृष्टादृ
ष्टानुपयोगित्वमुक्तं॥ तिहासचित्रैंकूट हृदयेः॥ पुरुषार्थेत्यादिनाश्लोकेनलक्षणषट्कं तत्रपुरुषार्था
र्थेकथनविं [illegible] करणकौतुकं [illegible] ॥ पुरुषार्थार्थिवि
राम॥ ताकौतुकंपुरुषार्थार्थी [illegible] वस्ता कौतुकंचेत्यव्ययः॥ अस्तेयशक्तिः स्तेयकर्मणिएपसक्तिः आस्तिकं
॥४०३॥ शास्त्रार्थेष्विितियावत्॥ परलोकानुचिंतनं॥ परस्वरूपावलोकनगुणचिंतनं॥ आगमात्यामस्तियावत्॥ ॥४०३॥
403 देवेत्यादिनाश्लोकेनलक्षणपंचकं॥ देवताभजनस्तोत्रवेनवालपशीलता देवताग्लोवालापशीलता॥ दे
वतावेनवालापशीलतार्थेतिर्थयोऽनोपायानांनिषिद्धकर्मणा [illegible] मतिचारा शुभकर्मणांच
स्वस्यच परेषांवाहितानामितियावत्॥ पुन्यकरणे [illegible] स्वस्यच
परेषांहितकरणेपरस्त्वेत्यादिनाश्लोकेनलक्षणषट्कम्॥ परस्त्ववनानिदा [illegible] स्वपरस्तुपरनिंदा।

वै स्लो ४ ल प ४ वैत

ग२ नैः। आगमिनां संसारक्लेशानिवृत्त्यर्थं स्वादूगमि[illegible]र्थं चेति यावत्। एतानि श्लोकानि समयत्वा रिंश[illegible]नि
तुर्दश श्लोः। २

अ या या२

सुवर्णगोपन मित्यादिना श्लोकेन लक्षणमस्य कम्॥ तत्र आगोपनं आगमादीनामिति यावत्॥ गोपनं शा
स्त्र दाना दीनां गुरुविद्यागमाचारस्य च नम्॥ [illegible]॥ गुरोर्विद्या आगमनां
माचाराणां च रक्षणं एव आचारणो॥ तान् आत्मज्ञानवतः तेषात्मज्ञानरहिताः तदित्यादि निरस्तदाऽ
ज्ञान४ त्यं तैर्वृत्तिश्लोके रात्मवतां समाचारक्रममुपदिशति॥ तत्रैव तु त्यं आत्मज्ञाने वतीकृतं निरस्ताशे
षसंसारमोक्षाज्ञाने किं विकत्वान्॥ निरस्ताशेषसंसारचा निरस्ताशेषमोक्षविदा निरस्ताशेषहान
वा निरस्ताशेषविवेकवानिति येथयोजना॥ [illegible] तस्मिं लघुद्धिः संसारः अतस्मिन्वदनिमानं मोक्षः
तत् तस्मिन्नबुद्धिरज्ञानं॥ तद्विमर्शो हानिरविवेकः॥ दे[illegible]कुलाचारानित्यत्र देशाचारः कालाचा
रोवस्थानुगुणाचारः कुलाचारस्तानिति याव [illegible] ःकल्पितानि [illegible] कल्पितानीत्य
वीर्दित्यत्रादिशब्दः प्रथमपटले गुर्वेतदयत तउत [illegible] श्रोक्त[illegible] विषयः राजादित्यत्रादि

जग१

शब्दः तत्समानपुरुषविषयः देहस्थैर्यसंस्कारावत इतियावत्॥ अत्र द्वितीयान्तां पदानामुत्तरश्लोके वि
पृशेदित्यनेनान्वयः॥ अस्मान् व्यापाराणां दृष्टादृष्टानुपयुक्ताः इतियावत्॥ कालेः क्षणात्या पा
तिमात्रवंशुविनाशादुर्लक्ष्यात्॥ वंशुभिर्दृष्टै राजाभिरपि दुर्लक्ष्यात्॥ कालतः क्षणात्॥ पाति
तानपुरुषादीनितियावत्॥ अत्र नात्मतः॥ अस्मत्सखतावान्॥ घृतस्त्रीत्वापवादत्वात् इत्यत्र घृत
शब्दो निर्जीवघृतसजीवघृतविषयः॥ स्त्रीशब्दः पत्नीव्यतिरिक्तविषयः स्वापशब्दः प्राणेन
विषयः वंशशब्दो विषयः दिनाइत्यत्रादिशब्दः प्रदक्षिणनमस्कारादिविषयः
गुरोः कृपालापकथालोकागमविलोकनैः गुरोः कृपयायागुरोरालापानीचैः कथातिर्गुरोरालोके
र्गुरोरलक्ष्यागमविलोकनेश्चा तद्गुणैर्गुरुगुणैः अस्मिन् श्लोके च तृतीयान्तां पदानामेक वचनित्यनेनान्व
यः तत्क्रियाविकैर्गजगुक्षिपाभ्रकैः पुण्यैरित्यादि तृतीयान्ते षुत्रिषु बालनृत्तरश्लोके तृतीयान्तापाः

चोत्तरश्लोके २

॥४०४॥

ना

पदयोः स्वगुरोरित्यध्याहार्यं तत्र मत्यतः मत्येन वाङ्मनःकर्मणा मे कृपेणेति यावत् । ज्ञानादादिसिरित्यत्रा
दिशब्दे दानादिविषयः । नित्याचित्राषोडशनित्यानां स्वरूपचिन्तार्थं तस्य शुद्धिः स्ववाङ्मनःकायानां शुद्धिरि
तियावत् ॥ पूर्वोक्तत्यादिसिद्धिरित्यतः षड्विंशोके रात्मवतां जीवन्मुक्तानां ललितादिज्ञानक्रमसुपदिशति
तत्र पूर्वोक्तवादशाख्यरूपे कोणविंशपटलप्रोक्तां दशारस्य मध्ये सर्वमध्यस्थवृत्तमध्ये त्र्यन्नूनाधिकमा
नमितियावत् योनित्रिरवान्तिमुखं त्रिकोणं तन्मध्यतः योनेर्मध्ये तच्चतः योनेः प्रायेरवाकृतरेखयोरन्तराल
गुरुं नदेवीरूपं तयेतियावत् ॥ पार्श्वरेखाद्वयवृत्तरेखान्तरालद्वये आयुधान्यष्टौ कृत्वा पटलोक्तध्यं वा
घादिप्रातिलोम्येनेतियावत् कोणेषु मध्याणोत्तरया दिक्षु त्रिकोणेषु परितः क्रमात् ॥ प्रदक्षिणक्रमा
त् ॥ कामेश्वर्यादिकां कामेश्वरी त्वगमालिनी वज्रेश्वरीं च ॥ तद्बहिर्वृत्तदशसुत्रे षितियावत् ॥ च
न्याः कामेश्वरी वज्रेश्वरी त्वगमालिनीव्यतिरिक्ताः तन्त्र नित्या विघातिः तृतीयपटले प्रोक्ता नित्या इतियाव

पर्व पो १४ स्व २

शद्यः कान्यविश्व ... तन्मध्ये द्वादशास्त्रम् ... नवप्राणेष्व ... धदराज   ध   इ्तानर्थ ... योनिनय्रो दिक्षु ... कालेषु ...

दले ... त्रिनितिरोख्य ... स्वा ... श्रा ...   . शरी ... दिदरास्त्रेषु ... मध्य ...

ना

त्ता एवा वाचारणो वा विकल्पो तन्नामविद्यानि : एकोनविंशपटले प्रोक्तानि रिति यावत् ॥ तासं नित्याः ए

त डुल्लं भवति ॥ एकोनविंशपटले पी ना [illegible] यावत् ॥ ध्यानेन ह्यदर्शो स्वं [illegible] भवति ॥ तान् वक्ष्ये तन्म

ध्यात्त्रमध्ये स्वाभिमुखं समत्रिकोणं विलिख्य ततन्मध्ये ललितां तन्मध्या त्रिकोणाग्रे रवावृत्त रेखं विराले

नाश शक्तीतदुत्तयाग्रे रेखाद्वय वृत्त रेखां वेलद्वये वा ह्यां परा दक्षिणे नेत्ताभित्याचि ह्यालिंग्यांनयादि

तिं तस्य आत्मवतः नित्यानैमित्तिकादिकामित्यादिनि : सहेति शेषः ॥ पावृत ॥ अथास्य शारदक्षिणो ना उभय ॥४०५॥

पकाराद्देकयोगतः द्वादशास्त्रमध्ये केवलां योनिं [illegible] नयोनिनिं वा विलिख्येति यावत् ॥ सिद्धये आ त्मस्रा

न स्येतिशेषः ॥ सर्वेषी ॥ आत्मज्ञान [illegible] श्री विद्यासिद्धानां योगासिद्धानामा ज्ञासिद्धानामितियावत् ॥ ये

नविधानेन अस्मीति येषु वस्तु [illegible] तम ८ स्वात्मवान् स्वरूपज्ञानवान् ॥ समस्तामित्यादि ॥ दिने इत्यनेनेखि

मिः स्त्रो केलत्रार्थेषेदिनः [illegible] कालं तं चतदाने संप्रदानमूतस्यापव ...नीयस्य त्रयोदशदोषाश्चोपदिशति ॥

सिद्धानां   ५८

६३ देवा२ नं २ काम

तत्रपरमेश्वरीतिसंबुद्धिः यत्नार्थमाशिता सावस्तंत्रार्थविदइतिशेषः आवयोरैक्यतेः शिवशक्त्योर
भेदस्वरूपोत्तवति ॥ तच्छद्देनतंत्रस्यानुत्तावउच्यते ॥ तुरवधारणे ॥ कदाचेत्याप त्वस्व ॥ पास्य
पीत्यर्थः ॥ नायामिथ्याचारायप्रच्छन्नायशीलिने प्रच्छन्नायशीलिनेतियावत् ॥ ना पावतेताहि
कायां ॥ नायाचितोत्तिकायचेतियावत् ॥ वित्तायच्छथार्थमितियावत् ॥ त्र
८५५ दत्तायजे भेदिने द्विषाम्नात्वर्सीत्तापयस्तंत्रं दिनाश्लोकेन यथा विधिपालनंत्रार्थवतीफलमुपदि
शति ॥ तत्रविधिवत्नित्यनैमित्तिककादिश्लोकक्रमात् ॥ संतपरः ॥ प्रदेशकः चित्स्वरूपेश्वरइति
यावत् ॥ ॥ इतिषोडशनित्यातंत्रेश्रीकादिमतास्यस्य परिपूर्णस्य प्रपंचसारसिंहराजप्रकाशा
भिधानेनसुभगानंदनाथेन विरचितायां मनोरमाख्यायां देवतादेशिकशिष्यप्रपंचादीनीपरमार्थ
स्वरूपप्रकाशनपरिषड्विंशंपटलंपरिपूर्णापरामृष्टम् ॥ ॥ षड्विंशपटलेऽत्र चात्रश्लोकाःषष्टि
नं २

…रमा०

श्रमं स्वाग्यं यांशतक्ष्णां तेषु करणा[illegible] [illegible] शिवस्तु नस्थि तं स्त्रिकेतृ. तैत्रा

ग्यतं चेदं मिद्धिगां॥ वै सत्ल्वरर्थी येवा (सुख्वा [illegible] [illegible] तं श्री को मर्दं चारां तेगानि चे

दिव तिस्थिता चिर्ये चेम्भ (ख्याल मे ल्वया॥ श्री मत्कादि मतां [illegible] [illegible] संख्या॥ मद्‌रमा गो

[illegible]दशा कंस्तं पंचाशते रितं॥ ॥सुनमस्ता॥ ॥संवत् १९ [illegible] मध्ये कार्तिक वदि ३० [illegible] ॥४०८॥

रमा:

॥४२६॥

काश्मीर [illegible] श्रीकंठे [illegible] चर: [illegible] दिता [illegible] हृषोदयि [illegible] कदा

[illegible] [illegible] तो [illegible] मार्गे नरसिंह [illegible] दूतं श्री [illegible]

[illegible] मास्ति [illegible] काद्रि [illegible]

[illegible] द्वावि [illegible] धि [illegible] दाश्यावाद्वीध्या [illegible]

[illegible] द्वि: प्रकाशानं . दक्षिक: । तां सुंदरयंत्र [illegible] प्राकु सं [illegible]

त: । स [illegible] वेपं तंत्र राज टी कामनो रमा रव्या॥